

ព្រះ
ច្រៀតបិណ្ឌកបាលី
និង
សេចក្តីច្របូបចាត់ចែង
អភិធម្មបិណ្ឌ
វិភង្គ ទុតិយភាគ

៨១

ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត្យ ភ្នំពេញ

ព.ស ២៥០៨

អភិធម្មបិដក

វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

បច្ចយាការវិភង្គោ

[១] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារា សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ចយា
សន្នាយតនំ សន្នាយតនប្បច្ចយា ជសេណ ជស្សប្ប-
ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
ទុតានាទំ ទុតានាទប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ
ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ សោភមវិទេវទុក្ខនោមន-
ស្សុតាយាសា សម្ពុត្តិ ឃិវេមតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខកុដ្ឋស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ ទុក្ខេ អញ្ញាណំ
ទុក្ខសមុទយេ អញ្ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ អញ្ញាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយា បដិបទាយ អញ្ញាណំ អយំ
វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ ទុតិយភាគ

បច្ចយាការវិភង្គ

[១] សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន
ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុក្ខាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុក្ខានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ សោកៈ បរិទេវៈ ទុក្ខៈ ទោមនស្សៈ
ទុក្ខាយាសៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹងក្នុងទុក្ខ ការមិនដឹងក្នុងហេតុជាទីកើតឡើងនៃទុក្ខ ការមិនដឹង
កងធម៌ជាទីរលត់នៅនៃទុក្ខ ការមិនដឹងក្នុងបដិបទា ជាដំណើរទៅកាន់
ទីរលត់ទុក្ខ នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[៣] តត្ថ តតមេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។
 បុញ្ញាកិសង្ខារេ អបុញ្ញាកិសង្ខារេ អាទេញ្ញាកិស-
 ង្ខារេ កាយសង្ខារេ វចីសង្ខារេ ចិត្តសង្ខារេ ។
 តត្ថ តតមេ បុញ្ញាកិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេ-
 តនា កាមាវចរ រូចាវចរ ធានមយា សីលមយា
 ភាវនាមយា អយំ វុច្ឆតិ បុញ្ញាកិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ អបុញ្ញាកិសង្ខារេ ។ អកុសលា ចេតនា
 កាមាវចរ អយំ វុច្ឆតិ អបុញ្ញាកិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ អាទេញ្ញាកិសង្ខារេ ។ កុសលា ចេតនា
 អរូចាវចរ អយំ វុច្ឆតិ អាទេញ្ញាកិសង្ខារេ ។ តត្ថ
 តតមេ កាយសង្ខារេ ។ កាយសញ្ចេតនា កាយ-
 សង្ខារេ វចីសញ្ចេតនា វចីសង្ខារេ មនោសញ្ចេតនា
 ចិត្តសង្ខារេ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ ។

[៤] តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 ចក្កវិញ្ញាណំ សោតវិញ្ញាណំ យានវិញ្ញាណំ ជិវ្ហវិញ្ញា-
 ណំ កាយវិញ្ញាណំ មនោវិញ្ញាណំ ឥទំ វុច្ឆតិ សង្ខារ-
 ប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[៣] បណ្ណាបច្ចយាការំ តាំងនោះ សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាកិសង្ខារ អបុញ្ញាកិសង្ខារ
 អាទេញ្ញាកិសង្ខារ កាយសង្ខារ វចីសង្ខារ ចិត្តសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារ
 ទាំងនោះ បុញ្ញាកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាកុសល ជាតាមាវ-
 ចរ និន្ទ្យាវចរ ដែលសម្រេចដោយទាន សម្រេចដោយសីល
 សម្រេចដោយភាវនា នេះហៅថា បុញ្ញាកិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារទាំង
 នោះ អបុញ្ញាកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាអកុសល ជាតាមាវ-
 ចរ នេះហៅថា អបុញ្ញាកិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារទាំងនោះ អា-
 ទេញ្ញាកិសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនាជាកុសល ជាអរូចាវចរ
 នេះហៅថា អាទេញ្ញាកិសង្ខារ ។ បណ្ណាសង្ខារទាំងនោះ កាយសង្ខារ
 តើដូចម្តេច ។ កាយសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា កាយសង្ខារ វចីសញ្ចេ-
 តនា ឈ្មោះថា វចីសង្ខារ មនោសញ្ចេតនា ឈ្មោះថា ចិត្តសង្ខារ ។
 ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា សង្ខារទាំងឡាយ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

[៤] បណ្ណាបច្ចយាការំ តាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្កវិញ្ញាណ សោតវិញ្ញាណ យា-
 នវិញ្ញាណ ជិវ្ហវិញ្ញាណ កាយវិញ្ញាណ មនោវិញ្ញាណ នេះហៅថា
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

បច្ចុប្បន្នសុត្តន្តបិដក

[៥] តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។
 អត្ថំ ជាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ជាមំ ។ វេទនា
 សញ្ញា ចេតនា ជស្សោ បទសិការោ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
 ជាមំ^(១) ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហា-
 ក្ខតា ចតុទ្ធកា មហាក្ខតាទំ ឧបាទាយ រូបំ ឥទ្ធិ
 វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទ្ធកា ជាមំ ឥទ្ធកា រូបំ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។

[៦] តត្ថ កតមំ ជាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតទំ ។
 ចក្ខាយតទំ សោតាយតទំ យាទាយតទំ ជីវ្ហាយតទំ
 កាយាយតទំ មនាយតទំ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ជាមរូបប្ប-
 ច្ចយា សឡាយតទំ ។

[៧] តត្ថ កតមោ សឡាយតទប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ ចក្ខុសម្មស្សោ សោតសម្មស្សោ យាទ-
 សម្មស្សោ ជីវ្ហសម្មស្សោ កាយសម្មស្សោ មនោ-
 សម្មស្សោ អយំ វុច្ឆតិ សឡាយតទប្បច្ចយា ជស្សោ ។

១ ឧ. ច. គត្ត កតមំ ជាមំ វេទនាខ្លោ សញ្ញាខ្លោ សង្ខារខ្លោ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ជាមំ
 ដំបូង ហៅ វិស្សន្តិ ។

បច្ចុប្បន្នសុត្តន្តបិដក

[៥] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនា សញ្ញា ចេតនា ជស្សៈ
 មនសិការៈ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ មហាក្ខតរូប ៤ និងរូបដែលអស្រ័យមហាក្ខតទាំង ៤
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សឡាយតនៈ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខាយតនៈ សោតាយតនៈ
 យាទាយតនៈ ជីវ្ហាយតនៈ កាយាយតនៈ មនាយតនៈ នេះហៅថា
 សឡាយតនៈ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។

[៧] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 សឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុសម្មស្ស រសោតសម្មស្ស យាទ-
 សម្មស្ស ជីវ្ហសម្មស្ស កាយសម្មស្ស មនោសម្មស្ស នេះហៅថា ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈ ជាបច្ច័យ ។

[៨] តត្ថ កតតហ ជស្សប្បច្ចយា វេដនា ។ ចត្តុ-
 សម្មស្សជា វេដនា សោតសម្មស្សជា វេដនា យាន-
 សម្មស្សជា វេដនា ជីវ្ហសម្មស្សជា វេដនា កាយ-
 សម្មស្សជា វេដនា មរោសម្មស្សជា វេដនា អយំ
 វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេដនា ។

[៩] តត្ថ កតតមា វេដនាបច្ចយា តណ្ហា ។ រូប-
 តណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា កទ្ធិតណ្ហា រសតណ្ហា ដោដ្ឋត្វ-
 តណ្ហា ធម្មតណ្ហា អយំ វុច្ចតិ វេដនាបច្ចយា តណ្ហា ។

[១០] តត្ថ កតតមំ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 កាមុបាទានំ ទិដ្ឋុបាទានំ សីលត្ថុបាទានំ អត្តវា-
 ទុបាទានំ ឥទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ។

[១១] តត្ថ កតតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ភវេ ។
 ទុវិទេន ភវេ អត្ថិ កម្មភវេ អត្ថិ ឧបបត្តិភវេ ។
 តត្ថ កតតមោ កម្មភវេ ។ បុញ្ញាភិសង្ខារោ អ-
 បុញ្ញាភិសង្ខារោ អាទេញ្ញាភិសង្ខារោ អយំ វុច្ចតិ
 កម្មភវេ សត្វប្បិ កវតាបិកប្បិ កម្មភវេ ។

[៨] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា កើតអំពីចក្កសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពី
 សោតសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីយានសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពី
 ជីវ្ហសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីកាយសម្ព័ន្ធស្ស វេទនា កើតអំពីមរោសម្ព័ន្ធស្ស
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៩] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ រូបតណ្ហា សទ្ធិតណ្ហា កទ្ធិតណ្ហា សេតណ្ហា
 ដោដ្ឋតណ្ហា ធម្មតណ្ហា នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។

[១០] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ កាមុបាទាន ទិដ្ឋុបាទាន សីលត្ថុបាទាន
 អត្តវុបាទាន នេះហៅថា ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[១១] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ភវ កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ភវមាន ២ គឺកម្មភវកំមាន ឧបបត្តិភវកំមាន ។
 បណ្ណាភវតាំងនោះ កម្មភវ តើដូចម្តេច ។ បុញ្ញាភិសង្ខារ
 អបុញ្ញាភិសង្ខារ អាទេញ្ញាភិសង្ខារ នេះហៅថា កម្មភវ សូម្បីកម្ម
 តាំងអស់ ដែលជាដំណើរទៅកាន់ភវ ក៏ឈ្មោះថា កម្មភវដែរ ។

បច្ចយាការវិក្កេ សុត្តន្តកថខិយំ

តត្ថ កតមា ឧបបត្តិករោ ។ កាបករោ រូបករោ អរូប-
 ករោ សញ្ញាករោ អសញ្ញាករោ ខេសញ្ញាករោ សញ្ញាករោ
 ឯតករោ កាវករោ ចតុករោ កាវករោ បញ្ចករោ កាវករោ
 អយំ វុច្ឆនិ ឧបបត្តិករោ ។ តតិ អយញ្ញ កម្មករោ
 អយញ្ញ ឧបបត្តិករោ អយំ វុច្ឆនិ ឧបាទានប្បច្ចយា
 ករោ ។

[១២] តត្ថ កតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។ យា កេសិ
 កេសិ សត្តាជំ តម្មិ តម្មិ សត្តាជំកាយេ ជាតិ សញ្ញាតិ
 ឌុក្កន្តិ អភិជំពូតិ ទន្ធាជំ ចាតុកាវោ អាយតនាជំ
 បដិលាភោ អយំ វុច្ឆនិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៣] តត្ថ កតមិ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ។
 អត្ថិ ជព អត្ថិ មរណំ ។ តត្ថ កតមា ជព ។

បច្ចយាការវិក្កេ សុត្តន្តកថខិយំ

បណ្ណកតតាំងនោះ ទបបត្តិកត តើដូចម្តេច ។ កាមភព រូបភព អរូបភព
 សញ្ញាភព អសញ្ញាភព ខេសញ្ញាភព សញ្ញាភព ឯតរោការ^(១)ភព
 ចតុរោការ^(២)ភព បញ្ចរោការ^(៣)ភព នេះហៅថា ទបបត្តិកត ។
 កម្មភពនេះផង ទបបត្តិកតនេះផង នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
 ទបាទានជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូចច្នោះ ។

[១២] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការភិត ការភិតព្រម ការចាប់កំណើត ការ
 កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដនៃខន្ធតាំងឡាយ ការបានចំពោះទូរអាយតនៈ
 តាំងឡាយ ណា របស់សត្វតាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្វនិកាយនោះ ។
 នេះហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

[១៣] បណ្ណាបច្ចយាការតាំងនោះ ជពនិមរណៈកើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជពក៏មាន មរណៈក៏មាន ។ បណ្ណាជពនិមរណៈ

១ ភពមានខន្ធ ១ តំអសញ្ញាភព ។ ២ ភពនោះមានខន្ធ ៤ តំអរូបភព ។ ៣ ភពមាន
 ខន្ធ ៥ តំភពដ៏សេសស្រួលតំភព ២ ប្រការនេះ ។ អដ្ឋកថា (ព្រះសូត្រ) ។

យា តេសិ តេសិ សត្តានិ តម្កិ តម្កិ សត្តានិកាយេ
 ជក បរិណតា ខណ្ឌិច្ឆំ ចាលិច្ឆំ វលិក្កតតា អាឃុយោ
 សិហានិ ឥន្ទ្រិយានិ បរិចាកោ អយំ វុច្ឆតិ ជក ។
 តត្ថ កតតមិ មរណំ ។ យា តេសិ តេសិ សត្តានិ
 តម្កា តម្កា សត្តានិកាយា ចុតិ ចវនតា កេណ
 អន្តរាទានិ មច្ចុ មរណំ កាលកិរិយា ខន្ធានិ
 កេណ កន្សោវាស្ស ជិក្ខុយោ ជិវិតិទ្រិយស្ស
 ខុមច្ឆោនោ ឥទំ វុច្ឆតិ មរណំ ។ ឥតិ អយញ្ច ជក
 ឥទញ្ច មរណំ ឥទំ វុច្ឆតិ ជាតិច្បទ្ធវាយា ជកមរណំ ។

(១២)

តត្ថ កតតមោ សោកោ ។
 ញាតិព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា
 ធុដ្ឋស្ស ភោគព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន
 វា ធុដ្ឋស្ស ធិដ្ឋិព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតាតារេន
 ព្យសនេន សមន្តិកតស្ស អញ្ញាតាតារេន ទុក្ខទ-
 ម្មេន ធុដ្ឋស្ស សោកោ សោចនា សោចិតតុំ អ-
 ន្តោសោកោ អន្តោបរិសោកោ ចេតសោ បរិជ្ឈាយ-
 នា នោមនស្សំ សោតសស្សំ អយំ វុច្ឆតិ សោកោ ។

នោះ ជក តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីចាស់ត្រាំត្រា ធ្មេញបាត់ សក់ស្នូរ
 ស្បែកជ្រូញជ្រី ការញូញថយខែអាយុ ការចាស់ទុំខែឆ្អឹងខាងឡាយ
 ណា របស់សត្វទាំងឡាយនោះ ។ ក្នុងសត្តនិកាយានោះ ។ នេះហៅថា
 ជក ។ បណ្តាជកនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។ ការច្យុត
 ការឃ្នាត ការបែកធាយ ការបាក់បែក មច្ចុ មរណៈ កាលកិរិយា
 ការបែកធាយខែខន្ធទាំងឡាយ ការដាក់ចុះខ្សែសាកសព ការផ្គុំចង្កីល
 ខ្សែជិវិតិទ្រិយ ណា ចាកសត្តនិកាយានោះ ។ របស់សត្វទាំងឡាយ
 នោះ ។ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជកនេះឯង មរណៈនេះឯង នេះហៅថា
 ជកនិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(១២)

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សោកៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីសោក អាការសោក ភាពនៃសេចក្តីសោក ការស្នូតស្នូបខាង
 ក្នុង ការគ្រឿមគ្រឿងខាងក្នុង ការជ្រុះជ្រុះរោងខែចិត្ត ការតូចចិត្ត សរតិ
 សេចក្តីសោក របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសភាគៈ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស គឺរោគប៉ះពាល់ក្តី
 ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺវិដ្ឋប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រ
 កបដោយសេចក្តីវិនាសណាមួយ ឬត្រូវខ្ញុំគុណណាមួយប៉ះពាល់ហើយ
 នេះហៅថា សោកៈ ។

បណ្តាបណ្តយោការទាំងនោះ សុត្តន្តបិដក

(១៥) តត្ថ កតតោ បរិទេវោ ។ ញាតិព្យ-
 សនេន វា ធុដ្ឋស្ស រោគព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស
 រោគព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលព្យសនេន វា
 ធុដ្ឋស្ស ទិដ្ឋិព្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតវញ្ញាតវេន
 ព្យសនេន សមណាតតស្ស អញ្ញាតវញ្ញាតវេន ទុក្ខ-
 ធម្មេន ធុដ្ឋស្ស អាទេវោ បរិទេវោ អាទេវេតា បរិ-
 ទេវេតា អាទេវិតត្តំ បរិទេវិតត្តំ វាថា ថលាទោ វិប្ប-
 លាទោ លាលទោ លាលបទា លាលបិតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ បរិទេវោ ។

(១៦) តត្ថ កតមំ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ
 អសាតិ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សជំ អសាតិ
 វេទយិកំ កាយសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 វេទនំ វុច្ចតិ ទុក្ខំ ។

(១៧) តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សជំ
 អសាតិ ទុក្ខំ វេទយិកំ ចេតោសម្មស្សជា អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

បណ្តាបណ្តយោការទាំងនោះ សុត្តន្តបិដក

(១៥) បណ្តាបណ្តយោការទាំងនោះ បរិទេវៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីរឿកច្បូល ការរួញយំ អាការរឿកច្បូល អាការរួញយំ ភាព
 រឿកច្បូល ភាពរួញយំ ការពាល ការយំរៀបរាប់ ការយំរណ្តិត
 អណ្តត ការពាលដែល ។ អាការពាលដែល ។ ភាពពាលដែល ។
 របស់បុគ្គលដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិ ប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 គោតៈប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺពេលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាស
 សីលប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគឺទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬច្រកបដោយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវខូចធម៌ណាមួយប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 បរិទេវៈ ។

(១៦) បណ្តាបណ្តយោការទាំងនោះ ទុក្ខៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 មិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការខ្ពស់
 អម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស វេទនា មិនជា
 ទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស ណា នេះហៅថា ទុក្ខៈ ។

(១៧) បណ្តាបណ្តយោការទាំងនោះ ទោមនស្សៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ទុក្ខប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្ពស់អ-
 ម្មណ៍មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនា មិនជាទី
 ត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្សណា នេះហៅថា ទោមនស្សៈ ។

[១៧] ឥត្តិ តាតមោ ឧបាយាសោ ។ ឆ្មាតិក្ស-
 សនេន វា ធុដ្ឋស្ស កោតត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស កេត-
 ត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស សីលត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស
 ទិដ្ឋិត្យសនេន វា ធុដ្ឋស្ស អញ្ញាតត្យាតវេន ត្យសនេន
 សមញ្ញាតតស្ស អញ្ញាតត្យាតវេន ទុក្ខធម្មន ធុដ្ឋស្ស
 អាយាសោ ឧបាយាសោ អាយាសិតត្ថំ ឧបាយា-
 សិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ឧបាយាសោ ។

[១៧] ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមោធានំ ហោតិ ចាតុការវេ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២០] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមិ ធាមប្បច្ចយា ធញ-
 ដាយតនំ ធញដាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា

[១៨] បណ្តាបច្ចយាភារវាំងរោមៈ ឧបាយាសៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីតានភីនិចិត្ត ភាពតានភីនិចិត្ត ភាពចង្រៀតចង្រៀលិចិត្ត របស់
 ច្បងដែលត្រូវសេចក្តីវិនាសញាតិប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសភោគប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគីរេតប៉ះពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសសីលប៉ះ
 ពាល់ក្តី ត្រូវសេចក្តីវិនាសគីទិដ្ឋិប៉ះពាល់ក្តី ឬប្រកបដោយសេចក្តី
 វិនាសណាមួយ ឬក៏ត្រូវទុក្ខធម៌ណាមួយ ប៉ះពាល់ហើយ នេះហៅថា
 ឧបាយាសៈ ។

[១៧] ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វែមន៍មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការ
 ប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វែមន៍មាន ដោយ
 ភាគយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ វែមន៍មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២០] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈកើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា

វេទនា វេទនាបច្ចុយោ តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយោ ឧទានានំ
ឧទានានបច្ចុយោ ភវេ ភវេបច្ចុយោ ជាតិ ជាតិបច្ចុយោ
ជវាមរណំ ឃីវេមេតស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខត្តន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

[២៦] អវិជ្ជាបច្ចុយោ សង្ខារោ សង្ខារបច្ចុយោ
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុយោ នាមំ នាមបច្ចុយោ
នេស្ស ធម្មបច្ចុយោ វេទនា វេទនាបច្ចុយោ
តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយោ ឧទានានំ ឧទានានបច្ចុយោ
ភវេ ភវេបច្ចុយោ ជាតិ ជាតិបច្ចុយោ ជវាមរណំ ឃីវេមេ-
តស្ស តេវេលស្ស ទុក្ខត្តន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] អវិជ្ជាបច្ចុយោ សង្ខារោ សង្ខារ-
បច្ចុយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុយោ នាមរូបំ
នាមរូបបច្ចុយោ ឆដ្ឋាយតនំ ឆដ្ឋាយតនបច្ចុយោ
នេស្ស ធម្មបច្ចុយោ វេទនា វេទនាបច្ចុយោ

បច្ចុយោ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ចុយោ តណ្ហា កើតមាន
ព្រោះវេទនាជាបច្ចុយោ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ចុយោ ភត
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ចុយោ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ចុយោ
ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ចុយោ ហេតុជាវិកើតឡើង
នៃកងទុក្ខវាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៨] សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុយោ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុយោ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុយោ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ចុយោ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ចុយោ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ចុយោ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ចុយោ ភត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ចុយោ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភតជាបច្ចុយោ ជវានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ចុយោ ហេតុជាវិ
កើតឡើង នៃកងទុក្ខវាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៩] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុយោ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុយោ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុយោ
អាយតនៈវិ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ចុយោ ផស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈវិ ៦ ជាបច្ចុយោ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ចុយោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តណ្ហា តណ្ហា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ករោ
កវច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជពទរណំ វិវមេតស្ស
តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៣] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារបច្ចុយា

វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុយា ធាមរូបំ ធាមរូប-
បច្ចុយា សន្នាយតនំ សន្នាយតនបច្ចុយា

ដស្សោ ដស្សបច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា

តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ករោ

កវច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជពទរណំ វិវ-

មេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ

ហោតិ ។

បច្ចុយវគ្គំ ។

[២៤] អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ

សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ វិញ្ញា-

ណបច្ចុយា ធាតុំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមបច្ចុយា

ធានាយតនំ ធាមហេតុកំ ធានាយតនបច្ចុយា

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បុព្វា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជពទិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
កើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយសារការយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត

មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត

មាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន

ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជពទិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយ

សារការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចុយវគ្គៈ ។

[២៦] សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមាន
វិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ មាន

នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនៈ ៦

បច្ចយាការវិក្កុ អភិធម្មមាតិកា

ផស្ស្តា ចដ្ឋាយតទលោតុកោ ផស្ស្តប្បច្ចយា វេទនា
 ផស្ស្តហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កោ តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចានាទំ តណ្ហាហេតុកំ ទុច្ចា-
 នាធម្មច្ចយា ករកំ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
 យា ជរាមរណំ ឃវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៥] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ នាមប្បច្ចយា
 ផស្ស្តា នាមហេតុកោ ផស្ស្តប្បច្ចយា វេទនា
 ផស្ស្តហេតុកោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចានាទំ តណ្ហាហេតុកំ ទុច្ចា-
 នាធម្មច្ចយា ករកំ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ច្ចស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចយាការវិក្កុ អភិធម្មមាតិកា

ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្ស្តៈ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្ស្តៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចានា មានតណ្ហាជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចានាជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាទីមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយ
 ភាគារយ៉ាងនេះ ។

[២៥] សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ផស្ស្តៈមាន
 នាម ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្ស្តៈជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះផស្ស្តៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចានា មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចានាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាទីមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
 ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយភាគារ
 យ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិក្ក

[២៦] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូបប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា
 វេទនា ធម្មាយតនហេតុកោ វេទនាប្បច្ចុយា វេទនា
 វេទនាហេតុកា វេទនាប្បច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុ-
 កា តណ្ហាប្បច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបា-
 ទានប្បច្ចុយា ករណំ ករណប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចុយា ជរាមរណំ ជរាមរណប្បច្ចុយា ភេទស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុកោ
 សម្មារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុកំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចុយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ធាមរូប-
 ប្បច្ចុយា សឡាយតនំ ធាមរូបហេតុកំ សឡាយ-
 តនប្បច្ចុយា វេទនា សឡាយតនហេតុកោ វេទនា-
 ប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាហេតុកា វេទនាប្បច្ចុយា

[២៦] សម្មារោ អវិជ្ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ មានសម្មារោហេតុ កើតមាន ព្រោះសម្មារោជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 មានកាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុបាទាន មានតណ្ហា
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ករណ កើតមាន ព្រោះទុបាទាន
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករណជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនា
 មាន ដោយភាគយ៉ាងនេះ ។

[២៧] សម្មារោ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសម្មារោហេតុ កើតមាន ព្រោះសម្មារោជាបច្ច័យ
 នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយគនៈ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ផស្សៈ មានកាយគនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា មានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

តណ្ហា វេទនា យោគុកោ តណ្ហា បច្ចុយា ទុច្ចា ទានំ
តណ្ហា យោគុកិ ទុច្ចា ទានំ បច្ចុយា គភេ កវ៌ បច្ចុយា
ជាតិ ជាតិ បច្ចុយា ជវហរណំ ឃីវេ តស្ស តេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ យោតិ ។

ហេតុចក្កំ ។

[២៨] អវិជ្ជា បច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជា សម្មយុត្តោ
សង្ខារ បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ សម្មយុត្តំ វិញ្ញាណ-
បច្ចុយា ធាមំ វិញ្ញាណ សម្មយុត្តំ ធា បច្ចុយា ធម្មា-
យុតំ ធា បច្ចុយុត្តំ ធម្មាយុតំ បច្ចុយា ជស្ស
ធម្មាយុតំ សម្មយុត្តោ ជស្ស បច្ចុយា វេទនា ជស្ស-
សម្មយុត្តោ វេទនា បច្ចុយា តណ្ហា វេទនា សម្ម-
យុត្តោ តណ្ហា បច្ចុយា ទុច្ចា ទានំ តណ្ហា សម្មយុត្តំ
ទុច្ចា ទានំ បច្ចុយា គភេ កវ៌ បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ បច្ចុ-
យា ជវហរណំ ឃីវេ តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
ន្ធស្ស សមុទយោ យោតិ ។

តណ្ហា មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចា ទាន
មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ គភេ កើតមាន
ព្រោះទុច្ចា ទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគភេ គភេជាបច្ច័យ ជវហរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកន្លង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ ហេតុចក្កៈ ។

[២៨] សង្ខារ ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
ទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈប្រកបដោយ
អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកប
ដោយជស្សៈ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចា ទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ គភេ កើតមាន ព្រោះទុច្ចា ទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
មាន ព្រោះគភេ គភេជាបច្ច័យ ជវហរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
ជាទីកើតឡើង ខែកន្លង ទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៩] អវិជ្ជាបច្ចយោ សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចយា នាមិ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមប្បច្ចយា ជស្សោ
 នាមសម្បយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ប-
 យុត្តា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា
 តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចាទានំ តណ្ហាសម្បយុត្តំ ទុច្ចាទា-
 នប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃីវេមតស្ស គេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[៣០] អវិជ្ជាបច្ចយោ សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុ-
 ត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ វិញ្ញា-
 ណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ នាមរូប-
 ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបសម្បយុត្តំ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ទុច្ចាទានប្បច្ចយា ភវេ ភវប្បច្ចយា

[២៩] សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សប្រកបដោយ
 នាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយជស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 ភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិ
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខចាំងអស្ច័ះ វេមនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៣០] សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិង
 រូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាយតនៈ
 ទី៦ ប្រកបដោយនាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 ប្រកបដោយអាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា
 ប្រកបដោយជស្សៈ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចាទានប្រកបដោយតណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចាទានជាបច្ច័យ

ជាតិ ជាតិប្បដូចយា ជនបរណំ ឃីវបេតស្ស កេត-
វលស្ស ទុក្ខក្ខត្តទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៣១) អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសប្បយុត្តោ
សង្ខារប្បដូចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសប្បយុត្តំ វិញ្ញាណា-
ប្បដូចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណាសប្បយុត្តំ ធាមំ ធាម-
រូបប្បដូចយា សន្យាយតនំ ធាមសប្បយុត្តំ សន្យា-
យតនប្បដូចយា ជស្សោ សន្យាយតនសប្បយុត្តោ
ជស្សប្បដូចយា វេទនា ជស្សសប្បយុត្តោ វេទនាបច្ចុ-
យា តណ្ហា វេទនាសប្បយុត្តោ តណ្ហាបច្ចុយា ទុច្ចា-
នាទំ តណ្ហាសប្បយុត្តំ ទុច្ចាណប្បដូចយា កកេ កក-
ប្បដូចយា ជាតិ ជាតិប្បដូចយា ជនបរណំ ឃីវបេតស្ស
កេតវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

សម្បយុត្តចតុក្កំ ។

(៣២) អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារប្បដូចយា បិ
អវិជ្ជា សង្ខារប្បដូចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បដូចយា បិ
សង្ខារោ វិញ្ញាណាប្បដូចយា ធាមំ ធាមប្បដូចយា បិ

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជននិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែងមាន ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

(៣១) សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាមនិងរូបប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម
និងកាយតនៈ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
ជស្សប្រកបដោយកាយតនៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈ ជាបច្ច័យ
វេទនា ប្រកបដោយជស្សៈ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកប
ដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុច្ចានប្រកបដោយ
តណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កក កើតមាន ព្រោះទុច្ចាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជននិមមរណៈ កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ រមែង
មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ សម្បយុត្តចតុក្កំ ។

(៣២) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ច-
 យាបិ នាមំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជសេន្ត ជស្សប្បច្ចយាបិ
 ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ
 ជសេន្ត វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយាបិ
 តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ឃីវេតស្ស តេវេសស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៣៣) អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្ប-
 ច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
 ណាប្បច្ចយាបិ សង្ខារេ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 នាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ នាមប្បច្ចយា ជសេន្ត
 ជស្សប្បច្ចយាបិ នាមំ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយាបិ ជសេន្ត វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ទុក្ខទាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ គត កើត
 មាន ព្រោះទុក្ខទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ជក
 និវរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតទ្បីនី វិនគី
 ទុក្ខទាំងស្រុង រឹមនីមាន ដោយភក្តិយោនីនេះ ។

(៣៣) សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ទុក្ខទាន កើតមាន

ឧបាទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ឯវមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ មោតិ ។

[៣៤] អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ សង្ខារប្បច្ចយាមិ

អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយាមិ
សង្ខារេ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាតុរូបំ ធាតុរូបប្បច្ចយាមិ
វិញ្ញាណំ ធាតុរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្ប-
ច្ចយាមិ ធាតុរូបំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ដស្សន្ត ដស្ស-
ប្បច្ចយាមិ ធម្មាយតនំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
នាបច្ចយាមិ ដស្សន្ត វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហា-
បច្ចយាមិ វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបា-
ទានប្បច្ចយាមិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ កវ-
ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ឯវមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ មោតិ ។

ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ភព
កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
ជកនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមនិមាន ដោយភាគារយ៉ាងនេះ ។

[៣៥] សង្ខារេ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន

ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ អាយតនៈទី
៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ នាមនិរូបកើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបា-
ទានជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
វិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមនិមាន ដោយភាគារយ៉ាងនេះ ។

(៣៤) អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្ពាទេ សម្ពាទប្បច្ចុយាចិ
 អវិជ្ជា សម្ពាទប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយាចិ
 សម្ពាទេ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមរូបំ នាមរូបប្បច្ចុ-
 យាចិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បច្ចុយា សឡាយតនំ សឡា-
 យតនប្បច្ចុយាចិ នាមរូបំ សឡាយតនប្បច្ចុយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចុយាចិ សឡាយតនំ ជស្សប្បច្ចុ-
 យា វេទនា វេទនាបច្ចុយាចិ ជស្សោ វេទនាបច្ចុយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយាចិ វេទនា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបា-
 នាទំ ឧបាទានប្បច្ចុយាចិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចុយា
 កវេ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ
 ឯវេទតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

អញ្ញមញ្ញចត្តំ ។

(៣៦) សម្ពាទប្បច្ចុយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ វិញ្ញាណា-
 ប្បច្ចុយា អវិជ្ជា ។ បេ ។ នាមប្បច្ចុយា អវិជ្ជា
 ។ បេ ។ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា អវិជ្ជា ។ បេ ។

(៣៥) សម្ពាទ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ អវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ សម្ពាទ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះអាយ-
 តនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ទុក្ខខាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុក្ខខានជាបច្ច័យ
 គតកើតមាន ព្រោះទុក្ខខានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាច្រើនក្បែរ ខែកន្ត
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាសារយ៉ាងនេះ ។

ចប់អញ្ញមញ្ញចត្តនៈ ។

(៣៦) អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសម្ពាទជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចុប្បន្នយាម អភិជ្ជា អកុសលធម្មសោ

ធម្មច្ចុប្បន្នយា អភិជ្ជា ។ បេ ។ វេទនាបច្ចុប្បន្នយា អភិជ្ជា
 ។ បេ ។ តណ្ហាបច្ចុប្បន្នយា អភិជ្ជា ។ បេ ។ ឧបាទានបច្ចុប្បន្នយា
 អភិជ្ជា ។ បេ ។ អភិជ្ជាបច្ចុប្បន្នយា សង្ខារេ ។ សង្ខារបច្ចុប្បន្នយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុប្បន្នយា ធាមរូបំ ធាមរូបបច្ចុប្បន្នយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនបច្ចុប្បន្នយា ជស្សោ ធម្ម-
 បច្ចុប្បន្នយា វេទនា វេទនាបច្ចុប្បន្នយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុប្បន្នយា
 ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុប្បន្នយា ករោ ករវបច្ចុប្បន្នយា ជាតិ
 ជាតិបច្ចុប្បន្នយា ជរាមរណំ ឯវេទនស្ស កោវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

មាតិកា ។

(៣៧) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សមយេ
 អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោមនស្សសហគតិ
 និដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ វា សន្តារម្មណំ វា តន្តា-
 រម្មណំ វា វសារម្មណំ វា ដោដ្ឋញ្ញារម្មណំ វា ធម្មារម្មណំ
 វា យំ យំ វា បធារត្ត តស្មី សមយេ អភិជ្ជាបច្ចុប្បន្នយា
 សង្ខារេ ។ សង្ខារបច្ចុប្បន្នយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុប្បន្នយា

បច្ចុប្បន្នយាម អកុសលធម្មសោ

អភិជ្ជា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អភិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អភិជ្ជា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ អភិជ្ជា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ។ បេ ។ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអភិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ធាមនិវរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ៦ កើត
 មាន ព្រោះធាមនិវរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ករ
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ
 ជរានិវរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង
 វៃកន្តិទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ មាតិកា ។

(៣៨) ធម្មទាំងឡាយ ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យណា អកុសលចិត្ត ដែលប្រឡំដោយរសាមនស្ស ច្រកបដោយ
 ទិដ្ឋិ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី មានសម្លេងជាអារម្មណ៍ក្តី មានក្លិនជាអារម្មណ៍
 ក្តី មានរសជាអារម្មណ៍ក្តី មានផ្សារជាអារម្មណ៍ក្តី មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី
 ឬក៏ប្រាសាទអារម្មណ៍ណា ហើយរកឃើញឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអភិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ

អភិធម្មបំណង វិភង្គ

នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយននំ ធម្មាយននប្បច្ចយា
ធម្មស្ស ធម្មស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា ឧទានំ ឧទានាបច្ចយា ករោ ករ-
ប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវេសស្ស
កេវលស្ស ធុត្តុត្តុស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៣៨) តត្ថ តតទោ អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

(៣៩) តត្ថ តតទោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។
យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតន្តំ អយំ វុច្ចតិ
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ ។

(៤០) តត្ថ តតទំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ហធយំ ចណ្ណំ មនោ
មនាយននំ មនិជ្ឈ្នយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណត្តុដ្ឋោ
តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ វេទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ ។

អភិធម្មបំណង វិភង្គ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ពាយននៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ធម្មស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយននៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
ជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ករ កើតមាន
ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ ជរានិវ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ ក៏មែនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៣៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹង មិនឃើញ ។ បេ ។ គន្ធិគីអវិជ្ជា មោហាជាអកុសលមូល
ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

(៣៩) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវ
ការម្នា) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

(៤០) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តីប្រាថ្នា
ហធយៈ ធម្មជាតិដូចផ្លូវ (គីតវន្តិចិត្ត) ហៅថាមនោ មនាយននៈ មនិជ្ឈ្នយ
វិញ្ញាណ វិញ្ញាណត្តុដ្ឋោ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[២០] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមំ ។
វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មារក្ខន្ធោ ឥទំ វុច្ឆតិ
វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា នាមំ ។

[២២] តត្ថ កតតមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ហនយំ បណ្ណាវ
មហោ មនាយតនំ មនិទ្រុយំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា
តដ្ឋា មហោវិញ្ញាណនាគុ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមប្បដ្ឋយា
ធម្មាយតនំ ។

[២៣] តត្ថ កតតមោ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
ជសេណ្ណ ។ យោ ជសេណ្ណ ធុសនា សម្មុសនា
សម្មុសិតតិ អយំ វុច្ឆតិ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
ជសេណ្ណ ។

[២៤] តត្ថ កតតមោ ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា ។
យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោ-
សម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយតំ ចេតោសម្មស្ស-
ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ឆតិ ជស្សប្បដ្ឋយា
វេទនា ។

[២១] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មារ-
ក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[២២] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងការម្នាណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ហឫទ័យៈ ធម្មជាតិដ៏ផ្លូវផង (គឺកង្ខិតកង្ខា) ហៅថា មនាយតនៈ មនិ-
ទ្រុយ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មហោវិញ្ញាណនាគុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[២៣] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការ
ប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[២៤] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្ងាញ់ពីសារ ប្រព្រឹត្តទៅកង្ខិតកង្ខា សេចក្តី
សុខ ប្រព្រឹត្តទៅកង្ខិតកង្ខា ការទទួលការម្នាណ៍ដ៏ត្ងាញ់ពីសារ ជាសុខ ដែល
កើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនា ដ៏ត្ងាញ់ពីសារ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេ-
តោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដក វិទន្តោ

[២៥] តត្ថ កតមា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា ។
យោ រាតោ សារាតោ អនុនយោ អនុរោនោ នន្ទិ
នន្ទិរតោ ចិត្តស្ស សាររតោ អយំ វុច្ចតិ វេទនា-
បច្ចុយា តណ្ហា ។

[២៦] តត្ថ កតមំ តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ។
យា និដ្ឋំ និដ្ឋិតំ ។ បេ ។ តិក្កាយតនំ វិបរិយេ-
សត្តារហា វេទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ ។

[២៧] តត្ថ កតមោ ឧបាទានប្បច្ចុយា ករោ ។
វេបត្តា ឧបាទានំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពុ-
រត្តន្ធោ វិញ្ញាណត្តន្ធោ អយំ វុច្ចតិ ឧបាទាន-
ប្បច្ចុយា ករោ ។

[២៨] តត្ថ កតមា កវប្បច្ចុយា ជាតិ ។
យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ និព្វត្តិ អភិជព្វត្តិ
ចាតុភារោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិទន្តោ

[២៥] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនា
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ការត្រេកអរ ការ
ក្នុងកាន់ ការរីករាយ ការស្រើបស្រាល តម្រេកដ៏ខ្លាំង ណា ខែចិត្ត
នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[២៦] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះ
តណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរតើទិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិ
ដូចជាកំពង់គីទិដ្ឋិ ការប្រកាន់ក្នុងការស្វែងរកខុស ណា នេះហៅថា
ទុបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។

[២៧] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ កត កើតមាន ព្រោះទុបា-
ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពុរត្ត
វិញ្ញាណត្តន្ធ វៀរវេលនៃទុបាទានចេញ នេះហៅថា កត កើតមាន
ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ។

[២៨] បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកត
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការកើត ការកើតព្រម ការផ្តួចផ្តើម ការ
កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា
ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ។

បច្ចុប្បន្នការវិញ្ញាណ អកុសលធម៌ខ្មែរ

(៤៧) តត្ថុ តត្ថម៌ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ ។

អត្ថុ ជរា អត្ថុ មរណំ ។ តត្ថុ តត្ថមា ជរា ។

យោ ភេសិ ធម្មានិ ជរា ជីវណាតា អាយុនោ សិ-

ហានិ អយំ វុច្ចតិ ជរា ។ តត្ថុ តត្ថម៌ មរណំ ។

យោ ភេសិ ធម្មានិ ខយោ វាយោ ភេនោ បរិ-

កេនោ អនិច្ចតា អន្តរដានិ ឥនិ វុច្ចតិ មរណំ ។

ឥតិ អយក្កា ជរា ឥនក្កា មរណំ ឥនិ វុច្ចតិ

ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ ។

(៥០) ឃិវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស

សមុទយោ ហោតិ ឃិវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-

ក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ

សមោជានិ ហោតិ ទានុការកំ ហោតិ ភេន វុច្ចតិ

ឃិវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ

ហោតិ ។

(៥១) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយោ សង្ការេ ស-

ង្ការប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយោ ធាមិ ធាមប្បច្ច-

យោ ជស្សា ជស្សប្បច្ចយោ វេទនា វេទនាបច្ចយោ តណ្ហា

កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ

វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត

បច្ចុប្បន្នការវិញ្ញាណ អកុសលធម៌ខ្មែរ

(៥៧) ចក្កាច្ចយោការវាំងនោះ ជរាមរណៈ កើតមាន

ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជរាក៏មាន មរណៈក៏មាន ។

ចក្កាជរាមរណៈនោះ ជរា តើដូចម្តេច ។ ការចាស់ត្រាំត្រា ការ

រុញថយទៅខែរាយ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា ជរា ។

ចក្កាជរាមរណៈនោះ មរណៈតើដូចម្តេច ។ ការអស់ទៅ ការស្ងួត

ទៅ ការបែកធ្លាយ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង ការបាត់បង់

ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជរានេះផង

មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា

បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(៥០) ត្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ

ក៏មិនមាន ដោយភាគការយ៉ាងនេះ គឺការជួបជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ

ការកើតប្រាកដ ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមានដោយភាគការយ៉ាងនេះ

ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខ

ទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយភាគការយ៉ាងនេះ ។

(៥១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ការ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ

វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត

មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ

កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដក វិហារ

តណ្ហា បច្ចុយា ទុច្ចានំ ទុច្ចានាធិប្បច្ចុយា តថា កវ-
ប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជនបរុណំ ឃុំមេតស្ស
(តវលស្ស ធុត្តត្តច្ចុស្ស សមុទយោ មោតិ ។

[៤២] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កី មោមោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា អវិ-
ជ្ជា បច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ជេតនា
សញ្ជេតយំតត្ថិ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា បច្ចុយា សង្ខា-
រោ ។ តត្ថ តតមំ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តិ បរោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញា-
ណំ ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
តតមំ វិញ្ញាណា ប្បច្ចុយា ធាមំ ។ វេទនា ខន្ធា
សញ្ញា ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណា ប្ប-
ច្ចុយា ធាមំ ។ ធាមប្បច្ចុយា ជស្សតិ តត្ថ តតមំ
ធាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេទនា ខន្ធា សញ្ញា ខន្ធា
សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណា ក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ទុច្ចានំ កើតមាន ព្រោះតណ្ហា ជាបច្ចុយ ភព កើតមាន ព្រោះទុច្ចាន
ជាបច្ចុយ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ចុយ ជនបរុណា កើតមាន
ព្រោះជាតិជាបច្ចុយ ហេតុជាវិក័ត្តៈ ឡើងខែកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ រមែងមាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៤២] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តត្ថិ គឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុយ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ចុយ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុយ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ចុយ ។
បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុយ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនា ខន្ធា សញ្ញា ខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា នេះហៅថា នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ចុយ ។ អធិប្បាយគ្រងរាក្យថា ជស្សៈ កើត
មាន ព្រោះនាមជាបច្ចុយ ។ ចុះបណ្តាធម៌ទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។

តត្ថ តតតោ ធាមប្បច្ចយា ដស្សោ ។ យោ
 ដស្សោ ដុស្សនា សម្មុសនា សម្មុសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 ធាមប្បច្ចយា ដស្សោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតិ ។
 (៥៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សន្តិកោ
 សន្តិកាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាត្វប្ប
 ធាត្វប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បច្ចយា គរវា
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស
 កេវលស្ស ធុត្តក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៥៤) តត្ថ តតតោ អវិជ្ជា ។ អយំ អញ្ញាណំ

អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ ទោហោ អកុសលមូលំ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកលែងតែផស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ផស្សៈការពាល់គ្រូ ការប៉ះ
 ពាល់ ការខ្ពង់ខ្ពស់ ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកហៅថា ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៥) ភ្នំសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន
 កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ គត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៦) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ

មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា ទោហា ជាអកុសលមូល

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតោ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារ-
 ៣ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតន្តំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្ប-
 ច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ជាមរូបំ ។ អត្ថិ
 ជាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ជាមំ ។ តត្ថ
 កតតមំ រូបំ ។ ចក្កាយតននស្ស ឧបចយោ សោ-
 តាយតននស្ស ឧបចយោ យា តាយតននស្ស ឧបច-
 យោ ជីវ្ហាយតននស្ស ឧបចយោ កាយាយតននស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បនញ្ញាម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្ត-
 លោកុតំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 ជាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា
 ជាមរូបំ ។ ជាមរូបប្បច្ចុយា ចដ្ឋាយតននន្តិ អត្ថិ ជាមំ

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹង
 អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិរុប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាម
 និរុបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
 នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។
 ការសន្សំនៃចក្កាយតនៈ ការសន្សំនៃសាតាយតនៈ ការសន្សំនៃយា-
 នាយតនៈ ការសន្សំនៃជីវ្ហាយតនៈ ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏រូប
 ដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយគ្រង
 ពាក្យថា វាយតនៈ ៧៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ នាមក៏មាន

បច្ចុប្បន្នការវិភាគ អកុសលចិត្ត

អត្ថិ រូបិ ។ តត្ថ តតតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធភ្នេ សញ្ញា
 ខន្ធភ្នេ សង្ខារក្ខន្ធភ្នេ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ តតតមំ
 រូបិ ។ យំ រូបិ ធិស្សនយ បដោវិញ្ញាណធាតុ វុត្តតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបិ ។ តតិ ឥទត្ថា ធាមំ ឥទត្ថា រូបិ ឥទំ វុច្ឆតិ
 ធាមរូបិ ។ តត្ថ តតតមំ ធាមរូបបច្ចុប្បន្នយា ធញ្ញាយត-
 ទំ ។ យំ ចិត្តំ មដោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា បដោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបបច្ចុប្បន្នយា ធញ្ញាយតទំ ។
 តត្ថ តតតមា ធញ្ញាយតនបច្ចុប្បន្នយា ដស្សន ។ យោ
 ដស្សន ដុសសា សម្មុសសា សម្មុសិតត្ថិ អយំ វុច្ឆតិ
 ធញ្ញាយតនបច្ចុប្បន្នយា ដស្សន ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ
 ឯវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(២២) តស្មី សមយេ ភវិជ្ជាបច្ចុប្បន្នយា សង្ខារោ
 សង្ខារបច្ចុប្បន្នយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចុប្បន្នយា ធាមរូបិ
 ធាមរូបបច្ចុប្បន្នយា សន្យាយតទំ សន្យាយតនបច្ចុប្បន្នយា
 ដស្សន ដស្សនបច្ចុប្បន្នយា វេទនា វេទនាបច្ចុប្បន្នយា តណ្ហា

បច្ចុប្បន្នការវិភាគ អកុសលចិត្ត

រូបកំមាន ។ បណ្តានាម និវ រូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិវរូបនោះ
 រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអស្រ័យ
 ទូរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះឯង រូបនេះឯង ទុះហៅ
 ថា នាមនិវរូប ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ដស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច
 ណា នេះហៅថា ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំង
 អស្កន្តៈ វេមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(២៣) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិវរូប កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ
 ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះដស្សៈ ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

តណ្ហា បច្ចុយា ឧបាទានំ ឧបាទានបច្ចុយា ករោ
កវច្ចុយា ជាតិ ជាតិបច្ចុយា ជពបរណំ វិវេកស្ស
កេវលស្ស ឱក្ខក្ខុក្ខុស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៥៦] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជា-
បច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញេតនា
សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។
តត្ថ កតមំ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ យំ
ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណា-
នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារបច្ចុយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ
កតមំ វិញ្ញាណាបច្ចុយា ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ
អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។ តត្ថ
កតមំ រូបំ ។ ចក្កាយតននស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។

ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ដកនិវេទនា កើត
មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាតិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៥៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសល-
មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ
សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
ភាពនៃការសន្សំ (ខ្សែការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្តៈ សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ នេះហៅ
ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
នោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាម
និរូបទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំនៃចក្កាយតនៈ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិក្កេ អកុសលធម្មសោ

កាយាយតនសស្ស ឧបថយោ យំ វា បទត្តាប្បិ
អត្តិ រូបំ ចិត្តំ វិ ចិត្តៈ ហត្ថកំ ចិត្តសម្មដ្ឋានំ
ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្ថា ធាមិ
ឥទត្ថា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាម-
រូបំ ។ ធាមរូបប្បច្ចយា សឡាយតននិ អត្តិ ធាមិ
អត្តិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមិ ។ វេទនាឧទ្ទោ
សញ្ញាឧទ្ទោ សង្ខារក្ខណ្ឌោ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមិ ។
តត្ថ កតតមិ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា
យត្ថា រូបំ ធិស្សយ មហេវិញ្ញាណធាតុ វត្តតិ
ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្ថា ធាមិ ឥទត្ថា
រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាម-
រូបប្បច្ចយា សឡាយតនំ ។ ចត្តាយតនំ សោតា-
យតនំ យាធាយតនំ ជីវ្ហយតនំ កាយាយតនំ ប-
ធាយតនំ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមរូបប្បច្ចយា សឡាយត-
នំ ។ តត្ថ កតតមោ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។
យោ ជស្សោ ធម្មសតា សម្មសតា សម្មសិតតិ
អយំ វុច្ចតិ សឡាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ។ បេ ។

បច្ចយាការវិក្កេ អកុសលធម្មសោ

ការសន្សំនៃកាយាយតនៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្ត
ជាហេតុ មានចិត្តជាសម្មជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ ពេជ្យាយត្រង់តាក្យថា អាយតនៈ ៦
កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខ្លួន សញ្ញាខ្លួន
សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប
តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខតរូបទាំង ៤ ក្តី មហេវិញ្ញាណធាតុ ប្រត្រឹក្ត
ទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូបណា ក្តី នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង
រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចត្តាយតនៈ ១ សោតាយតនៈ ១ យានាយតនៈ ១
ជីវ្ហយតនៈ ១ កាយាយតនៈ ១ មនាយតនៈ ១ នេះហៅថា អាយតនៈ
៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះសឡាយតនៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ផស្សៈ ការភាវត្រូវ ការប៉ះភាវ ការជឿកន្តិច ណា នេះហៅ
ថា ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ អាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

តេជ វុច្ចតិ ឃីវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សប្បនយោ ហោតីតិ ។

បច្ចយចក្កំ ។

(៥៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ។
អវិជ្ជាហេតុកា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
ហេតុកំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណហេតុកំ
ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមហេតុកំ ធម្មាយតន-
ប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកា ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ជស្សហេតុកា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនា-
ហេតុកា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ
ឧបាទានប្បច្ចយា ករេ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សប្បនយោ ហោតី ។

(៥៨) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនិស្សន្នំ ។ បេ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អត្តសល-
ម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា
អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ អវិជ្ជាហេតុកា ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកនាយយោ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ បច្ចយចក្ក ។

(៥៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
ជាបច្ច័យ កាយនេះទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ជស្សៈមានកាយនេះទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយនេះ
ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានជស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជា
បច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
ទុបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ករ កើត
មាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ ជរា
និងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ។ តន្តិវិសិដ្ឋា មោហា ជាអត្តសល-
ម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បញ្ចករវិក្កេ អពុសលវិស្វេសោ

យា មេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតន្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ
 កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ
 វនំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។
 តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ជាមំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ វេទនាទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សង្ខារក្កុន្ទោ
 វនំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ជាមំ វិញ្ញាណាហេតុ-
 កំ ។ តត្ថ កតមំ ជាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ជាម-
 ហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ វនំ វុច្ឆតិ ជាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ជាមហេតុកំ ។ តត្ថ កតមោ ធម្មាយត-
 នប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ។ យោ
 ជស្សោ ធុសនា សច្ចុសនា សច្ចុសិតន្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយតនហេតុកោ ។

បញ្ចករវិក្កេ អពុសលវិស្វេសោ

មេតនា ការបេប្បំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការឃ្នណ៍) ណា នេះហៅ
 ថា សង្ខារមានវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការឃ្នណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ នាមមានវិញ្ញាណ
 ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនា-
 ខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្កុន្ធ នេះហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការពាំងនោះ
 កាយគនៈទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការឃ្នណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា កាយគនៈ
 ទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការពាំងនោះ ជស្សៈមានកាយគនៈទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការភ្ជាប់គ្រូ ការ
 ប៉ះពាល់ ការខន្តិកខន្តិច ណា នេះហៅថា ជស្សៈមានកាយគនៈទី
 ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

តត្ថ តត្ថមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ដស្សហេតុកា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាស-
 ម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយំ ចេតាសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សហេតុកា ។ តត្ថ តត្ថមា វេទនា-
 បច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ យោ ភាសា
 សារាតា ។ បេ ។ ចិត្តិស្ស សារាតា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាហេតុកា ។ តត្ថ តត្ថ-
 មិ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ យា
 ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិកតំ ទិដ្ឋិកហនំ ទិដ្ឋិកត្តារោ ទិដ្ឋិវិស្សកាយិកំ
 ទិដ្ឋិវិប្បន្តិកំ ទិដ្ឋិសញ្ញាជនំ តាហោ បដិក្កាហោ អភិ-
 និវេសោ បរមាសោ ក្កម្មត្តោ មិច្ឆាបថោ មិច្ឆតិ
 តិក្កាយតនំ វិបវិយសត្តាហោ ឥនំ វុច្ចតិ តណ្ហាប-
 ច្ចយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ។ បេ ។ តេន វុច្ច-
 តិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទ-
 យោ ហោតិ ។

បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនាមានដស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ដស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវការឃ្នាល ជាទីត្រេកអរ
 ជាសុខ កើតអំពីចេតាសម្មស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនាមានដស្សៈជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ តណ្ហាមាន
 វេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ច-
 យាការទាំងនោះ ទុបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ វិប្រាស្សាភតិទិដ្ឋិ
 ផ្លូវត្រាយតិទិដ្ឋិ ចម្រើនតិទិដ្ឋិ សេចក្តីញាប់ញ័រតិទិដ្ឋិ សញ្ញាជនៈតិទិដ្ឋិ
 ការប្រកាន់ ការប្រកាន់មាំ ការជាប់ចំពាក់ ការស្នាមអង្គុល ផ្លូវ
 កាត្រក់ ផ្លូវទុស សភាទុស លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វន័
 រកទុស ណា នេះហៅថា ទុបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ខ្សែបលោកភាល
 ថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងដស្តុះ វិមន៍មាន ដោយ
 កាការយ៉ាងនេះ ។

(៥៩) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេ-
 តុកំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុកំ នាមប្ប-
 ច្ចុយា ជស្សោ នាមហេតុកោ ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា
 ជស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា វេទនាហេតុកោ
 តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានប្ប-
 ច្ចុយា ភវេ ភវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ
 ជរាមរណស្ស ភេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(៦០) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហា អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចុយា
 សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា សញ្ចតនា
 សញ្ចេតយិតត្តិ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អ-
 វិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ
 សង្ខារហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ មានសំ ។ បេ ។

(៥៩) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ជស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 វេទនា មានជស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 មានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ឧបាទាន មាន
 តណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 ឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦០) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា ជាអកុសលមូល
 ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារមាន
 អវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 មានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយា-
 ការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត របេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។

តថា បរោវិញ្ញាណោនាតុ វេទំ វុច្ឆនិ សម្មារម្មច្ចយា
 វិញ្ញាណំ សម្មារហេតុតំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចយា នាមំ វិញ្ញាណាហេតុតំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សម្មារត្តន្ធោ វេទំ វុច្ឆនិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ
 វិញ្ញាណាហេតុតំ ។ នាមប្បច្ចយា ជស្សោ នាមហេតុ-
 កោតិ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនា ជស្សំ វេ-
 ទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្មារត្តន្ធោ វិញ្ញាណាត្តន្ធោ
 វេទំ វុច្ឆនិ នាមំ ។ តត្ថ កតមោ នាមប្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមហេតុកោ ។ យោ ជស្សោ ធុសនា
 សម្មុសនា សម្មុសិតតំ អយំ វុច្ឆនិ នាមប្បច្ចយា
 ជស្សោ នាមហេតុកោ ។ បេ។ តេន វុច្ឆនិ ឯវេទ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៦០) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មារោ

អវិជ្ជាហេតុកោ សម្មារម្មច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្មារ-
 ហេតុតំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុ-
 តំ នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុតំ

មរោវិញ្ញាណោនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ បណ្តាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ នាម មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មារត្តន្ធ នេះ
 ហៅថា នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។
 អធិប្បាយគ្រងពាក្យថា ជស្សៈ មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មារត្តន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកលែងតែជស្សៈ
 ចេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជស្សៈមាន
 នាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ
 ការពាល់ក្រៅ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ជស្សៈ
 មាននាមជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបលោកពោលថា ហេតុជាវិកើតឡើង ខែកងខ្ពស់ទាំងអស់នេះ វេទន
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន

ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិងរូបមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូប

ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មាយតនបោតុកោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា វេទនា ធម្មាយតនបោតុកោ វេទនា-
 បច្ចយា តណ្ហា វេទនាបោតុកោ តណ្ហា បច្ចយា
 ឧទានានិ តណ្ហាបោតុកោ ឧទានានប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ឃុំមេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៦២] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសល-
 ប្បលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សម្ពារោ អវិជ្ជាបោតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជាបច្ចយា
 សម្ពារោ អវិជ្ជាបោតុកោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពា-
 រប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ សម្ពារបោតុកោ ។ យំ ចិត្ត
 មោហោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា បនោវិញ្ញាលា ធាតុ ឥទ្ធិ
 វុច្ឆតិ សម្ពារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ សម្ពារបោតុកោ ។

ជាបច្ច័យ ធម្មាយតនៈ ទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈ ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានធម្មាយតនៈ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ធម្មាយតនៈ ជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ទុបាទានមានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ករោ កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជា
 បច្ច័យ ជពមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦២] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តទ្ធិតិអវិជ្ជា មោហា ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 សម្ពារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា
 សម្ពារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណមានសម្ពារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សម្ពារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណមានសម្ពារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសម្ពារជាបច្ច័យ ។

អភិសម្រេច វិញ្ញាណ

តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាប្បដ្ឋយា ធាបរូបំ វិញ្ញាណា-
 ហេតុកំ ។ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
 ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចក្កា-
 យតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បដន្តាម្បិ អត្ថំ រូបំ ចិត្តនិ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសម្មជ្ជានំ ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥនត្វា ធាមំ ឥនត្វា រូបំ ឥន្ទ្រិ វិញ្ញាណាប្ប-
 ដ្ឋយា ធាបរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ ធាបរូបប្បដ្ឋយា
 ធាយតនំ ធាបរូបហេតុកំ អត្ថំ ធាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារក្ខន្ធា ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតតមំ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ បដោវិញ្ញាណាធាតុ វុច្ឆតិ
 ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥនត្វា ធាមំ ឥនត្វា រូបំ
 ឥន្ទ្រិ ធាបរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាបរូបប្បដ្ឋយា
 ធាយតនំ ធាបរូបហេតុកំ ។ យំ ចិត្តំ មដោ
 មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មដោវិញ្ញាណាធាតុ ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ

អភិសម្រេច វិញ្ញាណ

បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរុប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិរុបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុបនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ ខែចកាយគនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំខែ
 កាយគនៈ ឬក៏រូបវិទណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសម្មជ្ជាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយគ្រងពាក្យថា កាយគនៈ
 ទី ៦ មាននាមនិរុបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរុប
 ទាំងនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 ការស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះ
 ហៅថា នាមនិរុប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 កាយគនៈទី ៦ មាននាមនិរុបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្សុល សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា

នាមរូបច្បងយា ធម្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ ។
 តត្ថ តតមោ ធម្មាយតនច្បងយា ជស្សោ ធម្មាយ-
 តនហេតុកោ ។ យោ ជស្សោ ផុសនា សម្មុសនា
 សម្មុសិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនច្បងយា ជស្សោ
 ធម្មាយតនហេតុកោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេមតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[៦៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជាហេតុកោ សង្ខារច្បងយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ វិញ្ញាណច្បងយា នាមរូបំ វិញ្ញាណហេតុ-
 កំ នាមរូបច្បងយា សន្មាយតនំ នាមរូបហេតុកំ
 សន្មាយតនច្បងយា ជស្សោ សន្មាយតនហេតុកោ
 ជស្សច្បងយា វេទនា ជស្សហេតុកោ វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាហេតុកោ តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាហេតុកំ ឧបាទានច្បងយា ភវេ ភវច្បងយា
 ជាតិ ជាតិច្បងយា ជរាមរណំ វិវេមតស្ស កេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតី ។

អាយតនះ រឺ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈមានអាយតនះ រឺ ៦ ជាហេតុ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនះ រឺ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់ ការខន្តកខន្តិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈមាន
 អាយតនះ រឺ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនះ រឺ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ វើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ វើមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនះ ៦ មាននាមនិងរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាម
 និងរូបជាបច្ច័យ ផស្សៈ មានអាយតនះ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនះ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាមានវេទនាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ឧបាទាន មានតណ្ហាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរាខន្តិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វើមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៤] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាសន្តិំ ខោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ យា ចេតនា
 សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជាប-
 ច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាហេតុកោ ។ តត្ថ កតតមិ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារហេតុកំ ។ យំ
 ចិត្តំ មរណា មាណសិ ។ បេ ។ តត្ថា មរណាវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ឥទិ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 ហេតុកំ ។ តត្ថ កតតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាម-
 រូបំ វិញ្ញាណហេតុកំ ។ អត្ថិ ធាមិ អត្ថិ រូមិ ។
 តត្ថ កតតមិ ធាមិ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធា ឥទិ វុច្ឆតិ ធាមិ ។ តត្ថ កតតមិ រូមិ ។
 ចក្ខុយននស្ស ទុបចយោ ។ បេ ។ កាយាយននស្ស
 ទុបចយោ យំ កំ បដិញ្ញាឡិ អត្ថិ រូមិ ចិត្តនិ
 ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទិ វុច្ឆតិ រូមិ ។
 ឥតិ ឥន្សា ធាមិ ឥន្សា រូមិ ឥទិ វុច្ឆតិ

[៦៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា ហេហៈ ជា
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារមានអវិជ្ជាជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ មានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរណាវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិងរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។
 បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ
 សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបទាំងនោះ រូប តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយននៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយា-
 យននៈ ឬក៏រូបដទៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មាន
 ចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា

បច្ចុប្បន្នសម័យ អនុសាសន៍ស្នេហា

វិញ្ញាណាប្បវដ្តយា ជាមរូបំ វិញ្ញាណាហេតុកំ ។ ជាម-
 រូបប្បវដ្តយា សន្មាយតនំ ជាមរូបហេតុកំ អត្ថ-
 ធានំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធានំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥនំ វុច្ឆតិ ធានំ ។
 តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច បរោក្ខតា យញ្ច
 រូបំ ធិស្សយ មរោវិញ្ញាណាជាតុ វុច្ឆតិ ឥនំ
 វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥនញ្ច ធានំ ឥនញ្ច រូបំ ឥនំ
 វុច្ឆតិ ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមរូបប្បវដ្តយា
 សន្មាយតនំ ជាមរូបហេតុកំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ។
 មនាយតនំ ឥនំ វុច្ឆតិ ជាមរូបប្បវដ្តយា សន្មាយ-
 តនំ ជាមរូបហេតុកំ ។ តត្ថ កតតមោ សន្មាយ-
 តនប្បវដ្តយា ធម្មស្ស សន្មាយតនហេតុកោ ។
 យោ ធម្មស្ស ធម្មសនា សម្មសនា សម្មសិក្ខត្តិ
 អយំ វុច្ឆតិ សន្មាយតនប្បវដ្តយា ធម្មស្ស សន្មាយ-
 តនហេតុកោ ។ បេ។ តេន វុច្ឆតិ វិវេកស្ស កេ-
 វលស្ស ធិក្ខត្តន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

នាមនិរូប មានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា អាយតនៈ ៦ មាននាមនិរូប
 រូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏
 មាន ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរូបទាំងនោះ
 រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្តរូបទាំង ៤ នឹងមរោវិញ្ញាណជាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ច័យ-
 ការទាំងនោះ អាយតនៈ ៦ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 នាមនិរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចត្តាយតនៈ ។ បេ។ មនាយ-
 តនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ មាននាមនិរូបជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ ផស្សៈមាន
 អាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ សេចក្តីខ្ពង់ខ្ពស់ ណា
 នេះហៅថា ផស្សៈមានអាយតនៈ ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ៦ ជាបច្ច័យ ។ បេ។ ព្រោះហេតុនោះ លោកទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង ខែកងខ្ពស់ទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៥] តស្មី សមយេ អវិជ្ជា បច្ចុយា សង្ខារោ
 អវិជ្ជា សម្បយុត្តា សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ សង្ខារ-
 សម្បយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយោ នាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ
 នាមប្បច្ចុយោ ធម្មាយតនំ នាមសម្បយុត្តំ ធម្មាយ-
 តនប្បច្ចុយោ ជស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តា ជស្ស-
 ប្បច្ចុយោ វេទនា ជស្សសម្បយុត្តា វេទនាប្បច្ចុយោ
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាប្បច្ចុយោ ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចុយោ ករោ កវប្ប-
 ច្ចុយោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយោ ជរាមរណំ ឃីវេមតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៦៦] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនិស្សន្នំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុ-
 សលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមា
 អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ចតនា សញ្ចតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
 អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។

[៦៥] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយរាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើត
 មាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៦] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា
 ជាអកុសលម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នា) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។

តត្ថ កតតមំ សម្មារម្មណ្ណយា វិញ្ញាណំ សម្មារម្មណ្ណ-
 យុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មារម្មណ្ណយា វិញ្ញាណំ
 សម្មារម្មណ្ណយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណាម្មណ្ណយា ធាមំ
 វិញ្ញាណាសម្មយុត្តំ ។ វេទនាខន្តោ សញ្ញាខន្តោ សម្មា-
 រក្ខន្តោ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាម្មណ្ណយា ធាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្មយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមម្មណ្ណយា ធម្មាយតនំ
 ធាមសម្មយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមម្មណ្ណយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្មយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមោ ធម្មាយ-
 តនម្មណ្ណយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្មយុត្តោ ។ យោ
 ជស្សោ ជុស្សនា សម្មសុត្តោ សម្មសុត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 ធម្មាយតនម្មណ្ណយា ជស្សោ ធម្មាយតនសម្មយុត្តោ ។
 តត្ថ កតតមោ ជស្សម្មណ្ណយា វេទនា ជស្សសម្មយុត្តោ ។

បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 ទាំងនោះ អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា អាយតនៈទី៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ក្រៅ ការប៉ះ
 ពាល់ ការទង្កឹកទង្កើច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី
 ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ
 វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកេរិ សុខំ ចេតោស-
 ម្មស្សនំ សាតំ សុខំ វេទយតិ ចេតោសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បទូយា
 វេទនា ដស្សសម្មយុត្តា ។ តត្ថ តតមា វេទនា-
 បទូយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តា ។ យោ វាតោ
 សារាតា ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារាតា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបទូយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តា ។ តត្ថ
 តតមំ តណ្ហាបទូយា ឧបាទានំ តណ្ហាសម្ម-
 យុត្តំ ។ យា ទិដ្ឋិ ទិដ្ឋិតតំ ។ បេ ។ តត្ថាយតទំ
 វិបវីយសន្តាហោ វេទំ វុច្ចតិ តណ្ហាបទូយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្មយុត្តំ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេមតស្ស
 តេវេលស្ស ធុត្តត្តទូស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[២៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបទូយា សម្មារោ
 អវិជ្ជាសម្មយុត្តា សម្មារប្បទូយា វិញ្ញាណំ ស-
 ម្មារសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណាប្បទូយា ធាមំ វិញ្ញាណ-
 សម្មយុត្តំ ធាបប្បទូយា ដស្សា ធាមសម្មយុត្តា

សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស វេទនា
 ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស នេះហៅថា វេទនា
 ប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា ខែចិត្ត
 នេះហៅថា តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ។ ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ទិដ្ឋិ ដំណើរទិដ្ឋិ ។ បេ ។
 លទ្ធិដូចជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វន័រកុស ណា នេះហៅថា
 ឧបាទានប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែក្នុងខ្លួន
 ទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[២៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

ដស្សៈប្បច្ចយា វេទនា ដស្សៈសម្បយុត្តា វេទនាបច្ចយា
 តណ្ហា វេទនាសម្បយុត្តា តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ
 តណ្ហាសម្បយុត្តំ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ កវប្ប-
 ច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា វេទនា វេទនា វេទនា
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតិ ។
 (៦៧) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលដ្ឋី មោហោ អកុសល-
 ម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ យា បេតនា
 សញ្ញតនា សញ្ញតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បច្ចយា សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមំ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 បដោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា បដោវិញ្ញាណាធាតុ វេទនំ
 វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ
 កតមំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ។

វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា
 ប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ទុបាទានប្រកប
 ដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ភត កើតមាន ព្រោះ
 ទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភតជាបច្ច័យ វេទនាវេទនា
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៦៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិះគឺអវិជ្ជា មោហា
 ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្តង
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពាវច្ចន្ធោ វេទំ វុច្ចតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ។ ធាប-
 ប្បច្ចយា ដស្សន្ធ ធាមសម្មយុត្តោតិ វត្ថុ កតបំ
 ធាមំ ។ វេបត្វា ដស្សំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សម្ពាវច្ចន្ធោ វិញ្ញាណវច្ចន្ធោ វេទំ វុច្ចតិ ធាមំ ។ វត្ថុ
 កតមា ធាមប្បច្ចយា ដស្សន្ធ ធាមសម្មយុត្តោ ។
 យោ ដស្សន្ធ ធុសនា សម្មសនា សម្មសំតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ ធាមប្បច្ចយា ដស្សន្ធ ធាមសម្មយុត្តោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ វិវេមតស្ស កេវលស្ស ធុត្តុត្តុស្ស
 សម្មនយោ ហោតិវិ ។

[៦៧] តស្មី សបយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្ពាវេ អវិជ្ជា-
 សម្មយុត្តោ សម្ពាវប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សម្ពាវសម្មយុត្តំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ធាមំ ធាប-
 ប្បច្ចយា ធញដ្ឋាយតនំ ធាមសម្មយុត្តំ ធញដ្ឋាយតន-
 ប្បច្ចយា ដស្សន្ធ ធញដ្ឋាយតនសម្មយុត្តោ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ដស្សសម្មយុត្តោ វេទនាបច្ចយា វត្ថុនា វេទនា-
 សម្មយុត្តោ វត្ថុនាបច្ចយា ឧទានាទំ វត្ថុនាសម្មយុត្តំ

វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវច្ចន្ធ នេះហៅថា នាមប្រកបដោយ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អភិប្បាយព្រះវិញ្ញាណ
 ដស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ច-
 យាការខ័ន្តនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវច្ចន្ធ
 វិញ្ញាណក្នុង លើកតែដស្សៈបេញ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តាបច្ចយា-
 ការខ័ន្តនោះ ដស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ដស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការខន្តកខន្តិប
 ណា នេះហៅថា ដស្សៈប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើងនៃកងវុត្តុខ័ន្តសន្តិះ វិវេមមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៦៧] ក្នុងសម័យនោះ សម្ពាវប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកបដោយសម្ពាវ កើតមាន ព្រោះ
 សម្ពាវជាបច្ច័យ នាមនិរុប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន
 ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ដស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយដស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកបដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ វត្ថុនាប្រកបដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ

ទុដ្ឋានាធម្មច្ចុយា កកេ កវច្ចុយា ជាតិ ជាតិច្ចុ-
ច្ចុយា ជរាមរណំ ឃីវេសស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយា ហោតិ ។

[៧០] តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ អវិជ្ជា-
បច្ចុយា សម្ពារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ យា ចេតនា
សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិត្តំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុ-
យា សម្ពារោ អវិជ្ជាសម្បយុត្តោ ។ តត្ថ កតមំ
សម្ពារច្ចុយា វិញ្ញាលំ សម្ពារសម្បយុត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ
ននំ វុច្ចតិ សម្ពារច្ចុយា វិញ្ញាលំ សម្ពារសម្ប-
យុត្តំ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាណាច្ចុយា ធាមរូបំ
វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ធាមំ ។ មត្តិ ធាមំ មត្តិ
រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាមំ ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សម្ពារក្ខន្ធា ននំ វុច្ចតិ ធាមំ ។

កត កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជា
បច្ច័យ ជនិនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដំកើត
ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយពាការយ៉ាងនេះ ។

[៧០] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិគីអវិជ្ជា មោហា
ជាអកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
នោះ សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ តាវនៃការសន្សំ (ខ្សែការម្នាក់)
ណា នេះហៅថា សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ
កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
ការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើត
អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ នាមនិង
រូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម
តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយាយតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា បនភាម្បិ អត្ថិ រូបំ
 ចិត្តនំ ចិត្តុហេតុកំ ចិត្តុសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទត្វា ធាមំ ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញា-
 ណប្បច្ចយា ធាមរូបំ វិញ្ញាណសម្បយុត្តំ ធាមំ ។
 ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តនំ អត្ថិ
 ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ធាមំ ។ វេទនា-
 ទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សម្ពាវត្តន្ទោ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមំ ។
 តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ធិស្សាយ មហោវិ-
 ញ្ញាណធាតុ វុត្តតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទត្វា
 ធាមំ ឥទត្វា រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ
 កតតមំ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុ-
 ត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មហោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធាមសម្បយុត្តំ ។ តត្ថ កតតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធិស្សោ ធម្មាយតនសម្បយុត្តោ ។

ចណ្ណនាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយាយតនៈ
 ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបវេទនា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវរូប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យថា កាយតនៈ
 ទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាម
 ក៏មាន រូបក៏មាន ។ ចណ្ណនាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វុទនា-
 ទន្ធសញ្ញាទន្ធសម្ពាវត្តន្ធនេះហៅថា នាម ។ ចណ្ណនាមនិវ-
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 ការស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ ចណ្ណបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិវ-
 រូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា កាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 និវរូបជាបច្ច័យ ។ ចណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បច្ចយាការវិក្កុ អកុសលទិវុសោ

យោ ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា សម្មសិតន្តិ
អយំ វុត្តតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ធម្មាយ-
តនសម្មយុត្តោ ។ បេ ។ តន វុត្តតិ ឯវមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៧១) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ សង្ខា-
រសម្មយុត្តំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាម្រូបំ វិញ្ញាណស-
ម្មយុត្តំ ធាមំ ធាម្រូបប្បច្ចយា សន្នាយតនំ ធាម-
សម្មយុត្តំ សន្នាយនប្បច្ចយា ជស្សោ សន្នាយត-
នសម្មយុត្តោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ជស្សសម្ម-
យុត្តោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា វេទនាសម្មយុត្តោ
តណ្ហាបច្ចយា ទុពាទានំ តណ្ហាសម្មយុត្តំ ទុពា-
ទានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ច-
យា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

(៧២) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ ហោហោ អកុសលមូលំ

បច្ចយាការវិក្កុ អកុសលទិវុសោ

ជស្សៈ ការណាវត្រូ ការបិរោល ការទន្តិកទន្តិច ណា នេះហៅ
ថា ជស្សប្រកថដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបលោកពោលថា ហេតុជាដំកើក
ឡើង ខែកន្តិកទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧១) កងសម័យនោះ សង្ខាប្រកថដោយអវិជ្ជា កើតមាន
ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណប្រកថដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប ជានាមប្រកថដោយវិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ ប្រកថដោយនាម កើតមាន
ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ជស្សៈប្រកថដោយអាយតនៈ ៦ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកថដោយជស្សៈ កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហាប្រកថដោយវេទនា កើតមាន ព្រោះ
វេទនាជាបច្ច័យ ទុពាទានប្រកថដោយតណ្ហា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
ជាបច្ច័យ ករោ កើតមាន ព្រោះទុពាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ករោជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាដំ
កើតឡើង ខែកន្តិកទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧២) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
ចិច្ចដឹង ការចិន្តយើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសលមូល

អយំ វុត្តតិ អវិជ្ជា ។ តត្ត តតតយោ អវិជ្ជាបច្ចយោ
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ ។ យា ចេតនា សរោ-
 តនា សរោតយិតតំ អយំ វុត្តតិ អវិជ្ជាបច្ចយោ
 សង្ខារោ អវិជ្ជាសម្មយុត្តោ ។ តត្ត តតតមិ
 សង្ខារប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ សង្ខារសម្មយុត្តំ ។ យំ
 ចិត្តំ មរោ មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មរោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ឥទំ វុត្តតិ សង្ខារប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ សង្ខា-
 រសម្មយុត្តំ ។ តត្ត តតតមិ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ ជា-
 បរូបំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ជាមិ ។ អត្តំ ជាមិ
 អត្តំ រូបំ ។ តត្ត តតតមិ ជាមិ ។ វេទនាទុក្ខោ
 សញ្ញាទុក្ខោ សង្ខារក្ខុទ្ធា ឥទំ វុត្តតិ ជាមិ ។ តត្ត
 តតតមិ រូបំ ។ ចក្កាយតទស្ស ទុបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតទស្ស ទុបចយោ យំ វា បទញ្ញម្បិ អត្តំ
 រូបំ ចិត្តជំ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុត្តតិ
 រូបំ ។ ឥតិ ឥទក្ខ ជាមិ ឥទក្ខ រូបំ ឥទំ វុត្តតិ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយោ ជាមរូបំ វិញ្ញាណសម្មយុត្តំ ជាមិ ។

ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ
 ប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំការម្នាក់) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារប្រកបដោយអវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មរោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាមនិរុប ជានាមប្រកប
 ដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរុបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តា
 នាមនិរុបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្កាយគនៈ ។ បេ ។
 ការសន្សំ នៃកាយាយគនៈ ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មាន
 ចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូប
 នេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប ជានាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ អតិច្ចាយ

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាមសម្បយុត្តន្តំ អត្ថិ
 នាមំ អត្ថំ រូបំ ។ តត្ថ តតមំ នាមំ ។ វេទនា-
 ទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ សង្ខារត្ថោ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ តតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាក្ខតា យត្តា រូបំ
 និស្សាយ មហេវិញ្ញាណនាគុ វត្តតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។
 ឥតិ ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ តតមំ នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាម-
 សម្បយុត្តំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ ។ មហាយតនំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បច្ចយា សន្យាយតនំ នាមស-
 ម្បយុត្តំ ។ តត្ថ តតទោ សន្យាយតនប្បច្ចយា
 ធម្មស្សា សន្យាយតនសម្បយុត្តោ ។ យោ ធម្មស្សា
 ដុសនា សម្មុសនា សម្មុសិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ ស-
 ន្យាយតនប្បច្ចយា ធម្មស្សា សន្យាយតនសម្បយុត្តោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ វិវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ត្តទុស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

សម្បយុត្តចក្កំ ។

បច្ចុយាការវិភង្គ អកុសលនិទ្ទេស

គ្រងំពាក្យថា អាយតនៈ ចំប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិង
 រូបជាច្ច័យ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ទ សញ្ញាទន្ទ សង្ខារទន្ទ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត-
 រូប ៤ និងមហេវិញ្ញាណនាគុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះអាស្រ័យនូវរូប ណា
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិងរូប
 ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុយាការពាំងនោះ អាយតនៈ ចំ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចត្តាយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះហៅថា អាយតនៈ ចំ ប្រកប
 ដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយា-
 ការពាំងនោះ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ចំ កើតមាន ព្រោះអាយ-
 តនៈ ចំ ជាច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់គ្រូ ការប៉ះពាល់
 ការទង្គុកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈ ចំ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ចំ ជាច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង វិនិក្ខន្ធក្នុងពាំងអស្មិក្ខុ ក៏មិនមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

ចំ សម្បយុត្តចក្កៈ ។

(៧៣) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារេ
 សង្ខារប្បច្ចុយាថិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចុយាថិ សង្ខារេ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចុយាថិ វិញ្ញាណំ ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចុយាថិ ធាមិ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជ-
 ស្សោ ជស្សប្បច្ចុយាថិ ធម្មាយតនំ ជស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយាថិ ជស្សោ វេទនាបច្ចុយា
 តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយាថិ វេទនា តណ្ហាបច្ចុយា ឧ-
 បាទានំ ឧបាទានប្បច្ចុយាថិ តណ្ហា ឧបាទានប្បច្ចុ-
 យា ភវេ ភវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា ជរាម-
 រណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខស្ស សឡាយោ
 ហោតិ ។

(៧៤) តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អត្តា-
 ណំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អ-
 កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។

(៧៣) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី៦ ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ អាយត-
 នៈ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជា
 បច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើត
 មាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៤) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។

បច្ចយាការវិក្កេ អពុសលមិទ្ទេស

[៧៥] តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារ-
 រោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថិ
 អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ
 កតតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អញ្ញាលំ អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ
 អកុសលមូលំ អយំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយាបិ
 អវិជ្ជា ។

[៧៦] តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញា-
 ណាធាតុ វេទំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។
 តត្ថ កតតមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។
 យា ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថិ អយំ
 វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។

[៧៧] តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ។
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថខន្ធោ វេទំ វុច្ឆតិ

បច្ចយាការវិក្កេ អពុសលមិទ្ទេស

[៧៥] បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 (ទ្រូការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ
 អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជាកើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ ។

[៧៦] បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្ណបច្ច-
 យាការទាំងនោះ សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទ្រូការម្មណ៍) ណា
 នេះហៅថា សង្ខារកើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[៧៧] បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ ធាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្ថខន្ធ នេះហៅថា

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ ។ តត្ថ កតតមិ ធាបប្បច្ច-
យាថិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសិ
។ បេ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធា-
បប្បច្ចយាថិ វិញ្ញាណំ ។

(៧៧) តត្ថ កតតមិ ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយត-
ទំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសិ ។ បេ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាបប្បច្ចយា ធម-
ដ្ឋាយតទំ ។ តត្ថ កតតមិ ធម្មាយតទប្បច្ចយាថិ
ធាមិ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
ឥទំ វុច្ចតិ ធម្មាយតទប្បច្ចយាថិ ធាមិ ។

(៧៨) តត្ថ កតតមិ ធម្មាយតទប្បច្ចយា ជ-
ស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធុសតា សម្មសតា
សម្មសិតត្តំ មយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតទប្បច្ចយា ជ-
ស្សោ ។ តត្ថ កតតមិ ជស្សប្បច្ចយាថិ ធម្មាយ-
តទំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសិ ។ បេ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយាថិ
ធម្មាយតទំ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
ដឹងតាម្នី សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

(៧៨) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាម្នី សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ តើ
ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា នេះហៅថា នាម
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។

(៧៩) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់គ្រូ ការ
ប៉ះពាល់ ការទន្ទឹកទន្ទឹម ណា នេះហៅថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយ-
តនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតាម្នី
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។

[៧០] តត្ថ តតមា ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទយំតំ ចេតាសម្មស្ស-
 ជា សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា
 ចិ ដស្សា ។ យោ ដស្សា ធុសនា សម្មសនា
 សម្មសិកត្តំ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយាចិ ដស្សា ។

[៧១] តត្ថ តតមា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។
 យោ រតោ សារតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារតោ
 អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា ។ តត្ថ តត-
 មា តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតំ
 សុខំ វេទយំតំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចយាចិ វេទនា ។

[៧០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានប្រណី ជាទីត្រេកអរ ជា
 សុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការ
 ទន្ទឹកទន្ទឹម ណា នេះហៅថា ផស្សៈកើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[៧១] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ តណ្ហាកើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេក
 ខ្លាំង ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានប្រណី ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស វេទនា ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(៨២) តត្ថ កតតមំ តត្តាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 យា ធិដ្ឋិ ធិដ្ឋិកតំ ។ បេ ។ តិគ្គាយតនំ វិបវិយ-
 សត្តាយោ ឥទិ វុច្ឆតិ តត្តាបច្ចយា ឧបាទានំ ។
 តត្ថ កតតមា ឧបាទានប្បច្ចយាបិ តត្តា ។ យោ
 វតោ សារវតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្មំ សារវតោ ឥយំ
 វុច្ឆតិ ឧបាទានប្បច្ចយាបិ តត្តា ។

(៨៣) តត្ថ កតតមោ ឧបាទានប្បច្ចយា ករោ ។
 វេ បេត្វា ឧបាទានំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ ស-
 ម្ពាវត្តន្ធោ វិញ្ញាណត្តន្ធោ ឥយំ វុច្ឆតិ ឧបាទាន-
 ប្បច្ចយា ករោ ។

(៨៤) តត្ថ កតតមា កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
 យា តេសំ ធម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ ធិត្តតិ អភិធិ-
 ត្តតិ ចាតុការោ ឥយំ វុច្ឆតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

(៨៥) តត្ថ កតតមំ ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ។
 ធិត្តតិ ជព អត្តតិ មរណំ ។ តត្ថ កតតមា ជព ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(៨២) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ទុបាទានកើតមាន ព្រោះតណ្ហា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ធិដ្ឋិ ដំណើរធិដ្ឋិ ។ បេ ។ លទ្ធិដូច
 ជាកំពង់ ការប្រកាន់ក្នុងការវិស្វនិកទុស ណា នេះហៅថា ទុបា-
 ទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះទុបាទានជាបច្ច័យ ។

(៨៣) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនេះ ភព កើតមាន ព្រោះទុបា-
 ទានជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវត្តន្ធ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធ លើកតែទុបាទានចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះទុបា-
 ទានជាបច្ច័យ ។

(៨៤) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតត្រាម ការផ្តួចផ្តើមឡើង
 ការកើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះ
 ហៅថា ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ។

(៨៥) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ ជពនិមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជពក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្តាជពនិមរណៈតាំងនោះ ជព តើដូចម្តេច ។

យា តេសំ ធម្មានំ ជព ជីវណតា វាយុនោ សិ-
 ហានំ អយំ វុច្ចតិ ជព ។ តត្ថ តតមំ មរណំ ។
 យោ តេសំ ធម្មានំ ខយោ វុយោ កេនោ បរិកេ-
 នោ អធិច្ចតា អន្តរនាទិ ឥទិ វុច្ចតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយត្វា ជព ឥទត្វា បរណំ ឥទិ វុច្ចតិ ជា-
 តិប្បច្ចយា ជពមរណំ ។

[៨៦] ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ឃវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមាទានំ ហោតិ ចាតុការោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ
 ឃវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

[៨៧] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយោ
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ
 ធាមប្បច្ចយា ផស្សនំ ផស្សនប្បច្ចយាបិ ធាមំ

ការពាសំ ការគ្រាំគ្រា ការញាថយាយុ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ
 នេះហៅថា ជព ។ បណ្តាជពនិងមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអសំ ការសូន្យ ការបែកផ្តាសាយ ការខ្ចាត់ខ្ចាយ ការមិនទៀង
 ការបាត់បង់ ណា ខែធម៌ទាំងឡាយនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។
 ជពនេះផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ជពនិងមរណៈ តើមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៨៦] សេចក្តីគ្រង់ពាក្យថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខ
 ទាំងអស់ខ្លះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចគេទៅនេះ ។ ការច្នៃបង្ក
 ការមូលមក ការប្រជុំពុះ ការកើតប្រាកដ ខែកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ រមែង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់ខ្លះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។

[៨៧] ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

អភិធម្មប្រដេក វិភង្គ

ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា មិ ដស្ស
 វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា មិ វេទនា
 តណ្ហាបច្ចយា ឧទានានិ ឧទានានប្បច្ចយា មិ តណ្ហា
 ឧទានានប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃវៈមតស្ស តេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[៨៨] តត្ថ តតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនិ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុស-
 លម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ តតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតហ សញ្ញាត-
 នា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ ។ តត្ថ តតមា សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិជ្ជា ។ យំ
 អញ្ញាលំ អនស្សនិ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ
 អកុសលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា មិ អវិ-
 ជ្ជា ។ តត្ថ តតមិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាលំ ។

អភិធម្មប្រដេក វិភង្គ

វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា
 កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះឧបាទានជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាធិន្ទវេទនា កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃគង្គុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វេទនា
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[៨៨] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុ-
 សលម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ
 សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង
 ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលម្មល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

នាមប្បដ្ឋយា ដស្សន្ត ។ តត្ថ តត្ថបិ ដស្សប្បដ្ឋយាបិ
នាមិ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
វិញ្ញាណក្ខន្ធា ឥន្ទ្រិ វុច្ឆតិ ដស្សប្បដ្ឋយាបិ នាមិ
។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៨៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
សង្ខារប្បដ្ឋយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
វិញ្ញាណប្បដ្ឋយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាម-
រូបំ នាមរូបប្បដ្ឋយាបិ វិញ្ញាណំ នាមរូបប្បដ្ឋយា
ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយាបិ នាមរូបំ ធម្មា-
យតនប្បដ្ឋយា ដស្សន្ត ដស្សប្បដ្ឋយាបិ ធម្មាយតនំ
ដស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ ដស្សន្ត
វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ វេទនា
តណ្ហាបច្ចយា ឧបាទានំ ឧបាទានប្បដ្ឋយាបិ តណ្ហា
ឧបាទានប្បដ្ឋយា ភវេ ភវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បដ្ឋយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
នាម កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធា
សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា នេះហៅថា ឃាប កើតមាន ព្រោះ
ដស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រើបគោលថា ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៨៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ
អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិងរូបជាបច្ច័យ នាមនិងរូប កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជា
បច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ដស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តណ្ហា
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ
ឧបាទាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះឧបាទាន
ជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះឧបាទានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
ភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចុប្បន្ន អកុសលមិច្ឆោ

(៧០) តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសលចូលំ អយំ វុច្ឆនិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ជាតនា សញ្ជាតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆនិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមា សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អកុសលចូលំ អយំ វុច្ឆនិ សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាធសំ ។ បេ ។ តជ្ជាមៈ ជាវិញ្ញាណនាគុ ភំ វុច្ឆនិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ តត្ថ កតតមោ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ជាតនា សញ្ជាតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆនិ វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមរូបំ ។ អត្តំ ជាមំ អត្តំ រូបំ ។ តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាខៈ ត្វា សញ្ញាខៈ ត្វា

បច្ចុប្បន្ន អកុសលមិច្ឆោ

(៧០) បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង អាម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាគុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការតាំងនោះ នាមនិងរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិងរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខ្លះ សញ្ញាខ្លះ

អភិធម្មបិដក វិវត្ត

សង្ខារក្ខន្ធនា ឥទំ វុច្ឆនិ ធាមិ ។ តត្ថ កតតមិ
 រូបំ ។ ចក្ខាយតនស្ស ឧបថយោ ។ បេ ។ កា-
 យាយតនស្ស ឧបថយោ យំ វា បទញ្ញាម្យំ អត្ថិ
 រូបំ ចិត្តនិ ចិត្តហេតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆនិ
 រូបំ ។ ឥទំ ឥទញ្ញ ធាមិ ឥទញ្ញ រូបំ ឥទំ
 វុច្ឆនិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមរូបំ ។ ធាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណនិ អត្ថិ ធាមិ អត្ថិ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមិ ធាមិ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារក្ខន្ធនា ឥទំ វុច្ឆនិ ធាមិ ។ តត្ថ កតតមិ
 រូបំ ។ យំ រូបំ ជិស្សាយ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ វុច្ឆនិ
 ឥទំ វុច្ឆនិ រូបំ ។ ឥទំ ឥទញ្ញ ធាមិ ឥទញ្ញ
 រូបំ ឥទំ វុច្ឆនិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមរូបប្ប-
 ច្ចយាមិ វិញ្ញាណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តត្ថា មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ឥទំ វុច្ឆនិ ធាមរូបប្បច្ច-
 យាមិ វិញ្ញាណំ ធាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតននិ អត្ថិ
 ធាមិ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមិ ។ វេទនាខ-
 ន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធនា ឥទំ វុច្ឆនិ ធាមិ ។

សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ រូប តើដូច
 ម្តេច ។ ការសន្សំ នៃបក្ខាយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ
 ឬក៏ រូបដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរូប
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។
 នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្តានាមនិរ
 រូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅ
 ថា នាមនិរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
 ការមូលំ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូបជា
 បច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរូប
 ជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តានាមនិរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

បច្ចយោកាវិកង្ក អកុសលនិរុទ្ទេស

តត្ថ កតតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ និស្សយេ បទោ-
 វិញ្ញាណាណាតុ វត្ថុតំ ឥទំ វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតំ ឥទត្តា
 ជាមំ ឥទត្តា រូបំ ឥទំ វុច្ចតិ ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមំ
 ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ បទោ-
 មាទសំ ។ បេ។ តត្ថា បទោវិញ្ញាណាណាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 ជាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ។ តត្ថ កតតមំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយាមិ ជាមរូបំ ។ អត្ថំ ជាមំ អត្ថំ រូបំ ។
 តត្ថ កតតមំ ជាមំ ។ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សង្ខារត្ថន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ ជាមំ ។ តត្ថ កតតមំ
 រូបំ ។ ចក្ខុយតនស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។
 កាយាយតនស្ស ឧបចយោ យំ វា ចនញ្ញប្ប
 អត្ថំ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តៈហតុកំ ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ
 វុច្ចតិ រូបំ ។ ឥតំ ឥទត្តា ជាមំ ឥទត្តា រូបំ ឥទំ
 វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយាមិ ជាមរូបំ ។ តត្ថ កតតមោ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សេ ។ យោ ជស្សេ
 ដុស្សនា សម្មសនា សម្មសិទ្ធតំ អយំ វុច្ចតិ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សេ ។ តត្ថ កតតមំ

បច្ចយោកាវិកង្ក អកុសលនិរុទ្ទេស

បណ្ណនាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណាណាតុ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅ ព្រោះអស្រ័យនូវរូបណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះ
 ផង នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្ណាបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា លើសចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ។ មនោ-
 វិញ្ញាណាណាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ នាមនិវរូប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ នាម
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធសញ្ញាទន្ធសង្ខារត្ថន្ធនេះហៅថា នាម ។
 បណ្ណានាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការសន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ
 ។ បេ។ ការសន្សំ នៃអាយាយតនៈ ឬក៏ រូបនៃណា ដែលកើតអំពីចិត្ត
 មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះ
 ផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិវរូប កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ
 ការពាល់ស្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គឹកខ្លួន ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំង

ដស្សប្បច្ចយាបិ ធម្មាយតនំ ។ យំ ចិត្តំ បរោ
 មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មោទាវិញ្ញាណជាតុ វេទិ វុត្តតិ
 ដស្សប្បច្ចយាបិ ធម្មាយតនំ ។ បេ ។ តេន វុត្តតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។

(៧០) តស្មី សមយ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយាបិ អវិជ្ជា សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយាបិ សង្ខារោ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ធាត្របិ ធាត្រប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ធាត្រប្បច្ចយា
 សឡាយតនំ សឡាយតនប្បច្ចយាបិ ធាត្របិ ស-
 ឡាយតនប្បច្ចយា ដស្សោ ដស្សប្បច្ចយាបិ ស-
 ឡាយតនំ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយាបិ
 ដស្សោ វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយាបិ
 វេទនា តណ្ហាបច្ចយា ទុច្ចានំ ទុច្ចានប្បច្ចយាបិ
 តណ្ហា ទុច្ចានប្បច្ចយា កៈវា កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

នោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអាម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណជាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧១) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ
 អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះវស្សៈជាបច្ច័យ វស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជា
 បច្ច័យ ទុច្ចាន កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះ
 ទុច្ចានជាបច្ច័យ កវ កើតមាន ព្រោះទុច្ចានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកវជាបច្ច័យ ជរានិរមណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧២) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមោ
 អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញា-
 តនា សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា-
 បច្ចុយា សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមា សង្ខារប្បច្ចុយា បិ
 អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ អនុស្សនំ ។ បេ ។
 អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចុយា បិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមំ សង្ខា-
 រប្បច្ចុយា វិញ្ញាលំ ។ យំ ចិត្តំ មំលោ មាណសំ
 ។ បេ ។ តត្ថា មលោវិញ្ញាលា ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាលំ ។ តត្ថ កតមោ វិញ្ញា-
 លាប្បច្ចុយា បិ សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
 សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ វិញ្ញាលាប្បច្ចុយា បិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ វិញ្ញាលាប្បច្ចុយា ធាតុរូបំ ។
 អត្តំ ធាតុំ អត្តំ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាតុំ ។
 វេទនាទន្ធនោ សញ្ញាទន្ធនោ សង្ខារកុទ្ធនោ ឥទំ វុច្ចតិ

(៧២) បណ្ណាបច្ចុយាការតាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសល
 មូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្ណាបច្ចុយាការតាំងនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ
 ភាពនៃការសន្សំ ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការតាំងនោះ អវិជ្ជា កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។
 គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុសលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការតាំងនោះ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មលោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើត
 អំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការតាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្ណា
 បច្ចុយាការតាំងនោះ នាមនិរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិរូបនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញាទន្ធ សង្ខារកុទ្ធ នេះហៅថា

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

នាម ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចក្ខុយានន្តរស្ស
 ឧបថយោ ។ បេ ។ តាយាយានន្តរស្ស ឧបថយោ
 យំ ។ បទញ្ញម្បិ អត្ថិ រូបំ ចិត្តនំ ចិត្តហេតុកំ
 ចិត្តសមុដ្ឋានំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 នាមរូបំ ។ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណន្តិ អត្ថិ នាមំ
 អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ការក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។
 តត្ថ កតមំ រូបំ ។ យំ រូបំ ជិស្សាយ មនោ-
 វិញ្ញាណនំ វុច្ឆតិ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ
 ឥទញ្ច នាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបំ ។
 តត្ថ កតមំ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។ យំ
 ចិត្តំ បដោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ នាមរូបប្បច្ចយាបិ វិញ្ញាណំ ។
 នាមរូបប្បច្ចយា សន្មាយតនន្តិ អត្ថិ នាមំ អត្ថិ
 រូបំ ។ តត្ថ កតមំ នាមំ ។ វេទនាខន្ធា
 សញ្ញាខន្ធា សង្ការក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ឆតិ នាមំ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយានន្តរ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយានន្តរ ឬក៏ រូប
 ដទៃ ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុដ្ឋាន
 នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាម
 និវរូប កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ អធិប្បាយត្រង់ពាក្យ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបនោះ នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ការក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។ បណ្ណានាមនិវរូបទាំង
 នោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ប្រព្រឹត្តទៅ ព្រោះ
 អាស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង
 នេះហៅថា នាមនិវរូប ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កាយានន្តរ ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមនិវរូបជាបច្ច័យ ដូចតទៅនេះ ។ នាមក៏មាន
 រូបក៏មាន ។ បណ្ណានាមនិវរូបទាំងនោះ នាម តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ការក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម ។

តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តារោ ច មហាភូតា
 យញ្ចំ រូបំ ជិស្សាយ មហាវិញ្ញាណាតត្ថ វត្តតិ
 ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ធាមំ ឥទញ្ច
 រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមំ ធាម-
 រូបប្បវត្តយា សន្យាយតនំ ។ ចត្តាយតនំ ។ បេ ។
 បធាយតនំ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមរូបប្បវត្តយា សន្យាយ-
 តនំ ។ តត្ថ កតមំ សន្យាយតនប្បវត្តយាបិ
 ធាមរូបំ ។ អត្ថិ ធាមំ អត្ថិ រូបំ ។ តត្ថ កតមំ
 ធាមំ ។ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ ឥទំ
 វុច្ឆតិ ធាមំ ។ តត្ថ កតមំ រូបំ ។ ចត្តាយត-
 នស្ស ឧបចយោ ។ បេ ។ កាយាយតនស្ស
 ឧបចយោ យំ វា បធាញ្ញាញ្ញំ អត្ថិ រូបំ ចិត្តជំ ចិត្ត-
 ហេតុកំ ចិត្តសមុប្បាទំ ឥទំ វុច្ឆតិ រូបំ ។ ឥតិ ឥទញ្ច
 ធាមំ ឥទញ្ច រូបំ ឥទំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្ប-
 វត្តយាបិ ធាមរូបំ ។ តត្ថ កតមោ សន្យាយតនប្ប-
 វត្តយា ជស្សា ។ យោ ជស្សា ធីសនា សម្មុស-
 នា សម្មុសិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ សន្យាយតនប្បវត្តយា
 ជស្សា ។ តត្ថ កតមំ ជស្សប្បវត្តយាបិ សន្យាយតនំ ។

បណ្តាភាវនាវិស័យនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ មហាក្ខត្រ ៤ និង
 មហាវិញ្ញាណាតត្ថ ប្រតិក្ករោ ព្រោះអស្រ័យនូវរូប ណា នេះហៅថា
 រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប ដោយប្រការ
 ដូច្នោះ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នវិស័យនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និរុបជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ មនាយតនៈ នេះ
 ហៅថា អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុបជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុប្បន្នវិស័យនោះ នាមនិរុប កើតមាន ក៏ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ នាមក៏មាន រូបក៏មាន ។ បណ្តាភាវនាវិស័យនោះ
 នាម តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅ
 ថា នាម ។ បណ្តាភាវនាវិស័យនោះ រូប តើដូចម្តេច ។ ការ
 សន្សំ នៃចក្ខុយតនៈ ។ បេ ។ ការសន្សំ នៃកាយាយតនៈ ឬក៏ រូបជៃ
 ណា ដែលកើតអំពីចិត្ត មានចិត្តជាហេតុ មានចិត្តជាសមុប្បាទ នេះ
 ហៅថា រូប ។ នាមនេះផង រូបនេះផង នេះហៅថា នាមនិរុប
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។ បណ្តា
 បច្ចុប្បន្នវិស័យនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការប៉ះពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅ
 ថា ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នវិស័យ
 វិស័យនោះ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះជស្សៈ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

ចក្ខុយននំ ។ មេ ។ មនាយននំ វេទំ វុច្ឆតិ វេស្សប្ប-
ច្ចយាមិ សន្និយននំ ។ មេ ។ វេទន វុច្ឆតិ វេមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អញ្ញមញ្ញចក្កំ ។

[៧៣] កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សោ-
មនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
។ មេ ។ សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ ។ មេ ។
សោមនស្សសហគតំ ទិដ្ឋិកតវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន
រូបារម្មណំ ។ មេ ។ ធម្មារម្មណំ ។ យំ យំ ។
បដារត្ត តស្មី សមយេ អវជ្ជាបច្ចយា សង្ខារេ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយននំ ធម្មាយននប្បច្ចយា
ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា
តណ្ហាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករក
កវិប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វេមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ចក្ខុយននំ ។ មេ ។ មនាយននំ វេទំ វុច្ឆតិ វេស្សប្ប-
ច្ចយាមិ សន្និយននំ ។ មេ ។ វេទន វុច្ឆតិ វេមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ចប់អញ្ញមញ្ញចក្កៈ

[៧៣] ត្ថកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយ
សង្ខារ ។ មេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ។ មេ ។
ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូប
ជាអារម្មណ៍ក្តី ។ មេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសចាកអារម្មណ៍
ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ជស្សៈជាបច្ច័យ តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
(ការចុះចិត្តសិប្ប) កើតមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំង
អស់នេះ រឹមធិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចុប្បន្នកថា អកុសលចំរើន

(៧៤) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កំ មោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ តត្ថ កតមា អវិជ្ជាបច្ចុយា
 សង្ខារោ ។ យោ ទេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាត-
 យិតតំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមា តណ្ហាបច្ចុយា អធិមោក្ខោ ។ យោ
 ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចុតា តទទិមុត្តតា
 អយំ វុច្ចតិ តណ្ហាបច្ចុយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតមា អធិមោក្ខប្បច្ចុយា ករោ ។ បេ ។ តត្ថ អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចុយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឃីវេមតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

(៧៥) តតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ វុច្ឆារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត

បច្ចុប្បន្នកថា អកុសលចំរើន

(៧៤) បណ្តាបច្ចុយាការខាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិះគឺអវិជ្ជា ហេហៈ អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បណ្តាបច្ចុយាការខាំងនោះ
 សង្ខារ តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ បេ ។ ការ
 សន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឧវិការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
 តើមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការខាំងនោះ
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប
 អាការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្បនៃចិត្តក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមោក្ខ តើមាន ព្រោះតណ្ហាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការខាំងនោះ
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 ភព តើមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុដ៏ច្រើន ខែកងទុក្ខខាំងអសច្ចិះ វិមន៍មាន ដោយ
 អាការយាំងនេះ ។ បេ ។

(៧៥) ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយឧបេក្ខា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ មានប្រដាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាឧវិការម្មណ៍ ណា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុយា សម្មារាហេ សម្មារប្ប-
 ច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ធាមំ ធាមប្បច្ចុយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ដស្សា ដស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចុយា ឧបាទានំ
 ឧបាទានប្បច្ចុយា ករណំ ករណប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(៧៦) តត្ថ តតទា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សជំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ ហោហោ អកុសលមូលំ
 អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ តតទា ដស្សប្ប-
 ច្ចុយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ
 ធាសាតិ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខំ វេទយំតិ
 ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ដស្សប្បច្ចុយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេក-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ តិ
 ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បុព្វាន កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះបុព្វានជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៦) បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អកុ-
 សលមូល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវអារម្មណ៍មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

(៧៧) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតសម្បយុត្តំ សសង្ការេន ។ មេ ។
 ឧបេត្តា សហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ ។ មេ ។ ឧបេត្តា-
 សហគតំ ទិដ្ឋិតតវិប្បយុត្តំ សសង្ការេន ពូចារម្ពណំ វា
 ។ មេ ។ ធម្មារម្ពណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ការោ សង្ការប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ វាមប្បច្ចយា
 ធន្នាយតនំ ធន្នាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា តណ្ហា តណ្ហាបច្ចយា
 អធិមោត្តោ អធិមោត្តប្បច្ចយា កវេ កវប្បច្ចយា
 ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេមតស្ស កេវ-
 លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។ មេ ។

(៧៨) កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ទោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ ។ មេ ។
 ទោមនស្សសហគតំ បដិយសម្បយុត្តំ សសង្ការេន

(៧៧) ក្នុងធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ការ
 ។ មេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកវិជ្ជិ ។ មេ ។ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា ប្រាសចាកទិដ្ឋិ ប្រកបដោយសង្ការ មានប្រដាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ មេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ការ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
 វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ
 ជាបច្ច័យ អាយតនៈទ័ង កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទ័ង ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
 តណ្ហា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 តណ្ហាជាបច្ច័យ កវ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះកវជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង រៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាង
 នេះ ។ មេ ។

(៧៨) ក្នុងធម៌ជាអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ។ មេ ។
 ច្រឡំដោយទោមនស្ស ប្រកបដោយបដិយៈ ប្រកបដោយសង្ការ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

រុទ្ធារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ
 វា បធារត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
 ធានប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 បដិយំ បដិយប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សុខុទយោ ហោតិ ។

(៧៧) តត្ថ កតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុស-
 លម្មលំ អយំ វុច្ចនិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតមា
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ អសាតិ
 ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សនំ អសាតិ ទុក្ខំ
 វេទយិតិ ចេតាសម្មស្សនា អសាតា ទុក្ខា វេទនា
 អយំ វុច្ចនិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាភព្វ
 អារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ហេតុ
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ពាយតនៈរឹប កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះពាយតនៈរឹបជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចដិយៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចដិយៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកន្ត្រៃក្នុងខ្លាំង
 អសន្តិៈ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(៧៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះនៃអវិជ្ជា មោហា អកុ-
 សលម្មល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស
 វេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា
 នេះហៅថា វេទនាកើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។ យោ ចិត្តស្ស អាយាតោ
បដិឃាយាតោ ។ បេ ។ ចណ្ណិក្កំ អសុរណោ(១) អនត្ត-
មនតា ចិត្តស្ស វេទនា វុច្ឆតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន បដិឃំ ។
តត្ថ កតមោ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អដិមោក្ខោ ។ យោ
ចិត្តស្ស អដិមោក្ខោ អដិមុច្ឆនា តទទិមុត្តតា អយំ
វុច្ឆតិ បដិឃប្បច្ចុប្បន្ន អដិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
អដិមោក្ខោប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ មេ ។ អដិមោក្ខំ
វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ឆតិ អដិមោក្ខោប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ បេ ។
តេន វុច្ឆតិ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតីតិ ។ បេ ។

[១០០] កតមេ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី សម-
យេ អកុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈិ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
វិចិត្តិញ្ញាសម្បយុត្តំ រូចារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ
វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចុប្បន្ន ស-
ង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុប្បន្ន វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុប្បន្ន លាមិ

១ ឧ. ម. អសុរណោ ។

តាំងនោះ បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ការចង្អៀតចង្អល់ ការបាំងប្លាក់ វៃចិត្ត ។ បេ ។ ភាសាប
ការមិនស្រស់ស្រាយ ភាពវៃសេចក្តីមិនក្រេករេ ណា វៃចិត្ត
នេះហៅថា បដិឃៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌាបច្ចុ-
ប្បន្នការតាំងនោះ អដិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈជាបច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាពវៃការចុះសិប វៃចិត្តក្នុង
ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អដិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបដិឃៈ
ជាបច្ច័យ ។ មណ្ឌាបច្ចុប្បន្នការតាំងនោះ ភត កើតមាន ព្រោះអដិ-
មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអដិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភត កើតមាន ព្រោះ
អដិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុ
ជាទីកើតឡើង វៃកងទុក្ខតាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាង
នេះ ។ បេ ។

[១០០] ត្អូកធមិអកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
អកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទម្រេតា ប្រកបដោយវិចិត្តិញ្ញា មានរូបជាតា-
ម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធមិអាការម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារម្មន្តវ័យអាការម្មណ៍ណា
ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណ

នាមប្បដ្ឋាន កង្កាយនាម កង្កាយនាមប្បដ្ឋាន ផស្ស្ត
 ផស្ស្តប្បដ្ឋាន វេទនា វេទនាបច្ចុយា វិចិត្តិញ្ញា
 វិចិត្តិញ្ញាបច្ចុយា ភវេ ភវប្បដ្ឋាន ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋាន
 ជរាមរណំ ឯវិមុតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ មោតិ ។

(១០០) តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាលំ
 អនស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលង្កិ មោហោ អកុសល-
 មូលំ អយំ វុច្ឆតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា
 ផស្ស្តប្បដ្ឋាន វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ លេ សាតិ
 នាសាតិ ចេតោសម្មស្សនំ អទុក្ខមស្សនំ វេទយតិ
 ចេតោសម្មស្សនា អទុក្ខមស្សនា វេទនា អយំ វុច្ឆតិ
 ផស្ស្តប្បដ្ឋាន វេទនា ។ តត្ថ កតតមា វេទនាបច្ចុយា
 វិចិត្តិញ្ញា ។ យា កង្កាយ កង្កាយនា កង្កាយនត្តិ
 វិមតិ វិចិត្តិញ្ញា ទ្វេធូកំ ទ្វេនាបថោ សំសយោ
 អនកំសត្តាហា អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិ-
 យោ កាហនា មង្កតត្តិ ចិត្តស្ស បណេវិលទោ

ជាបច្ច័យ អាយតនៈខ័ង កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈខ័ង ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 វិចិត្តិញ្ញា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្តិញ្ញា
 ជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាទីមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមង
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០១) បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។ ការមិន
 ដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ តន្តិះគឺអវិជ្ជា មោហាៈ អកុសលមូល ណា
 នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តី
 មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់
 មិនមែនទុក្ខ មិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមស្ស
 វេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្ណាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិចិត្តិញ្ញា កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការឆ្លើងឆ្ងល់ ការឆ្លើងឆ្ងល់
 ភាពឆ្លើងឆ្ងល់ ការព្រាសចាកបញ្ញា ការគង់តាន់តំនិត ការបែកតំនិត
 ជាពីរ ផ្លូវពីរ ការសន្សឹម ការកាន់យកចំណែកច្រើន ការអង្គុះអង្គុះ ការ
 អល់ផែត ការមិនចុះចិត្តស្រប ភាពវិនិច្ឆ័យ ការរសេមរសាម ណា នៃចិត្ត

អយំ វុច្ឆតិ វេទនាបច្ចុយា វិចិត្តិញ្ញា ។ តត្ថ តត្ថតោ
 វិចិត្តិញ្ញាបច្ចុយា ករោ ។ ឃេត្វា វិចិត្តិច្ចំ វេទនាខន្ធោ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្តន្ធោ វិញ្ញាណត្តន្ធោ អយំ
 វុច្ឆតិ វិចិត្តិញ្ញាបច្ចុយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ
 ឯវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខត្តន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតីតិ ។ បេ ។

[១០២] តត្ថតោ ធម្មា អកុសលា ។ យស្មី
 សមៈយេ អកុសលំ ចិត្តំ ទុច្ឆន្តំ ហោតិ ទុបេត្តា-
 សហគតំ ទុទ្ធច្ចសម្មយុត្តំ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សម-
 យេ វិជ្ជាបច្ចុយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញា-
 ណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ធាមិ ធាមប្បច្ចុយា ធម្មា-
 យតទំ ធម្មាយតទប្បច្ចុយា ជៈស្សោ ជស្សប្បច្ចុយា
 វេទនា វេទនាបច្ចុយា ទុទ្ធច្ចំ ទុទ្ធច្ចប្បច្ចុយា អធិតោ-
 ត្តោ អធិតោត្តប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចុយា ជរាមរណំ ឯវេមតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខត្តន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

នេះហៅថា វិចិត្តិញ្ញា កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុយាការ
 ទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្តិញ្ញាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែវិចិត្តិញ្ញាចេញ
 នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវិចិត្តិញ្ញាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ
 វ័មនីមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។ បេ ។

[១០២] ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 អកុសលចិត្ត ប្រឡំដោយទុបេត្តា ប្រកបដោយទុច្ឆន្តៈ មានរូបជាព-
 ម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ ទុច្ឆន្តៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិតោត្ត
 កើតមាន ព្រោះទុច្ឆន្តៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិតោត្តជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វ័មនីមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

[១០៣] តត្ថ កតតមា អវិជ្ជា ។ យំ អញ្ញាណំ
 អនុស្សនំ ។ បេ ។ អវិជ្ជាលន្តិ មោហោ អត្តស-
 លម្បលំ អយំ វុច្ចតិ អវិជ្ជា ។ បេ ។ តត្ថ កតតមា
 ធស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ ទេវ សាទំ
 ធាសាទំ ចេតាសម្មស្សនំ អនុក្ខមស្សំ វេទយិនំ
 ចេតាសម្មស្សនា អនុក្ខមស្សា វេទនា អយំ វុច្ចតិ
 ធស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតតមំ វេទនាបច្ចយា
 ទុទ្ធចំ ។ យំ ចិត្តស្ស ទុទ្ធចំ អរូបសមា ចេត-
 សោ វិក្កោនោ កន្តតំ ចិត្តស្ស ភនិ វុច្ចតិ វេទនា-
 បច្ចយា ទុទ្ធចំ ។ តត្ថ កតតមោ ទុទ្ធចប្បច្ចយា
 អនិមោក្ខា ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិ-
 ម្ហច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ ទុទ្ធចប្បច្ចយា
 អនិមោក្ខា ។ តត្ថ កតតមា អនិមោក្ខប្បច្ចយា
 ភវា ។ វេយ្យា អនិមោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
 ខន្ធោ សម្មារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ
 អនិមោក្ខប្បច្ចយា ភវា ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

[១០៣] បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ អវិជ្ជា តើដូចម្តេច ។
 ការមិនដឹង ការមិនឃើញ ។ បេ ។ គន្លឹះគឺអវិជ្ជា មោហា អត្តសល-
 ម្បល ណា នេះហៅថា អវិជ្ជា ។ បេ ។ បណ្ណបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ក្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនមែនទុក្ខមិនមែនសុខ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្មស្ស អនុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្សៈ ណា នេះ
 ហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្ណបច្ចយា-
 ការទាំងនោះ ទុទ្ធចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការរើរយនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ ការរាយមាយចិត្ត ភាពនៃចិត្តភ្ញាក់
 ផ្អើល ណា នេះហៅថា ទុទ្ធចៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ អនិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទុទ្ធចៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់ ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អនិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះទុទ្ធចៈ
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្ណបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអនិ-
 មោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្មារក្ខ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអនិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន
 ព្រោះអនិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា

បច្ចយាការវិកង្កោ កុសលនិទ្ទេសោ

ឯវិបេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។ បេ ។

អកុសលនិទ្ទេសោ ។

[១០២] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចរំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជំ ហោតិ
សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តំ រូចារម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត
តស្មី សមយេ កុសលមូលច្បង្គយា សង្ខារេ
សង្ខារច្បង្គយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាច្បង្គយា ធាមិ
នាចច្បង្គយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនច្បង្គយា ផស្ស្ត
ផស្ស្តច្បង្គយា វេទនា វេទនាច្បង្គយា បសាទោ
បសាទច្បង្គយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខច្បង្គយា កថា
កថាច្បង្គយា ជាតិ ជាតិច្បង្គយា ជរាមរណំ ឯវិបេ-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១០៣] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អលោកោ
អនាសោ អមោហា ។ តត្ថ កតមោ អលោកោ ។

បច្ចយាការវិកង្កោ កុសលនិទ្ទេស

ហេតុជាចិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមនិមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។ បេ ។

ចប់ អកុសលនិទ្ទេស ។

[១០៤] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
កាមាវចរកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធឡូ
ការម្មណ៍ ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈខ័ ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈខ័ ៦ ជាបច្ច័យ
វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ (សេចក្តីជ្រះថ្លា)
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈ
ជាបច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាចិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមនិមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១០៥] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អលោកៈ អទោសៈ អមោហៈ ។ បណ្តាកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ

អភិធម្មបំណែក វិក្កង

យោ អលោកោ អលុត្តនា អលុត្តិតត្ថំ អសារកោ
 អសារជ្ជនា អសារជ្ជិតត្ថំ អនភិជ្ឈក អលោកោ កុ-
 សលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។ តត្ថ តតមោ
 អនោសោ ។ យោ អនោសោ អទ្ធិសនា អទ្ធិ-
 សិតត្ថំ អព្យាហានោ អព្យាបដ្ឋោ^(១) អនោសោ កុ-
 សលម្មលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។ តត្ថ តតមោ
 អមោហោ ។ យោ បញ្ញា បដាមនា ។ បេ ។ អ-
 មោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អមោ-
 ហោ ។ ឥវេ វុច្ចតិ កុសលម្មលា ។ តត្ថ តតមោ
 កុសលម្មលប្បច្ចយា សម្មារោ ។ យោ ចេតនា
 សុត្តានោ សកោតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
 ម្មលប្បច្ចយា សម្មារោ ។ បេ ។ តត្ថ តតមោ ជស្ស-
 ប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេត-
 សិកំ សុខំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេទ-
 យិតំ ចេតាសម្មស្សដំ សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ តតមោ

១ ឱ. អវិចារោ អវិចារជ្ជំ ។

អភិធម្មបំណែក វិក្កង

តើដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនគ្រេកអរខ្លាំង អាការមិនគ្រេកអរ ភាពមិនគ្រេកអរ ការមិនរំពៃ
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោភៈ កុសលម្មល ណា នេះហៅថា
 អលោភៈ ។ បណ្តាកុសលម្មលទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។
 ការមិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ
 ការមិនគំគួន អនោសៈ កុសលម្មល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 បណ្តាកុសលទាំងមូលទាំងនោះ អមោហៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនរំលែង ការចិញ្ចឹមណាធម៌ ការ
 ឃើញដោយប្រពៃ ណា នេះហៅថា អមោហៈ ។ នេះហៅថា
 កុសលម្មល ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 កុសលម្មលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
 ការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះកុសលម្មលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគ្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងវិក្ក លេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 ការម្នាក់ជាវិគ្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា
 ជាវិគ្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត កុសលដ៏ល្អ

វេទនាបច្ចុប្បន្ន បសាដោ ។ យា សម្មា សន្តបាណា
 ធិកត្យប្បនា អភិប្បសាដោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុប្បន្ន
 បសាដោ ។ តត្ថ កតមោ បសាទប្បច្ចុប្បន្ន អនិ-
 មោត្រោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោត្រោ អនិមុច្ចនា
 តនិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ បសាទប្បច្ចុប្បន្ន អនិមោ-
 ត្រោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោត្តប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។
 វេបេត្វា អនិមោត្តិ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា
 សម្ពាវត្តន្ធា វិញ្ញាណត្តន្ធា អយំ វុច្ចតិ អនិមោ-
 ត្តប្បច្ចុប្បន្ន ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេបេត្តស្ស
 តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១០៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ទុប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្មយុត្តំ សសម្ពាវេន
 ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។
 សោមនស្សសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសម្ពាវេន
 រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បរោ-
 វន្តំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចុប្បន្ន សម្ពាវោ

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត កុសលដ៏ល្អ

បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សុត្វា ការ
 ជឿ ភាពជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាគ្រប់លទ្ធិ ណា នេះហៅថា បសាទៈ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមាត្ត
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប្ប ពា-
 ការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្បនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា
 អធិមាត្ត កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំង
 នោះ កត កើតមាន ព្រោះអធិមាត្តជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ពាវត្តន្ធ លើកលែងតែអធិមាត្តចេញ នេះ
 ហៅថា កត កើតមាន ព្រោះអធិមាត្តជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេមន
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៦] ត្ថកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 កាមាវចាកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាណ្ឌូរអារម្មណ៍ ណា ។ ហើយកើតឡើង
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាបិ
 ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ភវេ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។

អលោកោ អនោសោ ។ តត្ថ កតមោ អលោ-
 កោ ។ យោ អលោកោ អល្ហុត្តោ អល្ហុត្តត្ថំ
 អសារកោ អសារជ្ជោ អសារជ្ជិតត្ថំ អនកិដ្ឋោ
 អលោកោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អលោកោ ។
 តត្ថ កតមោ អនោសោ ។ យោ អនោសោ
 អន្ធសនា អន្ធសិតត្ថំ អព្យាបាទោ អព្យាបដ្ឋោ
 អនោសោ កុសលមូលំ អយំ វុច្ចតិ អនោសោ ។
 តមេ វុច្ចតិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជា
 បច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន
 ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍
 មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៧] បណ្ណាធមិទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អលោកៈ អនោសៈ ។ បណ្ណាកុសលមូលទាំងនោះ អលោកៈ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការមិនលោភ អាការមិនលោភ ភាពមិនលោភ ការ
 មិនត្រេកអរខ្លាំង អាការមិនត្រេកអរ ភាពមិនត្រេកអរ ការមិនរំពៃ
 (ចំពោះទ្រព្យអ្នកដទៃ) អលោកៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា
 អលោកៈ ។ បណ្ណាធមិទាំងនោះ អនោសៈ តើដូចម្តេច ។ ការ
 មិនប្រឡូស អាការមិនប្រឡូស ភាពមិនប្រឡូស ការមិនព្យាបាទ ការ
 មិនគុក្ខន អនោសៈ កុសលមូល ណា នេះហៅថា អនោសៈ ។
 នេះហៅថា កុសលមូល ។ បណ្ណាបច្ច័យការទាំងនោះ

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត កុសលនិរុទ្ទេស

កុសលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ យោ ចេតថា
សញ្ចេតនា យញ្ចេតយំតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសល-
មូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេ-
តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតីតិ ។

[១០៨] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បជ្ឈំ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណាសម្បយុត្តំ ។ បេ ។
ឧបេក្ខាសហគតំ ញ្ញាណាសម្បយុត្តំ សសង្ខារេន
វុច្ចនាមុណំ វា ។ បេ ។ ធម្មាវុច្ចនាមំ វា យំ យំ
វា បណាវត្ត តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បដ្ឋយា
សង្ខារោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា
នាមិ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា
ជស្ស ជស្សប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបដ្ឋយា
ចសានោ ចសាទប្បដ្ឋយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
ប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា
ជវាទវណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត កុសលនិរុទ្ទេស

សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ រេតនា
ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំអាម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ
កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបហោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] ភូតធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
កាមាវចកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញ្ញាណ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកបដោយញ្ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មាន
រូបជាអាម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តនូវអាម្មណ៍
ណាៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទ-
នា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះវេ-
ទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ ករា
កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករាជាបច្ច័យ
ជវាទវណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០៧) តត្ថ កតមេ កុសលមូល ។

អាលោកោ អាលោសោ អមោហោ ។ បេ ។ វេ ។
វុច្ឆន្តិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
មូលប្បច្ឆយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាតនា
សញ្ញាតយិតតំ អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បច្ឆយា
សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ឆយា
វេទនា ។ យំ ចេតសិតំ ខេវ សាតិ ធាសាតិ
ចេតាសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតា-
សម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា អយំ វុច្ឆតិ
ជស្សប្បច្ឆយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវ-
បេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

(១០០) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
ឧបេក្ខាសហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
សហគតំ ញាណវិប្បយុត្តំ សសង្ខារេន រូបារម្មណំ
វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារក្ក

(១០៧) បណ្ណាធមិចារីនោះ កុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អាលោកៈ អាលោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
បណ្ណាបច្ចយាការចារីនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជា
បច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា កាសន្យំ ភាពនៃការសន្យំ (ខ្ញុំ
អារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល
ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការចារីនោះ វេទនា កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តី
មិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត គឺការទទួលអារម្មណ៍
មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មិស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតាសម្មិស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
ទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខចារីអស្មុំនេះ វេទនាមាន ដោយអាការយារីនេះ ។

(១១០) ពួកធមិចារីកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
កាមាវចាកុសលចិត្ត ច្រឡំដោយទេវតា ព្រាសចាកញាណ ។ បេ ។
ច្រឡំដោយទេវតា ព្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជា
អារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធមិចារីអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ព្រាវត្តន្តវិអារម្មណ៍ ណា ។

តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយោ សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ នាមិ
 នាមប្បច្ចយោ ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយោ
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយោ វេទនា វេទនាបច្ចយោ
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយោ ភវា ភវប្បច្ចយោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ
 ជរាមរណំ វិវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

(១១១) តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។

អណោភោ អនោសោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសលមូលប្បច្ចយោ
 សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេត-
 យិតត្ថំ អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បច្ចយោ សង្ខារោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ វិវេមតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
 មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេ-
 ទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជា
 បច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១១១) បណ្ណាធមិទាំងនោះ ត្រូវកុសលមូល តើដូចម្តេច ។

អណោភោ អនោសោ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឱវាសនា)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃ
 កងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៦] តតបេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូបបតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កោមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បថមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ
 បថវិកសិណំ តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បទូយា
 សង្ខារេ សង្ខារប្បទូយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បទូយា
 នាមំ នាមប្បទូយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បទូយា
 ជស្សោ ជស្សប្បទូយា វេទនា វេទនាបទូយា
 បសាទោ បសាទប្បទូយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បទូយា ករណំ ករណប្បទូយា ជាតិ ជាតិប្បទូយា
 ជរាមរណំ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១១៧] តត្ថ តតបេ កុសលមូលា ។
 អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥមេ វុច្ឆន្តិ
 កុសលមូលា ។ តត្ថ តតមោ កុសលមូលប្បទូយា
 សង្ខារេ ។ យា ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតនយិតតិ
 អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បទូយា សង្ខារេ ។ បេ ។

[១១៦] ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនឡើង ដើម្បីកើតក្នុងលោក រូបស្វភ័យកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបថវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៧] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
 អលោកៈ អនោសៈ អមោហៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
 បណ្តាបច្ច័យការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវអារម្មណ៍)
 ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចុប្បន្នកាលវិវាទ កុសលនិទ្ទេស

គោល វុច្ឆតិ ឯវិបេតស្ស គោវលស្ស ទុត្តរុច្ឆស្ស
សមុទយោ ហោរីតិ^(១) ។

(១១២) កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
សមយេ អរូបបតន្តិយា មត្តំ ភាវេតិ សទ្ធិសា អាតិញ្ចា-
ញាយតនំ សមតិក្កម្ម ខេវសញ្ញា នាសញ្ញាយតនំស-
ញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈា-
នំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្មី សមយេ កុសលម្ហ-
លប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនប្បច្ចយា ផស្សោ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា
វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ

១១. ឥតោ បរំ កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ រូបបតន្តិយា មត្តំ
ភាវេតិ វិតក្កវិហារំ វិបសមា ទុតិយំ ឈានំ... តតិយំ ឈានំ... ចតុត្តំ ឈានំ...
បបទំ ឈានំ... បក្ខមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បរិកសិណំ តស្មី សមយេ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា នាមំ នាម-
ប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្សោ ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ធិកមណំ ។ បេ ។ ពេន វុច្ឆតិ ឯវិបេតស្ស គោវលស្ស ទុត្តរុច្ឆស្ស សមុទ-
យោ ហោរីតិ... តតិ ឥមេ បាហំ ទិស្សត្តំ ។

បច្ចុប្បន្នកាលវិវាទ កុសលនិទ្ទេស

ព្រោះហេតុនោះ វើបរោលថា ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នោះ រមែងមាន ដោយភាគារយ័ន៍នេះ ។

(១១២) ពួកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កងសម័យ
ណា បុគ្គលចំរើនខ្លះមត្តិ ដើម្បីកើតកងអរូបភព កន្លងទៅអាតិញ្ចាញ-
យតនៈ ដែលប្រឡំដោយខេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈសញ្ញា ដោយ
ប្រការទាំងពួង ព្រោះលះចង់សុខផង ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ចតុ-
ត្តជ្ជាន កងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈរឹង កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈរឹង ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ករោ កើតមាន
ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជាបច្ច័យ

អភិធម្មប្រដិក វិកង្កោ

ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃវេមេតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១០៥] តត្ថ កតមេ អកុសលមូលា ។
អលោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ ឥវេ
វុច្ឆន្តិ កុសលមូលា ។ តត្ថ កតមោ កុសល-
មូលប្បច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញាត-
នា សញ្ញាតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ កុសលមូលប្បច្ចយា
សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ចយា
វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ នេវ សាតំ ជាសាតំ
ចេតោសម្មស្សដំ អទុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតោ-
សម្មស្សជា អទុក្ខមសុខា វេទនា^(១) អយំ វុច្ឆតិ
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឃវ-
េមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
ហោតិ ។

[១០៦] កតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី សមយេ
១. យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សដំ សាតំ សុខំ វេ-
យិតំ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនាតិ ធមេ បាវា ទំល្បន្តិ ។

អភិធម្មប្រដិក វិកង្កោ

ជកនិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វ័យធិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១១៥] បណ្ណាធមិទាំងនោះ ពួកកុសលមូល តើដូចម្តេច ។
អរលាភៈ អរទាសៈ អរមាហាៈ ។ បេ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។
បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាញ់)
ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
។ បេ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈ
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីក្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេក-
អរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលនូវការម្នាញ់ មិន
ជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា
ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វ័យធិមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១១៦] ពួកធមិទាំងកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា

លោក្កត្តិ ឈានំ អាវេតិ និយ្យានិទំ អបប-
 យតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិទ្ធេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បវមី
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធន្ធាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ ប-
 សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករក
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជកមរណំ ឯវមេ-
 តេសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

(១០៧) តត្ថ កតមេ កុសលមូលា ។ អ-
 លោកោ អនោសោ អមោហោ ។ បេ ។ តត្ថ
 កតមោ អមោហោ ។ យា បញ្ញា បជាទនា
 ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិច-
 យសម្ពោជ្ឈង្គោ បក្កន្តិ មក្កបរិយាបទ្ធិ អយំ វុច្ឆតិ
 អមោហោ ។ វេ បេ វុច្ឆន្តិ កុសលមូលា ។

បុគ្គលចំរើនទូរលោកុត្តរជ្ជាន ជាធម្មនិកធម៌ ជាធម្មជាតិដល់ ទូរ
 ការមិនសន្សំ (ទូរកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទូរវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ទូរធម៌ក្នុង ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ខន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើត
 មាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារ
 ជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី
 ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើត
 មាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
 ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជកនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១០៧) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ត្រូវធម៌កុសលមូល តើដូច
 ម្តេច ។ អលោកៈ អនោសៈ អមោហាៈ ។ បេ ។ បណ្ណាកុសល-
 មូលទាំងនោះ អមោហាៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វែង ការភិចារណាទូរធម៌ ការឃើញដោយ
 ប្រវៃត ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្គ ជាអង្គមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា អមោហាៈ ។ នេះហៅថា កុសលមូល ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

តត្ថ តតតមោ តតសលម្ភលម្ភច្ចយោ សម្ព័រោ ។ យោ
 ចេតនា សរោតុតនា សរោតុតយំតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 តតសលម្ភលម្ភច្ចយោ សម្ព័រោ ។ បេ ។ តត្ថ តត-
 តមា ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតោសម្ពុស្សនំ សាតិ
 សុខំ វេទយំតិ ចេតោសម្ពុស្សនំ សាតា សុខា
 វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយោ វេទនា ។ តត្ថ
 តតតមោ វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ យោ សម្ពា
 សទ្ធិហនា ឱកប្បនា អភិប្បសាទោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយោ បសាទោ ។ តត្ថ តតតមោ ប-
 សាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិ-
 មោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយោ អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ តតត-
 មោ អធិមោក្ខប្បច្ចយោ ករោ ។ វេបត្វា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្តោ សញ្ញាខន្តោ សម្ព័រក្ខន្តោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ សម្ព័រ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខ្យល់ការម្នាក់)
 ណា នេះហៅថា សម្ព័រ កើតមាន ព្រោះកុសលមូល ជាបច្ច័យ
 ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តី
 សុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ពុស្ស វេទនាជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើត
 អំពីចេតោសម្ពុស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សទ្ធិ ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តី
 ជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាពចុះ
 សិបនៃចិត្ត ក្នុងការម្នាក់នោះ នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយោការទាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ព័រក្ខន្ធ

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត អព្យាករណ៍ស្នេហា

វិញ្ញាណក្ខណៈ អយំ វុច្ចតិ អនិមេត្តិ ប្បច្ចយា
 ភវេ ។ បេ ។ ឯវៈមេតេសំ ធម្មានិ សមុទយោ
 ហោតិ ឯវៈមេតេសំ ធម្មានិ សង្កតិ ហោតិ
 សមាគមោ ហោតិ សមោធានិ ហោតិ ចាតុភវេ
 ហោតិ តេជ វុច្ចតិ ឯវៈមេតេសំ ធម្មានិ សមុទយោ
 ហោតិ ។

ក្បួនលនិទ្ទេស(១) ។

[១១៥] កតមេ ធម្មា អព្យាករណ៍ ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបទ័តត្តា វិចារិកំ ចក្កុវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបក្កាសហតតិ វុច្ចារម្មណំ តស្មី សមយេ
 សង្ការប្បច្ចយោ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយោ ធាមិ
 ធាមប្បច្ចយោ ធម្មាយតនិ ធម្មាយតនប្បច្ចយោ ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចយោ វេទនា វេទនាប្បច្ចយោ ភវេ កវប្បច្ច-
 យោ ជាតិ ជាតិប្បច្ចយោ ជរាមរណំ ឯវៈមេតេស្ស
 កេវលស្ស ឧក្កុក្កុទ្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

១ ១. ក្បួនលម្អលំ និដ្ឋិតំ ។

បច្ចុប្បន្នការវិវត្ត ក្បួនលនិទ្ទេស

វិញ្ញាណក្ខណៈ លើកតែអនិមេត្តិបេញ នេះហៅថា ភព កើត
 មាន ព្រោះអនិមេត្តិជាបច្ច័យ ។ បេ ។ អនិមេត្តិយត្រង់ពាក្យថា ហេតុ
 ជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេមនិមាន ដោយប្រការដូច្នេះ
 ដូចគេទៅនេះ ។ ការដួបដុំ ការមូលមក ការប្រដុំចុះ ការកើត
 ប្រាកដ នៃធម៌ទាំងនេះ វេមនិមានយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ហោលថា ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃធម៌ទាំងនេះ វេមនិមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះឯង ។

ចប់ ក្បួនលនិទ្ទេស ។

[១១៦] ពួកធម៌ជាអព្យាករណ៍ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្កុវិញ្ញាណជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សម្ប
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភិក្ខុឡើង នៃកន្ទុកទាំង
 អស់នេះ វេមនិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(១១៧) តត្ថ កតតមា សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតតមិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា ចក្កវិញ្ញា-
 ណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 តត្ថ កតតមិ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមិ ។ វេទនាខន្ធភ្និ
 សញ្ញាខន្ធភ្និ សង្ខារត្តរុញោ ឥទំ វុច្ឆតិ វិញ្ញាណាប្ប-
 ច្ចយា ធាមិ ។ តត្ថ កតតមិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 ចក្កវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
 យតនំ ។ តត្ថ កតតមា ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ យា ជស្សោ ធុសនា សម្មសនា
 សម្មសិតត្តំ អយំ វុច្ឆតិ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ។ តត្ថ កតតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(១១៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសង្ស័ ភាពនៃការសង្ស័ (ខ្លាចការម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងតា-
 ម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ នេះហៅថា នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងតាម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ ចក្កវិញ្ញាណធាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ផស្សៈ ការ
 ពាល់ត្រូវ ការចំពាល់ ការទង្គិកទង្គិច ណា នេះហៅថា ផស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំង
 នោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។

បញ្ចយោលវិវត្ត អព្យាករណ៍ខ្មែរ

យំ ចេតសិកំ នេវ សាតិ ជាសាតិ ចេតោសម្មស្សដំ
 អនុក្ខមស្សទំ វេទយំតិ ចេតោសម្មស្សជា អនុក្ខមស្ស-
 ចា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ
 តតទោ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ មហេត្វា វេទនំ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ករោ ។ មេ ។ តេន វុច្ចតិ
 ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយា
 ហោតិ ។

(១២០) តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ សង្ខារហតុកំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ
 វិញ្ញាណាហតុកំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ នាម-
 ហតុកំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធម្មស្សា ធម្មាយតន-
 ហតុកោ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ធម្មស្សហតុកោ
 វេទនាបច្ចយា ករោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជវាបរណំ ឯវមេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយា ហោតិ ។

បញ្ចយោលវិវត្ត អព្យាករណ៍ខ្មែរ

សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែល
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុក្ខមស្សវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ កើដួច
 ម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែវេទនា
 មេត្តា នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ មេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណមានសង្ខារជាហេតុ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមមានវិញ្ញាណជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយនេះទី ៦ មាននាមជាហេតុ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈមានកាយនេះទី ៦ ជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 កាយនេះទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាមានផស្សៈជាហេតុ កើតមាន ព្រោះ
 ផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើត
 មាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវនិជមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជា
 បច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

(១២០) តស្មី សមយេ សម្ពាវច្ឆយា វិញ្ញាណំ
 សម្ពាវច្ឆយុត្តំ វិញ្ញាណាច្ឆយា នាមំ វិញ្ញាណា-
 សម្ពយុត្តំ នាមច្ឆយា ធម្មាយតនំ នាមសម្ពយុត្តំ
 ធម្មាយតនច្ឆយា ធម្មេនា ធម្មសម្ពយុត្តា វេទនា
 ធម្មច្ឆយា វេទនា ធម្មសម្ពយុត្តា វេទនាច្ឆ-
 យា ករោ កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា ជនមរណំ
 ឃរោតស្ស តោលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២២) តស្មី សមយេ សម្ពាវច្ឆយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាច្ឆយាចិ សម្ពាវោ វិញ្ញាណាច្ឆយា នាមំ
 នាមច្ឆយាចិ វិញ្ញាណំ នាមច្ឆយា ធម្មាយត-
 នំ ធម្មាយតនច្ឆយាចិ នាមំ ធម្មាយតនច្ឆយា
 ធម្មេនា ធម្មច្ឆយាចិ ធម្មាយតនំ ធម្មច្ឆយា
 វេទនា វេទនាច្ឆយាចិ ធម្មេនា វេទនាច្ឆយា ករោ
 កវច្ឆយា ជាតិ ជាតិច្ឆយា ជនមរណំ ឃរោ-
 តស្ស តោលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២១) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណប្រកបដោយសង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមប្រកបដោយវិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ ប្រកបដោយនាម កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈប្រកបដោយអាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ
 ទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាប្រកបដោយផស្សៈ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជវនិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២២) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ អាយ-
 តនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជវនិធិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវិក្កុ អព្យាកនិទេស

[១២៣] តតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស ក-
 ត្តតា ឧបចិត្តតា វិហាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្កាសហគតំ សង្ខារម្ពណំ ។ បេ ។
 យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្កាសហគតំ
 ។ បេ ។ ដិវ្ហវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្កា-
 សហគតំ រសារម្ពណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋញ្ញារម្ពណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
 ជាមំ ជាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា កកេ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេ-
 តស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១២៤] តត កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ

បច្ចយាការវិក្កុ អព្យាកនិទេស

[១២៣] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត កើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិហាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេងជា
 ការម្នាក់ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា
 កើតឡើង ។ បេ ។ ដិវ្ហវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា មានរសជាការម្នាក់
 កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សព្វជាការម្នាក់
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយតនៈទី ៦
 កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយតនៈទី ៦
 ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាធិន៍
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៤] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាក់) ណា នេះហៅថា

អភិធម្មបិដក វិហារ

សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ធម្មប្បច្ចយា
 វេទនា ។ យំ កាយិកំ សាតិ កាយិកំ
 សុខំ កាយសម្មស្សជំ សាតិ សុខំ វេទយិកំ
 កាយសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា អយំ
 វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមា
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ វេទនា វេទនំ សញ្ញា
 ត្ថោ សង្ខារត្ថោ វិញ្ញាណត្ថោ អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនា-
 តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្ថន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

[១២៥] កតមេ ធម្មា អព្យាគតា ។ យស្មី
 សមយេ កាយាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្ថា ឧបចិតត្ថា វិហារា មនោពាកុ ឧប្បត្តា
 ហោតិ ឧបេក្ខា សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។
 ដោដ្ឋារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណ-
 ប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
 យតនប្បច្ចយា ធម្មេ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា

អភិធម្មបិដក វិហារ

សង្ខារ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅ
 ក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ ជា
 ទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទី
 ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្ព័ស្ស នេះហៅថា វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញា-
 ណខន្ធ លើកតែវេទនាចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជា
 ទីកើតឡើង វៃកន្ត្រៃទុក្ខទាំងអស់នេះ វៃមធិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា មនោពាកុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានផ្សំរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធ រូបអារម្មណ៍ណា
 មួយ ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពវៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វ
 ធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ
 ទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិក្ខេ អណ្តកនិទ្ទេសោ

វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃីមេតស្ស
កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥៦] តត្ថ កតមោ សម្ព័រោ ។ យា
ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
សម្ព័រោ ។ តត្ថ កតមំ សុម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោ-
ណត្ត ឥទ្ធិ វុច្ចតិ សម្ព័រាប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
តត្ថ កតមា ធម្មាប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេត-
សិកំ លេវ សាតិ ធាសាតិ ចេតោសម្មស្សជំ អ-
ទុក្ខមស្សជំ វេទយិតិ ចេតោសម្មស្សជា អទុក្ខម-
ស្សជា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មាប្បច្ចយា វេទនា ។
តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទ្ធិមុត្តតា

បច្ចយាការវិក្ខេ អណ្តកនិទ្ទេសោ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ គត កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ជរាធិមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង ខែកន្លងខ្ពស់
អស្កខ្លះ វែមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
រេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូតារម្មណ៍) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងនៃការម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោណត្ត ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តា
បច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មាប្បច្ច័យ តើដូច
ម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន ដែល
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
កើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស អទុក្ខមស្សវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស
ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មាប្បច្ច័យ ។ បណ្តា
ធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
ការចុះសិប្ប អាការចុះសិប្ប ភាពចុះសិប្ប នៃចិត្តក្នុងការម្មណ៍នោះ ណា

អភិធម្មបំណែក វិញ្ញាណ

អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ តត្ថ
 តត្ថមោ អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេយ្យា
 អធិមោត្តំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ
 វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ
 ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេកស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១២៧] តត្ថមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចាកោ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា
 ហោតិ សោមនស្សសហគតា វូចារម្មណា វា ។ បេ ។
 ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារក្ខ តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចុយា ជស្សោ
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ
 អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិ
 ប្បច្ចុយា ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបំណែក វិញ្ញាណ

នេះហៅថា អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ ចណ្ណ
 បច្ចុយាការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោត្តចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្ត
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៧] ត្រូវធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាជ្ញាខ្ញុំអារម្មណ៍ណាមួយ
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
 នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោត្ត កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិវេកមាន ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៧) តត្ថ កតមោ សម្ពុរោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 សម្ពុរោ ។ តត្ថ កតមំ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា
 មនោវិញ្ញាណាធាតុ សំដិ វុច្ឆតិ សម្ពុរាប្បច្ចយា វិញ្ញា-
 ណំ ។ បេ ។ តត្ថ កតមា ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
 យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិកំ សុខំ ចេតា-
 សម្មស្សនំ សាតិ សុខំ វេទយិតំ ចេតាសម្មស្សនា
 សាតា សុខា វេទនា អយំ វុច្ឆតិ ជស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ឆនា តទទិមុត្តតា
 អយំ វុច្ឆតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ
 កតមោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ វេបេត្ថា អធិ-
 មោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សម្ពុរាត្ថន្ធោ
 វិញ្ញាណត្ថន្ធោ អយំ វុច្ឆតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១២៨) បណ្ណបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា
 ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវការម្នាស់) ណា នេះហៅថា សង្ខារ ។
 បណ្ណបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្ណបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាស់ ជាទី
 ត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សជាបច្ច័យ ។ បណ្ណធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះសិប័ អាភារចុះសិប័ ភាពចុះសិប័ នៃចិត្ត
 ក្នុងការម្នាស់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្ណបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ
 លើកលែងអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ខ្ញុំបញ្ជាក់ថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមន៍មាន ដោយអាភារយ៉ាងនេះ ។

[១២៩] កតវេ ធម្មា អត្យាតតា ។ យស្មី

សមយេ កាមាវចរស្មី កុសលស្មី កម្មស្មី
កតតតា ឧបចិតតា វិចាកា មនោវិញ្ញាណាធាតុ
ឧប្បដ្ឋា ហោតិ ឧបេក្កាសហគតា រូបារម្មណា វា
។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បធាវត្ត តស្មី
សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា
ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អ-
ធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា
ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ជរាមរណស្មី កេវ-
លស្មី ធុត្តក្ខត្តន្ទស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣០] តត្ថ កតវេ មា សង្ខារោ ។ យា

ចេតនា សញ្ចេតនា សញ្ចេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ ភំទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។

[១២៩] ត្ថករណិយោក្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ កុដិសម័យណា

មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានប្រជាភារម្មណ៍ក្តី
។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វេនូវភារម្មណ៍ណាមួយ ហើយ
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ កុដិសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ
នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈខ័ង កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈខ័ង ជាបច្ច័យ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
បច្ច័យ កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន
ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ
ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១៣០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។

ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (នូវភារម្មណ៍) ណា នេះ
ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងភារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។

បច្ចុប្បន្ន អព្ភាគន៍ខ្មែរ

តត្ថ តតហ ដស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យី
 ចេតសិកំ ធម៌ សាតិ ធាសាតិ ចេតាសម្មស្សដិ
 អនុក្ខមស្សិ វេទយិកំ ចេតាសម្មស្សជា អនុ-
 ក្ខមស្សា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បច្ចយា
 វេទនា ។ តត្ថ តតហ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា
 តនិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ តតហ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករេ ។
 វេទនា អធិមោក្ខំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ
 សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោ-
 ក្ខប្បច្ចយា ករេ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេទនាស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣១] តតមេ ធម្មា អព្ភាគតា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 តតត្តា ឧបចិត្តតា វិបាកា បដោវិញ្ញាណាតត្ថ
 ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា ញាណាសម្ម-
 យុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណាសម្មយុត្តា

បច្ចុប្បន្ន អព្ភាគន៍ខ្មែរ

បណ្តាបច្ចុប្បន្ន ការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរក៏មិនមែន សេចក្តីមិនត្រេកអរក៏មិនមែន
 ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែល
 កើតអំពីចេតាសម្មស្ស អនុក្ខមស្សវេទនា ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស
 ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះដស្សៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការចុះសិប អាការចុះសិប ភាពចុះសិបនៃចិត្ត ក្នុង
 ការម្នាក់នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេ-
 ទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្ន ការទាំងនោះ កតា កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារ-
 ខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ លើកតែអធិមោក្ខបេញ នេះហៅថា កតា
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើងនៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនា ដោយ
 អាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣១] ពួកធម៌អព្ភាគត្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណាតត្ថ ជាវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
 ញាណកើតឡើង ព្រោះភាពនៃការវិវរកុសលកង ដែលសត្វធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ ប្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សសង្ខារោ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណា-
 វិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា ញាណា-
 វិប្បយុត្តា សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណាសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតា
 ញាណាសម្មយុត្តា សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណាវិប្បយុត្តា សសង្ខារោ រូបារម្មណា វា
 ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ផស្សា ផស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករោ ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជនមរណំ ឯវេទតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រកប
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទលេកា ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ
 មានរូបជា ការម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជា ការម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាភូត្ត
 ការម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះ
 បសាទៈជាបច្ច័យ ករ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះករជាបច្ច័យ ជននិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជា វិភង្គឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វេទនាមាន
 ដោយអាការយ៉ាង ។

[១១២] តត្ថ កតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ កតមំ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ បរោ មានសំ ។ បេ ។ តត្ថ មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ កតមោ វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ យា
 សទ្ធា សទ្ធិហនា ឱកប្បនា អភិប្បសានោ អយំ
 វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា បសាទោ ។ តត្ថ កតមោ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស
 អធិមោក្ខោ អធិមុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ
 បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តត្ថ អធិមោក្ខំ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណា-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 ។ បេ ។ តត្ថ វុច្ចតិ ឃុំមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១១២] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ឡូការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា
 សង្ខារ ។ បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងកាម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូច
 ម្តេច ។ សទ្ធា ការជឿ ការជឿជាក់ សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា
 នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្ណា
 ធម៌ទាំងនោះ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។
 ការចុះសិប្បំ ភាគចុះសិប្បំ ភាគចុះសិប្បំ នៃចិត្ត ក្នុងកាម្មណ៍នោះ
 ណា នេះហៅថា អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។
 បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ តត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោក្ខចេញ នេះហៅថា តត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខ
 ជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើត
 ឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៤] ឆតបេ ធម្មា វស្សា វស្សា វ យស្មី
 សមយេ អរិយបបត្តិយា បត្តិ វស្សា វស្សា
 អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ សញ្ញា បា-
 សញ្ញាយតនសញ្ញា សហគតិ សុខស្ស ច បហា បា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ តស្មី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោ ហោតិ
 វមេ ធម្មា កុសលា តស្សវ អរិយាវចរស្ស
 កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបតតត្តា វិហារិ
 សទ្ធសោ អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវ
 សញ្ញា បាសញ្ញាយតនសញ្ញា សហគតិ សុខស្ស ច
 បហា បា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សម្មាវច្ឆយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ឆយា ធាមំ ធាមប្បច្ឆយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ឆយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ឆយា វេទនា
 វេទនាបច្ឆយា បសាទោ បសាទប្បច្ឆយា អធិ-
 មោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ឆយា ករោ កវប្បច្ឆយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ឆយា ជនបរណំ វិវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៣៥] ត្រូវធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនទូមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបតក កម្មន៍ទូរោភិក្ខុញ្ញា-
 យតនៈ ដោយប្រការទាំងឡាយ ដែលប្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល បុគ្គលកម្មន៍ទូរោភិក្ខុញ្ញាយតនៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃអរូបាវចកុសលកម្មនោះឯង ដែលសត្វធ្វើហើយ សទ្ធិ
 ហើយ ដោយប្រការទាំងឡាយ ដែលប្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញា-
 យតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន
 ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
 អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជននិវរណៈ
 កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
 ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៣៥) កតតមេ ធម្មា វាស្យា កតតា ។ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហា ធាយ បវមាយ
 ភូមិយោ បត្តិយា វិវិទ្ធោ កាមេហិ ។ បេ ។ បវ-
 មី ឈានំ ឧបសម្មវដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្ស្រ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតតា
 កាវិតតា វិចាកំ វិវិទ្ធោ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមី ឈានំ ឧបសម្មវដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទន្ធាកិញ្ញំ សុញ្ញតំ^(១) តស្មី សមយេ សម្ពាវច្ឆ-
 ទ្ធិយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បទ្ធិយា ធាមិ ធាមប្ប-
 ទ្ធិយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បទ្ធិយា ជស្សោ
 ជស្សប្បទ្ធិយា វេទនា វេទនាបទ្ធិយា បសាទោ
 បសាទប្បទ្ធិយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បទ្ធិយា
 ករវិ កវប្បទ្ធិយា ជាតិ ជាតិប្បទ្ធិយា ជរាមរណំ
 ឯវិមរតសំ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

១ ម. សុញ្ញតន្តិ បាយ ខន្តិ ។

(១៣៥) ពួកធម៌ជាអត្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនទូរលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់ទូរការ
 មិនសន្សំ ដើម្បីលះបង់ទូរវិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់ទូរវេបមក្ខមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ធាកិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
 កុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ជាវិបាក ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ធាកិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ព្រោះភាពវៃ
 លោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃធម៌ទាំងនេះ វែមឯងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បញ្ចេណារីកង្ក អញ្ញាតនិរុទ្ទេសោ

[១០៦] កតមេ ធម្មា អញ្ញាតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្មី កម្មស្មី កតត្តា ឧបចិ-
 តត្តា វិចារកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេ-
 ត្តាសហគតំ រូបារម្មណំ ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណំ
 ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ សង្ការម្មណំ
 ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេត្តាស-
 ហគតំ កម្មារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេត្តាសហគតំ រសារម្មណំ ។ បេ ។
 កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧត្តសហគតំ ដោដ្ឋ-
 ញារម្មណំ តស្មី សមយេ សង្ការប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ធិស្សោ ធិស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា កថា កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃ្រះមតស្មី កេវលស្មី ឧត្តក្ខត្តិស្មី
 សុទ្ធតយោ ហោតិ ។

[១០៧] តត្ថ កតមោ សង្ការោ ។ យា
 បតនា សញ្ញេនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ

បញ្ចេណារីកង្ក អញ្ញាតនិរុទ្ទេសោ

[១០៦] ពួកធម៌ជាវិញ្ញាត្រឹម តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចក្កវិញ្ញាណជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ កើត
 ឡើងហើយ ព្រោះភាពនៃឧត្តសហគម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ។ បេ ។ សោតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា មានសម្លេងជាអារ-
 ម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ យាធិវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា មាន
 ក្លិនជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយឧបេត្តា
 មានរសជាអារម្មណ៍កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទុក្ខ មានវ័យជាអារម្មណ៍កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ការជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ
 ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភព
 ជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ការ តើដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ខ្ញុំអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា

សង្ខារោ ។ តត្ថ តតតមំ សង្ខារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិន្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា កាយ-
 វិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ តត្ថ តតតមា ធម្មស្សប្បត្តយា វេទនា ។
 យំ កាយិកំ អសាតំ កាយិកំ ទុក្ខំ កាយស-
 ម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ កាយសម្មស្សជា
 អសាតា ទុក្ខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ធម្មស្សប្បត្តយា
 វេទនា ។ តត្ថ តតតោ វេទនាបច្ចយា ភវេ ។
 ឋបេត្វា វេទនំ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្តន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ត្តន្ធោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា ភវេ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវមតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខត្តន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៣៥] តតតម ធម្មា អត្យាតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស តតតតា ឧបច-
 តត្តា វិចាកា មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេត្តា-
 សហតតា រូបាម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋត្វារម្ម-
 ណា វា យំ យំ វា បទារត្ត តស្មី សមយេ

សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
 សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មស្សជាបច្ច័យ
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ ការទទួលអារម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ
 ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើត
 អំពីកាយសម្ម័យ ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មស្ស
 ជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារត្តន្ធ វិញ្ញាណត្តន្ធ លើក
 តែវេទនាចេញ នេះហៅថា គត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បេ ។
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៣៦] ត្តកធមិ ជាអត្យាគ្រិត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោធាតុជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានផ្សំជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធយូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង
 ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សទ្យុហើយ ក្នុងសម័យ

សង្ខារប្បដក្ខណ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បដក្ខណ ជាបិ
 ជាបប្បដក្ខណ ចដ្ឋាយតនំ ចដ្ឋាយតនប្បដក្ខណ ដស្សោ
 ដស្សប្បដក្ខណ វេទនា វេទនាបដក្ខណ អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខបដក្ខណ ករោ ករវប្បដក្ខណ ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដក្ខណ ជរាមរណំ ឃីវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ យោតិ ។

[១០៧] តត្ថ តតមោ សង្ខារោ ។ យា
 ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតតំ អយំ វុច្ចតិ
 សង្ខារោ ។ តត្ថ តតមិ សង្ខារប្បដក្ខណ វិញ្ញាណំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោ-
 ធាតុ^(១) វេទនំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដក្ខណ វិញ្ញាណំ ។ បេ ។
 តត្ថ តតមា ដស្សប្បដក្ខណ វេទនា ។ យំ ចេតសិកំ
 លេវ សាតំ ធាសាតំ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខំ
 វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សជំ អទុក្ខមសុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ដស្សប្បដក្ខណ វេទនា ។ តត្ថ តតមោ

១ ឧ. មនោវិញ្ញាណធាតុ ។

មោ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
 ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
 ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
 កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកត
 ជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទី
 កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ ក៏មិនមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១០៨] បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ កើតដូចម្តេច ។
 ចេតនា ការសេចក្តី ភាពនៃការសេចក្តី (ឡូភាម្មណ៍) ណា នេះ
 ហៅថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងភាម្មណ៍ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅ
 ថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចុប្បន្នការ
 ទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ កើតដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ក្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ការទទួលភាម្មណ៍ មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោ-
 សម្មិស្ស អទុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មិស្ស ណា នេះហៅ
 ថា វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ

អភិធម្មបិដក វិវដ្តោ

វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ យោ ចិត្តិស្ស
 អធិមោត្តោ អធិមុត្តនា តទធិមុត្តនា អយំ វុច្ចតិ
 វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ ។ តត្ថ កតមោ
 អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ វេយ្យា អធិមោត្តិ
 វេទនាខន្ធោ សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោ វិញ្ញាណ-
 ក្ខន្ធោ អយំ វុច្ចតិ អធិមោត្តប្បច្ចុយា ករោ ។ បេ ។
 តេន វុច្ចតិ ឯវេយ្យស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធិស្ស
 សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៤០] កតមេ ធម្មា អភ្នកតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា ទុបចិ-
 តត្តា វិចារកា មរោវិញ្ញាណាតតុ ទុប្បញ្ញា ហោតិ
 ទុបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បធារត្ត តស្មី សមយេ
 សង្ខារប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចុយា ធាមិ
 ធាមប្បច្ចុយា ធម្មាយតទំ ធម្មាយតទប្បច្ចុយា ជៈស្សា
 ជស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា អធិមោត្តោ

អភិធម្មបិដក វិវដ្តោ

អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចុះសិបំ អាការចុះសិបំ ភាពចុះសិបំ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា
 នេះហៅថា អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តា
 បច្ចុយាការទាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ តើ
 ដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើក
 តែអធិមោត្តវេញ នេះហៅថា គត កើតមាន ព្រោះអធិមោត្តជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ហើយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤០] ត្អកធមិជាអភ្នក្រើត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយទលេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធមិជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ។
 ហើយកើតឡើង ព្រោះភាពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
 មាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

អធិបោគុប្បត្តយា កថា កវប្បត្តយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បត្តយា ជពហរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤១] តត្ថ កតមោ សម្មារោ ។ យា
ចេតនា សញ្ញេតនា សញ្ញេតយិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ
សម្មារោ ។ តត្ថ កតមំ សម្មារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថ មនោ-
វិញ្ញាណាធាតុ ភំទំ វុច្ចតិ សម្មារប្បត្តយា វិញ្ញាណំ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤២] កតមេ ធម្មា អព្ភាគតា ។ យស្មី
សមយេ មនោធាតុ ឧប្បត្តា ហោតិ កិរិយា លេវ
កុសលា ធាកុសលា ន ច កម្មវិបាកា ឧបេក្កា-
សហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោជ្ជព្វារម្មណា
វា យំ យំ វា បធារក្ក ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ
ឧប្បត្តា ហោតិ កិរិយា លេវ កុសលា ធាកុ-
សលា ន ច កម្មវិបាកា សោមនស្សសហគតា

កត កើតមាន ព្រោះអធិបោគុជាច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
កតជាច្ច័យ ជពនិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាច្ច័យ ហេតុ
ជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខ ទាំងអស់នុ៎ះ វិវេកមាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

[១៤៣] បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ សង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ចេតនា ការសង្ស័យ ភាពនៃការសង្ស័យ (ខ្សឹមការម្នាក់) ណា នេះហៅ
ថា សង្ខារ ។ បណ្តាបច្ចុយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាច្ច័យ ។ បេ ។
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំង
អស់នុ៎ះ វិវេកមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៤] ភូតធម៌ជាអព្ភាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
មនោធាតុ គ្រាន់តែជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំង
មិនមែនកម្មវិបាក ប្រឡំដោយទលេក្ខា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
មានផ្សំរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធធ្វើអារម្មណ៍ណាមួយ ហើយកើត
ឡើង ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ គ្រាន់តែជាភិរិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ប្រឡំដោយសោមនស្ស

រូបារម្មណា វា ៗ មេ ៗ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ
វា មនោវត្ត ៗ មេ ៗ មនោវិញ្ញាណជាតុ ឧប្បដ្ឋា
ហោតិ កិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន
ច កម្មវិបាកា ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
ៗ មេ ៗ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា មនោវត្ត
តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណា-
ប្បច្ចយា ចាមិ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយត-
នប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនា-
បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករវា
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេច-
តស្ស កោវលស្ស ឱក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១៤៣) កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ មនោវិញ្ញាណជាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
កិរិយា នេវ កុសលា នាកុសលា ន ច កម្ម-
វិបាកា សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
ៗ មេ ៗ សោមនស្សសហគតា ញាណសម្បយុត្តា
សសង្ខារេន ។ មេ ៗ សោមនស្សសហគតា

មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ៗ មេ ៗ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏
ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ៗ ហើយកើតឡើង ៗ មេ ៗ មនោវិញ្ញាណជាតុ
គ្រាន់តែជាតិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្ម-
វិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ៗ មេ ៗ មានធម៌ជា
អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ៗ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យ
នោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ កត
កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង
នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៤) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា មនោវិញ្ញាណជាតុ គ្រាន់តែជាតិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែន
អកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
ញាណ កើតឡើង ៗ មេ ៗ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយ
ញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ៗ មេ ៗ ច្រឡំដោយសោមនស្ស

បច្ចយោការវិក្កុ អន្យាតនិរុទ្ទេសោ

ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតា
 ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណសម្មយុត្តា ។ បេ ។ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា ញាណសម្មយុត្តា សសង្ខារេន ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណវិប្បយុត្តា ។ បេ ។
 ឧបេក្ខាសហគតា ញាណវិប្បយុត្តា សសង្ខារេន
 រូចារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ
 យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមិ នាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទ-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឃី-
 មេតស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

(១២៥) តតបេ ធម្មា អន្យាតតតា ។ យស្មី

បច្ចយោការវិក្កុ អន្យាតនិរុទ្ទេសោ

ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាក
 ញាណ ប្រកថដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកថ
 ដោយញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រកថដោយញាណ
 ប្រកថដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ
 ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទេវតា ប្រាសចាកញាណ ប្រកថដោយសង្ខារ
 មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធផ្លូវ
 អារម្មណ៍ណា ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើត
 មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 កាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 កាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជននិមេណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិភីតៈឡើង វៃកន្តិទុក្ខចាំអស់ទុះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៦) ពួកធម៌ជាអន្យាត្រឹក តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

សមយេ រូបាវចរំ ណាណំ ភាវេតិ តតិយំ នេវ
 តុសលំ នាតុសលំ ម ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ វិវិច្ឆេ តតាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ
 ណាណំ ឧបសម្ពុដ្ឋ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
 សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា
 នាមំ នាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ជស្ស ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេកស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ(៦) ។

១១. និរោ បរំ ធរមេ ធម្មា អរ្យកតា ។ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ណាណំ ភាវេតិ
 តិយំ នេវ តុសលំ នាតុសលំ ម ច កម្មវិបាកំ ទិដ្ឋធម្មវិហារំ វិកត្តវិបាកំ វិបសមា...
 ទុតិយំ ណាណំ... តតិយំ ណាណំ... ចក្កន្តំ ណាណំ... បឋមំ ណាណំ... បរាមំ
 ណាណំ ឧបសម្ពុដ្ឋ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 ។ បេ ។ ធរេ វុដ្ឋតិ ធិវេទនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ តិ
 និវេ បាហំ ទិស្សន្តំ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

ណា បុគ្គលចំរើនទូរូបាវចរដ្ឋាន ជាតិវិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ស្ងប់ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មាន
 បឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន
 ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ
 អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន
 ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ
 បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កតា កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ
 កើតមាន ព្រោះកតាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
 ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វៃកន៍ទុក្ខទាំងអស់ចុះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយោការវិក្កេ អព្ភាភតនិទ្ទេសោ

(១២៥) កតបេ ធម្មា អព្ភាភតនា ។ យស្មី
 សមយេ អរូចាវចរំ ឈានំ កាវេតិ ករិវយំ លេវ
 កុសលំ ធាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្ម-
 សុខវិហារំ សត្វសោ អាភិក្ខុញ្ញាយតនំ សមតិក្ខម្ម
 លេវ សញ្ញាធាសញ្ញាយតនសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស
 ច បហាធា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ តស្មី សមយេ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាប្បច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោ-
 ក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករេ កវប្បច្ចយា ជាតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជពមវណំ ឃវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អព្ភាភតនិទ្ទេសោ(១) ។

បច្ចយោការវិក្កេ អព្ភាភតនិទ្ទេស

(១២៥) ពួកធម៌ជាអព្ភាភតិក គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា បុគ្គលចំរើនអព្ភាវចរជ្ជាន ដែលជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក មានការនៅជាសុខ ក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 កន្លងទៅអាភិក្ខុញ្ញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង ដែលច្រឡំដោយ
 នៅ សញ្ញាធាសញ្ញាយតនសញ្ញា ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បត្តជ្ជាន ក្នុងសម័យនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
 ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈកើតមាន ព្រោះវេទ-
 នាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជពនិដ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខ
 ទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះឯង ។

[១៤៦] កតតេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាណាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 សោមនស្សសហគតំ ញាលាសម្បយុត្តំ រូបារម្មណំ
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី
 សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
 វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា
 ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សប្ប-
 ច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទ-
 ប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
 ករៈប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវេក-
 តស្ស កោវលស្ស ទុក្ខត្តក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៤៧] តត្ថ កតតោ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។
 យា ចេតនា សញ្ជេតនា សញ្ជេតយិតត្តំ អយំ
 វុច្ចតិ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។ បេ ។ តត្ថ កតតោ
 ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។ យំ ចេតស្មីកំ សាទិ

[១៤៦] ត្ថកធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ចិត្តជាតាមារាជកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 មានរូបជាភារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាភារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាសាទ
 ភារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន
 ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណកើតមាន ព្រោះសង្ខារ ជាបច្ច័យ នាម
 កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះ
 នាម ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ករ
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករជា
 បច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើត
 ឡើង ខែកងទុក្ខទាំងអស់នោះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
 អវិជ្ជាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ការវិវាទការសន្សំ
 (នូវភារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ ។ បេ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តៈវិក្កដចិត្ត

បច្ចុប្បន្នការវិភាគ អវិជ្ជាបលកុសលដំបូង

ចេតសិភិ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាទំ សុខំ
 វេទយិភិ ចេតោសម្មស្សនា សាតា សុខា វេទនា
 អយំ វុច្ចតិ ធម្មប្បច្ចយា វេទនា ។ តត្ថ កតមោ
 វេទនាបច្ចយា បសារោ ។ យោ សទ្ធា សទ្ធិហនា
 ទិកប្បនា អភិប្បសារោ អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
 បសារោ ។ តត្ថ កតមោ បសារប្បច្ចយា អនិ-
 មោក្ខោ ។ យោ ចិត្តស្ស អនិមោក្ខោ អនិមុច្ចនា
 តននិមុក្ខតា អយំ វុច្ចតិ បសារប្បច្ចយា អនិមោ-
 ក្ខោ ។ តត្ថ កតមោ អនិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ ។
 វេយ្យា អនិមោក្ខំ វេទនាទោ សញ្ញាទោ សម្មា-
 ក្ខោ វិញ្ញាណក្ខោ អយំ វុច្ចតិ អនិមោក្ខប្ប-
 ច្ចយា ករោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ វេយ្យេតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

[១៤៨] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សម្មាពេ

បច្ចុប្បន្នការវិភាគ អវិជ្ជាបលកុសលដំបូង

សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាញ់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពី
 ចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា កើតមាន ព្រោះធម្មៈជា
 បច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សទ្ធា ការធ្វើជាក់ ការធ្វើស៊ប់
 សេចក្តីជ្រះថ្លាដ៏ក្រៃលែង ណា នេះហៅថា បសាទៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អនិមោក្ខ កើតមាន
 ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការចុះស៊ប់
 ភាពចុះស៊ប់នៃចិត្ត ក្នុងការម្នាញ់នោះ ណា នេះហៅថា អនិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ។ បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ កត
 កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាទន្ធ សញ្ញា-
 ទន្ធ សម្មាកន្ធ វិញ្ញាណកន្ធ លើកតែអនិមោក្ខចេញ នេះហៅថា
 កត កើតមាន ព្រោះអនិមោក្ខជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ
 រឿបពោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែងវែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៤៨] ក្នុងសម័យនោះ សម្មា កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ

សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាម
 នាមប្បច្ចយា ធម្មេន ធម្មស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទ-
 នាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៧) តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ ។

សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា នាមរូបំ
 នាមរូបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា
 ធម្មេន ធម្មស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខ-
 ប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា
 ជរាមរណំ ឃីវរមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
 វិញ្ញាណជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរានិ
 មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៧) ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា

បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរូប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 និរូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ
 វេទនា កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះ
 វេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ កត
 កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ
 ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតឡើង
 នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វិមន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

បច្ចយាការវៃក្នុង អវិជ្ជាមូលកុសលនិរុទ្ទេស

[១៥០] តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ
 សង្ខារបច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណបច្ចយា ធាមរូបំ
 ធាមរូបបច្ចយា សន្និយតនំ សន្និយតនបច្ចយា
 ជស្សោ ជស្សបច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា
 ចសានោ ចសានបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខ-
 បច្ចយា កតំ កតបច្ចយា ជាតិ ជាតិបច្ចយា
 ជរាមរណំ វិវេចនស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
 សមុទយោ ហោតិ ។

[១៥១] តតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ កាមាវចំ កុសលំ ចិត្តំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ សោមនស្សសហគតំ ញាណាសម្បយុត្តិ
 សសង្ខារោ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញា-
 ណាវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ សោមនស្សសហគតំ ញាណា-
 វិប្បយុត្តិ សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណាសម្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណាសម្បយុត្តិ សសង្ខារោ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ
 ញាណាវិប្បយុត្តិ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសហគតំ ញា-
 ណាវិប្បយុត្តិ សសង្ខារោ រូបារម្មណំ វា ។ បេ ។

បច្ចយាការវៃក្នុង អវិជ្ជាមូលកុសលនិរុទ្ទេស

[១៥០] កុសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជា
 បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាមនិរុប កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈ ៦ កើតមាន ព្រោះនាមនិរុប
 រូបជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈ ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជា
 បច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ កត កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះកតជាបច្ច័យ ជរាមរ
 ណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកតៈឡើង វិនកន្តុក្ខ
 ពាំងអសន្តិ វិមន្តមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥១] ភូតធម៌ជាកុសល តើដូចម្តេច ។ កុសម័យណា
 ចិត្តជាតាមវិចារកុសល ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រកបដោយញាណ
 ប្រកបដោយសង្ខារកើតឡើង ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាស
 ចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយសោមនស្ស ប្រាសចាកញាណ ប្រ-
 កបដោយសង្ខារ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទរេចក្ខា ប្រកបដោយញាណ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទរេចក្ខា ប្រកបដោយញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ ។ បេ ។
 ច្រឡំដោយទរេចក្ខា ប្រាសចាកញាណ ។ បេ ។ ច្រឡំដោយទរេចក្ខា
 ប្រាសចាកញាណ ប្រកបដោយសង្ខារ មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។

ធម្មារម្មណំ វា យំ យំ វា បដាវត្ត តស្មី សមយេ
 អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមិ ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សន្ត ជស្សប្បច្ចយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា បសាទោ បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករណំ ករណប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្ប-
 ច្ចយា ជរាមរណំ ឃីវរេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខ-
 ន្ធស្ស សមុទយោ លោកិ ។

[១៥២] កតតម ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមយេ រូប្បបច្ចយា បក្ខិ ភាវេតិ វិវិទ្ធោ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បេមិ ឈានំ ទុបសឡដ្ឋ វិហា-
 រតិ បេវីកសិណំ តស្មី សមយេ អវិជ្ជាបច្ចយា សង្ខា-
 រោ(១) សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមិ
 ធាបប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជ-
 ស្សន្ត ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា បសាទោ

១ ម. សង្ខារ ។

មានធម៌ជាអាម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាវត្តន៍អាម្មណ៍ណា ។ ហើយ
 កើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជា
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
 មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម
 ជាបច្ច័យ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
 កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន
 ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរ-
 ណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទិកើតឡើង វិនិច្ឆ័យ
 ទុក្ខខាន់អស់ខ្លះ វេទន៍មាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៥២] ត្អូកធម៌ជាគុសល កើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនឲ្យមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្លាប់ចាកកាយខាន់ឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មានបឋវិកសិណ (ជាអាម្មណ៍)
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ កាយគនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ជស្សៈ
 កើតមាន ព្រោះកាយគនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
 ជស្សៈ ជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនា ជាបច្ច័យ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១៥៤] កាតមេ ធម្មា កុសលា ។ យស្មី
 សមៈយេ លោកុត្តរំ លហំ ភារេតិ និយ្យានិកំ
 អបបយតាមី និដ្ឋិតតានំ វហាយាយ បវមាយ
 ភូមីយា បតិយា វិវេច្ឆា កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ
 យានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ
 តស្មី សមៈយេ អវិជ្ជាបំបូយា សង្ខារេ(១) សង្ខារប្ប-
 ច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមំ ជាមប្ប-
 ច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ផស្ស្តិ
 ផស្ស្តប្បច្ចយា វេទនា វេទនាបច្ចយា ចសានោ
 ចសានប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា
 កតំ កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា ជរាមរណំ
 ឯវៈឧតេសិ ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

អវិជ្ជាមូលកុសលនិទ្ទេសោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[១៥៤] ពួកធម៌ជាតុសល កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 បុគ្គលចំរើនខ្លះលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាក្រឡឹងដល់នូវការ
 មិនសន្សំ (នូវតិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ
 កើតមាន ព្រោះអវិជ្ជាជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជា
 បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើត
 មាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជា
 បច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ចសានៈ កើតមាន
 ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះចសានៈជាបច្ច័យ
 កត កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះ
 កតជាបច្ច័យ ជរានិមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុ
 ជាទីកើតឡើង វិនិច្ឆ័យទាំងនេះ វេទន៍មាន ដោយអាការយោង
 នេះឯង ។

បច្ចុប្បន្ន កុសលមូលករិយាធម៌ទ្រព្យ

(១៤៤) កតមេ ធម្មា អព្យាគតា ។ យស្មី

សមយ កាមាវចរស្មី កុសលស្មី កាម្មស្មី
កតត្តា ឧបចិត្តា វិហាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រូបារម្មណំ តស្មី សមយ
កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ សង្ខារប្បច្ចយា
វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ធាមំ ធាមប្បច្ចយា ធម្មា-
យតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជេស្មនំ ជេស្មប្បច្ចយា
វេទនា វេទនាប្បច្ចយា ភវោ ភវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិ-
ប្បច្ចយា ជរាមរណំ ឯវមេតស្មី កេវលស្មី ធុត្ត-
ក្ខន្ធស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

(១៤៥) តត្ថ កតមេ កុសលមូលប្បច្ចយា

សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សរេត្តតនា សញ្ជេត-
យិតត្តំ អយំ វុច្ចតិ កុសលមូលប្បច្ចយា សង្ខារោ
។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវមេតស្មី កេវលស្មី ធុត្ត-
ក្ខន្ធស្មី សមុទយោ ហោតិ ។

បច្ចុប្បន្ន កុសលមូលករិយាធម៌ទ្រព្យ

(១៤៥) ពួកធម៌ជាអព្យាគ្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ

ណា ចក្កវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍
កើតឡើង ព្រោះភាពនៃកាមាវចរកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណ ជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាម ជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្ញុំ វេទន៍មាន
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៤៦) បណ្តាបច្ចុប្បន្នការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ

កុសលមូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃ
ការសន្សំ (ខ្សែអារម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
កុសលមូលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ខើបពោលថា
ហេតុជាវិកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់ខ្ញុំ វេទន៍មាន ដោយអាការ
យ៉ាងនេះ ។

(១៥៧) តតតេ ធម្មា អក្កា តតតា ។ យស្មី
 សមយេ កាហាវចរស្ស កុសលស្ស តតស្ស
 តតតតា ឧបចិតតតា វិហាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
 ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។
 យាទវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 តតតតា ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ រសារម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញា-
 ណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ សុខសហគតំ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណំ
 ។ បេ ។ មនោធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាស-
 ហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណា វា
 យំ យំ វា បដារត្ត ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឧប្បន្នា ហោតិ សោមនស្សសហគតា រូបារម្មណា
 វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បន្នា ហោតិ ឧប-
 ក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មារម្មណា
 វា យំ យំ វា បដារត្ត តស្មី សមយេ កុសលម្ស-
 លម្សត្ថយា សន្តារេ កុសលម្សត្ថយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណម្សត្ថយា ធាមិ ធាមិម្សត្ថយា ធម្មាយតនំ

(១៥៧) ត្មតតិជាអក្កាគ្រឹត កើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្បជ
 ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពខែកាហាវចរកុសលកម្ម ដែល
 សត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ ។ បេ ។ យាទវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
 ទេវតា មានភ្នែងជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវិតវិញ្ញាណ ច្រឡំ
 ដោយទេវតា មានសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ
 ច្រឡំដោយសុខ មានផ្សិតជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មនោ-
 ធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។ មានផ្សិតជា
 អារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយសោមនស្ស មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី ។ បេ ។
 មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ ហើយកើតឡើង
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ច្រឡំដោយទេវតា មានរូបជាអារម្មណ៍
 ក្តី ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រារព្ធនូវអារម្មណ៍ណាៗ
 ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ សន្តារ កើតមាន ព្រោះកុសលម្ស
 ជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសន្តារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
 ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ

វិញ្ញាណប្បត្តយា នាមំ នាមប្បត្តយា ធម្មាយតនំ
ធម្មាយតនប្បត្តយា ជស្សោ ជស្សប្បត្តយា វេទនា
វេទនាប្បត្តយា បសាទោ បសាទប្បត្តយា អធិមា-
ត្តោ អធិមាត្តប្បត្តយា ភវោ ភវប្បត្តយា ជាតិ
ជាតិប្បត្តយា ជរាមរណំ ឃ្រៃមតស្ស កេវលស្ស
ទុក្ខក្ខត្តស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

(១២៧) កតមេ ធម្មា អរហៈកតតា ។ យស្មី
សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ កាមេហិ-
ហិ ។ វេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ
បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
។ វេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ វេម ធម្មា កុសលា
តស្សវ រូបវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
ឧបចិតត្តា វិហារកំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ វេ ។ បឋមំ
ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី
សមយេ កុសលមូលប្បត្តយា សង្ខារោ សង្ខារប្ប-
ត្តយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បត្តយា នាមំ នាមប្ប-
ត្តយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បត្តយា ជស្សោ
ជស្សប្បត្តយា វេទនា វេទនាប្បត្តយា បសាទោ

នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះ
នាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមានព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ
អធិមាត្ត កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភវា កើតមាន ព្រោះ
អធិមាត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភវាជាបច្ច័យ ជរាមរណៈ
កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់
ខ្លះ វេមនិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១២៨) ត្នកធមិជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា បុគ្គលចំរើនមក្ខ ដើម្បីកើតក្នុងលោក យូរស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
ឡាយ ។ វេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍)
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ វេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធមិទាំង
នេះជាកុសល បុគ្គលស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ វេ ។ ចូលកាន់
បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីកសិណជាអារម្មណ៍ ព្រោះភាពខ្សែច្រវែវ
កុសលកម្មនោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ សន្តិវ
កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសន្តិវជា
បច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា
កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បច្ចុយាការវិកង្គ កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស

បសាដប្បច្ចុយា អាទិមោត្តោ អាទិមោត្តោប្បច្ចុយា ករោ
កវប្បច្ចុយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចុយា វេរាមរណំ វេរាមរណំ
កេវលស្ស ធិត្តុក្កុដ្ឋស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦០] កតមេ ធម្មា អព្យាកតា ។ យស្មី
សមយេ អរូបបច្ចុយា មក្ខិ កាវេតិ សត្វសា
អាតិញ្ចញ្ញាយនទំ សមតិក្កុដ្ឋ លេវ សញ្ញាជាស-
ញ្ញាយនទំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។
មត្តុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី សមយេ
ដស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្កេចោ ហោតិ វេតោ
ធម្មា កុសលា តស្សវ អរូបាវចរស្ស កុស-
លស្ស កុដ្ឋស្ស កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចារតិ សត្វ-
សោ អាតិញ្ចញ្ញាយនទំ សមតិក្កុដ្ឋ លេវ សញ្ញាជា-
សញ្ញាយនទំសញ្ញាសហគតំ សុខស្ស ច បហាជា
។ បេ ។ មត្តុតំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ តស្មី
សមយេ កុសលមូលប្បច្ចុយា សម្ពារោ សម្ពារ-
ប្បច្ចុយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចុយា ធាមំ ធាម-
ប្បច្ចុយា ធម្មាយនទំ ធម្មាយនទំប្បច្ចុយា ដស្សោ
ដស្សប្បច្ចុយា វេទនា វេទនាបច្ចុយា បសាទោ

បច្ចុយាការវិកង្គ កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស

អទិមាត្ត កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អទិមាត្តជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិដ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង វេទនា
ទ្រូតាំងសស្កុះ វេទនាមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦០] ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតកងអរូបភព កន្លងទ្វារភាគិញ្ចញ្ញាយនទំ ដោយ
ប្រការទាំងពួង ដែលប្រឡំដោយលេវសញ្ញានាសញ្ញាយនទំសញ្ញា ព្រោះ
លេវន័ទ្ធវិសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្កុបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលកន្លង
ទ្វារភាគិញ្ចញ្ញាយនទំ ជាវិបាក ដែលប្រឡំដោយលេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យនទំសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះភាពនៃអរូបាវចរកុសលនោះ
ឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ សន្សំហើយ ព្រោះលេវន័ទ្ធវិសុខផង ។ បេ ។
ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ឈាន ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះកុសល-
មូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើត
មាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជា
បច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើត
មាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ

បសាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ
កវប្បច្ចយា ជាតិ ជាតិប្បច្ចយា វេរមរណំ ឃុំមេ-
តស្ស តេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១៦០] តតរម ធម្មា អន្យាតតា ។ យស្មី
សមយេ លោក្ខត្តំ ឈានំ កាវតិ និយ្យានិកំ
អបនយតាមី ទិដ្ឋិតតានិ បហាធាយ បមមាយ
ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បមមិ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធា-
ភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សា ហោតិ ។ បេ ។
អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សវ
លោក្ខត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស តតត្តា
កាវតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បមមិ
ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ
សុញ្ញានំ តស្មី សមយេ កុសលម្ធលប្បច្ចយា សម្មារោ
សម្មារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណប្បច្ចយា ជាមិ
ជាមប្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បច្ចយា ជស្សា
ជស្សប្បច្ចយា វេទនា វេទនាប្បច្ចយា បសាទា ប-
សាទប្បច្ចយា អធិមោក្ខោ អធិមោក្ខប្បច្ចយា ករោ

អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះបសាទជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះ
អធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជវានិ
មរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកតឡើង វិនគង
ទុក្ខទាំងអស់នេះ កើតមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១៦១] ពួកធម៌ជាអន្យាត្រឹក កើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
បុគ្គលចំរើនលោក្ខត្តរជ្ជន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងួតចាកកាយទាំងឡាយ ។ លេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជន ជាខុត្តា-
បដិបទា ខន្ធាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ លេ ។ អវិក្ខេចៈ
ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល បុគ្គលស្ងួតចាកកាយទាំងឡាយ ។ លេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ជន ជាវិបាក ជាខុត្តាបដិបទា ខន្ធាភិញ្ញា ជាសុញ្ញាតៈ
ព្រោះភាពនៃលោក្ខត្តរកុសលជ្ជននោះឯង ដែលខ្លួនធ្វើហើយ ចំរើន
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សម្មារ កើតមាន ព្រោះកុសលមូលជាបច្ច័យ
វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសម្មារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ
កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ផស្សៈជាបច្ច័យ បសាទៈ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
កើតមាន ព្រោះបសាទៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលមូលវិបាកនិទ្ទេសោ

កវច្បច្ចយា ជាតិ ជាតិច្បច្ចយា ជរាមរណំ វិវមេតេសិ
ធម្មានំ សមុទយោ ហោតិ ។

កុសលមូលវិបាកនិទ្ទេសោ(១) ។

[១២២] កេតមេ ធម្មា អភ្នកតតា ។ យស្មី
សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតតតា ឧបចិតតតា
វិបាកំ ចក្កវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាស-
ហគតំ វូចារម្មណំ តស្មី សមយេ អកុសលមូល-
ច្បច្ចយា សម្ពារោ សម្ពារច្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញា-
ណច្បច្ចយា ជាមិ ជាមច្បច្ចយា ធម្មាយតនំ ធម្មា-
យតនច្បច្ចយា ជស្សោ ជស្សច្បច្ចយា វេទនា វេទ-
នាច្បច្ចយា កវេ កវច្បច្ចយា ជាតិ ជាតិច្បច្ចយា
ជរាមរណំ វិវមេតេស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស
សមុទយោ ហោតិ ។

១ ឧ. កុសលមូលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។

បច្ចយាការវិភង្គ អកុសលមូលវិបាកនិទ្ទេសោ

ជាតិ កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃធម៌ទាំងនុ៎ះ វិវមេតេសិ ដោយ
អាការយ៉ាងនេះ ។

ចប់ កុសលមូលវិបាកនិទ្ទេសោ

[១២២] ពួកធម៌ជាអភ្នកក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា ចក្កវិញ្ញាណ ជាវិបាក ច្រឡំដោយឧបេក្ខា មានរូបជាអា-
ម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភពនៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំ
ហើយ ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជា
បច្ច័យ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន
ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ អាយតនៈទី៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ
ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះអាយតនៈទី៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន
ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ ភព កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ជាតិ
កើតមាន ព្រោះភពជាបច្ច័យ ជរានិងមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិ
ជាបច្ច័យ ហេតុជាទីកើតឡើង នៃក្នុងទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វិវមេតេសិ
ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

(១៦៣) តត្ថ តត្ថមោ អត្តសលម្ពលប្ប-
ច្ចយា សង្ខារោ ។ យា ចេតនា សញ្ញោតនា
សញ្ញោតយិតត្ថំ អយំ វុច្ចតិ អត្តសលម្ពលប្បច្ចយា
សង្ខារោ ។ បេ ។ តេន វុច្ចតិ ឯវេមេតស្ស តេវ-
លស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតីតិ ។

(១៦៤) តតមេ ធម្មា អព្យាកតតា ។ យស្មី
សមយេ អត្តសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា ឧបចិតតត្តា
វិបាកំ សោតវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខា-
សហគតំ សន្តារម្មណំ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ
ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ តន្តារម្មណំ ។ បេ ។ ជីវ្ហា-
វិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតំ រសា-
រម្មណំ ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណំ ឧប្បន្នំ ហោតិ
ទុក្ខសហគតំ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណំ ។ បេ ។ មហេតតុ
ឧប្បន្នា ហោតិ ឧបេក្ខាសហគតា រូបារម្មណា វា
។ បេ ។ ដោដ្ឋញ្ញារម្មណា វា យំ យំ វា បដារត្ត
តស្មី សមយេ អត្តសលម្ពលប្បច្ចយា សង្ខារោ
សង្ខារប្បច្ចយា វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណាប្បច្ចយា ធាមិ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

(១៦៧) បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះ
អត្តសលម្ពលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ
(ឧវិការម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអត្តសល-
ម្ពលជាបច្ច័យ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហោលថា , ហេតុជា
ដ៏កើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ វែមនិមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

(១៦៤) ពួកធម៌ជាអព្យាក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
ណា សោតវិញ្ញាណ ជាវិបាក - ច្រឡំដោយទេវតា មានសម្លេង
ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ព្រោះភាពនៃអត្តសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ
សន្សំហើយ ។ បេ ។ យានវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា មានក្លិន
ជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ ជីវ្ហាវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយទេវតា
មានរសជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ កាយវិញ្ញាណ ច្រឡំដោយ
ទុក្ខ មានផ្សិតជាអារម្មណ៍ កើតឡើង ។ បេ ។ មហេតតុ ច្រឡំ
ដោយទេវតា ហារម្តេងហារម្តេងក្តី ។ បេ ។ មានផ្សិតជាអារម្មណ៍ក្តី
ច្នក ប្រាជ្ញាប្រារម្មណ៍ណា ។ ហើយកើតឡើង ក្នុងសម័យនោះ
សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអត្តសលម្ពលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ កើត
មាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ធាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ

នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ផស្ស្តា
 ផស្ស្តប្បដ្ឋយា វេទនា វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា
 អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ករោ កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិ-
 ប្បដ្ឋយា ជវមរណំ ឃីវេមតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខ-
 ក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

[១២៥] កតមេ ធម្មា អត្យកតតា ។ យស្មី
 សមយេ អកុសលស្ស កម្មស្ស កតតតា ឧបចិ-
 តតា វិចារណា មរណវិញ្ញាណធាតុ ឧប្បដ្ឋា ហោតិ
 ឧបេត្តាសហគតា រូបារម្មណា វា ។ បេ ។ ធម្មា-
 រម្មណា វា យំ យំ វា បធារត្ត តស្មី សមយេ អកុ-
 សលមូលប្បដ្ឋយា សង្ខារោ សង្ខារប្បដ្ឋយា វិញ្ញាណំ
 វិញ្ញាណប្បដ្ឋយា នាមំ នាមប្បដ្ឋយា ធម្មាយតនំ
 ធម្មាយតនប្បដ្ឋយា ផស្ស្តា ផស្ស្តប្បដ្ឋយា វេទនា
 វេទនាបច្ចយា អធិមោក្ខា អធិមោក្ខប្បដ្ឋយា ករោ
 កវប្បដ្ឋយា ជាតិ ជាតិប្បដ្ឋយា ជវមរណំ ឃីវេមតស្ស
 កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធស្ស សមុទយោ ហោតិ ។

អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
 អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនា កើតមាន ព្រោះផស្សៈជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ
 កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករោ កើតមាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ
 ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជាបច្ច័យ ជវនិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតទ្បឺនី វៃកនីទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វែមនីមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៥] ពួកធម៌ជាអត្យក្រឹត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ជាវិបាក ប្រឡំដោយឧបេត្តា មានរូបជាអារម្មណ៍ក្តី
 ។ បេ ។ មានធម៌ជាអារម្មណ៍ក្តី ឬក៏ ប្រាព្វនូវអារម្មណ៍ណា ហើយ
 កើតទ្បឺនី ព្រោះភាពវៃអកុសលកម្ម ដែលសត្វធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ វិញ្ញាណ
 ក៏កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជា
 បច្ច័យ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ផស្សៈ កើត
 មាន ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ វេទនាកើតមាន ព្រោះផស្សៈ
 ជាបច្ច័យ អធិមោក្ខ កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ករោ កើត
 មាន ព្រោះអធិមោក្ខជាបច្ច័យ ជាតិ កើតមាន ព្រោះករោជាបច្ច័យ
 ជវនិមមរណៈ កើតមាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ ហេតុជាវិកិតទ្បឺនី
 វៃកនីទុក្ខទាំងអស់នុ៎ះ វែមនីមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ។

[១២៦] តត្ថ កតតោ អកុសលមូលប្បដូយា
សង្ខារោ ។ យោ ចេតនា សញ្ញាតនា សញ្ញាតយិតន្តិ
អយំ វុច្ចតិ អកុសលមូលប្បដូយា សង្ខារោ ។

[១២៧] តត្ថ កតតមិ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិ-
ញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ សង្ខារប្បដូយា វិញ្ញាណំ ។

[១២៨] តត្ថ កតតមិ វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។
វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា ឥទំ វុច្ចតិ
វិញ្ញាណប្បដូយា ធាមំ ។

[១២៩] តត្ថ កតតមិ ធាមប្បដូយា ធម្មាយ-
តនំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា
មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ធាមប្បដូយា ធម្មាយ-
តនំ ។

[១៣០] តត្ថ កតតោ ធម្មាយតនប្បដូយា
ជស្សោ ។ យោ ជស្សោ ធម្មសនា សម្មសនា
សម្មសិតត្តិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មាយតនប្បដូយា ជស្សោ ។

[១២៦] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសល-
មូលជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចេតនា ការសន្សំ ភាពនៃការសន្សំ (ទ្រព្យ-
ម្មណ៍) ណា នេះហៅថា សង្ខារ កើតមាន ព្រោះអកុសលមូលជាបច្ច័យ ។

[១២៧] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះ
សង្ខារជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា វិញ្ញាណ កើតមាន ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ។

[១២៨] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ នាម កើតមាន ព្រោះ
វិញ្ញាណជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
នេះហៅថា នាម កើតមាន ព្រោះវិញ្ញាណជាបច្ច័យ ។

[១២៩] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ អាយតនៈទី ៦ កើតមាន
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា អាយតនៈទី ៦ កើតមាន ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ។

[១៣០] បណ្តាបច្ចយាការទាំងនោះ ជស្សៈ កើតមាន ព្រោះ
អាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជស្សៈ ការពាល់ត្រូវ ការចេះ
ពាល់ ការទន្តឹកទន្តួច ណា នេះហៅថា ជស្សៈ កើតមាន
ព្រោះអាយតនៈទី ៦ ជាបច្ច័យ ។

[១៧១] តត្ថ កតតហ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។
យំ ចេតសិកំ លេ សាតំ ជាសាតំ ចេតោសម្មស្សនំ
អនុក្ខមសុខំ វេទយិតំ ចេតោសម្មស្សនំ អនុក្ខម-
សុខា វេទនា អយំ វុច្ចតិ ជស្សប្បច្ចយា វេទនា ។

[១៧២] តត្ថ កតតោ វេទនាបច្ចយា អធិ-
មោត្តោ ។ យោ ចិត្តស្ស អធិមោត្តោ អធិ-
មុច្ចនា តទទិមុត្តតា អយំ វុច្ចតិ វេទនាបច្ចយា
អធិមោត្តោ ។

[១៧៣] តត្ថ កតតោ អធិមោត្តប្បច្ចយា
ករោ ។ វេបត្វា អធិមោត្តំ វេទនាខន្ធោ សញ្ញា-
ខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា អយំ វុច្ចតិ
អធិមោត្តប្បច្ចយា ករោ ។

[១៧៤] តត្ថ កតតោ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។
យា តេសំ ពម្មានំ ជាតិ សញ្ញាតិ វិព្វតិ អភិវិ-
ព្វតិ វាតុការោ អយំ វុច្ចតិ កវប្បច្ចយា ជាតិ ។

[១៧១] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ វេទនា កើតមាន ព្រោះ
ជស្សៈជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិន
មិនត្រេកអរ ក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍
មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុក្ខមសុខ-
វេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា វេទនា
កើតមាន ព្រោះជស្សៈជាបច្ច័យ ។

[១៧២] បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ អធិមោត្ត កើតមាន ព្រោះ
វេទនាជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ការចុះស៊ប់ អាការៈចុះស៊ប់ ភាព
ចុះស៊ប់ នៃចិត្ត ក្នុងអារម្មណ៍នោះ ណា នេះហៅថា អធិមោត្ត
កើតមាន ព្រោះវេទនាជាបច្ច័យ ។

[១៧៣] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ គត កើតមាន ព្រោះ
អធិមោត្តជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ
វិញ្ញាណក្ខន្ធ លើកតែអធិមោត្តចេញ នេះហៅថា គត កើតមាន
ព្រោះអធិមោត្តជាបច្ច័យ ។

[១៧៤] បណ្ណាបច្ចយាការទាំងនោះ ជាតិ កើតមាន ព្រោះគត
ជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជាតិ ការកើតប្រាម ការផ្តួចផ្តើម ការ
កើតចំពោះ ការកើតប្រាកដ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា
ជាតិ កើតមាន ព្រោះគតជាបច្ច័យ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(១៧៤) តត្ថ តតមិ ជាតិប្បច្ចយា ជពម-
 ណំ ។ អត្ថិ ជព អត្ថិ មរណំ ។ តត្ថ តតតមា
 ជព ។ យា តេសិ ធម្មាជំ ជព ជីវនាតា អា-
 យុនោ សិហោជំ អយំ វុច្ឆតិ ជព ។ តត្ថ តតមិ
 មរណំ ។ យោ តេសិ ធម្មាជំ ខយោ វយោ កេទោ
 បរិកេទោ អនិច្ចតា អន្តរដានំ ឥទំ វុច្ឆតិ មរណំ ។
 ឥតិ អយត្ត ជព ឥទត្ត មរណំ ឥទំ វុច្ឆតិ
 ជាតិប្បច្ចយា ជពមរណំ ។

(១៧៦) ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធន្ស
 សមុទយោ ហោតិ ឯវមេតស្ស កេវលស្ស
 ទុក្ខក្ខន្ធន្ស សង្កតិ ហោតិ សមាគមោ ហោតិ
 សមាជានំ ហោតិ ចាតុកាវេ ហោតិ តេន វុច្ឆតិ
 ឯវមេតស្ស កេវលស្ស ទុក្ខក្ខន្ធន្ស សមុទយោ
 ហោតិ ។

- អកុសលមូលករិយាករិយា(១) ។
- អភិធម្មភាជនីយំ(២) ។
- បច្ចយាការិវិភង្គ សមញ្ញ(៣) ។

១ ឧ. អកុសលវិបាកមូលកំ និដ្ឋិតំ ។ ២ ឧ. អភិធម្មភាជនីយំ និដ្ឋិតំ ។ ៣ ឧ.
 សមញ្ញ ចង្ហោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

(១៧៥) បណ្ណាបច្ចយាការិវិភង្គនោះ ដកនិវមរណៈ កើត
 មាន ព្រោះជាតិជាបច្ច័យ តើដូចម្តេច ។ ជព ក៏មាន មរណៈ
 ក៏មាន ។ បណ្ណាដកនិវមរណៈនោះ ជព តើដូចម្តេច ។ ការ
 ចាស់ ការគ្រាំគ្រា ការព្រាញថយអាយុ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅ
 ថា ជព ។ បណ្ណាដកនិវមរណៈនោះ មរណៈ តើដូចម្តេច ។
 ការអស់ ការសូន្យ ការបែកបាក់ ការបែកខ្ចាត់ខ្ចាយ ការចែកចៀង
 ការបាត់បង់ ណា នៃធម៌ទាំងនោះ នេះហៅថា មរណៈ ។ ជពនេះ
 ផង មរណៈនេះផង នេះហៅថា ដកនិវមរណៈ កើតមាន ព្រោះ
 ជាតិជាបច្ច័យ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

(១៧៦) សេចក្តីគ្រងភាពក្សេម ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកង
 ទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ដូចកៈខៈនេះ ។
 ការចូលជុំ ការមូលមក ការប្រជុំចុះ ការកើតប្រាកដ នៃកងទុក្ខទាំង
 អស់នេះ រមែងមាន ដោយអាការយ៉ាងនេះ ព្រោះហេតុនោះ រឿង
 កោលថា ហេតុជាទីកើតឡើង នៃកងទុក្ខទាំងអស់នេះ រមែងមាន
 ដោយអាការយ៉ាងនេះផង ។

- ចប់ អកុសលមូលករិយាករិយា ។
- ចប់ អភិធម្មភាជនីយ ។
- ចប់ បច្ចយាការិវិភង្គ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាដ្ឋ

(១៧៧) ចន្ទារា សតិប្បដ្ឋានា វេទ ភិក្ខុ
អដ្ឋង្គំ កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ តហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាដោ
សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ។
អដ្ឋង្គំ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ តហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា
វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ សម្ម-
ជាដោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោម-
ទស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ ចិត្ត ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ តហិទ្ធា
ចិត្ត ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ចិត្ត
ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ។ អដ្ឋង្គំ
ធម្មសុ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ តហិទ្ធា ធម្មសុ
ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ អដ្ឋង្គតហិទ្ធា ធម្មសុ ធម្មា-
ទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាដោ សតិមា
វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិវាដ្ឋ

[១៧៧] សតិប្បដ្ឋាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណា
នូវកាយក្នុងកាយខាងក្នុង ពិចារណានូវកាយក្នុងកាយខាងក្រៅ ពិចារ-
ណានូវកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមទស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយខាងក្នុង ពិចារណានូវ
វេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្រៅ ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុង
វេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មាន
ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជា
គ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមទស្ស ក្នុងលោក ១ ។
ភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្តខាង
ក្រៅ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិ-
យាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មាន
ស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមទស្ស ក្នុង
លោក ១ ។ ភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង ពិ-
ចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌
ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំ-
ណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងទោមទស្ស ក្នុងលោក ១ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

[១៧៥] តថត្ថុ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គី កាយេ កាយ-
 យាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ អដ្ឋង្គី កាយំ
 ទុទ្ធិទាទតលា អនោគេសមត្ថកា តថបរិយន្តំ បូ-
 រន្ទានប្បការស្ស អសុចិរោ បច្ឆវេត្តតិ អត្ថិ ឥប-
 ស្សី កាយេ កេសា លោមា នទា ទន្ទា តថា
 មំសំ ញ្ញរូ អដ្ឋិ អដ្ឋិមញ្ញំ វត្តំ ហទយំ យកាជិ
 កិលោមកំ បិហកំ បច្ឆាសំ អន្តិ អន្តុកុណំ ទុទ-
 រិយំ កវិសំ ចិត្តំ សេច្ឆំ បុព្វោ លោហិតំ សេនោ
 មេនោ អស្សុ វសា ទេន្ទោ សីហានិកា លសិកា
 មុត្តន្តិ ។ សោ តំ និមិត្តំ អាស្រវតិ កាវេតិ តហុ-
 លីករោតិ ស្វវត្តិទំ^(១) អវត្តុបេតិ សោ តំ និមិត្តំ
 អាស្រវត្វា កាវេត្វា តហុលីកវត្វា ស្វវត្តិទំ^(២) អវត្តុ-
 បេត្វា តហិទ្វា កាយេ ចិត្តំ ទុបសិហារតិ ។

[១៧៦] តថត្ថុ ភិក្ខុ តហិទ្វា កាយេ កាយាទុ-
 បស្សី វិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ តហិទ្វា កាយំ ទុទ្ធិទាទ-
 តលា អនោគេសមត្ថកា តថបរិយន្តំ បូរន្ទានប្បការ-
 រស្ស អសុចិរោ បច្ឆវេត្តតិ អត្ថិស្ស កាយេ កេសា

១ ឧ. ម. ស្វវត្តិទំ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

[១៧៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទ្វេកាយ ក្នុងកាយខាងក្នុង តើដូច
 ម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទ្វេកាយខាងក្នុង (កាយ
 របស់ខ្លួន) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយនេះមាន សក់ រោម ក្រចក
 ធ្មេញ ស្បែក សាច់ សរសៃ ធ្នឹង ខួរក្នុងធ្នឹង តម្រងបស្សុវៈ
 បេះដូង ថ្លើម ពវ ក្រពះ សួត រោងរៀនធំ រោងរៀនតូច អា-
 ហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មៅស្ន ខ្ទុះ ឈាម ញើស ខ្លាញ់-
 ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់ពវ ទឹកមាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកអិល ទឹកម្រូត ។
 ភិក្ខុនោះ រមែងគប់កេ អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ទ្វេកាយនោះឱ្យជាវិនិច្ឆ័យ
 កំណត់ចុះទ្វេកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់កេ
 អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ទ្វេកាយនោះឱ្យជាវិនិច្ឆ័យ កំណត់ទ្វេកាយ ដែលខ្លួន
 កំណត់ទុកដោយល្អហើយ រមែងប្រមូលមក ឱ្យចិត្តក្នុងកាយខាងក្រៅ ។

[១៧៨] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទ្វេកាយក្នុងកាយ ខាងក្រៅ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទ្វេកាយខាងក្រៅ (កាយ
 របស់គេ) គឺ ខាងលើតាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពី
 ចុងសក់ចុះមក ដែលមានស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត
 មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះថា ក្នុងកាយរបស់បុគ្គលនោះមាន សក់

លោមា ធា ធីតា តថា មិសំ ញា វដ្ឋិ
 អដ្ឋិមិញ្ចំ វិញ្ចំ ហធិយំ យកនំ កំលោម-
 កំ មិហកំ បច្ឆាសំ អន្តំ អន្តកុណំ ឧទរិយំ
 ករិសំ មិញ្ចំ សេញ្ចំ បុត្តា លោហិតំ សេនោ
 មេនោ អស្សុ វសា ទេន្យោ សីយា ធិកោ លសិ-
 កោ មុត្តន្តំ ។ សោ តំ ធិមិញ្ចំ អាសេវតិ កាវេតិ
 តហុលីករិតិ ស្សវត្តតិ អវត្តបេតិ សោ តំ ធិមិញ្ចំ
 អាសេវិត្តា កាវេត្តា តហុលីករិត្តា ស្សវត្តតិ អវត្តបេត្តា
 អដ្ឋិត្តតហិត្តា កាយេ ចិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១៨០] កថត្តុ ភិក្ខុ អដ្ឋិត្តតហិត្តា កាយេ
 កាយា ឧបស្សុ វិហារតិ ។ ៧៨ ភិក្ខុ អដ្ឋិត្តត-
 ហិត្តា កាយំ ឧទ្ធិនា ធិតលា អនោកេសមគ្គកា
 តថបរិយន្តំ ប្បដ្ឋានប្បការស្ស អសុចិដោ បច្ឆវេ-
 ក្ខតិ អត្តំ កាយេ កេសា លោមា ធា ធីតា
 តថា មិសំ ញា វដ្ឋិ អដ្ឋិមិញ្ចំ វិញ្ចំ
 ហធិយំ យកនំ កំលោមកំ មិហកំ បច្ឆាសំ

ពេម ក្រចក ធ្មេញ ស្សក សាច់ សវស ភ្នំ ខ្នកន្តិ តម្រង-
 បស្សវៈ បេដ្ឋន្ត ថ្មើម វា ក្រពះ ស្នត ពោះវៀនធំ ពោះ-
 វៀនតូច អាហារថ្មើ អាហារចាស់ ប្រមាត់ ស្មេស្ម ខ្នុរ ឈាម
 ញើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកក្អែក ខ្លាញ់វា ទឹកខាត់ ទឹកសំបោរ ទឹក
 អិល ទឹកម្រូត ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន
 ខ្លុំកាយនោះឲ្យជាទិមិញ្ច កំណត់ខ្លុំកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ខ្លុំកាយល្អ
 ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លុំកាយនោះឲ្យទិមិញ្ច កំណត់
 ខ្លុំកាយ ដែលខ្លួនកំណត់ខ្លុំកាយល្អហើយ វេទន៍ប្រមូលមកខ្លុំចិត្ត
 ក្នុងកាយ ខាងក្នុងខាងក្រៅ ។

[១៨០] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្លុំកាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាខ្លុំកាយ ខាង
 ក្នុងនិងខាងក្រៅ (កាយរបស់ខ្លួនខាងកាយរបស់គេ) គឺ ខាងលើ
 តាំងអំពីបាតជើងឡើងទៅ ខាងក្រោមតាំងអំពីចុងសក់ចុះមក ដែលមាន
 ស្បែកបិទបាំងជុំវិញ ពេញដោយវត្ថុមិនស្អាត មានប្រការផ្សេងៗ ដូច្នេះ
 ថា ក្នុងកាយមាន សក់ ពេម ក្រចក ធ្មេញ ស្សក សាច់
 សវស ភ្នំ ខ្នកន្តិ តម្រងបស្សវៈ បេដ្ឋន្ត ថ្មើម វា ក្រពះ ស្នត

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

អន្តិ អន្តកុណំ ឧទរិយំ ករិសំ បិភ្នំ សេម្មំ បុត្រោ
 លោហិតំ សេនោ មេនោ អស្សុ វសា ទេធូរ
 សីយានិកា លសិកា មុត្តន្តិ ឃិវំ ភិក្ខុ អជ្ឈត្ត-
 តហិទ្ធា កាយេ កាយាទុបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ
 សម្បជានោ សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 នោមនស្សំ ។

(១៨១) អនុបស្ស័តិ តត្ថ កតមា អនុបស្ស-
 នា ។ យា បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ អនុ-
 បស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ឧបេតោ ហោតិ
 សមុបេតោ ឧបាគតោ សមុបាគតោ ឧបបន្នោ
 សមុបបន្នោ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ អនុប-
 ស្ស័តិ ។

(១៨២) វិហារតិ ឥរិយតិ វត្ថតិ ចាលេតិ
 យរេតិ យារេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតិ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ពោះវៀនធំ ពោះវៀនតូច អាហារថ្មី អាហារចាស់ ប្រមាត់
 ស្មេស្ម ខ្លះ ឈាម ភ្លើស ខ្លាញ់ខាប់ ទឹកភ្នែក ខ្លាញ់រាវ
 ទឹកចាត់ ទឹកសំបោរ ទឹកវិល ទឹកម្រក ភិក្ខុ ពិចារណា ខ្ញុំ
 កាយ ក្នុងកាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅគិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី
 (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងពោមទស្ស ក្នុងលោក យ៉ាង
 នេះឯង ។

(១៨១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុពិចារណា ។ សំខ្លួនថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការ-
 ដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវែងឆ្ងល់ ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការពិចារណា ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត
 ចូលទៅជិត អែបរែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយ
 បញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ភិក្ខុ
 ពិចារណា ។

(១៨២) ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត
 រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យរស់នៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាក ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[១៧៣] អាតាប័តិ តត្ថ កតតមំ អាតប្បំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារន្តោ ។ បេ ។ សម្មា-

វាយោោ ឥទំ វុច្ឆតិ អាតប្បំ ឥមិយា អាតៈប្បន

ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបាតតោ សមុចា-

តតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នាតតោ តេន

វុច្ឆតិ អាតាប័តិ ។

[១៧៤] សម្មជាយោតិ តត្ថ កតតមំ សម្ម-

ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមា-

ហោ ធម្មវិចយោ សម្មានិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មជញ្ញំ

ឥមិយា សម្មជញ្ញោ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ

ឧបាតតោ សមុចាតតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ

សមន្នាតតោ តេន វុច្ឆតិ សម្មជាយោតិ ។

[១៧៥] សតិមាតិ តត្ថ កតតមា សតិ ។ យា

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ឆតិ សតិ

(១៧៣) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅ

កិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីព្យាយាមជាគ្រឿង

ដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាត្រព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត

។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីព្យាយាមជា

គ្រឿងដុតកំដៅកិលេស គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត

សែបសែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយព្យាយាមជាគ្រឿង

ដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានព្យាយាម

ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

[១៧៤] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា

ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនទង្វើន ការពិចារណាដូរធម៌ ការ

ឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន គិត្ត ជាអ្នកព្រមព្រៀង

មូលមិត ចូលទៅជិត សែបសែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រដី ប្រកប

ព្រម ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នក

ដឹងខ្លួន ។

(១៧៥) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំនួរថា ចុះ

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ពាក្យថា ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្វក

ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី

អភិធម្មបិដក វិណ្ឌ

សំណេរ សុតិយា ទុច្ចរោ លោតិ សុឡុបេតោ
ទុច្ចាតតោ សុឡុចាតតោ ទុច្ចបណ្ណោ សុឡុបបណ្ណោ
សមណ្ឌតតោ តេន វុច្ចតិ សុតិមាតិ ។

[១៨៦] វិទេយ្យ លោកេន អភិជ្ឈាដោមន-
ស្ស្រិដ្ឋិ តត្ថ តតមា លោកោ ។ ស្មេវ កាណេ
លោកោ បញ្ចបិ ទុច្ចាទានត្ថុញ្ញា លោកោ អយំ
វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ តតមា អភិជ្ឈា ។
យោ វាតា សារកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សា-
រកោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ តតមំ
នោមនស្សិ ។ យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ
ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សដិ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ
ចេតោសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទយា ឥទំ
វុច្ចតិ នោមនស្សិ ។ ឥតិ អយព្ភា អភិជ្ឈា
ឥនព្ភា នោមនស្សិ ឥមម្ពំ លោកេន វិជិតា ហោន្តិ
បដិវិជិតា សត្តា សមិតា វុបសន្តា អត្តផ្គតា អត្ត-
ត្តផ្គតា អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោ-
សិតា ព្យន្តិតតា តេន វុច្ចតិ វិទេយ្យ លោកេន
អភិជ្ឈា នោមនស្សដ្ឋិ ។

កាយាបុស្សនាទិទ្កេសា ។

អភិធម្មបិដក វិណ្ឌ

ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ច្បា ទៅជិត អែបនែប កៀកកើយ
ប្រជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា មានស្មារតី ។

[១៨៦] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិដោមនស្ស
ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
កាយានោះឯង ឈ្មោះថា លោក ។ ទុច្ចាទានក្នុងទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក
នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនេះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។
តម្រេក តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំងនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា
អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេច-
ក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
ការទទួលអាម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
សម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកទូន្មាន កំចាត់បដិ ស្ងប់ រម្ងាប់
ស្ងប់យឺត ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ទូរការទូចខាត ឲ្យ
ដល់ទូរការហិនហោច ឲ្យរីងស្ងួត ឲ្យហួតហែង ធ្វើឲ្យបាត់បដិ ឲ្យ
អភិជ្ឈានិដោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិដោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ កាយាបុស្សនាទិទ្កេស ។

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

(១០៧) វេទនាសុ វេទនាសុ វិហារតិ ។ វេទនា វិកុច្ច សុខំ វេទនំ
 វេទយមាពោ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដា-
 បាតិ ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាពោ ទុក្ខំ វេទនំ
 វេទយាមីតិ បដាបាតិ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ
 វេទយមាពោ អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ
 បដាបាតិ សាមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាពោ
 សាមីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ
 ឆិកមីសំ វា សុខំ វេទនំ វេទយមាពោ ឆិក-
 មីសំ សុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ សាមី-
 សំ វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាពោ សាមីសំ
 ទុក្ខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ ឆិកមីសំ
 វា ទុក្ខំ វេទនំ វេទយមាពោ ឆិកមីសំ ទុក្ខំ
 វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ សាមីសំ វា អទុ-
 ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាពោ សាមីសំ អទុក្ខ-
 មសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ ឆិកមីសំ វា
 អទុក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយមាពោ ឆិកមីសំ អទុ-
 ក្ខមសុខំ វេទនំ វេទយាមីតិ បដាបាតិ ។ សោ តិ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

(១០៧) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទូរវេទនា ក្នុងវេទនា ចាំឯខ្សោយ
 ខាងក្នុង កើដូចម្ដេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ កាលទទួលសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា កាលទទួលទុក្ខវេទនា ក៏
 ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា កាលទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្ដី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខ-
 វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលសុខវេទនា មិនប្រកបដោយ
 អាមិសៈក្ដី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលសុខវេទនា មិនប្រកប
 ដោយអាមិសៈ កាលទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្ដី ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាល
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្ដី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញ
 ទទួលទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខ-
 វេទនាប្រកបដោយអាមិសៈក្ដី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ កាលទទួលអទុក្ខមសុខវេទនា
 មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្ដី ក៏ដឹងច្បាស់ថា អាត្មាអញទទួលអទុក្ខ-
 មសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់ក

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

និមិត្តំ អាសេវតិ អាវេតិ តហុលី ករោតិ ស្វវត្ថុតិ
អវត្ថុបេតិ សោ និ និមិត្តំ អាសេវតិ អាវេតិ
តហុលី ករិត្តា ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេតិ តហិទ្ធា វេទ-
នាស្ស ចិត្តំ ឧបសិហាតិ ។

(១៨៨) កក្ក កិក្ក តហិទ្ធា វេទនាស្ស
វេទនាឧបស្សី វិហាតិ ។ វេទ កិក្ក ស្សំ វេទនិ
វេទយមាទំ ស្សំ វេទនិ វេទយតីតិ បដានាតិ ធុត្តិ
វេទនិ វេទយមាទំ ធុត្តិ វេទនិ វេទយតីតិ បដានាតិ
អធុត្តបស្សំ វេទនិ វេទយមាទំ អធុត្តបស្សំ វេ-
ទនិ វេទយតីតិ បដានាតិ សាមិសំ កំ ស្សំ វេទនិ
វេទយមាទំ សាមិសំ ស្សំ វេទនិ វេទយតីតិ
បដានាតិ ធុត្តិសំ កំ ស្សំ វេទនិ វេទយមាទំ
ធុត្តិសំ ស្សំ វេទនិ វេទយតីតិ បដានាតិ សា-
មិសំ កំ ធុត្តិ វេទនិ វេទយមាទំ សាមិសំ ធុត្តិ
វេទនិ វេទយតីតិ បដានាតិ ធុត្តិសំ កំ ធុត្តិ
វេទនិ វេទយមាទំ ធុត្តិសំ ធុត្តិ វេទនិ វេទយ-
តីតិ បដានាតិ សាមិសំ កំ អធុត្តបស្សំ វេទនិ
វេទយមាទំ សាមិសំ អធុត្តបស្សំ វេទនិ វេទយតីតិ

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

អបំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនានោះ ឲ្យជាទិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនាដែលខ្លួន
កំណត់ទុកដោយល្អ ក៏ក្នុងនោះ លុះគប់ក អបំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យវេទនា
នោះ ឲ្យជាទិមិត្ត កំណត់ឲ្យវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
វេទនាប្រមូលមក ឲ្យចិត្ត ក្នុងវេទនាខាងក្រៅ ។

(១៨៨) ចុះកិក្ក ពិចារណាឲ្យវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ

ខាងក្រៅ តើដូចម្តេច ។ កិក្កក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
កាលខ្លួនស្តាប់វេទនាថា បុគ្គលនេះខ្លួនស្តាប់វេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
កាលខ្លួនទុកវេទនាថា បុគ្គលនេះខ្លួនទុកវេទនា ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
កាលខ្លួនអទុកមស្តាប់វេទនាថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុកមស្តាប់វេទនា
ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនស្តាប់វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តី ថា
បុគ្គលនេះខ្លួនស្តាប់វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល
កាលខ្លួនស្តាប់វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះខ្លួន
ស្តាប់វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួន
ទុកវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុកវេទនា
ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនវេទនា
មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះខ្លួនទុកវេទនា មិនប្រកប
ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនអទុកមស្តាប់វេទនា ប្រ-
កបដោយអាមិសៈក្តីថា បុគ្គលនេះ ខ្លួនអទុកមស្តាប់វេទនា ប្រកប
ដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់ ឲ្យបុគ្គល កាលខ្លួនអទុកមស្តាប់វេទនា

សតិប្បដ្ឋានវិវដ្ត សុត្តន្តបិដក

បដាបាតិ និរាមិសំ វា អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយនាមិ
និរាមិសំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ វេទយនីតិ បដាបាតិ ។
សោ តិ និមិត្តំ អាសេវនំ ភាវេតិ តហុលីកាភិរាទិ
ស្សវត្ថុតិ អវត្តបេតិ សោ តិ និមិត្តំ អាសេវនា
ភាវេតា តហុលីកាភិរាទិ ស្សវត្ថុតិ អវត្តបេតា អជ្ឈត្ត-
តហិទ្ធា វេទនាសុ មិត្តំ ឧបសំហារតិ ។

[១២៧] កថត្តា ភិក្ខុ អជ្ឈត្តតហិទ្ធា វេទនាសុ
វេទនាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សុខំ វេទនំ
សុខា វេទនាតិ បដាបាតិ ធូត្តំ វេទនំ ធូត្តា
វេទនាតិ បដាបាតិ អនុត្តមសុខំ វេទនំ អនុត្តម-
សុខា វេទនាតិ បដាបាតិ សាមិសំ សុខំ វេទនំ
សាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាបាតិ និរាមិសំ
សុខំ វេទនំ និរាមិសា សុខា វេទនាតិ បដាបាតិ
សាមិសំ ធូត្តំ វេទនំ សាមិសា ធូត្តា វេទនាតិ បដា-
បាតិ និរាមិសំ ធូត្តំ វេទនំ និរាមិសា ធូត្តា វេទនាតិ
បដាបាតិ សាមិសំ អនុត្តមសុខំ វេទនំ សាមិសា អ-
នុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាបាតិ និរាមិសំ អនុត្តមសុខំ
វេទនំ និរាមិសា អនុត្តមសុខា វេទនាតិ បដាបាតិ

សតិប្បដ្ឋានវិវដ្ត សុត្តន្តបិដក

មិនប្រកបដោយអាមិសៈក្តីថា ចុត្តលនេះទទួលអនុត្តមសុខវេទនា មិន
ប្រកបដោយអាមិសៈ ។ ភិក្ខុនោះ រមែងគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ខ្ញុំ
វេទនានោះ ឱ្យជាមិត្ត កំណត់ខ្ញុំវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ខ្ញុំករដោយ
ល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ខ្ញុំវេទនានោះ ឱ្យ
ជាមិត្ត កំណត់ខ្ញុំវេទនា ដែលខ្លួនកំណត់ខ្ញុំករដោយល្អហើយ រមែង
ប្រមូលមកនូវចិត្ត ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ។

[១២៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ
ខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ កើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់
នូវសុខវេទនាថា សុខវេទនា ដឹងច្បាស់ នូវទុក្ខវេទនាថា ទុក្ខវេទនា
ដឹងច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនាថា អនុត្តមសុខវេទនា ដឹងច្បាស់នូវ
សុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខវេទនា ប្រកបដោយអា-
មិសៈ ដឹងច្បាស់នូវសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា សុខ-
វេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយ
អាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវទុក្ខវេទនា
មិនប្រកបដោយអាមិសៈថា ទុក្ខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹង
ច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខ-
វេទនា ប្រកបដោយអាមិសៈ ដឹងច្បាស់នូវអនុត្តមសុខវេទនា មិន
ប្រកបដោយអាមិសៈថា អនុត្តមសុខវេទនា មិនប្រកបដោយអាមិសៈ

អ.ធម្មបិដក វិហារ

ឃុំ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គតតិយា វេទនាសុ វេទនាធម្មស្សី
វិហារតិ អាតាមី សម្មជាលោ សតិមា វិធម្យ
លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

[១៧០] អនុបស្សីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
អាតាមីតិ ។ បេ ។ សម្មជាលោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
តិ ។ បេ ។ វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្ស-
ន្តិ តត្ថ កតមោ លោកោ ។ សាយេវ វេទនា
លោកោ បញ្ចមិ ឧបាទានក្ខត្តា លោកោ អយំ
វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ កតមា អភិជ្ឈា ។ យោ
វគោ សារវគោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារវគោ អយំ
វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមិ ទោមនស្សំ ។ យំ
បេតសិកំ អសាតំ បេតសិកំ ទុក្ខំ បេតោ-
សម្មស្សដំ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ បេតោសម្មស្សជា
អសាតា ទុក្ខា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

ភិក្ខុវិហារណា ឡវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ
សម្រេចអវិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅតិលេស ជាអ្នកដឹង
ខ្លួន មានស្មារតី (ជាគ្រឿងកំណត់) កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិវេទោមនស្ស
ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៧០] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុវិហារណា ។ បេ ។ ពាក្យ
ថា សម្រេចអវិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
ជាគ្រឿងដុតកំដៅតិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន
។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា
កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិវេទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា ចុះបណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ វេទនានោះឯង ឈ្មោះថា
លោក ។ បុព្វបទទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ គម្រេក គម្រេកខ្លាំង
។ បេ ។ គម្រេកខ្លាំង វៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីខុត ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់
មិនជាវត្រេកអរ ជាទុក្ខដែលកើតអំពីចោតោសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនា មិន
ជាវត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចោតោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

ឥតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ខោមនស្សំ ឥប្បិ លោ-
កេ វិជិតា ហោន្តិ បដិវិជិតា សន្តា សមិតា វុបសន្តា
អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា អប្បិកា ព្យប្បិកា សោសិកា
វិសោសិកា ព្យត្តិកតា តេន វុច្ចតិ វិនេយ្យ លោកេ
ឥតិ អយត្តា ខោមនស្សំ ។

ពួកដទៃក្នុងលោកនេះ ភិក្ខុ ជាអក្ខន្ធនាន កំចាត់បដិ ស្ងប់ ទ្រប់ ស្ងប់
ឈឹង ធ្វើឱ្យវិនាស ធ្វើឱ្យសាចស្ងួត ឱ្យដល់ខ្លាចខ្លាចខ្លាច ឱ្យដល់
ខ្លាចខ្លាចខ្លាចខ្លាច ឱ្យដល់ស្ងួត ឱ្យដល់ស្ងួត ធ្វើឱ្យបាត់បដិ ខ្លាចអភិជ្ឈា
និងខោមនស្សនេះ ក្នុងលោកនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា កំចាត់បដិអភិជ្ឈានិងខោមនស្ស ក្នុងលោក ។

វេទនាបុប្ផនិទ្ទេសោ ។

ចប់ វេទនាបុប្ផនិទ្ទេស ។

(១៧០) តតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ចិត្តោ ចិត្តោ-
បុប្ផនិទ្ទេសោ វិហារតិ ។ ឥន ភិក្ខុ សភាតិ វា ចិត្តិ
សភាតិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ វិវាហតិ វា ចិត្តិ វិវា-
ហតិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ សនោសិ វា ចិត្តិ ស-
នោសិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ វិវាហនាសិ វា ចិត្តិ
វិវាហនាសិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ សមោហិ វា
ចិត្តិ សមោហិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ វិវាហនាសិ
វា ចិត្តិ វិវាហនាសិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ សច្ចិ
វា ចិត្តិ សច្ចិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ វិវាហនាសិ
វា ចិត្តិ វិវាហនាសិ មេ ចិត្តន្តិ បដាបាតិ

(១៧១) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឱ្យចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្នុង តើដូចម្តេច ។
ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ទោះចិត្តប្រកបដោយពត៌ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
របស់ពន្ធុអញ ប្រកបដោយពត៌ ទោះចិត្តប្រាសចាកពត៌ ក៏ដឹងច្បាស់
ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ ប្រាសចាកពត៌ ទោះចិត្តប្រកបដោយទោសៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ ប្រកបដោយទោសៈ ទោះចិត្តប្រាស
ចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ ប្រាសចាកទោសៈ
ទោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ ប្រកប
ដោយមោហៈ ទោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុ
អញ ប្រាសចាកមោហៈ ទោះចិត្តប្រកប ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ
ប្រកប ទោះចិត្តរាយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ពន្ធុអញ រាយមាយ

បហុក្កនិ វា ចិន្ទិ បហុក្កនិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជាបាតិ
 អមហុក្កនិ វា ចិន្ទិ អមហុក្កនិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជា-
 បាតិ សទ្កន្ទិ វា ចិន្ទិ សទ្កន្ទិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជា-
 បាតិ អទ្កន្ទិ វា ចិន្ទិ អទ្កន្ទិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជាបាតិ
 សមាហិតិ វា ចិន្ទិ សមាហិតិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជា-
 បាតិ អសមាហិតិ វា ចិន្ទិ អសមាហិតិ មេ ចិន្ទន្ទិ
 បជាបាតិ វិម្ពន្ទិ វា ចិន្ទិ វិម្ពន្ទិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជា-
 បាតិ អវិម្ពន្ទិ វា ចិន្ទិ អវិម្ពន្ទិ មេ ចិន្ទន្ទិ បជា-
 បាតិ ។ សោ តិ ធិម្ពន្ទិ អាសេវិតិ ការេតិ
 តហុលីករេតិ ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេតិ សោ តិ ធិម្ពន្ទិ
 អាសេវិត្វា ការេត្វា តហុលីករិត្វា ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេត្វា
 តហិត្វា ចិន្ទេ ចិន្ទិ ឧបសិហាតិ ។

(១៧២) កថញ្ច ភិក្ខុ តហិត្វា ចិន្ទេ ចិន្ទា-
 ឧបស្សី វិហារតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ សរាភិ វាស្សី
 ចិន្ទិ សរាភស្សី ចិន្ទន្ទិ បជាបាតិ វិវាទកិ
 វាស្សី ចិន្ទិ វិវាទភស្សី ចិន្ទន្ទិ បជាបាតិ

ពោះចិត្តជាមហត្ថគៈ (ប្រាថវានិធិអប្រាថវា) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា
 ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ ជាមហត្ថគៈ ពោះចិត្តមិនមែនជាមហត្ថគៈ (កាមា-
 វាវ) ក៏ដឹងច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ មិនមែនជាមហត្ថគៈ
 ពោះចិត្តជាសទ្កគៈ (កាមាវាវ) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ភក្ខា
 អញ ជាសទ្កគៈ ពោះចិត្តជាអទ្កគៈ (ប្រាថវានិធិអប្រាថវា) ក៏ដឹង
 ច្បាស់ ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ ជាអទ្កគៈ ពោះចិត្តតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ តាំងនៅមាំ ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ មិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តរួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ រួចស្រឡះ ពោះចិត្តមិនខាន់រួច
 ស្រឡះ (ពាកសាវក្កិលស) ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់ភក្ខាអញ មិន
 ខាន់រួចស្រឡះ ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់កេ អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ខ្ញុំចិត្តនោះ ឱ្យ
 ជានិមិត្ត កំណត់ខ្ញុំចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ខ្ញុំករដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់
 កេ អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ខ្ញុំចិត្តនោះ ឱ្យជានិមិត្ត កំណត់ខ្ញុំចិត្ត ដែលខ្លួន
 កំណត់ខ្ញុំករដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រមូលមកខ្ញុំចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ ។

(១៧២) ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្ញុំចិត្ត ក្នុងចិត្តខាងក្រៅ តើដូច
 ម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ពោះចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយរាគៈ ពោះចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាករាគៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាករាគៈ

សព្វប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

ស្រីនាសំ វាស្ស ចិត្តំ ស្រីនាសស្ស ចិត្តន្តំ បដា-
 នាតិ វីតនោសំ វាស្ស ចិត្តំ វីតនោសស្ស ចិត្តន្តំ
 បដានាតិ សមាហំ វាស្ស ចិត្តំ សមាហស្ស
 ចិត្តន្តំ បដានាតិ វីតមាហំ វាស្ស ចិត្តំ វីតមា-
 ហស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ សម្ពិត្តំ វាស្ស ចិត្តំ សម្ពិ-
 ត្តស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ វិត្តិត្តំ វាស្ស ចិត្តំ
 វិត្តិត្តស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ មហត្ថតំ វាស្ស ចិត្តំ
 មហត្ថតស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ អមហត្ថតំ វាស្ស
 ចិត្តំ អមហត្ថតស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ សទ្ធករំ វាស្ស
 ចិត្តំ សទ្ធករស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ អនុករំ វាស្ស
 ចិត្តំ អនុករស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ សមាហិតំ វាស្ស
 ចិត្តំ សមាហិតស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ អសមាហិ-
 តំ វាស្ស ចិត្តំ អសមាហិតស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ
 វិមុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ វិមុត្តស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ អវិ-
 មុត្តំ វាស្ស ចិត្តំ អវិមុត្តស្ស ចិត្តន្តំ បដានាតិ ។

សព្វប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

ទោចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ
 ប្រកបដោយទោសៈ ទោចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោសៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
 ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោសៈ ទោចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រកបដោយទោហៈ ទោចិត្តរបស់គេ
 ប្រាសចាកទោហៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ប្រាសចាកទោហៈ
 ទោចិត្តរបស់គេ រួញ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រួញ ទោ
 ចិត្តរបស់គេ រយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រយមាយ
 ទោចិត្តរបស់គេ ជាមហត្ថតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជា
 មហត្ថតៈ ទោចិត្តរបស់គេ មិនមែនជាមហត្ថតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្ត
 របស់គេ មិនមែនជាមហត្ថតៈ ទោចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ធករៈ ក៏ដឹង
 ច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាសទ្ធករៈ ទោចិត្តរបស់គេ ជាអនុករៈ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ ជាអនុករៈ ទោចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ តាំងនៅមាំ ទោចិត្តរបស់គេ មិនតាំង
 នៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនតាំងនៅមាំ ទោចិត្តរបស់គេ
 រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ រួចស្រឡះ ទោចិត្តរបស់គេ
 មិនទាន់រួចស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរបស់គេ មិនទាន់រួចស្រឡះ ។

អក្ខរក្រម វិក្ការ

សោ តិ ធិមិភ្នំ អាសេវតិ ភាវេតិ តហុលីតរោហិ
ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេតិ សោ តិ ធិមិភ្នំ អាសេវតិ
ភាវេតិ តហុលីតរោហិ ស្វវត្ថុតិ អវត្ថុបេតិ អដ្ឋត្ថ-
តហិទ្ធា ចិន្ទ ចិន្ទិ ឧបសិហាតិ ។

[១៧៣] កថង្គ ភិក្ខុ អដ្ឋត្ថតហិទ្ធា ចិន្ទ
ចិន្ទាធូបស្សី វិហារតិ ។ ឧត ភិក្ខុ សរាភិ វា ចិន្ទ
សរាភិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ វីតរាភិ វា ចិន្ទិ វីតរាភិ
ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ សនោសិ វា ចិន្ទិ សនោសិ
ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ វីតនោសិ វា ចិន្ទិ វីតនោសិ ចិន្ទន្ទិ
បដាបាតិ សមោហិ វា ចិន្ទិ សមោហិ ចិន្ទន្ទិ
បដាបាតិ វីតសមោហិ វា ចិន្ទិ វីតសមោហិ ចិន្ទន្ទិ
បដាបាតិ សម្ពិទ្ធិ វា ចិន្ទិ សម្ពិទ្ធិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ
វិក្កុត្តិ វា ចិន្ទិ វិក្កុត្តិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ មហាក្កតិ វា
ចិន្ទិ មហាក្កតិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ អមហាក្កតិ វា ចិន្ទិ
អមហាក្កតិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ សទ្កតិ វា ចិន្ទិ សទ្កតិ
ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ អនុតិ វា ចិន្ទិ អនុតិ ចិន្ទន្ទិ បដា-
បាតិ សមាហិតិ វា ចិន្ទិ សមាហិតិ ចិន្ទន្ទិ បដាបាតិ

អក្ខរក្រម វិក្ការ

ភិក្ខុមោ វេសិអប់រេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យចិត្តនោះឲ្យជាចិត្ត
កំណត់ឲ្យចិត្ត ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក
អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ចំពោះចិត្តនោះឲ្យជាចិត្ត កំណត់ឲ្យចិត្ត
ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វែងប្រមូលមកឲ្យចិត្ត ក្នុងចិត្ត
ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ ។

[១៧៣] ចុះភិក្ខុ ពិបារណាឲ្យចិត្ត ក្នុងចិត្ត ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ
តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានោះ ខោះចិត្តប្រកបដោយពតៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយពតៈ ខោះចិត្តប្រាសចាកពតៈ ក៏ដឹង
ច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកពតៈ ខោះចិត្តប្រកបដោយភោសៈ ក៏ដឹង
ច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយភោសៈ ខោះចិត្តប្រាសចាកភោសៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកភោសៈ ខោះចិត្តប្រកបដោយមោហៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រកបដោយមោហៈ ខោះចិត្តប្រាសចាកមោហៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តប្រាសចាកមោហៈ ខោះចិត្តញ្ញា ក៏ដឹងច្បាស់ថា
ចិត្តញ្ញា ខោះចិត្តកយមាយ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តកយមាយ ខោះ
ចិត្តជាមហាក្កតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាមហាក្កតៈ ខោះចិត្តមិនមែនជា
មហាក្កតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនមែនជាមហាក្កតៈ ខោះចិត្តជាសទ្កតៈ
ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តជាសទ្កតៈ ខោះចិត្តជាអនុតៈ ក៏ដឹងច្បាស់ថា
ចិត្តជាអនុតៈ ខោះចិត្តតាំងនៅមាំ - ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តតាំងនៅមាំ

អសវហារិភំ វា ចិត្តំ អសវហារិភំ ចិត្តន្តំ បដាចាតិ
 វិមុត្តំ វា ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាចាតិ វិមុត្តំ វា
 ចិត្តំ វិមុត្តំ ចិត្តន្តំ បដាចាតិ ឯវំ ភិក្ខុ អដ្ឋង្គតហៈ
 ទ្វា ចិត្តេ ចិត្តានុបស្សិ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាដោ
 សតិមា វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សំ ។

(១៧២) អនុបស្សតិ ។ បេ ។ វិហារតិ ។ បេ ។
 អាតាបិ ។ បេ ។ សម្មជាដោតិ ។ បេ ។ សតិមា-
 តិ ។ បេ ។ វិនេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមនស្សន្តំ ។
 តត្ថ កតមោ លោកោ ។ និយេវ ចិត្តំ លោ-
 កោ បញ្ចបិ ទុច្ចានានត្តទ្វា លោកោ អយំ វុច្ចតិ
 លោកោ ។ តត្ថ កតមោ អភិជ្ឈា ។ យោ កតោ
 សាណកោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សាណកោ អយំ វុច្ចតិ
 អភិជ្ឈា ។ តត្ថ កតមំ ទោមនស្សំ ។ យំ ចេត-
 សិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតាសម្មស្សដិ
 អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតំ ចេតាសម្មស្សជា អសា-
 តា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ ទោមនស្សំ ។

ពោះចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនតាំងនៅមាំ ពោះចិត្តរួច
 ស្រឡះ ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តរួចស្រឡះ ពោះចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ
 ក៏ដឹងច្បាស់ថា ចិត្តមិនខាន់រួចស្រឡះ ភិក្ខុ ពិចារណាទូចិត្ត ក្នុងចិត្ត
 ខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ សម្រេចអរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំរៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង់ អភិជ្ឈានឹងទោម-
 នស្សក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

(១៧២) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ភិក្ខុ ពិចារណា ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់
 ពាក្យថា សម្រេចអរិយាបថ ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំរៅកិលេស ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹង
 ខ្លួន ។ បេ ។ សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ បេ ។ សេចក្តី
 ត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានឹងទោមនស្ស ក្នុងលោក ។ សំខ្លួនថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ចិត្តនោះឯង ឈ្មោះ
 ថា លោក ទុច្ចានានត្តទាំង ៥ ឈ្មោះថា លោក នេះហៅថា លោក ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្វល់ការម្នាណ៍
 មិនជាច្រែកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ទុក្ខវេទនា មិនជា
 ច្រែកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្មស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។

អភិធម្មបំណក វិភង្គ

ឥតិ អយត្តា អភិជ្ឈា ឥនត្តា ឆោមនស្សំ ឥប្បិ
 លោកេ វិជិតា ហោត្តិ បដិវិជិតា សន្តា សមិតា
 វុបសន្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា អប្បិតា ព្យប្បិតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្តិតតា តេន វុច្ឆតិ
 វិនយេ លោកេ អភិជ្ឈាឆោមនស្សំ ។

ចិក្ខានុបស្សនាធិទ្ទេសោ ។

[១៧៥] កថត្តា ភិក្ខុ អជ្ឈត្តំ ធម្មេស្ស ធម្មា-
 នុបស្សំ វិហារតិ ។ ឥន ភិក្ខុ សន្តំ វា
 អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្តំ អត្តំ មេ អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្តាតិ
 បដាបាតិ អសន្តំ វា អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្តំ នត្តំ មេ
 អជ្ឈត្តំ កាមច្ឆន្តាតិ បដាបាតិ យថា ច អនុច្ឆ-
 ទ្ធស្ស កាមច្ឆន្តស្ស ឧប្បាទោ ហោតិ តត្តា
 បដាបាតិ យថា ច ឧប្បទ្ធស្ស កាមច្ឆន្តស្ស
 បហានំ ហោតិ តត្តា បដាបាតិ យថា ច
 បហ័នស្ស កាមច្ឆន្តស្ស អាយតី អនុច្ឆាទោ
 ហោតិ តត្តា បដាបាតិ សន្តំ វា អជ្ឈត្តំ ព្យា-
 បាទំ ។ បេ ។ សន្តំ វា អជ្ឈត្តំ ច័នមិទ្ធិ ។ បេ ។

អភិធម្មបំណក វិភង្គ

អភិជ្ឈានេះផង ចោមនស្សនេះផង វិមនមាន ដោយប្រការដូច្នោះ
 ពួកដទៃក្នុងលោកនេះ ជាអ្នកខ្លាំង កំបាត់បង់ ស្ងប់ ម្លោច់ ស្ងប់លឺង
 ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ខ្ញុំការខូចខាត ឲ្យដល់ខ្ញុំការ
 ហ៊ានហោច ឲ្យរើស្មួត ឲ្យហួតវិបាត ធ្វើឲ្យបាត់បង់ ក្រែងហេតុ
 នោះ ទើបកោសថា កំបាត់បង់អភិជ្ឈានិងចោមនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ចិក្ខានុបស្សនាធិទ្ទេសោ ។

[១៧៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាឲ្យចម្រើ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំកាមច្ឆន្ទៈខាងក្នុង
 កាលមាន ថា កាមច្ឆន្ទៈខាងក្នុងរបស់ភាគាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ខ្ញុំ
 កាមច្ឆន្ទៈខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា កាមច្ឆន្ទៈខាងក្នុងរបស់ភាគាអញ
 មិនមាន ការកើតឡើងនៃកាមច្ឆន្ទៈ ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង កាលនេះដឹងខ្ញុំកាមច្ឆន្ទៈ ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ខ្ញុំហេតុនោះផង ការ
 មិនកើតភាវា នៃកាមច្ឆន្ទៈ ដែលខ្លួនលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំហេតុនោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ ខ្ញុំព្យាបាទខាងក្នុង
 កាលមាន ។ បេ ។ ខ្ញុំច្រើនមិទ្ធានក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តបិដក

សន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ ទុទ្ធិញ្ញកុក្កុច្ចំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា
អដ្ឋង្គំ វិចីកិច្ចំ អត្ថំ មេ អដ្ឋង្គំ វិចីកិច្ចាតិ បដា-
នាតិ អសន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ វិចីកិច្ចំ ធន្តិ មេ អដ្ឋង្គំ
វិចីកិច្ចាតិ បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចី-
កិច្ចាយ ឧប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ យថា
ច ឧប្បន្នាយ វិចីកិច្ចាយ បហានំ ហោតិ តត្វ
បដានាតិ យថា ច បហីនាយ វិចីកិច្ចាយ អាយ-
តិ អនុប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ ។ សន្តិំ
វា អដ្ឋង្គំ សតិសម្មាជ្ឈង្គំ អត្ថំ មេ អដ្ឋង្គំ សតិ-
សម្មាជ្ឈង្គាតិ បដានាតិ អសន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ សតិ-
សម្មាជ្ឈង្គំ ធន្តិ មេ អដ្ឋង្គំ សតិសម្មាជ្ឈង្គាតិ
បដានាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្មាជ្ឈ-
ង្គស្ស ឧប្បនោ ហោតិ តត្វ បដានាតិ យថា
ច ឧប្បន្នស្ស សតិសម្មាជ្ឈង្គស្ស ភាវនាចារិច្ចរិ
ហោតិ តត្វ បដានាតិ សន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ ធម្មវិច-
យសម្មាជ្ឈង្គំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ វិរិយសម្មា-
ជ្ឈង្គំ ។ បេ ។ សន្តិំ វា អដ្ឋង្គំ បតិសម្មាជ្ឈង្គំ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កេ សុត្តន្តបិដក

នូវទទួលកកច្ឆៈខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិចិត្តិច្ឆាខាងក្នុង កាលមាន
ថា វិចិត្តិច្ឆាខាងក្នុងរបស់អាក្ខាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចិត្តិច្ឆាខាងក្នុង
កាលមិនមាន ថា វិចិត្តិច្ឆាខាងក្នុងរបស់អាក្ខាអញមិនមាន ការកើត
ឡើង នៃវិចិត្តិច្ឆា ដែលមិនខាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះលង់នូវវិចិត្តិច្ឆា ដែលកើតឡើងហើយ
ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតកៅ ខែ
វិចិត្តិច្ឆាដែលខ្លួនលះលង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
នោះផង ។ គិត ដឹងច្បាស់នូវសតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ថា
សតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង របស់អាក្ខាអញមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិ-
សម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង របស់
អាក្ខាអញមិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលមិនខាន់កើត
ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការត្រ
លេញដោយភាវនា នៃសតិសម្មាជ្ឈង្គ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយ
ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយ-
សម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិរិយសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង
កាលមាន ។ បេ ។ នូវបតិសម្មាជ្ឈង្គខាងក្នុង កាលមាន ។ បេ ។

អភ័ព្វប័ណ្ណ វិភង្គ

សន្តិំ កំ អស្សន្តិំ បស្សន្តិំ សម្មាសម្ពុទ្ធិំ ។ បេ ។ សន្តិំ កំ
 អស្សន្តិំ សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិំ ។ បេ ។ សន្តិំ កំ អស្សន្តិំ
 ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិំ អត្ថំ បេ អស្សន្តិំ ទុបក្ខាស-
 ម្មាសម្ពុទ្ធិំ បដាធាតិ អសន្តិំ កំ អស្សន្តិំ ទុបក្ខា-
 សម្មាសម្ពុទ្ធិំ ធម្មំ បេ អស្សន្តិំ ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិំ
 បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស ទុបក្ខាសម្មា-
 សម្ពុទ្ធិស្ស ទុប្បនោ ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ យថា ច
 ទុប្បន្នស្ស ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិស្ស ភាវនាចារិច្ចរិ
 ហោតិ តត្ថា បដាធាតិ ។ សោ តំ ធិម្មត្តំ ភា-
 សេវតិ ភាវតិ តហុលីករោតិ ស្សត្តិំ អវត្ថុបេតិ
 សោ តំ ធិម្មត្តំ ភាសេវិត្តា ភាវិត្តា តហុលីករិត្តា
 ស្សត្តិំ អវត្ថុបេត្តា តហិត្តា ធម្មេស្ស ចិត្តំ ទុប-
 សំហារតិ ។

[១៧៦] កថត្ថា ភិក្ខុ តហិត្តា ធម្មេស្ស ធម្ម-
 ទុបស្សរិហារតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ សន្តិំ កំស្ស កាមច្ចន្តិ
 មត្តិស្ស កាមច្ចន្តាតិ បដាធាតិ អសន្តិំ កំស្ស
 កាមច្ចន្តិ មត្តិស្ស កាមច្ចន្តាតិ បដាធាតិ យថា ច
 អនុប្បន្នស្ស កាមច្ចន្នស្ស ទុប្បនោ ហោតិ តត្ថា

អភ័ព្វប័ណ្ណ វិភង្គ

ទ្រូបស្សទ្ធិសម្មាសម្ពុទ្ធិខានិក្ខំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្រូបសមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ខានិក្ខំ កាលមាន ។ បេ ។ ទ្រូបទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិខានិក្ខំ កាល
 មាន ថា ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិខានិក្ខំ របស់អាត្មាអញមាន ឬដឹងច្បាស់
 ទ្រូបទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិខានិក្ខំ កាលមិនមាន ថា ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ខានិក្ខំ របស់អាត្មាអញ មិនមាន កាលកើតឡើងនៃទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ទ្រូបហេតុនោះផង
 ការពេញលេញដោយការវិនាស នៃទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ ទ្រូបហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ
 រមែងគប្បក អបរិ ធ្វើឱ្យច្រើន ទ្រូបនោះទ្រូបជាឱមិត្ត កំណត់ទ្រូបនិម
 ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប្បក អបរិ ធ្វើឱ្យច្រើន
 ទ្រូបនោះទ្រូបជាឱមិត្ត កំណត់ទ្រូបនិម ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ
 រមែងប្រមូលមកទ្រូបិត្ត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាទាំងក្រៅ ។

[១៧៦] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាទ្រូបនិម ក្នុងធម៌ទាំងឡាយជាទាំងក្រៅ
 កើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ដឹងច្បាស់ទ្រូបកាមច្ចន្តរូបរបស់គេ
 កាលមាន ថា កាមច្ចន្តរូបរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ទ្រូបកាមច្ចន្តរូបរបស់
 គេ កាលមិនមាន ថា កាមច្ចន្តរូបរបស់គេ មិនមាន កាលកើត
 ឡើង នៃកាមច្ចន្តរូប ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ ពុទ្ធសាសនា

បដាណាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស កាមច្ឆន្ទស្ស ប-
 ហានំ ហោតិ ឥត្តា បដាណាតិ យថា ច បហំនស្ស
 កាមច្ឆន្ទស្ស ភាយតិ អនុប្បាទោ ហោតិ ឥត្តា
 បដាណាតិ សន្និំ វាស្ស ត្យាចានំ ។ បេ ។ សន្និំ
 វាស្ស ជំនម្ពំ ។ បេ ។ សន្និំ វាស្ស ឧទ្ធចុក្កក្កុច្ឆិ
 ។ បេ ។ សន្និំ វាស្ស វិចីកិច្ចំ អត្ថិស្ស វិចីកិច្ចាតិ
 បដាណាតិ អសន្និំ វាស្ស វិចីកិច្ចំ ធន្ថិស្ស វិចីកិ-
 ច្ចាតិ បដាណាតិ យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីកិច្ចាយ
 ឧប្បាទោ ហោតិ ឥត្តា បដាណាតិ យថា ច ឧប្បន្នាយ
 វិចីកិច្ចាយ បហានំ ហោតិ ឥត្តា បដាណាតិ យថា
 ច បហំនាយ វិចីកិច្ចាយ ភាយតិ អនុប្បាទោ
 ហោតិ ឥត្តា បដាណាតិ ។ សន្និំ វាស្ស សតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិំ អត្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិយោតិ បដាណាតិ អសន្និំ
 វាស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិំ ធន្ថិស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តិយោតិ
 បដាណាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស
 ឧប្បាទោ ហោតិ ឥត្តា បដាណាតិ យថា ច ឧប្ប-
 ន្នស្ស សតិសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវេនាចារិម្បិ ហោតិ ឥត្តា
 បដាណាតិ សន្និំ វាស្ស ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិំ ។ បេ ។

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ ពុទ្ធសាសនា

ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ឆន្ទៈ ដែលកើតឡើង
 ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការមិនកើតទៅ
 នៃកាមច្ឆន្ទៈ ដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ដឹងច្បាស់ នូវត្យាបាទរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 ចំនម្ពំរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវឧទ្ធចុក្កក្កុច្ឆិរបស់គេ កាល
 មាន ។ បេ ។ នូវវិចីកិច្ចារបស់គេ កាលមាន ថា វិចីកិច្ចារបស់គេ
 មាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចីកិច្ចារបស់គេ កាលមិនមាន ថា វិចីកិច្ចា
 របស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃវិចីកិច្ចាដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវវិចីកិច្ចា ដែល
 កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតទៅ នៃវិចីកិច្ចាដែលគេលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់
 នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្តិយរបស់គេ កាល
 មាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តិយរបស់គេមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្ពោជ្ឈន្តិ
 របស់គេ កាលមិនមាន ថា សតិសម្ពោជ្ឈន្តិយរបស់គេ មិនមាន ការកើត
 ឡើងនៃសតិសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា
 ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការវិនា នៃសតិស-
 ម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ភិក្ខុ ដឹងច្បាស់ នូវធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។

សន្តិ វាស្ស វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ
 វាស្ស ប័តិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស
 បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ អត្តិស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ
 អសន្តិ វាស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ នត្តិស្ស ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ បដាធាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស ឧប្បនោ ហោតិ តព្វ ប-
 ដាធាតិ យថា ច ឧប្បន្នស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិស្ស
 កាវេនាវិប្បិ ហោតិ តព្វ បដាធាតិ ។ សោ តិ
 និមិត្តិ អាសេវតិ កាវេតិ ពហុលីកាវេតិ ស្វវត្តិ
 អវត្តបេតិ សោ តិ និមិត្តិ អាសេវត្វា កាវេត្វា
 ពហុលីកាវេត្វា ស្វវត្តិ អវត្តបេត្វា អជ្ឈត្តភហិទ្វា
 ធម្មេស្ស ចិត្តិ ឧបសំហោតិ ។

(១៧៧) កតព្វ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តភហិទ្វា
 ធម្មេស្ស ធម្មានុបស្សិ វិហោតិ ។ ៧៨ ភិក្ខុ សន្តិ
 វា កាមច្ចន្តិ អត្តិ កាមច្ចន្តិ បដាធាតិ អ-
 សន្តិ វា កាមច្ចន្តិ នត្តិ កាមច្ចន្តិ បដាធាតិ

ឬវិរិយសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ នូវប័តិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ
 កាលមាន ។ បេ ។ នូវបស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។
 នូវសមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ នូវ
 ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមាន ថា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមាន
 ឬ ដឹងច្បាស់នូវឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេ កាលមិនមាន ថា ឧបេក្ខា-
 សម្ពោជ្ឈន្តិរបស់គេមិនមាន ការកើតឡើង នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែល
 មិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង
 ការពន្យលេញដោយការនា នៃឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តិ ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ភិក្ខុនោះ វេទន៍គប់រក
 អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌នោះឱ្យជាខ័មិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់
 ទុកដោយល្អ ភិក្ខុនោះ លុះគប់រក អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌នោះ
 ឱ្យជាខ័មិត្ត កំណត់នូវធម៌ដែលខ្លួនកំណត់ទុកដោយល្អហើយ វេទន៍ប្រ-
 មូលមកនូវចិត្ត ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ ។

(១៧៧) ពុះភិក្ខុ ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងនិងខាង
 ក្រៅ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមាន
 ថាកាមច្ចន្តៈមាន ឬ ដឹងច្បាស់នូវកាមច្ចន្តៈ កាលមិនមាន ថាកាមច្ចន្តៈមិនមាន

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តភាគដំបូង

យថា ច អនុប្បន្នស្ស កាមប្បន្នស្ស ទប្បន្នោ
 ហោតិ ឥត្តា បដាបាតិ យថា ច ទប្បន្នស្ស
 កាមប្បន្នស្ស បហានំ ហោតិ ឥត្តា បដាបាតិ យថា
 ច បហានស្ស កាមប្បន្នស្ស អាយតិ អនុប្បន្នោ
 ហោតិ ឥត្តា បដាបាតិ សន្និំ វា ព្យាបាទំ ។ បេ ។
 សន្និំ វា ចីនម្មិទ្ធិំ ។ បេ ។ សន្និំ វា ទទ្ធច្ចក្កក្កិច្ចិ
 ។ បេ ។ សន្និំ វា វិចីក្កិច្ចិ អន្តិ វិចីក្កិច្ចាតិ បដា-
 បាតិ អសន្និំ វា វិចីក្កិច្ចិ ទន្តិ វិចីក្កិច្ចាតិ បដាបាតិ
 យថា ច អនុប្បន្នាយ វិចីក្កិច្ចាយ ទប្បន្នោ ហោតិ
 ឥត្តា បដាបាតិ យថា ច ទប្បន្នាយ វិចីក្កិច្ចាយ
 បហានំ ហោតិ ឥត្តា បដាបាតិ យថា ច បហានាយ
 វិចីក្កិច្ចាយ អាយតិ អនុប្បន្នោ ហោតិ ឥត្តា បដា-
 បាតិ ។ សន្និំ វា សតិសម្មាជ្ឈន្តិំ អន្តិ សតិសម្មា-
 ជ្ឈន្តិច្ចាតិ បដាបាតិ អសន្និំ វា សតិសម្មាជ្ឈន្តិំ ទន្តិ
 សតិសម្មាជ្ឈន្តិច្ចាតិ បដាបាតិ យថា ច អនុប្បន្នស្ស
 សតិសម្មាជ្ឈន្តិស្ស ទប្បន្នោ ហោតិ ឥត្តា បដាបាតិ

សតិប្បដ្ឋានវិវត្តេ សុត្តន្តភាគដំបូង

ការកើតឡើងនៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលមិនទាន់កើតឡើងហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការលះបង់នូវកាមច្ចន្ទៈ ដែលកើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការមិន
 កើតទៅ នៃកាមច្ចន្ទៈ ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ក៏ដឹងច្បាស់ នូវព្យាបាទ កាលមាន ។ បេ ។
 នូវចិនម្មិទ្ធិៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវទទ្ធច្ចក្កក្កបៈ កាលមាន ។ បេ ។ នូវ
 វិចីក្កិច្ចា កាលមាន ថា វិចីក្កិច្ចាមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវវិចីក្កិច្ចា កាលមិន
 មាន ថា វិចីក្កិច្ចាមិនមាន ការកើតឡើងនៃវិចីក្កិច្ចា ដែលមិនទាន់កើត
 ឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ការលះបង់
 នូវវិចីក្កិច្ចា ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុ
 នោះផង ការមិនកើតទៅ នៃវិចីក្កិច្ចា ដែលលះបង់ហើយ ដោយហេតុ
 ណា ក៏ដឹងច្បាស់ នូវហេតុនោះផង ។ ក៏ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈន្តិ
 កាលមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈន្តិមាន ឬ ដឹងច្បាស់ នូវសតិសម្មាជ្ឈន្តិ កាល
 មិនមាន ថា សតិសម្មាជ្ឈន្តិ មិនមាន ការកើតឡើងនៃសតិសម្មាជ្ឈន្តិ
 ដែលមិនទាន់កើតឡើង ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង

យថា ច ឧប្បន្ទស្ស ភាវនាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវនា-
 ចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដាណតិ សន្និ វ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្និ វ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។
 សន្និ វ បិភិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្និ វ បស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តិ ។ បេ ។ សន្និ វ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តិ ។ បេ ។
 សន្និ វ ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តិ អត្ថិ ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តិ បដាណតិ អសន្និ វ ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តិ ធម្មតិ
 ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តិ បដាណតិ យថា ច អនុ-
 ប្បន្ទស្ស ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តស្ស ឧប្បនោ ហោតិ
 តត្ថ បដាណតិ យថា ច ឧប្បន្ទស្ស ទ្រេតត្ថា-
 សម្ពោជ្ឈន្តស្ស ភាវនាចារិច្ចវិ ហោតិ តត្ថ បដា-
 ណតិ ។ ឃិ ភិក្ខុ អជ្ឈត្តភហិត្វា ធម្មសុ ធម្មា-
 នុបស្សិ វិហារតិ វាតាបិ សម្មជាវោ សតិមា
 វិធម្យ លោកេ អភិជ្ឈារោមនស្សិ ។

[១៧៦] អនុបស្សិ តត្ថ តត្ថមា អនុ-
 បស្សនា ។ យា បញ្ញា បដាណា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយា សម្មាទិដ្ឋិ អយំ ។ វុច្ចតិ

ការពេញលេញដោយការវា នៃសតិសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ
 ដោយហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង គិតដឹងច្បាស់ នូវធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវវិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន
 ។ បេ ។ នូវបិភិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវបស្សន្តិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។ នូវសមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ។ បេ ។
 នូវទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមាន ថា ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តមាន ឬ ដឹង
 ច្បាស់នូវទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្ត កាលមិនមាន ថា ទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្តមិនមាន
 ការកើតឡើង នៃទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលមិនបានកើតឡើង ដោយ
 ហេតុណា ក៏ដឹងច្បាស់នូវហេតុនោះផង ការពេញលេញដោយការវា
 នៃទ្រេតត្ថាសម្ពោជ្ឈន្ត ដែលកើតឡើងហើយ ដោយហេតុណា ក៏ដឹង
 ច្បាស់នូវហេតុនោះផង ។ គិត ពិចារណានូវធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 ខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ សម្រេចឥរិយាបថ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកំលែស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បដិសេធផ្សា និងទោ-
 មនស្ស ក្នុងលោក យ៉ាងនេះឯង ។

[១៧៧] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា គិតពិចារណា ។ ប្រស្នាថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការពិចារណា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
 ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវង្វេង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ នេះហៅថា

សតិប្បដ្ឋានវិកង្គ សុត្តន្តបិដក

អនុបស្សនា ឥមាយ អនុបស្សនាយ ទុបេតោ
 ហោតិ សម្មុបសោ ទុចាគុតោ សម្មុចាគុតោ ទុបបដ្ឋោ
 សម្មុបបដ្ឋោ សម្មុចាគុតោ តេន វុច្ចតិ អនុបស្សិតិ ។
 (១៧៧) វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្តតិ ចាលេតិ
 យេតិ យាបតិ ចាតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
 វិហារតីតិ ។

(២០០) អាតាប័តិ តត្ថ តត្ថមំ អាតប្បិ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
 យាមោ ឥទំ វុច្ចតិ អាតប្បិ ឥមិទា អាតៈច្បន
 ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សម្មុចាគុតោ តេន
 វុច្ចតិ អាតាប័តិ ។

(២០១) សម្មុជានោតិ តត្ថ តត្ថមំ សម្មុ-
 ជញ្ញំ ។ យា បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អរហ-
 រោ ធម្មវិបយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មុជញ្ញំ
 ឥមិទា សម្មុជញ្ញន ទុបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
 សម្មុចាគុតោ តេន វុច្ចតិ សម្មុជានោតិ ។

សតិប្បដ្ឋានវិកង្គ សុត្តន្តបិដក

ការពិចារណា ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត គែបវែប
 កៀកកើយ ប្រដិតប្រដី ប្រកបព្រម ដោយបញ្ញាជាគ្រឿងពិចារណា
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ភិក្ខុពិចារណា ។

(១៧៧) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រព្រឹត្ត រក្សា សេនៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យសេនៅ គ្រាន់នៅ នៅ
 សម្រាក ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(២០០) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា អ្នកមានព្យាយាមជាគ្រឿងដុត
 កំដៅកិលេស ។ សំនួរថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស តើដូចម្តេច ។ ការប្រាថ្នាព្យាយាម ប្រព្រឹត្ត
 ទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សេចក្តីព្យាយាមត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តី
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។
 ប្រកប ដោយព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេសនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគោលថា មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ។

(២០១) សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។ សំនួរថា
 ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
 ច្បាស់ ។ បេ ។ សេចក្តីមិនវៃផ្លែង ការពិចារណាធម៌ ការឃើញត្រូវ
 ណា នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ដោយការដឹងខ្លួននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ជាអ្នកដឹងខ្លួន ។

អភិធម្មបំណង វិភង្គ

[២០២] សុតិមាតិ តត្ថ តតតមា សុតិ ។
 យា សុតិ អនុស្សាវរី ។ បេ ។ សម្មាសុតិ
 អយំ វុច្ចតិ សុតិ ឥមាយ សុតិយា ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ
 សុតិមាតិ ។

[២០៣] វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈានោមន-
 ស្ស័យិ ។ តត្ថ តតតមោ លោកោ ។ តេវ ធម្មា
 លោកោ បញ្ចមិ ឧបាទានត្ថុញ្ញា លោកោ អយំ
 វុច្ចតិ លោកោ ។ តត្ថ តតតមា អភិជ្ឈា ។ យោ
 ពតោ សារពតោ ។ បេ ។ ចិត្តស្ស សារពតោ
 អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ តតតមិ នោមនស្សិ ។
 យំ ចេតសិកំ អសាតំ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោ-
 សម្មស្ស័យិ អសាតំ ទុក្ខំ វេទយំតិ ចេតោ-
 សម្មស្ស័យា អសាតា ទុក្ខា វេទនា ឥទំ វុច្ចតិ
 នោមនស្សិ ។ ឥតិ អយញ្ច អភិជ្ឈា ឥទញ្ច

អភិធម្មបំណង វិភង្គ

[២០៤] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា មានស្មារតី ។ សំខ្លួនថា ចុះ
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ គឺ ការនឹកព្រឹក ការ
 នឹករឿយ ។ ។ បេ ។ ការព្រឹកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី
 ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបដោយស្មារតីនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ រើបញ្ចេញថា មានស្មារតី ។

[២០៥] សេចក្តីត្រង់ពាក្យថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិវេទនាមនស្ស
 កងលោក ។ សំខ្លួនថា ចុះបណ្តាពាក្យទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។
 ធម៌ទាំងឡាយនោះឯង ហៅថា លោក ទុបាទានត្ថុញ្ញាទាំង៥ ហៅថា
 លោក នេះហៅថា លោក ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើ
 ដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេកទាំង ។ បេ ។ តម្រេកទាំង វៃចិត្ត
 ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោមនស្ស
 តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក្ខ
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការខ្វល់ខ្វាច មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខដែល
 កើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ទុក្ខវេទនាមិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតា-
 សម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា ទោមនស្ស ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកខ្លួន កំចាត់បង់

សតិប្បដ្ឋានវិវេក្ខ អភិធម្មកាដដ៏យំ

ដោយឧស្ស័រី ឥមម្ហិ លោកេ វិជិតា ហោត្តិ បដិវិលី-
តា សន្តា សមិតា វុបសន្តា អត្តត្ថនា អត្តត្ថនំតា
អប្បិតា ព្យប្បិតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យត្តិ-
កតា តេជ វុច្ចតិ វិជយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
ដោមឧស្ស័រិ ។

ធម្មាគុបស្សតានិទ្ទេស ។

សុត្តន្តកាដដ៏យំ ។

[២០២] ចន្តារោ សតិប្បដ្ឋានា ឥធ ភិក្ខុ
កោយេ កោយា ធុបស្ស័រិ វិហារតិ វេទនាសុ វេទ-
នាធុបស្ស័រិ វិហារតិ ចិត្តេ ចិត្តាធុបស្ស័រិ វិហារតិ
ធម្មេសុ ធម្មាធុបស្ស័រិ វិហារតិ ។

[២០៣] តថព្វា ភិក្ខុ កោយេ កោយា ធុ-
បស្ស័រិ វិហារតិ ។ ឥធ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
លោកុត្តរិ ណាជំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
ទិដ្ឋិតតានិ បហា នាយ បវេនាយ កូមិយា បត្តិ-
យា វិវិទ្ធេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ណាជំ
ធុបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ធុក្កា បដិបទំ ទន្ធាកិញ្ច
កោយេ កោយា ធុបស្ស័រិ យា តស្មី សមយេ

សតិប្បដ្ឋានវិវេក្ខ អភិធម្មកាដដ៏យំ

ស្តប់ ម្លប់ ស្តប់ឈីន ធ្វើឲ្យវិនាស ធ្វើឲ្យសាបសូន្យ ឲ្យដល់ទ្រូ-
ការទូចខាត ឲ្យដល់ទ្រូការហិនហោច ឲ្យរឹងស្ងួត ឲ្យហួតវិហង ធ្វើ
ឲ្យបាត់បង់ ទ្រូអភិជ្ឈា និងរោមនស្សនេះ ដោយប្រការដូច្នោះ ក្នុង
លោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា កំចាត់បង់អភិជ្ឈានិងរោ-
មនស្ស ក្នុងលោក ។

ចប់ ធម្មាគុបស្សតានិទ្ទេស ។

ចប់ សុត្តន្តកាដដ៏យំ ។

[២០៤] សតិប្បដ្ឋាន ២ ។ គីកិកុក្កសាសនានេះ ពិចារណា
ទ្រូកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា ទ្រូវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
ពិចារណា ទ្រូចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា ទ្រូធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៥] ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ទ្រូកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិញ្ញា-
និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ទ្រូការមិនសន្សំ (ទ្រូគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ទ្រូបឋមភូមិ ស្ងប់ចាំកាយទាំងឡាយ
។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទូកាបដិបខាខន្ធាភិញ្ញា (ភិក្ខុ
នេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណាទ្រូកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យនោះ ។

អភិធម្មបិដក វិហារនិ

សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តោ មគ្គនិ បក្កបរិយាបន្តិ វេទនំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋា-
 នំ អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថង្ខុ ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី វិហារតិ ។
 វេទនំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតំ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ វេទនាសុ វេទនានុបស្សី យា-
 តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ មគ្គនិ បក្កបរិយាបន្តិ វេទនំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថង្ខុ ភិក្ខុ ចិត្ត ចិត្តា-
 នុបស្សី វិហារតិ ។ វេទនំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតំ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ធុត្តា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ ចិត្ត ចិត្តានុបស្សី យា-
 តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិហារនិ

ការព្វក ការនិកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មោជ្ឈន្ត ជា
 អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
 សម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជានំ ជានិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ធាភិញ្ញា (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះ
 ថាពិចារណា នូវវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការ
 និកព្វក ការនិកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ សតិសម្មោជ្ឈន្ត
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយ សតិប្បដ្ឋាន ។
 ចុះភិក្ខុ ពិចារណានូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជានំ ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ធាភិញ្ញា (ភិក្ខុនេះ) ឈ្លោះថា ពិចារណា
 នូវចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្វក ការនិកឃើញ ។ បេ ។

សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 វេទិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានំ សម្មយុត្តា ។ កតតមំ ភិក្ខុ ធម្មេស្ថ
 ធម្មា ធម្មស្មី វិហារតិ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយ-
 យេ លោក្យានំ ណាមិ កាវេតិ ជិយ្យាជិតំ អបចយ-
 យតាមិ ជិដ្ឋិតតាមិ បហាធាយ បវេនាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កោរមហំ ។ បេ ។ បវេមិ ណាមិ
 ធម្មសម្មាស្ថំ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ ធម្មេស្ថ
 ស្ថំ ធម្មា ធម្មស្មី យា តស្មី សមយ សតិ
 អនុប្បតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ
 មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ វេទិ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានំ សម្មយុត្តា ។ កតត-
 តមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សម-
 យេ លោក្យានំ ណាមិ កាវេតិ ជិយ្យាជិតំ អបច-
 យតាមិ ជិដ្ឋិតតាមិ បហាធាយ បវេនាយ ភូមិយា
 បត្តិយា វិវេច្ឆេ កោរមហំ ។ បេ ។ បវេមិ ណាមិ
 ធម្មសម្មាស្ថំ វិហារតិ ធុត្តោបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ ធម្មេស្ថ

ការព្រក្រដ្ឋ សតិសម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គវិនមត្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមត្ត ណា
 នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឡើយ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្ត-
 ជ្ជន ជាវិយ្យាទិកៈ ជាគ្រឿងដល់ខ្លាចការមិនសន្សំ (ខ្លាចិលេសវដ្ឋៈ)
 ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្លាចបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិក្ខុ (ភិក្ខុ
 នេះ) ឈ្មោះថាពិចារណា ឡើយ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្រក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រក្រដ្ឋ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្ត ជាអង្គវិនមត្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមត្ត ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តជ្ជន ជាវិយ្យាទិកៈ ជាគ្រឿងដល់
 ខ្លាចការមិនសន្សំ (ខ្លាចិលេសវដ្ឋៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 ខ្លាចបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋម-
 ជ្ជន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិក្ខុ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា ពិចារណា ឡើយ

អភិធម្មបិដក វិហារ

ធម្មាទុបស្សី យា តស្សី សមយេ សតិ អនុស្សតិ
។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោធិ្ឋដ្ឋោ មក្កន្តិ មក្កបរិ-
យាបដ្ឋិ ឥទ្ធិ វុទ្ធិតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា
សតិប្បដ្ឋានសម្មយុត្តា ។

[២០៦] ធម្មាទេ សតិប្បដ្ឋានា ។ ឥទ ភិក្ខុ
កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ វេទនាសុ វេទនា-
ទុបស្សី វិហារតិ ចិត្តេ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ធម្មេសុ
ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ។

[២០៧] កថេត្ត ភិក្ខុ កាយេ កាយាទុ-
ស្សី វិហារតិ ។ ឥទ ភិក្ខុ យស្សី សមយេ
លោក្កត្តរិ ឈានំ ភាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយ-
កាមី ធិដ្ឋិកតានំ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា
បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ
ទុបសម្មជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្សី
សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេនោ
ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោក្ក-
ត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា ភាវិតត្តា
វិចាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ

អភិធម្មបិដក វិហារ

កងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាគ ការនិកាយេន្យ ។ បេ ។
ការព្យាគត្រូវ សតិសម្មោធិ្ឋដ្ឋន្ត ជាអង្គវិនិច្ឆ័យ ព្រមព្រៀងក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

[២០៦] សតិប្បដ្ឋាន ៤ ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ពិចារណា
ខ្លួនកាយ ក្នុងកាយ ១ ពិចារណា ខ្លួនវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ១
ពិចារណា ខ្លួនចិត្ត ក្នុងចិត្ត ១ ពិចារណា ខ្លួនធម៌ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ១ ។

[២០៧] ចុះភិក្ខុ ពិចារណាខ្លួនកាយ ក្នុងកាយ តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោក្កត្តរដ្ឋាន ជាខ្លឹមរូ-
និកៈ ជាគ្រឿងដល់ខ្លួនការមិនសន្សំ (ខ្លួនកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
ធិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្លួនបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទខន្ធភិក្ខា ក្នុងសម័យនោះ
ជស្សៈ កំមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំមាន ធម៌ទាំងនេះ ជា
កុសល ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន

ឧបសម្ពុជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ សុត្តា-
 តំ កាយេ កាយាធុបស្សី យា តស្សី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទំ ឥទំ វុច្ឆតិ សតិប្ប-
 ដ្ឋានំ អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 កថត្តា ភិក្ខុ វេទនាសុ វេទនាធុបស្សី វិហារតិ ។
 ឥទ ភិក្ខុ យស្សី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
 កាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមី ទិដ្ឋិតានំ ប-
 ហាធាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ជំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្សី សមយេ ផស្ស្ត
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥវេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតត្តា កាវតត្តា វិចាតិ វិវិច្ឆេវ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ ឧបសម្ពុជ្ជំ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ សុត្តាតំ វេទនា-
 សុ វេទនាធុបស្សី យា តស្សី សមយេ សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ

ជាទុក្ខាបដិបទន្ទាភិញ្ញា ជាសុត្តាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោ-
 កុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ
 (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា តិចារណាទូរកាយ ក្នុងកាយ ក្នុងសម័យ
 នោះ ការព្យា ការព្យាយាម ។ បេ ។ ការព្យាត្រូវ សតិសម្មោ-
 ជ្ឈន្តំ ជាអង្គមគ្គ ព្រមព្រៀងក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ
 ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជា
 គ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ
 ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្ស្ត
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល
 ភិក្ខុស្ងប់ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទន្ទាភិញ្ញា ជាសុត្តាតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា តិចារណា ទូរវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការព្យា ការព្យាយាម ។ បេ ។ ការព្យាត្រូវ សតិសម្មោជ្ឈន្តំ

មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទំ ឥទំ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ វរ-
 សេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថក្កា
 ភិក្ខុ ចិន្តេ ចិន្តាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥទំ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ
 ជិយ្យនិកំ អបចយតមី ទិដ្ឋិតនាទំ បហាធាយ
 បឋមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្តា កាវតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហា-
 រតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ ចិន្តេ ចិន្តា-
 ទុបស្សីយា តស្មី សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈង្គោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាបទំ
 ឥទំ វុច្ឆតិ សតិប្បដ្ឋានំ អវសេសា ធម្មា សតិ-
 ប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។ កថក្កា ភិក្ខុ ធម្មេសុ
 ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ ។ ឥទំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ
 ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកង
 សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យនិកៈ ជាគ្រឿងដល់ឡូ
 ការមិនសន្សំ (ឡូកិលេសវដ្ឋៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់ឡូបឋមក្ខមិ ស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទន្ទោភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ
 ក៏មាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល
 ភិក្ខុស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទន្ទោភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាគនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ជាននោះឯង ដែលរលាកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ)
 ឈ្មោះថា ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត ក្នុងសម័យនោះ ការព្យាបាទ ការ
 នឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្យាបាទ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់
 បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ ចុះភិក្ខុ ពិចារណា ឡូធម៌ ក្នុង
 ធម៌ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ
 ។ ។

លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆា កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ
 ធមស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្កោចោ ហោតិ ឥម
 ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្តា កាវិតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆា កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី យា តស្មី
 សមយេ សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្ពោជ្ឈោ មក្ខងំ មក្ខបរិយាបទំ ឥទំ វុច្ចតិ សតិ-
 ប្បដ្ឋានំ អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។
 តត្ត កតមំ សតិប្បដ្ឋានំ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ
 ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆា កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ធមស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (ឡូកិលសវដ្ឋៈ) ដើម្បីលះខ្លីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។
 អវិក្កបៈ ក៏មាន ធម៌ទាំងនេះ ជាសុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកតាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិចិត្រ ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ភិចារណា ឡូធមិ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្រូក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្រូកត្រូវ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាផ្នែកនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 សតិប្បដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកៈ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (ឡូកិលសវដ្ឋៈ) ដើម្បីលះខ្លីទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏មាន ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

អវិច្ឆេទោ ហោតិ វេបេ ធម្មា តុសលោ តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស តុសលស្ស ឈានស្ស តតត្តា
 ភាវិតត្តា វិបាកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ
 សុញ្ញតំ ធម្មេសុ ធម្មាឧបស្សំ យា តស្មី សមយេ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មា-
 ជ្ឈវេនំ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបទំ វេទំ វុច្ចតិ សតិប្បដ្ឋានំ
 អវិសេសា ធម្មា សតិប្បដ្ឋានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[២០៨] ធម្មារោ សតិប្បដ្ឋានា វេទ ភិក្ខុ កាយេ
 កាយាឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាទោ សតិមា
 វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ វេទនាសុ
 វេទនាឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាទោ សតិមា
 វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ចិត្ត ចិត្តា-
 ឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាទោ សតិមា
 វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ធម្មេសុ ធម្មា-
 ឧបស្សំ វិហារតិ អាតាបិ សម្មជាទោ សតិមា វិទេយ្យ
 លោកេ អភិជ្ឈាទោមទស្សំ ។ ធម្មុទ្ធិ សតិប្បដ្ឋានានំ

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

អវិច្ឆេបៈ ភិមាន ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាខុត្តាបដិបទនា-
 ភិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ (ភិក្ខុនេះ) ឈ្មោះថា
 ពិចារណា ឡូធមិ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ក្នុងសម័យនោះ ការព្រឹក
 ការទឹកយើង ។ បេ ។ ការព្រឹកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈវន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ
 រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សតិប្បដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 រសេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសតិប្បដ្ឋាន ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយ ។

[២០៨] សតិប្បដ្ឋាន ៤ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារ-
 ណា ឡូកាយ ក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស
 ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បទ័អភិជ្ឈានិន្ទោមទស្ស ក្នុងលោក
 ១ ពិចារណា ឡូវេទនា ក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បទ័អភិជ្ឈានិន្ទោ-
 មទស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា ឡូចិត្ត ក្នុងចិត្ត មានព្យាយាម
 ជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បទ័អភិជ្ឈា-
 និន្ទោមទស្ស ក្នុងលោក ១ ពិចារណា ឡូធមិ ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ
 មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតីកំចាត់
 បទ័ឡូអភិជ្ឈានិន្ទោមទស្ស ក្នុងលោក ១ ។ បណ្តាសតិប្បដ្ឋានទាំង ៤

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកំ

កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាក្រឹតប្តីនាម
។ រេ ។ កតិ សវណា កតិ អវណា ។

[២០៧] សិយា កុសលា សិយា អព្យាក្រឹតា
សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្ត
មសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តា សិយា វិចារកា
សិយា វិចារកធម្មដម្ហា អនុចាទិញ្ញាទុចាទាទិយា អ-
សង្កិលិដ្ឋាសង្កិលសិកា សិយា សវិតក្កសវិចារក
សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កវិចារក
សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា សិយា
ឧបេក្កាសហគតា លេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ
បហាតត្វា លេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
ហេតុកា សិយា អបចយតាមិវោ សិយា លេវចយ-
តាមិវោ នាបចយតាមិវោ សិយា សេត្តា សិយា
អសេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា បណីតា
សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា មន្តារម្មណា
សិយា មត្តហេតុកា សិយា បត្តនិបតិវោ សិយា

សតិប្បដ្ឋានវិវត្ត បញ្ញាបុព្វកំ

សតិប្បដ្ឋាន ជាគុសលប្តីនាម ជាអកុសលប្តីនាម ជាអព្យាក្រឹតប្តីនាម
។ រេ ។ ជាសវណៈ^(១)ប្តីនាម ជាអវណៈ^(២)ប្តីនាម ។

[២០៧] សតិប្បដ្ឋាន ២ ជាគុសលក៏មាន ជាអព្យាក្រឹតក៏
មាន ប្រកបដោយសុខវេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាក៏
មាន ជាវិចារក៏មាន ជាធម៌មានវិចារកជាប្រក្រតី តែមិនមានកិម្មប្រកប
ដោយកិលេសមានតណ្ហាជាដើមកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
ដល់វេទនា តែមិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន
ប្រកបដោយវិតក្កៈ ទាំងប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
ត្រឹមតែវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ ទាំងមិនមានវិចារៈ ក៏មាន ច្រ-
ឡំដោយបីតិ ក៏មាន ច្រឡំដោយសុខ ក៏មាន ច្រឡំដោយទះបត្តា
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ មិនគួរលះ ដោយភាវនា មានហេតុ
ដែលមិនគួរលះ ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះ ដោយភាវនា ក៏មាន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំក្នុងទ្រង់ ទាំងមិន
ដល់នូវការមិនសន្សំ ក៏មាន ជាសេត្តៈ ក៏មាន ជាអសេត្តៈ ដែល
មិនមានប្រមាណ មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាធម៌ដ៏ប្រាសិវ
ក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀង ក៏មាន មិនទៀង ដែលមានមគ្គជា
ការម្នាក់ ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុ ក៏មាន មានមគ្គជាអធិបក្ខី ក៏មាន

១ ប្រែថា ប្រកបដោយធម៌ជាសត្រូវ ថា ញ៉ាំងសត្វឲ្យក្នុងកន្លែង ឲ្យស្តាយស្រ-
ណោះ ។ ២ ប្រែថា ធម៌មិនមែនជាសត្រូវ ថា មិនញ៉ាំងសត្វឲ្យក្នុងកន្លែង ឬ បិទឲ្យ
ស្តាយស្រណោះ ។

ន វត្តភ្នំ បុគ្គលិកស្រុកស្រែចម្ការ បុគ្គលិកស្រែចម្ការ សិយា
 បុគ្គលិក សិយា អនុបុគ្គលិក សិយា ឧប្បនិរ្ទយ សិយា
 អគ្គនិរ្ទយ សិយា អនាគតា សិយា បុគ្គលិក ន វត្តភ្នំ
 អគ្គនិរ្ទយស្រុក សិយា អនាគតាស្រុកស្រែចម្ការ បុគ្គលិកស្រែចម្ការ
 សិយា អនុបុគ្គលិក សិយា តហ៍ឡា សិយា
 អនុបុគ្គលិកតហ៍ឡា តហ៍ឡាស្រុក អនុបុគ្គលិកស្រែចម្ការ

[២០០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្តភ្នំ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ ស-
 ហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្តភ្នំ ហេតុ ចេវ
 ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ ន ច
 ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សប្បច្ចយា សង្ខតា
 អនុបុគ្គលិក អប្បជិយា អនុបុគ្គលិក លោកុត្តរ កេនិចិ
 វិញ្ញាប្យា កេនិចិ ន វិញ្ញាប្យា ។ នោ អាសវា
 អនុបុគ្គលិក អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តភ្នំ អាសវា ចេវ

មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផង ក៏
 មាន កើតឡើងហើយ ក៏មាន មិនខានកើតឡើងហើយ ក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មាន
 ការម្នាក់ជាអនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជា
 ខាងក្នុង ក៏មាន ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ជាខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ ដែល
 មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការយឺញ ទាំងមិនប្រកប
 ដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[២០១] សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ
 គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែ
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវ
 បច្ច័យតាក់តែង មិនប្រកបដោយការយឺញ មិនប្រកបដោយការប៉ះ
 ពាល់ មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិន
 គួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែនអាសវៈ
 មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំង

សតិប្បដ្ឋានវិក័ត្ត បញ្ញាប្បដ្ឋាន

សាសវា ចាតិមិ សាសវា ចេវ នោ ច វាសវាតិមិ
 ន វត្តត្វា អាសវា ចេវ អាសវាសម្បយុត្តា ចាតិមិ
 អាសវាសម្បយុត្តា ចេវ នោ ច អាសវាតិមិ អា-
 សវាវិប្បយុត្តុដ្ឋានសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។
 នោ តត្តា ។ បេ ។ នោ ឡិយា ។ បេ ។ នោ យោតា
 ។ បេ ។ នោ ធីវណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តាទុ-
 បវិត្តិដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាន-
 សហកុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានាទុបវិត្តិដោ ពាហិក
 ទុតានា អទុតានិដ្ឋា ។ ទុតានា ។ បេ ។ នោ កិ-
 លេសា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន កាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន
 កាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិ-
 យា អវិតត្តា សិយា សវិតាវា សិយា អវិតាវា សិយា

សតិប្បដ្ឋានវិក័ត្ត បញ្ញាប្បដ្ឋាន

ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែ
 មិនមែនជាអាសវៈផងទេ មិនគួរពាលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយ
 អាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 គឺជាធម៌ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមានអាសវៈ ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤
 មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនធមៈ
 ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។
 មិនមែនបរាមាសាៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តិទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែន
 ចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត ទាំងឡើងដោយ
 ចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ច្រឡំទាំងទាំងឡើង
 ដោយចិត្ត ច្រឡំទាំងទាំងឡើងទាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំទាំង
 ទាំងឡើងទាំងប្រព្រឹត្តិទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុបាទា ដែល
 កិលេសមានកណ្តាជាដើមមិនកាន់យក ។ សតិប្បដ្ឋាន ៤ មិនមែន
 ទុបាទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយ
 ទស្សនៈ មិនគួរលះដោយកាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មានហេតុមិនគួរលះដោយកាវនា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ក៏មាន មិនមាន
 វិតក្កៈ ក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ ក៏មាន មិនមានវិចារៈ ក៏មាន

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

សប្បតិកា សិយា អប្បតិកា សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុទ្ធសហគតា
 សិយា ន សុទ្ធសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា
 សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ន កាមាវចរា ន
 រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា សិយា និ-
 យ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា និយតា
 សិយា អនិយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វំ ។

សតិប្បដ្ឋានវិក្កោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កុ

ប្រកបដោយចិត្តកំមាន មិនមានចិត្តកំមាន ច្រឡំដោយចិត្តកំមាន មិន
 ច្រឡំដោយចិត្តកំមាន ច្រឡំដោយសុទ្ធកំមាន មិនច្រឡំដោយសុទ្ធកំ
 មាន ច្រឡំដោយឧបេក្ខកំមាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា តែមិនមែន
 កាមាវចរា មិនមែនរូចាវចរា មិនមែនអរូចាវចរា ជាអបរិយាបដ្ឋកំមាន
 ជានិយ្យានិកកំមាន ជាអនិយ្យានិកកំមាន ជានិយតកំមាន ជា
 អនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ ជាអរណៈកំមាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ សតិប្បដ្ឋានវិក្កុ ។

សម្មប្បធានវិកង្កោ

(២០០) ចន្ទារោ សម្មប្បធានា វេទ ភិក្ខុ
អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុ-
ប្បនាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ
បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ធនំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ
ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោ-
សាយ ភិយ្យោភាវិយ វេបុលាយ ភាវិយាយ ចារិច្ចរិ-
យា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ
បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

(២០២) កថត្ថុ ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ
អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បនាយ ធនំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
តត្ថុ កត្តមេ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។

សម្មប្បធានវិកង្កោ

(២១១) សម្មប្បធាន ២ គឺ ភិក្ខុកង្កសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ធន្ទៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
លន្ទៈពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្ទៈ ឲ្យកើត
សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះជាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

(២១២) ចុះភិក្ខុញ៉ាំងធន្ទៈ ឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្វព្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិន
ទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យោ

តំណី អកុសលមូលានិ លោកោ គោសោ មោហោ
 តទេតត្ថា ច កិលេសា តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធោ
 សញ្ញាខន្ធោ សង្ខារត្ថន្ធោ វិញ្ញាណត្ថន្ធោ តំសម្បដ្ឋានិ
 កាយកម្មំ វចកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុច្ឆន្តិ អនុ-
 ប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសិ
 អនុប្បដ្ឋានិ ចាបកានិ អកុសលានិ ធម្មានិ អនុប្បា-
 នាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារាតិ ចិត្តិ
 បក្កល្ហានិ បទហតិ ។

[២០៣] ធន្នំ ជនេតិ តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។
 យោ ធម្មោ ធន្នំតតា កត្តកប្បតា កុសលា
 ធម្មច្ឆន្ទោ អយំ វុច្ឆនិ ធម្មោ ឥមំ ធន្នំ ជនេតិ
 សញ្ញានេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ ជិទ្ធភ្លេតិ អភិ-
 ជិទ្ធភ្លេតិ តេន វុច្ឆនិ ធន្នំ ជនេតិ ។

[២០៤] វាយមតិ តត្ថ កតមោ វាយាមោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ឆនិ វាយាមោ ឥមំចា វាយាមេន ឧបេតោ
 ហោតិ សម្បបេតោ ឧបាតេតោ សម្បចាតេតោ ឧបបេតោ
 សម្បបបេតោ សម្បដ្ឋាតេតោ តេន វុច្ឆនិ វាយមតិ ។

អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ ហោសៈ មោហៈ និងពួកកិលេស ដែល
 បិទនៅជាមួយនឹងអកុសលមូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្នុង
 វិញ្ញាណក្នុង ដែលប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចកម្ម មនោ-
 កម្ម ដែលតាំងឡើងដោយខ្លួននោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា អកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលមិនខានកើតឡើង ។ ភិក្ខុ ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្ខាត
 ប្រាជ្ញាព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងអកុសលធម៌ ដ៏លាមក
 ទាំងនេះ ដែលមិនខានកើត មិនឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២០៧] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌អកុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ ភិក្ខុញ៉ាំងធន្នៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យល្មុតល្មាស ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា សង្ខាត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំង
 នោះ សេចក្តីសង្ខាត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ លេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្ខាត ភិក្ខុជាអ្នកព្រម
 ព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបខែប ភ្លៀកភើយ ប្រដកប្រដី ប្រកប
 ព្រមដោយសេចក្តីសង្ខាតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខាត ។

សម្បជញ្ញាណវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[២០៥] វិរិយំ អារកតិភិ តត្ថ កតតមំ វិរិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភិ-
យោមោ ឥទំ វុច្ចតិ វិរិយំ ឥមំ វិរិយំ អារកតិ
សមារកតិ អាសេវតិ កាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
វុច្ចតិ វិរិយំ អារកតិភិ ។

[២០៦] ចំនុំ បក្កណ្ណាភិភិ តត្ថ កតតមំ ចំនុំ ។

យំ ចំនុំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញា-
ណាធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចំនុំ ឥមំ ចំនុំ បក្កណ្ណាភិ
សម្បក្កណ្ណាភិ ឧបត្ថម្ភេតិ បច្ចុបត្ថម្ភេតិ តេន វុច្ចតិ
ចំនុំ បក្កណ្ណាភិភិ ។

[២០៧] បទហតិភិ តត្ថ កតតមំ បទាណំ ។

យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភិយោ-
មោ ឥទំ វុច្ចតិ បទាណំ ឥមំ បទាណេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ចតិ បទ-
ហតិភិ ។

សម្បជញ្ញាណវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[២០៥] គ្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ព្យាយាម ភិក្ខុប្រាវត្ត កាខ័យកត្រូវ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យ
ការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាវត្តព្យាយាម។

[២០៦] គ្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង់ តម្រង់ ជ្រោមជ្រែង ទប់ទល់ខុក ឲ្យចិត្ត
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គង់ចិត្ត ។

[២០៧] គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភិយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការ
ប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២០៨] កថត្តា ភិក្ខុ ឧប្បដ្ឋានំ ចាបកាណិ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 តត្ថ កតមេ ឧប្បដ្ឋា ចាបកា អកុសលា
 ធម្មា ។ តំណី អកុសលមូលានំ លោកោ
 ទោសោ មោហោ តទេកដ្ឋា ច តិលេសា
 តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សម្មា-
 ក្ខន្ធា វិញ្ញាណក្ខន្ធា តំសម្បដ្ឋានំ កាយកម្មិ
 វចីកម្មិ មនោកម្មិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ ឧប្បដ្ឋា ចាបកា
 អកុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥវេសំ ឧប្បដ្ឋានំ
 ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ
 ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្ក-
 ណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២០៩] ធនំ ជនេតិ តត្ថ កតមោ
 ធម្មោ ។ យោ ធម្មោ ធនំកតា កត្តកម្យតា
 កុសលោ ធម្មច្ឆន្ទោ អយំ វុច្ឆតិ ធម្មោ ឥមំ
 ធនំ ជនេតិ សញ្ញានេតិ ឧដ្ឋាបេតិ សម្បដ្ឋាបេតិ
 ចិញ្ចត្តេតិ អភិចិញ្ចត្តេតិ តេន វុច្ឆតិ ធនំ ជនេតិ ។

[២១៨] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត សង្វិត ប្រាត្នព្យាយាម ផ្គង
 ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវតួអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើង
 ហើយ តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ តួអកុសលធម៌ដ៏លាមក
 ដែលកើតឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ អកុសលមូល ៣ គឺ លោភៈ
 ទោសៈ មោហៈ និងតួកិលេស ដែលបិតនៅជាមួយនឹងអកុសល-
 មូលនោះ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ ដែល
 ប្រកបដោយកិលេសនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែលតាំង
 ឡើងដោយអកុសលមូលនោះ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា តួអកុសលធម៌
 ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត សង្វិត
 ប្រាត្នព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវតួអកុសលធម៌ដ៏
 លាមកទាំងនេះ ដែលកើតឡើងហើយ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២១៩] ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា
 បណ្តាបទទាំងនោះ នន្ទៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃ
 បុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
 ថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា នន្ទៈ ភិក្ខុញ៉ាំងនន្ទៈនេះ ឲ្យកើត
 ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើត
 ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងនន្ទៈឲ្យកើត ។

សម្មប្បធានវិវរង្គេ សុត្តន្តភាគដំបូង

[២២០] វាយមត៌តិ តត្ថ កតតមោ វាយា-
មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមិទា
វាយាមេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌតតោ
តេន វុច្ចតិ វាយមត៌តិ ។

[២២១] វិយិ អារកត៌តិ តត្ថ កតតមិ
វិយិ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
សម្មាវាយាមោ ឥទិ វុច្ចតិ វិយិ ឥមិ វិយិ
អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ កាលតិ ពហុល័កកោតិ
តេន វុច្ចតិ វិយិ អារកត៌តិ ។

[២២២] ចិត្តំ បក្កណ្ណាត៌តិ តត្ថ កតតមិ
ចិត្តំ ។ យិ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
តជ្ជា មនោវិញ្ញាណោ ធាតុ ឥទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមិ
ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ សម្បក្កណ្ណាតិ ឧបន្តម្ភតិ បច្ចុប-
ន្តម្ភតិ តេន វុច្ចតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាត៌តិ ។

សម្មប្បធានវិវរង្គេ សុត្តន្តភាគដំបូង

[២២០] គ្រងំពាក្យថា សង្ខត មានសេចក្តីថា បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្ខត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វព្យា-
យាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
ថា សេចក្តីសង្ខត ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
សេចក្តីសង្ខតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សង្ខត ។

[២២១] គ្រងំពាក្យថា ប្រាព្វព្យាយាម មានសេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្វ
ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
ហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រាព្វ កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ
ធ្វើឲ្យច្រើន . ឲ្យការព្យាយាមនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
ប្រាព្វព្យាយាម ។

[២២២] គ្រងំពាក្យ ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីផ្គងអារម្មណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណោ ដែលតើអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុផ្គង គម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់ទុក ឲ្យចិត្ត
នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២២៣] បទហតីតិ តត្ថ តតបិ បដាជំ ។

យោ ចេតសិៈកា វិរិយារម្មោ ។ បេ ។ សម្មាភយាហោ
សំទិ វុច្ឆតិ បដាជំ ឥមិទា បដាជេន ឧបេនោ ហោតិ
។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន វុច្ឆតិ បទហតីតិ ។

[២២៤] កតបន្ត កិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ កុស-

លានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។ តត្ថ
តតៈម អនុប្បដ្ឋា កុសលា ធម្មា ។ តិណិ
កុសលមូលានំ អរលាកោ អនោសោ អមោហា
តិសម្មយុន្តោ វេនោឧន្តោ សញ្ញាឧន្តោ សម្មា-
រក្ខន្តោ វិញ្ញាណក្ខន្តោ តិសម្មដ្ឋានំ កោយកម្មំ
វចិកម្មំ បដោកម្មំ ឥមេ វុច្ឆន្តិ អនុប្បដ្ឋា កុសលា
ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២២៥] ធន្នំ ជនេតីតិ ។ បេ ។ វាយមតីតិ

។ បេ ។ វិរិយំ អារកតីតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតីតិ
។ បេ ។ បទហតីតិ តត្ថ តតបិ បដាជំ ។

[២២៦] ត្រងំពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធត្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា នេះហៅថា ការ
ប្រឹងប្រែង កិច្ចជាដួកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយការប្រឹង
ប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

[២២៧] ចុះកិច្ចញ្ញាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្ធត្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាំងតួកុសលធមិ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធមិទាំងនោះ តួកុសលធមិ ដែល
មិនទាន់កើតឡើង តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ព្យ គឺ អរលាភៈ
អពុសៈ អមោហៈ ឱងវេនោឧន្ធ សញ្ញាឧន្ធ សង្ខារុន្ធ វិញ្ញាណុន្ធ
ដែលប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចិកម្ម មនោកម្ម
ដែលតាំងឡើងដោយខ្លួននោះ ធមិទាំងនេះហៅថា តួកុសលធមិ
ដែលមិនទាន់កើតឡើង ។ កិច្ចញ្ញាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្ធត្យាយាម
ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាំងតួកុសលធមិទាំងនេះ ដែល
មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២២៨] ត្រងំពាក្យថា ញ្ញាំងធន្នៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រងំ
ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រងំពាក្យថា ប្រាព្ធត្យាយាម ។ បេ ។
ត្រងំពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ ត្រងំពាក្យថា ប្រឹងប្រែង
មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច ។

សម្បជញ្ញាណវិក្កេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

យោ ចេតសិកោ វិរិយាវុទ្ធា ។ បេ ។ សម្មា-
ភយាមោ ឥទ្ធិ វុទ្ធិតិ បដាជំ ឥមិទា បដាខេន
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាគតោ តេន
វុទ្ធិតិ បដហតិទិ ។

(២២៦) កថញ្ច ភិក្ខុ ឧប្បជ្ឈានំ កុសលានំ
ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវយ
វេបុល្លាយ ភាវនាយ ចារិច្ឆិយា ធម្មំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កុណ្ណាតិ បដ-
ហតិ ។ តត្ថ កតមេ ឧប្បជ្ឈា កុសលា ធម្មា ។
តំណិ កុសលម្បលានំ អលោកោ អនោសោ
អមោហោ តំសម្បយុត្តោ វេទនាខន្ធា សញ្ញា-
ខន្ធា សម្ព័រកុរុន្ធា វិញ្ញាណកុរុន្ធា តំសម្បជ្ឈានំ
កាយកម្មំ វចីកម្មំ មនោកម្មំ ឥមេ វុទ្ធិនំ
ឧប្បជ្ឈា កុសលា ធម្មា ។ ឥតិ ឥមេសំ ឧ-
ប្បជ្ឈានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិភិយា អសម្មោ-
សាយ ភិយ្យោភាវយ វេបុល្លាយ ភាវនាយ
ចារិច្ឆិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
ចិត្តំ បក្កុណ្ណាតិ បដហតិ ។

សម្បជញ្ញាណវិក្កេ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ

សេចក្តីប្រាព្វត្យាយម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា
នេះហៅថា ការប្រឹងប្រែង ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម
ដោយការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបគោលថា ប្រឹងប្រែង ។

(២២៦) ចុះភិក្ខុញ្ញាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាព្វត្យាយម ផ្គង
ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាំងតួកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទ
នៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ
តើដូចម្តេច ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ តួកុសលធម៌ ដែលកើតឡើង
ហើយ តើដូចម្តេច ។ កុសលមូល ៣ គឺ អលោកៈ អនោសៈ
អមោហៈ វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សម្ព័រកុរុន្ធ វិញ្ញាណកុរុន្ធ ដែល
ប្រកបដោយកុសលមូលនោះ កាយកម្ម វចីកម្ម មនោកម្ម ដែល
កាំងឡើងដោយខន្ធនោះ ធម៌ទាំងនេះហៅថា តួកុសលធម៌ ដែល
កើតឡើងហើយ ។ ភិក្ខុញ្ញាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាព្វត្យាយ-
យម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ្ញាំងកុសលធម៌ទាំងនេះ ដែលកើត
ហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ
ចំរើន ពេញលេញ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

អភិធម្មបិដក វិក្ក

[២២៧] មិទិយោតិ យោ មិទិ សោ វសសម្មោ-
សោ យោ អសម្មោសោ សោ ភិយ្យោភារោ យោ
ភិយ្យោភារោ តំ វេយ្យល្លំ យំ វេយ្យល្លំ សា ភាវនា
យោ ភាវនា សា ចារិច្ចរិ ។

[២២៨] ធន្នំ ជនេតីតិ ។ បេ ។ វាយមតីតិ
។ បេ ។ វិយំ អារកតីតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
តីតិ ។ បេ ។ បទហតីតិ តត្ថ កតមំ បដានំ
យោ ចេតសិកោ វិយោរម្មោ ។ បេ ។ សម្មាវាយោ
សំទំ វុច្ចតិ បដានំ ឥមិទា បដានេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមន្នាគតោ តេន វុច្ចតិ បទហ-
តីតិ ។

សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២២៩] ចត្តារោ សម្មប្បដាទា ឥធ ភិក្ខុ
អនុប្បដានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្ប-
ទាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារកតិ ចិត្តំ
បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បដានំ ចាបកានំ អកុស-
លានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វាយមតិ

អភិធម្មបិដក វិក្ក

[២២៧] ពាក្យថា ឲ្យបិតទៅ គឺការបិតទៅ ណា នោះ
ឈ្មោះថាសេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
ការរឹងរិតវត្ថុដុះដាលឡើង ការរឹងរិតវត្ថុដុះដាលឡើង ណា នោះ
ឈ្មោះថាធំទូលាយ ការធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា ការចំរើន
ការចំរើន ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

[២២៨] គ្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យ
ថា សង្កាត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យថា ប្រាព្ធព្យាយាម ។ បេ ។ គ្រង់
ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត ។ បេ ។ គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង សេចក្តីថា
បណ្តាពាក្យខ្លាំងនោះ ការប្រឹងប្រែង តើដូចម្តេច សេចក្តីប្រាព្ធ
ព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅ
ថា ប្រឹងប្រែង គិត្តជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ការប្រឹងប្រែងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រឹងប្រែង ។

ចប់ សុត្តន្តកថាខណ្ឌ ។

[២២៩] សម្មប្បដាន ៤ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្នៈ
ឲ្យកើត សង្កាត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្នៈ
ឲ្យកើត សង្កាត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះទូរពួកអកុ-
សលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត សង្កាត

វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ អនុប្ប-
 ដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធនំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ
 ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ ធម្មានំ ចិត្តិយា អសម្មោ-
 សាយ ភិយ្យោភាវាយ វេយ្យាយ ភាវាយ ចារិច្ច-
 រិយា ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣០] កថញ្ច ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ ចាប-
 កានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាទាយ ធនំ
 ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្តរិ
 លានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ
 បហានាយ បវេហាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី លានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហា-
 រតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី សមយេ អនុ-
 ប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បា-
 ទាយ ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែល
 មិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្កត ប្រាព្វ
 ព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបំបាត់ មិនឲ្យវិវាស ឲ្យរើរតែផ្ទះផ្ទាល់ ធំទូលាយ
 ចំរើន ពេញលេញ ១ ។

[២៣០] ចុះភិក្ខុញ៉ាំងធនៈឲ្យកើត សង្កត ប្រាព្វព្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់
 កើត មិនឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនខ្យល់ក្តៅជ្រុន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់
 ខ្យល់ការមិនសន្សំ (ខ្យល់កិលេស) ដើម្បីលះខ្យល់ដ៏ធំទូលាយ ដើម្បី
 ដល់ខ្យល់បឋមក្ខមិ ស្ងួតបាតកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទា ទណ្ឌកិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុញ៉ាំងធនៈ
 ឲ្យកើត សង្កត ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ។

អភិធម្មចំណែក វិភង្គោ

[២៣១] ធន្នំ ជិណេត្តិ តត្ថ តត្ថយោ ធន្នោ ។

យោ ធន្នោ ធន្នំ តត្ថា តត្ថុតត្ថយោ តត្ថសយោ
ធន្នុធន្នោ អយំ វុច្ឆតិ ធន្នោ ឥមំ ធន្នំ ជិណេត្តិ
សញ្ញាធនិ ទុដ្ឋាបេតិ សមុដ្ឋាបេតិ ធិត្វាត្តតិ អភិ-
ធិត្វាត្តតិ តេជ វុច្ឆតិ ធន្នំ ជិណេត្តិ ។

[២៣២] ភិយមត្តិ តត្ថ តត្ថមោ ភិយាមោ ។

យោ ចេតសិកោ វិយាមត្តា ធិត្តមោ បរត្តមោ
ទុយ្យមោ ភិយាមោ ទុស្សាមោ ទុស្សាជ្ឈី ថាមោ
មិតិ អសិដិលបរត្តមតា អធិត្តិត្តច្ឆន្ទតា អធិត្តិត្ត-
តុរតា តុរសម្បត្តារោ វិយំ វិយំ ត្រ្រិយំ វិយតលំ
សម្មាភិយាមោ វិយសម្មាជ្ឈាដ្ឋា មក្កន្តំ មក្កបរិយា-
បដ្ឋំ អយំ វុច្ឆតិ ភិយាមោ ឥមំ ភិយាមោ ទុ-
បេតោ ហោតិ សមុបេតោ ទុបាតតោ សមុបាតតោ
ទុបបដ្ឋោ សមុបបដ្ឋោ សមុបាតតោ តេជ វុច្ឆតិ
ភិយមត្តិ ។

អភិធម្មចំណែក វិភង្គោ

[២៣១] ត្រង្គីពាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា

បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
ខែបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពខែបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រា-
ថ្នាធម៌ជាកុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ គិតញ៉ាំងធន្នៈនេះ ឲ្យ
កើត ឲ្យលូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យកាំងឡើង ឲ្យរំពើន ឲ្យកើត
ឡើង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

[២៣២] ត្រង្គីពាក្យថា សង្កាត មានសេចក្តីថា បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសង្កាត តើដូចម្តេច ។ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទហាត សង្កាត ទិតទំ ព្យាយាម ទស្សហ៍
ប្រឹងប្រែង ខ្មីយាត ខ្លះខ្លះ ខ្ជាប់ខ្ជួនមិនបន្ទុយបន្ទុយ មិនជាក់
ចោលខ្លះសេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ចុះចេញ ផ្គងទុកទុកចុះ វិយៈ
វិយៈត្រ្រិយ វិយពលៈ សម្មាភយាមៈ វិយសម្មាជ្ឈន្ត ជាអង្គខែមក្ក
រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា នេះហៅថា សេចក្តីសង្កាត គិតជាមកព្រម
ព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត តែបនែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី
ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសង្កាតនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
សង្កាត ។

សម្មប្បធានវិក្កង អភិធម្មភាជនីយ

[២៣៣] វិយំ អារកតិ តត្ថ តតមំ វិយំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កងំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ ឥទិ
 វុច្ឆតិ វិយំ ឥមំ វិយំ អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ
 ការវតិ តហុលីតរោតិ តេន វុច្ឆតិ វិយំ អារកតិ ។

[២៣៤] ចិន្តំ បក្កណ្ណាតិ តត្ថ តតមំ ចិន្តំ ។
 យំ ចិន្តំ មនោ មាទសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
 ណាធាតុ ឥទិ វុច្ឆតិ ចិន្តំ ឥមំ ចិន្តំ បក្កណ្ណាតិ
 សម្មក្កណ្ណាតិ ទុប្បត្ថម្ពេតិ បច្ចុប្បត្ថម្ពេតិ តេន វុច្ឆតិ
 ចិន្តំ បក្កណ្ណាតិ ។

[២៣៥] បទហតិ តត្ថ តតមំ សម្មប្បធានំ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយោ
 វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កងំ មក្កបរិយាបដ្ឋំ ឥទិ វុច្ឆតិ
 សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បធានសម្ម-
 យុត្តា ។

សម្មប្បធានវិក្កង អភិធម្មភាជនីយ

[២៣៦] ត្រងំពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គ
 វៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុប្រាវត្ត
 កាន់យកត្រូវ គប់កេ អប់រំ ធ្វើឱ្យច្រើន ខ្ញុំការព្យាយាមនេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។

[២៣៧] ត្រងំពាក្យថា ផ្គងចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអាម្មណំ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ភិក្ខុ ផ្គង តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ទប់ទល់ខុក ខ្ញុំចិត្ត
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គងចិត្ត ។

[២៣៨] ត្រងំពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គវៃ
 មគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ត្រងំពាក្យនេះ
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

(២៣៦) កថត្ត ភិក្ខុ ឧប្បដ្ឋានំ បាបកោដិ
 អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ វា-
 យមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។
 ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ណានំ
 កាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហា-
 នាយ បវេហាយ ក្ខមយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវេមំ ណានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហរតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ឧប្បដ្ឋានំ បាប-
 កោដិ អកុសលានំ ធម្មានំ បហានាយ ធន្នំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

(២៣៧) ធន្នំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ តិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ តិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ តិ ។ បេ ។ បទហតិ តិ តត្ថ កតមំ សម្មប្បដានំ ។
 យោ ចេតសីកោ វិរិយាវម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវា-
 យាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តំ មក្កបរិយាចន្នំ ឥទិ
 វុច្ឆតិ សម្មប្បដានំ អវសេសា ធម្មា សម្មប្បដាន-
 សម្បយុត្តា ។

(២៣៦) ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម
 ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្លួនឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើត
 ឡើងហើយ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនខ្លួនលោកុត្តរជ្ជពន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្លួនកាំរើនសន្សំ
 (នូវគិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លួនខ្លួនទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្លួនបឋមក្នុង
 ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជពន ជា
 ទុក្ខាបដិបទនាគិញ ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវត្តព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះខ្លួន
 ពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ។

(២៣៧) ត្រង់ពាក្យថា ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត ។ បេ ។ ត្រង់
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រាវត្តព្យាយាម ។ បេ ។
 ត្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត ។ បេ ។ ត្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បដាន តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីប្រាវត្តព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា នេះហៅថា
 សម្មប្បដាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បដាន ។

[២៣៧] តតត្យា ភិក្ខុ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បាទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ
 អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ ជិយ្យា-
 ជំតំ អបថយតាមិ ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវេមាយ
 ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិវេទំ ទុក្ខាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ ឧ-
 ប្បាទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តំ
 បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៣៨] ធម្មំ ជនេតិ ។ បេ ។ វាយមតិ តិ
 ។ បេ ។ វិរិយំ អារកតិ ។ បេ ។ ចិត្តំ បក្កណ្ណា-
 តិ ។ បេ ។ បទហតិ តត្ថ កតមិ សម្មប្ប-
 ធានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្តោ ។ បេ ។
 សម្មាភយាមោ វិរិយសម្តោជ្ឈន្តោ បក្កដំ មក្កបរិ-
 យាបទំ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្មប្បធានំ អវសេសា ធម្មា
 សម្មប្បធានសម្បយុត្តា ។

[២៣៨] បុរិក្ខញ្ញាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាវ្វត្យាយាម
 ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រើ ដើម្បីញ្ញាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនខានកើត
 ឲ្យកើតឡើង តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនខ្លះលោកុត្តរជ្ជករ ជាខ្សែទឹកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះបង់នូវវិជ្ជាជំនឿយ ដើម្បីដល់នូវបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជករ
 ជាទុក្ខាបដិវេទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថាញ្ញាំងធម្មៈឲ្យ
 កើត សង្ខត ប្រាវ្វត្យាយាម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រើ ដើម្បីញ្ញាំងពួក
 កុសលធម៌ ដែលមិនខានកើត ឲ្យកើតឡើង ។

[២៣៩] គ្រងពាក្យថា ញ្ញាំងធម្មៈឲ្យកើត ។ បេ ។ គ្រង
 ពាក្យថា សង្ខត ។ បេ ។ គ្រងពាក្យថា ប្រាវ្វត្យាយាម ។ បេ ។
 គ្រងពាក្យថា ផ្គងចិត្ត ។ បេ ។ គ្រងពាក្យថា ច្រើនប្រើ មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាវ្វ-
 ត្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្តោ-
 ជ្ឈន្ត ជាក្នុងខែមក្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ត ណា នេះហៅថា សម្មប្ប-
 ធាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មប្បធាន ។

[២៤០] កថត្តា ភិក្ខុ ទុប្បន្នាដំ កុសល-
 ណាដំ ធម្មាដំ វិវិតយា អសម្មោសាយ កិយ្យោ-
 កាភយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ ចារិច្ចរិយា ធម្មិ
 ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
 បទហតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្យ-
 ត្តរំ ឈាដំ កាវេតិ ធិយ្យាធិកំ អបថយ តាមី
 ធិដ្ឋិតតាដំ បហានាយ បវមាយ ភ្លមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆុវ កោមេហិ ។ បេ ។ បវមី ឈាដំ ទុបស-
 ប្បដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបដំ ធម្មាភិញ្ញំ តស្មី ស-
 មយេ ទុប្បន្នាដំ កុសលណាដំ ធម្មាដំ វិវិតយា
 អសម្មោសាយ កិយ្យោកាភយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ
 ចារិច្ចរិយា ធម្មិ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ។

[២៤១] វិវិតយាតិ យា វិវិត សោ អស-
 ម្មោសោ យោ អសម្មោសោ សោ កិយ្យោកាភេ យោ
 កិយ្យោកាភេ តំ វេប្បល្លិ យំ វេប្បល្លិ សា ភាវនា
 យា ភាវនា សា ចារិច្ចរិ ។

[២៤០] ចុះភិក្ខុ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាត្រព្វព្យាយាម
 ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ-
 លេញ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 ឲ្យលោកុត្តរជ្ជពន ជាធិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះចង់នូវទិដ្ឋិចាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវចប់ម-
 ក្ខម៌ ស្ងាត់ចាកតាមចាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជពន
 ជាទូកាបដិបទាទុន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុឈ្មោះថា ញ៉ាំងធម្មៈ
 ឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាត្រព្វព្យាយាម ផ្គង់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
 ពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិត
 តែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។

[២៤១] ត្រង់ពាក្យថា ឲ្យបិតនៅ គឺការបិតនៅ ណា នោះ
 ឈ្មោះថា សេចក្តីមិនវិនាស ឯសេចក្តីមិនវិនាស ណា នោះឈ្មោះថា
 ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ការរឹងរិតតែដុះដាលឡើង ណា នោះឈ្មោះ
 ថា ធំទូលាយ កាន់ធំទូលាយ ណា នោះឈ្មោះថា កាចំរើន កាចំរើន
 ណា នោះឈ្មោះថា ការពេញលេញ ។

សម្បជញ្ញាតវិវត្ត អភិធម្មបទដ្ឋកថា

[២២២] ធន្នំ ជនេតិវតិ តត្ថ តតមោ ធន្នោ ។

យោ ធន្នោ ធន្នំតតតា តត្ថតតម្យតា តត្ថសលោ
ធន្នច្ន្នោ អយំ វុច្ចតិ ធន្នោ ឥមំ ធន្នំ ជនេតិ
សត្តាមេតិ ឧដ្ឋាមេតិ សម្មដ្ឋាមេតិ ធន្នត្ថតិ អភិ-
ធន្នត្ថតិ តេជ វុច្ចតិ ធន្នំ ជនេតិវតិ ។

[២២៣] វាយមតិវតិ តត្ថ តតមោ វាយា-

មោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
សម្មាវាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិ-
យាមន្នំ អយំ វុច្ចតិ វាយាមោ ឥមំ វាយាមេជ
ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាជ្ឈតោ តេជ វុច្ចតិ
វាយមតិវតិ ។

[២២៤] វិយំ អារកតិវតិ តត្ថ តតមំ វិយំ ។

យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយា-
មោ វិយសម្ពោជ្ឈោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាមន្នំ ឥទិ
វុច្ចតិ វិយំ ឥមំ វិយំ អារកតិ សមារកតិ អាសេវតិ
ការវតិ តហុលីកោតិ តេជ វុច្ចតិ វិយំ អារកតិវតិ ។

សម្បជញ្ញាតវិវត្ត អភិធម្មបទដ្ឋកថា

[២២៥] ត្រងំតាក្យថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យទាំងនោះ ធន្នៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គល
មានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ សេចក្តីប្រាថ្នាធម៌
ជាគុសល ណា នេះហៅថា ធន្នៈ ភិក្ខុ ញ៉ាំងធន្នៈនេះឲ្យកើត ឲ្យ
លូតលាស់ ឲ្យដុះដាល ឲ្យតាំងឡើង ឲ្យចំរើនឡើង ឲ្យកើតឡើង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ញ៉ាំងធន្នៈឲ្យកើត ។

[២២៦] ត្រងំតាក្យថា សម្មាត មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសម្មាត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ តិវិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសម្មាត ភិក្ខុ
ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយសេចក្តីសម្មាតនេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្មាត ។

[២២៧] ត្រងំតាក្យថា ប្រាព្ធព្យាយាម មានសេចក្តីថា បណ្តា

តាក្យទាំងនោះ ការព្យាយាម តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធព្យាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈន្តិ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ការព្យាយាម ភិក្ខុ
ប្រាព្ធផ្តោ កាន់យកត្រូវ គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្លួនការព្យាយាមនេះ
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រាព្ធព្យាយាម ។

អភិធម្មបិដក វិវាដិ

(២២៥) ចិត្តំ បក្កណ្ណាតីតិ តត្ថ កតតមិ
ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា
មហោវិញ្ញាណធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥមំ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
សម្មក្កណ្ណាតិ ឧបត្ថម្ភតិ បច្ចុបត្ថម្ភតិ តេន វុច្ចតិ
ចិត្តំ បក្កណ្ណាតីតិ ។

(២២៦) បទហតីតិ តត្ថ កតតមិ សម្មប្ប-
ធានំ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
សម្មាភយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈរុដ្ឋោ មក្កដំ មក្កបរិយា-
បដំ ឥទំ វុច្ចតិ សម្មប្បធានំ អវសសា ធម្មា
សម្មប្បធានសម្មយុត្តា ។

(២២៧) តត្ថ កតតមិ សម្មប្បធានំ ។ ឥន
កិក្កុ យស្មី សមយេ លោក្កត្តរិ ឈានំ ភាវេតិ
និយ្យានិកំ អបពយកាមី និដ្ឋិតតានំ បរោបាយ
បវហាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆុវ កោះមហំ ។ បេ ។
បវហំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ឧត្តាបដិបទំ
នត្តាកិក្កុ យោ តស្មី សមយេ ចេតសិកោ វិ-
យារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈរុដ្ឋោ

អភិធម្មបិដក វិវាដិ

(២២៥) គ្រង់ពាក្យថា ផ្គង់ចិត្ត មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ
ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាណ៍ សេចក្តី
ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មហោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
ណា នេះហៅថា ចិត្ត កិក្កុផ្គង់ តម្រង់ ជ្រាមជ្រែង ខ្មែរខ្មែរ
ទុក នូវចិត្តនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ផ្គង់ចិត្ត ។

(២២៦) គ្រង់ពាក្យថា ប្រឹងប្រែង មានសេចក្តីថា បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីប្រាព្ធាព្វាយាម
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈរុដ្ឋ
នៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា នេះហៅថា សម្មប្បធាន ពួក
ធម៌ដ៏សេស ដែលប្រកបដោយសម្មប្បធាន (កំណ្លោះថា សម្មប្បធាន
ដែរ) ។

(២២៧) បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សម្មប្បធាន តើដូចម្តេច ។ ក្នុង
សម័យណា ភិក្កុក្កសាសនានេះ ចំរើននូវលោក្កត្តរុដ្ឋោ ជាខិយ្យានិក-
ធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវខិដ្ឋិ
ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាធនាគិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
សេចក្តីប្រាព្ធាព្វាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិយៈ

បក្ខុដ្ឋំ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ ឥទ្ធិ វុត្តតិ សម្មប្បដាណំ អវ-
សេសា ធម្មា សម្មប្បដាណសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

(២៤៨) ធម្មា ពេ សម្មប្បដាណា ឥទ្ធិ កិក្ខុ
អនុប្បដាណំ ចាបកាណំ អក្កុសលាណំ ធម្មាណំ អនុប្ប-
នាយ ធន្ឋំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ
បក្ខុល្អាតិ បទហតិ ឧប្បដាណំ ចាបកាណំ អក្កុស-
លាណំ ធម្មាណំ បហានាយ ធន្ឋំ ជនេតិ វាយមតិ
វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ អនុប្ប-
ដាណំ កុសលាណំ ធម្មាណំ ឧប្បនាយ ធន្ឋំ ជនេតិ
វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ ចិត្តិ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ
ឧប្បដាណំ កុសលាណំ ធម្មាណំ វិគីយា អសម្មា-
សាយ គិយ្យោភាវាយ វេប្បល្លាយ ភាវនាយ
ចារិប្បរិយា ធន្ឋំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ អារកតិ
ចិត្តិ បក្ខុល្អាតិ បទហតិ ។ ចតុដ្ឋំ សម្មប្បដាណាណំ
កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ អត្យា កតា
។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

សម្មាជ្ឈង្គំ ជាអន្តរិមមគ្គំ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គំ ណា នេះហៅថាសម្បប្ប-
នាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្បប្បនាន ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយ ។

(២៤៨) សម្បប្បនាន ៤ គឺ កិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យ
កើត សង្វិត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួក
អកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនខាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំង
ធន្ទៈឲ្យកើត សង្វិត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
លះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតឡើងហើយ ១ ញ៉ាំងធន្ទៈ
ឲ្យកើត សង្វិត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំង
ពួកកុសលធម៌ ដែលមិនខាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ១ ញ៉ាំងធន្ទៈឲ្យកើត
សង្វិត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសល-
ធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះដាល
ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ។ បណ្តាសម្បប្បនានទាំង ៤ សម្បប្ប-
នាន ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអត្យាក្រឹតប៉ុន្មាន ។ បេ ។
ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

[២៤៧] តុសលាយេវ សិយា សុខាយ វេ-
 ននាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុត្តមសុខាយ វេន-
 នាយ សម្មយុត្តា វិបាកធម្មធម្មា អនុចានិញ្ញាណុ-
 នា នាទិយា អសន្តិលីដ្ឋា សន្តិលេសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិតា វា សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា វា សិយា បីតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេត្តា សហគតា លេវ
 នស្សនេន ន កាវនាយ បហាតញ្ចា លេវ នស្ស-
 នេន ន កាវនាយ បហាតញ្ចហេតុកា អបចយតា-
 មិដោ សេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណារម្មណា
 បណីតា សម្មត្តនិយតា ន មត្តារម្មណា មត្តហេ-
 តុកា សិយា មត្តាធិបតិដោ សិយា ន វត្តញ្ចា
 មត្តាធិបតិៈនាតិ សិយា ឧប្បញ្ញា សិយា អនុប្បញ្ញា
 ន វត្តញ្ចា ឧប្បាធិនាតិ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បញ្ញា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្ម-
 ណាតិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណាតិបិ
 សិយា អជ្ឈត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្ត-
 តហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

[២៤៧] សម្មប្បធាន ៤ ជាតុសលវត្ថុមួយយ៉ាង ប្រកបដោយ
 សុខវេទនាក៏មាន ប្រកបដោយអនុត្តមសុខវេទនា តែមានវិបាកធម្មជាប្រ-
 ក្រតី ដែលកិលេសមានគណ្ណាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់ទុបាទាន មិនសវហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសវហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមតែ
 វិចារក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារក៏មាន ច្រឡំដោយបីក៏មាន
 ច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវតា តែមិនគួរលះដោយទេស្សនៈ
 ទាំងមិនគួរលះ ដោយការវា មានហេតុមិនគួរលះដោយទេស្សនៈ មិនគួរ
 លះដោយការវា ជាគ្រឿងដល់ទូកាមិនសន្សំ (ទូកិលេសវដ្តៈ) ជា
 របស់សេក្ខបុគ្គល មានប្រមាណមិនបាន មានការម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន
 ដ៏ទុក្ខ មានសភាពត្រូវនឹងទៀង មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ មានមគ្គជា
 ហេតុក៏មាន មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ក៏មាន ដែលកើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើតហើយក៏មាន មិនគួរ
 ពោលថា បម្រុងនឹងកើតទេ ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជា
 បច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍
 អនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនិងខាងក្រៅ មានអារម្មណ៍ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

[២៥០] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្តញ្ញ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្តញ្ញ ហេតុ
 ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ
 ន ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បជញ្ញ-
 យា សង្ខតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា លោ-
 កុត្តរ កេនចិ វិញ្ញយ្យ កេនចិ ន វិញ្ញយ្យ ។
 លោ អាសវំ អនាសវំ អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ញ
 អាសវំ ចេវ សាសវំ ចាតិបិ សាសវំ ចេវ លោ
 ច អាសវំតិបិ ន វត្តញ្ញ អាសវំ ចេវ អាសវ-
 សម្បយុត្តា ចាតិបិ អាសវសម្បយុត្តា ចេវ លោ
 ច អាសវំតិបិ អាសវិប្បយុត្តាអនាសវំ ។ លោ
 សញ្ញាជនា ។ បេ ។ លោ ភត្តា ។ បេ ។
 លោ ធិយា ។ បេ ។ លោ យោតា ។ បេ ។
 លោ ជីវណា ។ បេ ។ លោ បរាមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា លោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា

[២៥០] សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនជាហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែ
 មិនមែនហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនមែនហេតុ
 គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ ប្រកបដោយ
 ចម្លើយ ត្រូវចម្លើយភក់តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកប
 ដោយការចេះដឹង មិនមានរូប ជាលោកុត្តរ គួរដឹងដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ មិនគួរដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិន
 មែនជាអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា
 អាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា អាសវៈ
 ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ ប្រាសចាកអាសវៈ ទាំងមិនមាន
 អាសវៈ ។ សម្បជញ្ញាន ៤ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 គន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែន ធាយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសា ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាលោកសិក ប្រកបដោយចិត្ត

ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋា ចិត្តសហកុដោ ចិត្តានុបវិវត្តិ-
 ដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហ-
 កុដោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានុបវិវត្តិដោ ពាហិក ទុ-
 ចាទា អនុចាទិដ្ឋា ។ ទុចាទាទា ។ បេ ។ ដោ កិលេ-
 សា ។ បេ ។ ន ទស្សនេន បហាតទ្វា ន ភាវនាយ
 បហាតទ្វា ន ទស្សនេន បហាតទ្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតទ្វាហេតុកា សិយា សវិតក្កា សិយា
 អវិតក្កា សិយា សវិចារក សិយា អវិចារក សិយា
 សប្បវិតកា សិយា អប្បវិតកា សិយា បីតិសហ-
 តតា សិយា ន បីតិសហតតា សិយា សុខសហ-
 តតា សិយា ន សុខសហតតា សិយា ឧបេត្តា-
 សហតតា សិយា ន ឧបេត្តាសហតតា ន កាមាវ-
 ចរក ន រូចាវចរក ន អរូចាវចរក អបរិយាបដ្ឋា ធិ-
 យ្យាទិកា ធិយតា អនុត្តរក អរណាតិ ។

បញ្ញាបុច្ឆកំ ។

សម្មប្បធានវិភង្គោ សមរោ ។

ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅ
 តាមចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង
 តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុចាទា ដែលកិលេសមានកណ្តាជាដើម មិន
 កាន់យក ។ សម្មប្បធាន ៤ មិនមែនទុចាទា ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន
 ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយសុខក៏
 មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទរេចក្តាក៏មាន មិន
 ច្រឡំដោយទរេចក្តា តែមិនមែនកាមាវចរ មិនមែនរូចាវចរ មិនមែន
 អរូចាវចរ ជាអបរិយាបដ្ឋៈ ជានិយ្យានិកៈ ជានិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាៈ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុច្ឆកៈ ។

ចប់ សម្មប្បធានវិភង្គ ។

ឥន្ទ្របាទវិភាង

[២៥០] ចតុស្ថាន ឥន្ទ្របាទ ឥន្ទ្រ ឥន្ទ្រ-
សមាធិប្បដានសម្ព័ន្ធសមញ្ញកតំ ឥន្ទ្របាទំ ភាវេតិ
វិវិយសមាធិប្បដានសម្ព័ន្ធសមញ្ញកតំ ឥន្ទ្របាទំ ភា-
វេតិ ចិត្តសមាធិប្បដានសម្ព័ន្ធសមញ្ញកតំ ឥន្ទ្របាទំ
ភាវេតិ វិមសាសមាធិប្បដានសម្ព័ន្ធសមញ្ញកតំ ឥន្ទ្រ-
បាទំ ភាវេតិ ។

[២៥២] កថា ឥន្ទ្រ ឥន្ទ្រសមាធិប្បដាន-
សម្ព័ន្ធសមញ្ញកតំ ឥន្ទ្របាទំ ភាវេតិ ។ ឥន្ទ្រញ
ឥន្ទ្រ អធិបតី ករិក្ខា លកតិ សមាធិ លកតិ
ចិត្តស្ម័ ឯកកុតំ អយំ វុច្ឆតិ ឥន្ទ្រសមាធិ ។
សោ អនុប្បដានំ ចាបកាណំ អកុសលាណំ ធម្មាណំ
អនុប្បដាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អា-
កតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បដានំ ចាប-
កាណំ អកុសលាណំ ធម្មាណំ បហាបាយ ធម្មំ
ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អាភតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ
បទហតិ អនុប្បដានំ កុសលាណំ ធម្មាណំ ឧប្ប-
ដាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អាភតិ ចិត្តំ

ឥន្ទ្របាទវិភាង

[២៥១] ឥន្ទ្របាទ ២ គឺ ភិក្ខុក្កសាសនានេះ ចំរើននូវឥន្ទ្រ-
បាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិ និងបធានសម្ព័ន្ធ ១ ចំរើននូវឥន្ទ្របាទ
ប្រកបដោយវិវិយសមាធិ និងបធានសម្ព័ន្ធ ១ ចំរើននូវឥន្ទ្របាទ ប្រកប
ដោយចិត្តសមាធិ និងបធានសម្ព័ន្ធ ១ ចំរើននូវឥន្ទ្របាទ ប្រកបដោយ
វិមសាសមាធិ និងបធានសម្ព័ន្ធ ១ ។

[២៥២] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទ្របាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិ និង
បធានសម្ព័ន្ធ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើធម្មៈ ឲ្យដាច់ដំបត់ វិមស
បាននូវសមាធិ បាននូវភាពនៃចិត្តមានការម្នាក់មួយតែមួយ នេះហៅ
ថា ធម្មសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាណ
ព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាណ
ព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីលះនូវពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក
ដែលកើតហើយ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាណព្យាយាម ផ្គងចិត្ត
ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង

អភិធម្មបិដក វិវាដោ

បក្កុណ្ណាតិ បទហាតិ ឧប្បន្ទានិ កុសលានិ ធម្មានិ
 ចិតិយា អសម្មាសាយ ភិយ្យោភារិយ វេយ្យាយ
 ភាវនាយ ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ
 អារកតិ ចិត្តិ បក្កុណ្ណាតិ បទហាតិ ឥមេ វុច្ចន្តិ បទាន-
 សង្ខារ ។ ឥតិ អយញ្ច ធម្មសមាធិ ឥមេ ច បទាន-
 សង្ខារ តទេកជ្ឈិ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិបិត្វា
 ធម្មសមាធិប្បនាទសង្ខារោត្វេ វិសំឡិ កុច្ចនិ ។

[២៥៣]

តត្ថ កតមោ ធម្មោ ។ យោ
 ធម្មោ ធម្មិតតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធម្ម-
 ច្ឆោ អយំ វុច្ចនិ ធម្មោ ។ តត្ថ កតមោ
 សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស ចិត្តិ សណ្ឋិតិ អវ-
 ដិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ អវិសាហាជនាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រៃយិ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 អយំ វុច្ចនិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បទាន-
 សង្ខារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិវិយារម្ភោ ជំក្កមោ
 បរក្កៈមា ឧយ្យោមោ វិយាមោ ឧស្សៈហោ ឧស្សៈជ្ឈិ
 ថាមោ ធម្មំ អសិបិលបរក្កុមតា អនិក្ខត្តធម្មតា
 អនិក្ខត្តុត្តរតា តុរសប្បត្តាហោ វិវិយំ វិវិយជ្រៃយិ

អភិធម្មបិដក វិវាដោ

ញាតិទ្វេឲ្យកើត សង្ខារ ប្រាព្វព្យាយាម ផ្គងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បី
 ញាតិពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹង
 រឹតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា
 បទានសង្ខារ ។ ធម្មសមាធិនេះផង បទានសង្ខារ នេះផង ដល់នូវការ
 រាប់ថា ធម្មសមាធិ និងបទានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូម នូវធម៌នោះ
 ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៥៣] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធម្មៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី

ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
 ការប្រាថ្នាធម៌ជាបុគ្គល ណា នេះហៅថា ធម្មៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិត
 នៅសិប ការមិនយេងឃ្លោង ការមិនកយមាយ ភាពនៃចិត្តមិនយេង
 ឃ្លោង ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិន្ទ្រិយ សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ
 ណា នៃចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បទាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាព្វព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ការឧហាត សង្ខារ ទិតទំ ព្យាយាម ទស្សាហ៍ ប្រឹងប្រែង ខ្ជិ
 យ្មត ខ្លះខ្លះ សេចក្តីសង្ខារមិនបន្ទុះបន្ទុយ មិនដាក់ចោលនូវ
 សេចក្តីប្រាថ្នា មិនទម្លាក់ចុះចេញ ផ្គងទុកនូវចុះ វិវិយៈ វិវិយជ្រៃយិ

វិរិយតលំ សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ចតិ បដាន-
 សម្មារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច ធន្នេន ឥមិនា ច
 សមាធិនា ឥមិនា ច បដានសម្មារោន ឧបេតោ
 ហោតិ សមុបេតោ ឧបេតោ សមុបេតោ
 ឧបបន្ទោ សមុបបន្ទោ សមបន្ទាតោ តេន វុច្ចតិ
 ធន្នសមាធិប្បដានសម្មារសមបន្ទាតោតិ ។

[២៥២] ឥន្ទ្រិ យា តេសិ ធន្នាទំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ
 បតិ សម្បតិ ដុសនា សន្និកិរិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រិចានោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ទោ សញ្ញាទន្ទោ
 សម្មារក្ខន្ទោ វិញ្ញាណក្ខន្ទោ ។ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ
 តេ ធម្ម អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។

[២៥៣] កថត្តា ភិក្ខុ វិរិយសមាធិប្បដាន-
 សម្មារសមបន្ទាតតិ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។ វិរិយតោ
 ភិក្ខុ អធិបតី ករិទ្ធា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតិ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសមាធិ ។

វិរិយពលៈ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា បដានសម្មារ ។ ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅជិត អែបវែប កៀកកើយ ប្រ-
 ជិតប្រជី ប្រកបព្រម ដោយច្នះនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយ
 បដានសម្មារនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយធន្ន-
 សមាធិ នឹងបដានសម្មារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៥៤] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ភាគសម្រេច ភាគសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពេលស្រួល ភិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ខ្ញុំធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចានំ គឺ
 វេទនាទន្ធសញ្ញាទន្ធសម្មារក្ខន្ធវិញ្ញាណក្ខន្ធរបស់បុគ្គលមាន
 សភាវដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនខ្ញុំឥន្ទ្រិចានំ គឺ ភិក្ខុគប់ក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ខ្ញុំធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
 ខ្ញុំឥន្ទ្រិចានំ ។

[២៥៥] ចុះភិក្ខុចំរើនខ្ញុំឥន្ទ្រិចានំ ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនឹងបដាន-
 សម្មារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើវិរិយឲ្យជាអធិបតី វែងបានខ្ញុំសមាធិ
 បានខ្ញុំភាវនចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅថា វិរិយសមាធិ ។

សោ អនុប្បដ្ឋានំ ចាបកានំ អតុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បដ្ឋាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ
 ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ ឧប្បដ្ឋានំ អតុសលានំ
 ធម្មានំ បហាធាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ ឧប្បដ្ឋាយ ។ បេ ។ ឧប្បដ្ឋានំ កុសលានំ
 ធម្មានំ មិតិយា អសម្មោសាយ កិយ្យោភាវាយ
 វេច្ចលាយ ភាវធាយ ចារិប្បិយា ធម្មំ ជនេតិ
 វាយមតិ វិវិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណតិ បទហតិ
 ឥមេ វុច្ចន្តិ បធានសង្ខារ ។ ឥតិ អយត្តា វិវិយ-
 សមាធិ ឥមេ ច បធានសង្ខារ តទេកកន្សំ អភិ-
 សញ្ញាហិត្វា អភិសន្និបិត្វា វិវិយសមាធិប្បធានសង្ខា-
 រោត្រ័វ សំឡំ កច្ចតិ ។

[២៥៦] តត្ថ កតមំ វិវិយំ ។ យោ ចេតសិ-
 កោ វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ឥទំ វុច្ចតិ
 វិវិយំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស
 មិតិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ អវិសាហារោ អវិក្ខេបោ
 អវិសាហាជមានសតា សមថោ សមាធិជ្រៀយំ ស-
 មាធិពលំ សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។

ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង
 ដើម្បីលះ ទូរពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ ។ បេ ។
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។
 ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខត ប្រាព្ធព្យាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងប្រែង
 ដើម្បីញ៉ាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យបិតទៅ មិនឲ្យវិនាស
 ឲ្យវិនិរតតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះ ហៅ
 ថា បធានសង្ខារ ។ វិវិយសមាធិនេះផង បធានសង្ខារទាំងនេះផង
 ដល់ទូរការពប់ថា វិវិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ ព្រោះប្រមូលប្រមូល
 ទូរធម៌នោះ ក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៥៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិវិយៈ កើដូចម្តេច ។ ការ
 ប្រាព្ធព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះ
 ហៅថា វិវិយៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ កើដូចម្តេច ។
 ការតាំងទៅ ការខ្ជាប់ខ្ជួន ការបិតទៅសិប ការមិនឃើងឃ្លាន ការ
 មិនរាយមាយ ភាពខែចិត្តមិនឃើងឃ្លាន ការស្ងប់រម្ងាប់ សមាធិជ្រៀយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ ណា ខែចិត្ត នេះហៅថា សមាធិ ។

តត្ថ តតតោ បធានសង្ខារោ ។ យោ ចេតសី លោ
 វីរិយារម្យោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ អយំ វុច្ចតិ
 បធានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច វីរិយេន ឥមិនា
 ច សមាធិនា ឥមិនា ច បធានសង្ខារេន ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេន វុច្ចតិ វីរិយ-
 សមាធិប្បធានសង្ខារសមណ្ឌកតោតិ ។

[២៤៧] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មាទំ ឥន្ទ្រិ ស-
 មិទ្ធិ ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ ចដិលាភោ បត្តិ
 សម្បត្តិ ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បដា ។ ឥន្ទ្រិ-
 ចានោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទោ សញ្ញាទោ
 សង្ខារកូដោ វិញ្ញាណកូដោ ។ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតីតិ
 តេ ធម្មេ អាសវេតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតីតិ ។

[២៤៨] កថព្វា ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធាន-
 សង្ខារសមណ្ឌកតំ ឥន្ទ្រិចានំ ភាវេតិ ។ ចិត្តព្វោ
 ភិក្ខុ អធិបតី ករិក្ខា លភតិ សមាធិ លភតិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតំ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិ ។

បណ្តាធមិទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាព្ធាយាម
 ប្រព្រឹត្តៈព្រឹក្សិក្ខិ ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ ណា នេះហៅថា
 បធានសង្ខារ ។ ឥតុដាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិរិយៈ
 នេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិ និងបធានសង្ខារ
 ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៤៧] ត្រង់ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ ការសម្រេច ការ
 សម្រេចព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការ
 បានចំពោះ ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យ
 ជាក់ច្បាស់ ការបានគ្រប់គ្រាន់ នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា
 ឥន្ទ្រិបាទ គឺ វេទនាទុំ សញ្ញាទុំ សង្ខារទុំ វិញ្ញាណទុំ របស់
 បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ គឺ ភិក្ខុគប់
 រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ។

[២៤៨] ចុះភិក្ខុចំរើននូវឥន្ទ្រិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុ ធ្វើចិត្តឲ្យជាអធិបតី វេមន៍បាននូវសមាធិ
 បាននូវភាពនៃចិត្តមានការម្ស្រប់ម្ស្រួលតែមួយ នេះហៅថា ចិត្តសមាធិ ។

សោ អនុប្បន្នានំ ចាបកាណំ អនុសលានំ ធម្មានំ
 អនុប្បនាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឧប្បន្នានំ ចាប-
 កាណំ អនុសលានំ ធម្មានំ បហាធាយ ។ បេ ។
 អនុប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បនាយ ។ បេ ។
 ឧប្បន្នានំ កុសលានំ ធម្មានំ វិតិយា អសម្មោ-
 សាយ កិយ្យោភាយ វេប្បនាយ ភាវនាយ
 ចារិប្បិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ បដានសង្ខារ ។
 ឥតិ អយត្ត ចិត្តសមាធិ ឥមេ ច បដានសង្ខារ
 តនេកជ្ឈំ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្ខិចិត្វា ចិត្តស-
 មាធិប្បដានសង្ខារោត្រូវ សំឡំ កច្ចតិ ។

[២៩៧] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ
 មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ឥទំ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បដានសង្ខា-
 រោ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។
 សម្មាវាយាមោ អយំ វុច្ឆតិ បដានសង្ខារោ ។

កិក្កោនោ ញ្ញាំងធម្មទ្វិកេត សង្ខារ ប្រាវត្តាព្យាយាម ផ្គន្ទចិត្ត ប្រឹង
 ប្រឹង ដើម្បីញ្ញាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យ
 កើតឡើង ដើម្បីលះខ្លួនពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែលកើតហើយ
 ។ បេ ។ ដើម្បីញ្ញាំងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យ
 កើតឡើង ។ បេ ។ ញ្ញាំងធម្មទ្វិកេត សង្ខារ ប្រាវត្តាព្យាយាម
 ផ្គន្ទចិត្ត ប្រឹងប្រឹង ដើម្បីញ្ញាំងពួកកុសលធម៌ ដែលកើតហើយ ឲ្យ
 បិទនៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរឹតតែដុះវាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញ
 លេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ចិត្តសមាធិនេះផង
 បដានសង្ខារនេះផង ដល់ខ្លួនការពប់ថា ចិត្តសមាធិនិងបដានសង្ខារ
 ព្រោះប្រមូលប្រមូលខ្លួនធម៌នោះ គួរទីជាមួយគ្នា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៩៧] បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ
 ដែលកើតអភិវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការកាំងនៅ ខែចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 បដានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាវត្តាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។

ឥតិ ឥមិណ ច ចិន្ទន ឥមិណ ព សហនិណ ឥមិយ
ច បណនសង្ការេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ ស-
មញ្ញាកតោ តេន វុច្ចតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ការ-
សមញ្ញាកតោតិ ។

[២៦០] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ
សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រិណ សមិទ្ធិណ លាភោ បដិលាភោ
បត្តិ សម្បត្តិ ដុសដា សង្កិកិរិយា ឧបសម្មដា ។
ឥន្ទ្រិណនោតិ តថាភូតស្ស វេទនាទន្ធា សញ្ញាទន្ធា
សង្ការក្កន្ធា វិញ្ញាណក្កន្ធា ។ ឥន្ទ្រិណនំ ភាវេតិ
តេ ធម្មេ អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលីកោតិ តេន
វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិណនំ ភាវេតិ ។

[២៦១] កថញ្ច ភិក្ខុ វិមិសាសមាធិប្បធានស-
ង្ការសមញ្ញាកតិ ឥន្ទ្រិណនំ ភាវេតិ ។ វិមិសញ្ច ភិក្ខុ
អធិបតី កកិញ្ច លកតិ សមាធិ លកតិ ចិត្តស្ស
ឯកក្កតិ អយំ វុច្ចតិ វិមិសាសមាធិ ។ សោ អនុ-
ប្បញ្ញនំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ អនុប្បាណយ
ធនំ ជនេតិ វាយមតិ វិយំ អារកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ
បទហតិ ឧប្បញ្ញនំ ចាបកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ

ភិក្ខុវេយ្យេ(ប្រមុខ) ។ ឃ ។ ប្រកបព្រម ដោយចិត្តនេះផង ដោយ
សហការនេះផង ដោយបធានសង្ការនេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ឯក្កសមាធិនិវបធានសង្ការ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៦០] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិបាទ គឺ
វេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ការខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ របស់បុគ្គលមាន
សភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាទ គឺ ភិក្ខុ គប់កេ អប់រំ
ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
ឲ្យឥន្ទ្រិបាទ ។

[២៦១] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិបាទ ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិ
និវបធានសង្ការ តើដូចម្តេច ។ បើភិក្ខុធ្វើឲ្យវិមិសាឲ្យជាអធិបតី វ័យផង
បានឲ្យសមាធិ បានឲ្យភាពនៃចិត្តមានអារម្មណ៍មូលតែមួយ នេះហៅ
ថា វិមិសាសមាធិ ។ ភិក្ខុនោះ ញ៉ាំងឲ្យកើត សង្កាត ប្រារព្ធ
ព្យាយាម ផ្តងចិត្ត ប្រឹងប្រែង ដើម្បីញ៉ាំងពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក ដែល
មិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ដើម្បីលះឲ្យពួកអកុសលធម៌ដ៏លាមក

បយាធាយ ។ បេ ។ អនុប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ
 ឧប្បនាយ ។ បេ ។ ឧប្បដ្ឋានំ តុសលានំ ធម្មានំ
 វិតិយា អសម្មោសាយ កិយ្យោភារាយ វេបុលាយ
 ការិយាយ ចារិយិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិវិយំ អា-
 រកតិ ចិត្តំ បក្កណ្ណាតិ បទហតិ ឥមេ វុច្ឆន្តិ បដាន-
 សម្ព័រា ។ ឥតិ អយត្ត វិមិសាសមាធិ ឥមេ ច
 បដានសម្ព័រា តទេតត្ថធឿ អភិសញ្ញាហិត្វា អភិសង្កិ-
 ចិត្វា វិមិសាសមាធិប្បដានសម្ព័រាពេត្វេ សំឡំ កច្ឆតិ ។

[២៦៦]

តត្ថ កតមា វិមិសា ។ យា បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិវេយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ វិមិសា ។ តត្ថ កតមា សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស វិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ អយំ
 វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមា បដានសម្ព័រាពេ ។
 យោ ចេតសិកោ វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ
 អយំ វុច្ឆតិ បដានសម្ព័រាពេ ។ ឥតិ ឥមាយ ច
 វិមិសាយ ឥមិទា ច សមាធិនា ឥមិទា ច បដានស-
 ម្ព័រាពេ ទុចេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ព័រាគតោ តេន
 វុច្ឆតិ វិមិសាសមាធិប្បដានសម្ព័រាសមម្ព័រាគតោតិ ។

ដែលកើតហើយ ។ បេ ។ ដើម្បីញ៉ាំងតួកុសលធម៌ ដែលមិន
 គាន់កើត ឲ្យកើតឡើង ។ បេ ។ ញ៉ាំងធម្មៈឲ្យកើត សង្ខារ ប្រា-
 រាជញ្ញាយាម ផ្គត់ចិត្ត ប្រឹងបែង ដើម្បីញ៉ាំងតួកុសលធម៌ ដែលកើត
 ហើយ ឲ្យបិតទៅ មិនឲ្យវិនាស ឲ្យរឹងរិតតែដុះវាល ធំទូលាយ ចំ
 រើន ពេញលេញ ធម៌ទាំងនេះហៅថា បដានសម្ព័រា ។ វិមិសាសមាធិ
 នេះផង បដានសម្ព័រាទាំងនេះផង ផលនៃការព្រមព្រៀង វិមិសាសមាធិ
 និងបដានសម្ព័រា ព្រោះប្រមូលប្រមូលធម៌នោះក្នុងទីជាមួយគ្នា ដោយ
 ប្រការដូច្នោះ ។

[២៦៧]

បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិមិសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិវេយៈ សម្មាធិដ្ឋិ ណា
 នេះហៅថា វិមិសា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។
 ការគាំទ្រនៅ វិនិច្ឆ័យ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ណា នេះហៅថា
 សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដានសម្ព័រា តើដូចម្តេច ។
 ការប្រាញញយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ ណា
 នេះហៅថា បដានសម្ព័រា ។ កិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយវិមិសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសម្ព័រា
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា ប្រកបដោយវិមិសាសមាធិ
 និងបដានសម្ព័រា ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៦៣] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ សមិទ្ធិ
 ឥន្ទ្រិយា សមិទ្ធិយា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
 ឥសនា សន្និកិរិយា ឧបសម្បត្តា ។ ឥន្ទ្រិចាណាតិ
 តថាភូតស្ស វេទនាខន្ធា សញ្ញាខន្ធា សង្ខារក្ខន្ធា
 វិញ្ញាណក្ខន្ធា ។ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ តេ ធម្ម
 អាសេវតិ ភាវេតិ ពហុលកោតិ តេន វុច្ឆតិ ឥន្ទ្រិ-
 ចាទិ ភាវេតិ ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២៦៤] ចត្តារោ ឥន្ទ្រិចាណា ឥន ភិក្ខុ ធម្មសមា-
 ធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ វិរិយស-
 មាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ចិត្ត-
 សមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ វិម-
 សាសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ។

[២៦៥] កថញ្ច ភិក្ខុ ធម្មសមាធិប្បធានស-
 ង្ខារសមញ្ញាតតំ ឥន្ទ្រិចាទិ ភាវេតិ ។ ឥន ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ
 អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានិ បហាធាយ បវេមាយ ភូមិ-
 យា បត្តិយា វិវិទ្ធោ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមី ឈានំ

[២៦៦] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការបាន
 គ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាទ គឺ វេទនាខន្ធ
 សញ្ញាខន្ធ សង្ខារខន្ធ វិញ្ញាណខន្ធ របស់បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។
 ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ គឺ ភិក្ខុគប់តេ អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំង
 នោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៦៧] ឥន្ទ្រិចាទ ៤ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ
 ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកប
 ដោយវិរិយសមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយចិត្ត-
 សមាធិនិងបធានសង្ខារ ១ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយវិមសាសមាធិ
 និងបធានសង្ខារ ១ ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ប្រកបដោយធម្មសមាធិនិង
 បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យ
 បឋមភូមិ ស្ងួត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទិ ធុត្តាភិញ្ញា តស្មី
 សម័យេ ធុត្តសមាធិប្បធានសម្មាសមន្មាតតំ ឥទ្ធិចានិ
 ភាវេតិ ។

[២៦៦] តត្ថ កតមោ ធុត្តោ ។ យោ ធុត្តោ
 ធុត្តកតា កត្តកម្យតា កុសលោ ធុត្តធុត្តោ អយំ
 វុច្ឆតិ ធុត្តោ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា
 ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ សមាធិ ។
 តត្ថ កតមោ បធានសម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ
 វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មារាយាមោ វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
 មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ បធានសម្មារោ ។
 ឥតិ ឥមិនា ច ធុត្តោ ឥមិនា ច សមាធិតា
 ឥមិនា ច បធានសម្មារោ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
 សមន្មាតតោ តេន វុច្ឆតិ ធុត្តសមាធិប្បធានសម្មារ-
 សមន្មាតតោតិ ។

[២៦៧] ឥទ្ធិតិ យា តេសំ ធុត្តានិ ឥទ្ធិ សមិទ្ធិ
 ឥទ្ធិចាន សមិទ្ធិចាន លាភោ បដិលាភោ ចត្តិ សម្បត្តិ
 ធុត្តសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។ ឥទ្ធិចានោតិ

ជាទុក្ខាដើមទាទម្ពាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើនឡវង្សិ-
 បាទ ប្រកបដោយធុត្តសមាធិនិងបធានសម្មារ ។

[២៦៦] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ធុត្តៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ
 ការប្រាថ្នាធម៌ជាតុសល ណា នេះហៅថា ធុត្តៈ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធានសម្មារ តើដូច
 ម្តេច ។ ការប្រាថ្នាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
 រាយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា បធានសម្មារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
 ព្រម ដោយធុត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសម្មារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយធុត្តសមាធិនិង
 បធានសម្មារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៦៧] ពាក្យថា ឥទ្ធិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ពាក្យសម្រេច ពាក្យសម្រេចព្រម ការបុទ ការបុទចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ម្តេចបំរុងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥទ្ធិបាទ

តថាភូតស្ស ធម្មោ ។ បេ ។ បន្តាមោ វារិយោ-
ចោ ។ ឥន្ទ្របិណ្ឌ ភាវេតិ តេ ធម្មោ អាសេវេតិ
ភាវេតិ តហុលីកាភេតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទ្របិណ្ឌ ភាវេតិ ។

[២៦៦] កថញ្ច ភិក្ខុ វិយសមាធិប្បធានស-
ម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទ្របិណ្ឌ ភាវេតិ ។ ឥន ភិក្ខុ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អប-
ចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បថមាយ ភូមិយា
បត្តិយា វិវិទ្ធោ កាមហិ ។ បេ ។ បថមី ឈានំ
ទបសម្បជ្ជំ វិហរេតិ ទុក្ខាបជិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
សមយេ វិយសមាធិប្បធានសម្មារសមដ្ឋានតំ ឥន្ទ្រ-
បិណ្ឌ ភាវេតិ ។

[២៦៧] តត្ថ កតមំ វិយំ ។ យោ ចេត-
សិកោ វិយារម្ភោ ។ បេ ។ សម្មារាយាមោ វិយ-
សម្ភោជ្ឈង្គោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ ឥនំ វុច្ចតិ វិយំ ។
តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស វិចិត្តំ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ភោជ្ឈង្គោ មក្ខន្តំ មក្ខបរិយា-
បដ្ឋំ អយំ វុច្ចតិ សមាធិ ។ តត្ថ កតមោ បធានស-
ម្មារោ ។ យោ ចេតសិកោ វិយារម្ភោ ។ បេ ។

គីការាលក្រ្រ ។ បេ ។ ការផ្គន្ទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់បុគ្គល
មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើននូវឥន្ទ្របិណ្ឌ គឺ ភិក្ខុតវរក អប់រំ
ធ្វើឱ្យច្រើន នូវធម៌ទាំងនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ចំរើន
នូវឥន្ទ្របិណ្ឌ ។

[២៦៨] ចុះភិក្ខុ ចំរើននូវឥន្ទ្របិណ្ឌ ប្រកបដោយវិយសមាធិនិង
បធានសម្មារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
ចំរើននូវលោកុត្តរដ្ឋាន ជាជិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
(នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវធិដ្ឋិតទ្បាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
ស្ងួតចាកកាមទាំងទ្បាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខា-
បដិបទានភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា ចំរើននូវឥន្ទ្របិណ្ឌ
ប្រកបដោយវិយសមាធិនិងបធានសម្មារ ។

[២៦៩] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិយៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រា-
រាជ្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មារាយាមៈ វិយសម្ភោ-
ជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមក្ខ រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ខ ណា នេះហៅថា វិយៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ នៃចិត្ត
។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ភោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមក្ខ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងមក្ខ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធាន-
សម្មារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាប្រាជ្ញាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សម្មាភយាមោ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គោ មគ្គន្តិ មគ្គបរិយា-
បន្នំ អយំ វុច្ចតិ បដាបសម្មារោ ។ ឥតិ ឥមិនា ច
វិរិយេន ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បដា-
សម្មារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។ សមញ្ញកតោ
តេន វុច្ចតិ វិរិយសមាធិប្បធានសម្មារសមញ្ញកតោតិ ។

(២៧០) ឥន្ទ្រិតិ យា តេសិ ធម្មានិ ឥន្ទិ សមិទ្ធិ
ឥជ្ឈនា សមិជ្ឈនា លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ
ដុសនា សន្និកវិយា ឧបសម្បនា ។ ឥន្ទិចានោតិ
តថាភូតស្ស ដស្សោ ។ បេ ។ បត្តាហា អវិក្ខោចោ ។
ឥន្ទិចានិ កាវេតិ តេ ធម្មោ អាសវេតិ កាវេតិ
តហុលីករោតិ តេន វុច្ចតិ ឥន្ទិចានិ កាវេតិ ។

(២៧១) កថារូ ភិក្ខុ ចិត្តសមាធិប្បធានសម្មា-
រសមញ្ញកតិ ឥន្ទិចានិ កាវេតិ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី
សមយេ លោកុត្តរិ ឈានិ កាវេតិ និយ្យានិកំ
អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ បហាធាយ បវមាយ ភូមិ-
យា បត្តិយា វិវិច្ឆុវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈានិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

សម្មាភយាមៈ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា បដានសម្មារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយវិរិយនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសម្មារ
នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិរិយសមាធិនិង
បដានសម្មារ ។

(២៧០) ពាក្យថា ឥន្ទិ គឺ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
ព្រម អាសាសសម្រេច អាសាសសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទិបាទ គឺ
ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងទុក សេចក្តីមិនរាយមាយ របស់
បុគ្គលមានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទិបាទ គឺ ភិក្ខុ
គប់រក អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា ចំរើនឲ្យឥន្ទិបាទ ។

(២៧១) ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិង
បដានសម្មារ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យចម្អិនទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យ
បឋមភូមិ ស្ងួតចាកអាបទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន

ឥទ្ធិពលវិភាគ អរិយសម្ព័ន្ធម័

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ទន្ធាកំញំ តស្មី
សមយេ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារសមញ្ញាគតំ ឥទ្ធិ-
បាទំ កាវេតិ ។

[២៧២] តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ
មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
ចិត្តំ ។ តត្ថ កតមោ សមាធិ ។ យោ ចិត្តស្ស
មិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ឆតិ សមាធិ ។ តត្ថ
កតមោ បធានសង្ខារោ ។ យោ ចេតសំកោ វិ-
យារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ
មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋំ អយំ វុច្ឆតិ បធានសង្ខារោ ។
ឥតិ ឥមិទា ច ចិត្តេន ឥមិទា ច សមាធិជា
ឥមិទា ច បធានសង្ខារេន ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។
សមញ្ញាគតោ តេន វុច្ឆតិ ចិត្តសមាធិប្បធានសង្ខារ
សមញ្ញាគតោតិ ។

ឥទ្ធិពលវិភាគ អរិយសម្ព័ន្ធម័

ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថាចំរើនឡូវ
ឥទ្ធិបាទ ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ ។

[២៧២] បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹង
អារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលវិភិតអំពី
វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅ វៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បធានសង្ខារ តើដូចម្តេច ។
ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាវាយាមៈ វិ-
យសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
បធានសង្ខារ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ចិត្តនេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបធានសង្ខារនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយចិត្តសមាធិនិងបធានសង្ខារ
ដោយប្រការដូច្នោះ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[២៧៣] ឥន្ទ្រិតិ យោ តេសី ធម្មានំ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រិយា សមិទ្រិយា លាភោ បដិលាភោ
 បត្តិ សម្បត្តិ ធុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បទា ។
 ឥន្ទ្រិចារោតិ តថាក្ខតស្ស ដស្សោ ។ បេ ។ បត្តា-
 យោ អវិក្កេចោ ។ ឥន្ទ្រិចារិ ភាវេតិ តេ
 ធម្មេ អាសេវេតិ ភាវេតិ ពហុលីករោតិ តេន
 វុច្ចតិ ឥន្ទ្រិចារិ ភាវេតិ ។

[២៧៤] កតញ្ច ភិក្ខុ វីមិសាសមាធិប្បនាទ-
 សង្ខារសបដ្ឋានតំ ឥន្ទ្រិចារិ ភាវេតិ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ
 បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បវមី ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទិ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ វីមិសាសមា-
 ធិប្បនាទសង្ខារសបដ្ឋានតំ ឥន្ទ្រិចារិ ភាវេតិ ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

[២៧៥] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម អាការសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចារិ គឺ
 ការពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គង់ខុត សេចក្តីមិនពេញមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចារិ គឺ ភិក្ខុគប់រក
 អប់រំ ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ខើបពោល
 ថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចារិ ។

[២៧៦] ចុះភិក្ខុ ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចារិ ប្រកបដោយវីមិសាសមាធិ
 និវេទនាសង្ខារ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនា
 នេះ ចំរើនឲ្យលោកុត្តរជ្ជពន្ធដាន ជាខ្សែរន្តរិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការ
 មិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់
 ឲ្យបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមជ្ជពន្ធដាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិញ្ញា កងសម័យនោះ ភិក្ខុ ឈ្មោះថា
 ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចារិ ប្រកបដោយវីមិសាសមាធិនិវេទនាសង្ខារ ។

ឥន្ទ្របិណ្ឌ អភិធម្មករដំបូង

(២៧៤) ឥន្ទ្រ កកតមោ វិមំសា ។ យោ បញ្ញា
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ វិមំសា ។ ឥន្ទ្រ កកតមោ សមាធិ ។
 យា ចិត្តស្ស មិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
 សមាធិ ។ ឥន្ទ្រ កកតមោ បដានសង្ខារោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មារា-
 យា វិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ បដានសង្ខារោ ។ ឥតិ ឥយាយ ច
 វិមំសាយ ឥមិនា ច សមាធិនា ឥមិនា ច បតា-
 នសង្ខារោ ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧទាក-
 តោ សមុទាកតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ ស-
 មន្នាកតោ តេន វុច្ចតិ វិមំសាសមាធិប្បដានសង្ខារ-
 សមន្នាកតោតិ ។

ឥន្ទ្របិណ្ឌ អភិធម្មករដំបូង

(២៧៥) បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ វិមំសា តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា
 ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយោ សម្មាធិដ្ឋិ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គវិនិម្ពត្ត រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា វិមំសា ។
 បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ សមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការតាំងនៅវិនិច្ឆ័យ
 ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គវិនិម្ពត្ត រាប់បញ្ចូល
 កងមគ្គ ណា នេះហៅថា សមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ បដាន-
 សង្ខារ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសាទព្រាហ្មយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត
 ។ បេ ។ សម្មារាយាម វិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គវិនិម្ពត្ត រាប់បញ្ចូល
 កងមគ្គ ណា នេះហៅថា បដានសង្ខារ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង
 មូលមិត ចូលពៅជិត អែបវែប កៀកកើយ ប្រជិតប្រជី ប្រកប
 ព្រម ដោយវិមំសានេះផង ដោយសមាធិនេះផង ដោយបដានសង្ខារ
 នេះផង ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិមំសាសមាធិ
 និងបដានសង្ខារ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២៧៦] ឥន្ទ្រិតិ យា តេសំ ធម្មានិ ឥន្ទ្រិ
 សមិទ្ធិ ឥន្ទ្រិចា សមិទ្ធិចា លាភោ បដិលាហោ
 បន្តិ សម្បន្តិ ដុសនា សន្តិកិរិយា ឧបសម្បនា ។
 ឥន្ទ្រិចាទោតិ តថាភូតស្ស ជស្សោ ។ បេ ។ បត្តា-
 ហោ អវិត្តោចា ។ ឥន្ទ្រិចានិ ភាវេតិ តេ ធម្ម-
 អាសេវតិ ភាវេតិ តហាលកោតិ តេន វុច្ឆតិ ឥន្ទ្រិ-
 ចានិ ភាវេតិ ។

[២៧៧] ចត្តារោ ឥន្ទ្រិចាទោ ធម្មិទ្ធិចាទោ
 វិរិយិទ្ធិចាទោ ចិត្តិទ្ធិចាទោ វិមិសិទ្ធិចាទោ ។

[២៧៨] តត្ថ កតមោ ធម្មិទ្ធិចាទោ ។ ឥន
 ភិក្កុ យស្មី សមយេ លោក្កត្តិ ឈានិ ភាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ បហានាយ
 បថមាយ ភូមិយា បន្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ
 ។ បេ ។ បថមិ ឈានិ ឧបសម្បន្តិ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ យោ តស្មី សមយេ
 ធម្មោ ធម្មិកតា តត្ថកម្យតា កុសលោ ធម្មច្ន-
 ធា អយំ វុច្ឆតិ ធម្មិទ្ធិចាទោ អវិសេសា ធម្មា
 ធម្មិទ្ធិកាធសម្បយុត្តា ។

[២៧៦] ពាក្យថា ឥន្ទ្រិ បានដល់ការសម្រេច ការសម្រេច
 ព្រម ពាក្យសម្រេច អាការសម្រេចព្រម ការបាន ការបានចំពោះ
 ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ កិរិយាធ្វើឲ្យជាក់ច្បាស់ ការ
 បានគ្រប់គ្រាន់ ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ។ ពាក្យថា ឥន្ទ្រិចាទ គឺ ការ
 ពាល់ត្រូវ ។ បេ ។ ការផ្គងទុក សេចក្តីមិនឲ្យមាយ របស់បុគ្គល
 មានសភាពដូច្នោះ ។ ពាក្យថា ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ គឺ កិក្កុគប់ក អប់រំ
 ធ្វើឲ្យច្រើន ឲ្យធម៌ទាំងឡាយនោះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
 ចំរើនឲ្យឥន្ទ្រិចាទ ។

[២៧៧] ឥន្ទ្រិចាទ ២ យ៉ាង គឺ ធម្មិទ្ធិចាទ ១ វិរិយិទ្ធិចាទ ១
 ចិត្តិទ្ធិចាទ ១ វិមិសិទ្ធិចាទ ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឥន្ទ្រិចាទទាំងនោះ ធម្មិទ្ធិចាទ តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិក្កុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឲ្យលោក្កត្តរដ្ឋាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនសន្សំ (ឲ្យកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះឲ្យទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាគិញ ក្នុង
 សម័យនោះ សេចក្តីប្រាថ្នា ភាពនៃបុគ្គលមានសេចក្តីប្រាថ្នា ភាព
 នៃបុគ្គលប្រាថ្នាដើម្បីធ្វើ ការប្រាថ្នាធម៌ជាគុសល ណា នេះហៅថា
 ឥន្ទ្រិចាទ ពួកធម៌វិសេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឥន្ទ្រិចាទ ។

ឥន្ទ្រវិញ្ញាណ អភិធម្មោធម៌

[២៧៩] តត្ថ កតតោ វិវិយិទ្ធិចានោ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្តិ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ
 បហានាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ យោ តស្មី
 សមយេ ចេតសិកា វិវិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយោ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កនំ មក្កបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ចតិ វិវិយិទ្ធិចានោ អវសេសា ធម្មា វិវិ-
 យិទ្ធិចានសម្មយុត្តា ។

[២៨០] តត្ថ កតតោ ចិត្តិទ្ធិចានោ ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្តិ ឈានំ
 ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ ប-
 ហានាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ យិ តស្មី សមយេ
 ចិត្តិ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
 ណានាតុ អយំ វុច្ចតិ ចិត្តិទ្ធិចានោ អវសេសា
 ធម្មា ចិត្តិទ្ធិចានសម្មយុត្តា ។

ឥន្ទ្រវិញ្ញាណ អភិធម្មោធម៌

[២៧៩] បណ្ណាឥន្ទ្រចានំនោះ វិវិយិទ្ធិចាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជាទិ-
 យ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាគិញ្ញា ក្នុង
 សម័យនោះ ការប្រាជ្ញាព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
 វាយាមៈ វិវិយសម្ពោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា
 នេះហៅថា វិវិយិទ្ធិចាន ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 វិវិយិទ្ធិចាន ។

[២៨០] បណ្ណាឥន្ទ្រចានំនោះ ចិត្តិទ្ធិចាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជាទិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាគិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណ-
 នាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនាតុនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្តិទ្ធិចាន
 ពួកធម៌ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយចិត្តិទ្ធិចាន ។

អភិធម្មប្រដេក វិភង្គ

[២៨០] ឧត្ត តតតោ វិមិសិទ្ធិកាណោ ។ វេល
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ខត្តា ឈានំ កាវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បរាណោយ
 បវមាយ ក្រមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ តាមេហិ ។ បេ ។
 បវមី ឈានំ ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ទុក្ខោបដិបទិ
 ទុក្ខភិក្ខា យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដានោ ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈ-
 ង្គោ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបទ្ធិ អយំ វុត្តតិ វិមិសិទ្ធិ-
 កាណោ អវិសេសា ធម្មា វិមិសិទ្ធិកាណសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] ចត្តារោ វេទិកាណា វេទ ភិក្ខុ ធម្ម-
 សមាទិច្ឆនានសម្មាសមញ្ញាគតំ វេទិកាណំ កាវេតិ
 វិវិយសមាទិ... ចិត្តសមាទិ... វិមិសា សមាទិច្ឆ-
 នានសម្មាសមញ្ញាគតំ វេទិកាណំ កាវេតិ ។ ចតុទ្ធិ
 វេទិកាណានំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

អភិធម្មប្រដេក វិភង្គ

[២៨១] បណ្ណាវេទិកាណោ វិមិសិទ្ធិកាណោ វេទិកាណោ ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជាទិយ្យា-
 ទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសង្ស័យ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកតាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទានាភិក្ខា កង
 សម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ អមោហា ធម្មវិចយៈ
 សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈង្គ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ
 ណា នេះហៅថា វិមិសិទ្ធិកាណោ ពួកធម៌ដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកប
 ដោយវិមិសិទ្ធិកាណោ ។

ចប់ អភិធម្មាជនីយំ ។

[២៨២] វេទិកាណោ វេទ ភិក្ខុ ធម្ម-
 សមាទិច្ឆនានសម្មាសមញ្ញាគតំ វេទិកាណំ កាវេតិ
 វិវិយសមាទិ... ចិត្តសមាទិ... វិមិសា សមាទិច្ឆ-
 នានសម្មាសមញ្ញាគតំ វេទិកាណំ កាវេតិ ។ ចតុទ្ធិ
 វេទិកាណានំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

ឥន្ទ្រពរវិក្កេ បញ្ញាប្បវត្តំ

[២៥៣] កុសលាយេ សិយា សុខាយ វេ
 ធិនាយ សម្មយុត្តា សិយា អនុក្កមសុខាយ វេ
 ធិនាយ សម្មយុត្តា វិចារកធម្មធម្មា អនុចានិណ្ឌានុ
 ចានិយា អសន្តិលិដ្ឋា សន្តិលេសិកា សិយា សវិតក្កា
 សវិបាក សិយា អវិតក្កវិចារមត្តា សិយា អវិតក្កា
 វិចារក សិយា បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ឧបេត្តាសហគតា លេវ ធិស្សនេន ន កា
 វនាយ បហាតត្វា លេវ ធិស្សនេន ន កាវនាយ
 បហាតត្វហេតុកា អបចយតាមិណោ សេត្តា អប្ប
 មាលា អប្បមាលារម្មណា បណីតា សម្មត្តិយ
 តា ន មត្តារម្មណា មក្កៈហេតុកា ន មត្តាធិបតិ
 វោ សិយា ឧប្បន្នា សិយា អនុប្បន្នា ន វត្តត្វា
 ឧប្បនិលោតិ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា
 សិយា បច្ចុប្បន្នា ន វត្តត្វា អតីតារម្មណាតិបិ អនា
 គតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បន្នារម្មណាតិបិ សិយា អជ្ឈតា
 សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈតតហិទ្ធា តហិទ្ធារម្ម
 ណា អនិធិស្សនាប្បដិយា ។

ឥន្ទ្រពរវិក្កេ បញ្ញាប្បវត្តំ

[២៥៣] ឥន្ទ្រពរ ២ ជាគុសលកម្មយយោន៍ ប្រកបដោយសុខ
 វេទនាគឺមាន ប្រកបដោយអនុក្កមសុខវេទនា តែមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ដែលកិលេសមានគណ្ណាជាដើមមិនកាន់យក ទាំងមិនជាប្រយោជន៍
 ដល់វេទនា មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់នូវសេចក្តីសៅហ្មងក៏មាន
 ប្រកបដោយវិតក្កៈនិងវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមវិចារៈក៏
 មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ច្រឡំដោយបីក៏មាន ច្រឡំ
 ដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយទេវេត្វា ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាធម៌មានវេហតុដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ
 មិនគួរលះដោយការវា ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ)
 ជាសេសសេក្ខៈ ជាធម៌មានប្រមាណមិនមាន មានការម្នាក់ប្រមាណ
 មិនមាន ជាធម៌ដ៏ទុក្ខ មានសភាពត្រូវនឹងទៀង មិនមែនមានមគ្គជា
 ការម្នាក់ មានមគ្គជាវេហតុ មិនមែនមានមគ្គជាអធិបតី ក៏មាន កើត
 ឡើងហើយ ក៏មាន មិនបានកើតឡើង តែមិនគួរភោលថា បម្រុងនឹង
 កើតឡើង ក៏មាន ជាអតីត ក៏មាន ជាអនាគត ក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរភោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានការម្នាក់ជា
 អនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផង ក៏មាន ជាខាងក្រុង ក៏មាន
 ជាខាងក្រៅ ក៏មាន ខាងក្រុងទាំងខាងក្រៅ មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[២៧៤] វិមិសិទ្ធិបាទ ហេតុ តាយា ឥទ្ធិបាទា ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ វិមិសិទ្ធិបាទ ហេតុ ចេវ សហេតុកា ច តាយា ឥទ្ធិបាទា ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិបាទ ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តាយា ឥទ្ធិបាទា ន វត្តញ្ចា ហេតុ ចេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ ន ច ហេតុ ។ តាយា ឥទ្ធិបាទា ន ហេតុ សហេតុកា វិមិសិទ្ធិបាទា ន វត្តញ្ចា ន ហេតុ សហេតុកាតិបិ ន ហេតុ អហេតុកាតិបិ ។

[២៧៥] សប្បច្ចយា សម្ពុតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា អនាសវា អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវា ចេវ សាសវា ចាតិបិ សាសវា ចេវ នោ ច អាសវាតិបិ ន វត្តញ្ចា អាសវា ចេវ អាសវិសម្បយុត្តា ចាតិបិ

[២៧៤] វិមិសិទ្ធិបាទ ជាហេតុ ឥទ្ធិបាទ ព មិនមែនជាហេតុ ។ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិបាទ ជាហេតុផង ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុផង ឥទ្ធិបាទ ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ នឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ វិមិសិទ្ធិបាទ ជាហេតុផង ប្រកប ដោយហេតុផង ឥទ្ធិបាទ ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប ដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ ឥទ្ធិបាទ ព មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ វិមិសិទ្ធិបាទ មិនគួរពោលថា មិនមែនជាហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនជាហេតុ ទាំងឥតហេតុផង ។

[២៧៥] ឥទ្ធិបាទ ៤ ប្រកបដោយច្រើន ត្រូវច្រើនភាគតែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនមានការប៉ះពាល់ ជាអរូប ជាលោកុត្តរ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ (មានចក្ខុវិញ្ញាណជាដើម) មិនគប្បី ដឹង ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ឥទ្ធិបាទ ៤ មិនមែនអាសវៈ ទាំងមិនមាន អាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅ ជាមួយនឹងអាសវៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជា អាសវៈផងទេ មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង

អាសវសម្បយុត្តា ទេវ ទោ ច អាសវតិច្ឆិ វាសវិប្ប-
 យុត្តអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ តន្ត្រា
 ។ បេ ។ នោ ទិយា ។ បេ ។ នោ យោតា ។ បេ ។
 នោ នីវរណា ។ បេ ។ នោ បរាមាសោ ។ បេ ។

[២៨៦] សារម្មណា ។ តយោ ឥទ្ធិទាណ នោ
 ចិត្តា ចិត្តិទ្ធិទាណោ ចិត្តំ ។ តយោ ឥទ្ធិទាណ
 ចេតសិកា ចិត្តិទ្ធិទាណោ អចេតសិកា ។ តយោ
 ឥទ្ធិទាណ ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តិទ្ធិទាណោ ន វត្តញ្ចា
 ចិត្តន ឥទ្ធិទាណោ ចិត្តន វិប្បយុត្តាតិច្ឆិ ។
 តយោ ឥទ្ធិទាណ ចិត្តសិសដ្ឋា ចិត្តិទ្ធិទាណោ ន
 វត្តញ្ចា ចិត្តន សិសដ្ឋាតិច្ឆិ ចិត្តន វិសិសដ្ឋា-
 តិច្ឆិ ។ តយោ ឥទ្ធិទាណ ចិត្តសម្បដ្ឋាណា ចិត្តិទ្ធិ-
 ទាណោ នោ ចិត្តសម្បដ្ឋាណោ ។ តយោ ឥទ្ធិទាណ
 ចិត្តសហគុណោ ចិត្តិទ្ធិទាណោ នោ ចិត្តសហគុ ។
 តយោ ឥទ្ធិទាណ ចិត្តានុបវិវត្តិណោ ចិត្តិទ្ធិទាណោ នោ
 ចិត្តានុបវិវត្តិ ។ តយោ ឥទ្ធិទាណ ចិត្តសិសដ្ឋស-
 ម្បដ្ឋាណា ចិត្តិទ្ធិទាណោ នោ ចិត្តសិសដ្ឋសម្បដ្ឋាណោ ។

ថាប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងឡើយ គឺជាធម៌ប្រាស
 ចាកអាសវៈ តាំងមិនមានការៈ ។ ឥទ្ធិទាណ ២ មិនមែនសញ្ញាជនៈ
 ។ បេ ។ មិនមែនតន្ត្រៈ ។ បេ ។ មិនមែនទិយៈ ។ បេ ។ មិនមែន
 យោតាៈ ។ បេ ។ មិនមែននីវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសាៈ ។ បេ ។

[២៨៦] ឥទ្ធិទាណ ២ ប្រកបដោយអាស្រ័យ ។ ឥទ្ធិទាណ
 ៣ មិនមែនចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ ជាចិត្ត ។ ឥទ្ធិទាណ ៣ ជាចេតសិក
 ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនមែនចេតសិក ។ ឥទ្ធិទាណ ៣ ប្រកបដោយចិត្ត
 ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនគួរកោលថា ប្រកបដោយចិត្តផង ថា ប្រាសចាកចិត្តផង
 ឡើយ ។ ឥទ្ធិទាណ ៣ ច្រឡំដោយចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនគួរកោលថា
 ច្រឡំដោយចិត្តផង ថា មិនច្រឡំដោយចិត្តផងទេ ។ ឥទ្ធិទាណ ៣ តាំង
 ឡើង អំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនមែនតាំងឡើង អំពីចិត្ត ។ ឥទ្ធិទាណ ៣
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនមែនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥទ្ធិទាណ ៣
 ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនមែនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥទ្ធិទាណ ៣
 ច្រឡំតាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ចិត្តិទ្ធិទាណ មិនច្រឡំមិនតាំងឡើងអំពីចិត្ត ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គោ

តយោ ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហកុណោ ចិត្តិ-
 ទ្ធិចាណោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានសហក្ខ ។ តយោ
 ឥន្ទ្រិចាណា ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានាធិបរិវត្តិណោ ចិត្តិទ្ធិចា-
 ណោ នោ ចិត្តសំសដ្ឋសមុដ្ឋានាធិបរិវត្តិ ។ តយោ
 ឥន្ទ្រិចាណា តាហិក ចិត្តិទ្ធិចាណោ អន្សត្តិកោ ។ ធុចាណា
 អនុចាធិដ្ឋា ។

[២៨៧] ធុចាណា ។ បេ ។ នោ តិលសោ
 ។ បេ ។ ន ធុស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ធុស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា សវិត្តកា សិយា
 អវិត្តកា សិយា សវិចារា សិយា អវិចារា សិយា
 សុប្បតិកា សិយា អប្បតិកា សិយា បីតិសហគ-
 តា សិយា ន បីតិសហគតា សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា សិយា ឧបេត្តាសហគតា
 សិយា ន ឧបេត្តាសហគតា ន កាមាវចរា ន
 អរូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយាបដ្ឋា និយ្យានិកា
 និយតា អនុត្តរា អរណាតិ ។

បញ្ចប្បដ្ឋានំ ។
 ឥន្ទ្រិចាវិភង្គោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គោ

ភ័ទ្ធិបុរោ ពា ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបុរោ
 មិនច្រឡំ មិនតាំងឡើង មិនកើតជាមួយនឹងចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាណា ពា
 ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ចិត្តិទ្ធិបុរោ មិនច្រឡំ
 មិនតាំងឡើង មិនប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ។ ឥន្ទ្រិចាណា ពា ជាខាងក្រៅ
 ចិត្តិទ្ធិបុរោ ជាខាងក្នុង ។ ឥន្ទ្រិចាណា ២ មិនមែនទុក្ខទា ដែលកិលេស
 មានកណ្តានិងទិដ្ឋិជាដើមមិនកាន់យកហើយ ។

[២៨៧] ឥន្ទ្រិចាណា ២ មិនមែនទុក្ខទា ។ បេ ។ មិនមែន
 កិលេស ។ បេ ។ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយភាវនា
 ប្រកបដោយវិត្តក៏មាន មិនមានវិត្តក៏មាន ប្រកបដោយវិចារៈ
 ក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិ
 ក៏មាន ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ច្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ច្រឡំដោយឧបេត្តា
 មិនច្រឡំដោយឧបេត្តា តែមិនមែនជាភាមាវចរា មិនមែនជាអរូចាវចរា មិន
 មែនជាអនុចាវចរា ជាអបរិយាបដ្ឋា ជានិយ្យានិកៈ ជានិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិ ក៏មាន ។

ចប់ បញ្ចប្បដ្ឋានំ ។
 ចប់ ឥន្ទ្រិចាវិភង្គោ ។

[២៧៨] សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ បីតិសម្មា-
សម្ពុទ្ធិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

[២៧៩] តត្ថ កតមោ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
នំ ធិត្តុ សតិមា ហោតិ បរមេន សតិទេបក្កេន
សមញ្ញតតោ ចិរកតម្បិ ចិរកាសិតម្បិ សវិតា អនុ-
ស្សិតា អយំ វុច្ចតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ សោ
តថាសតោ វិហារតោ នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិទតិ
បវិចិទតិ(១) បរិវិមំសំ អាបជ្ជតិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយ-
សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ តស្ស នំ ធម្មំ បញ្ញាយ វិចិទតោ
បវិចិទតោ(២) បរិវិមំសំ អាបជ្ជតោ អារទ្ធិ ហោតិ
វិរិយំ អសស្សិធំ អយំ វុច្ចតិ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
អារទ្ធិវិរិយស្ស ឧប្បជ្ជតិ បីតិ ធិរាមិសា អយំ វុច្ចតិ
បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ បីតិមទស្ស កាយោបិ បស្សម្ពតិ
ចិត្តិបិ បស្សម្ពតិ អយំ វុច្ចតិ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

[២៧៨] ពោធិ៍សាត់ គឺ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ ធម្មវិចយសម្មា-
សម្ពុទ្ធិ ១ វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១
សមាធិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ ទុបក្ខាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ ។

[២៧៩] បណ្តាសម្មាសម្ពុទ្ធិ ទាំងនោះ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ តើដូច
ម្តេច ។ ភិក្ខុកងសាសនានេះ ជាអ្នកមានស្មារតី ប្រកបដោយស្មារតី
នឹងបញ្ញាខ្ពស់បំផុតប្រសើរ ជាអ្នករលឹក នឹកឃើញ ខ្លួនអំពីវេលាខ្លួន
ឬអ្នកដទៃធ្វើហើយ អស់កាលយូរក្តី ខ្លួនត្រឡប់វេលាខ្លួន ឬ អ្នកដទៃ
និយាយហើយ អស់កាលយូរក្តី នេះហៅថា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
ភិក្ខុនោះ ជាអ្នកមានស្មារតី មានសភាពដូច្នោះ វែងឆ្ងាយស្រួត
ខ្លួនធម៌នោះ ដោយបញ្ញា វែងឆ្ងាយខ្លួនខ្លាចរាជការដុំវិញ នេះហៅថា
ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ កាលភិក្ខុនោះ ពិនិត្យ ស្រួត ខ្លួនធម៌នោះដោយ
បញ្ញា ដល់ខ្លួនការពិចារណាដុំវិញ វិរិយដោយគុណវេលាខ្លួនប្រាកដហើយ
មិនបញ្ជាក់ ក៏មាន នេះហៅថា វិរិយសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ កាលភិក្ខុ
មានព្យាយាមប្រាកដហើយ បីតិប្រាសចាកតាមិសៈ ក៏កើតខ្លាំង នេះ
ហៅថា បីតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ កាលភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយបីតិ
កាយក៏ស្ងប់រម្ងាប់ ចិត្តក៏ស្ងប់រម្ងាប់ នេះហៅថា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ។

បស្សន្តិកាយស្ស សុខិទោ ចិន្តិ សមាធិយតិ អយំ
វុត្តតិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ សោ តថា សមាហិតិ
ចិន្តិ សាធុតិ អជ្ឈបេត្តិតា ហោតិ អយំ វុត្តតិ
ទបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៧០] សត្ត ភោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ
ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ បតិសម្ពោ-
ជ្ឈន្តោ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ
ទបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[២៧១] តត្ថ កតហោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
អត្ថិ អជ្ឈតិ ធម្មសុ សតិ អត្ថិ ពហិទ្ធា ធម្ម-
សុ សតិ ។ យទចិ^(១) អជ្ឈតិ ធម្មសុ សតិ
តទចិ^(២) សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ
និព្វានាយ សំវត្តតិ ។ យទចិ ពហិទ្ធា ធម្មសុ
សតិ តទចិ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោ-
ធាយ និព្វានាយ សំវត្តតិ ។

១ ១. សព្ពត្ត ហំសេសុ យភបិភិ ទិស្សន្តិ ។ ២ ១. សព្ពត្ត ហំសេសុ តភា-
បិភិ ទិស្សន្តិ ។

កាលភិក្ខុមានកាយស្ងប់រម្ងាប់ មានសេចក្តីសុខ ចិត្តក៏តម្កល់ទៅមាំ នេះ
ហៅថា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ។ ភិក្ខុនោះជាអ្នកវិចារណាឃើញដោយ
ប្រពៃ ឲ្យចិត្តដែលតម្កល់ខុសៗ មានសភាពដូច្នោះ នេះហៅថា ទបេត្តា-
សម្ពោជ្ឈន្ត ។

[២៧០] ភោជ្ឈន្ត ៧ គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ធម្មវិចយសម្ពោ-
ជ្ឈន្ត ១ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្ត ១
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ទបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។

[២៧១] បណ្តាសម្ពោជ្ឈន្តទាំងនោះ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត តើដូច
ម្តេច ។ សតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន សតិក្នុងធម៌ទាំង
ឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្នុង មាន
ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី
ត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិវ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើសតិក្នុងធម៌ទាំង
ឡាយខាងក្រៅ មាន ក្នុងកាលណា សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិវ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៧២] តត្ថ កតតោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈ-
 ង្កោ ។ អត្ថំ អជ្ឈនំ ធម្មសុ បវិចយោ អត្ថំ
 តហិទ្ធា ធម្មសុ បវិចយោ ។ យទបិ អជ្ឈនំ
 ធម្មសុ បវិចយោ តទបិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈ-
 ង្កោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ តហិទ្ធា ធម្មសុ បវិចយោ តទបិ ធម្ម-
 វិចយសម្ពោជ្ឈ-ង្កោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វា-
 ធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៧៣] តត្ថ កតតោ វិយសម្ពោជ្ឈ-
 ង្កោ ។ អត្ថំ កាយិកំ វិយំ អត្ថំ ចេតសិកំ វិយំ ។
 យទបិ កាយិកំ វិយំ តទបិ វិយសម្ពោជ្ឈ-
 ង្កោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។
 យទបិ ចេតសិកំ វិយំ តទបិ វិយសម្ពោជ្ឈ-
 ង្កោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ធិត្វាធាយ សំវត្ថុតិ ។

[២៧២] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្កោ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្កោ តើ
 ដូចម្តេច ។ ការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្នុងក៏មាន ការសង្កេត
 ក្នុងធម៌ទាំងឡាយ ខាងក្រៅក៏មាន ។ បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំង
 ឡាយខាងក្នុង មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈង្កោ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ
 ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីនិរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។
 បើការសង្កេតក្នុងធម៌ទាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ធម្មវិចយ-
 សម្ពោជ្ឈង្កោ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៧៣] បណ្ណសម្ពោជ្ឈង្កោ វិយសម្ពោជ្ឈង្កោ តើដូច
 ម្តេច ។ វិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយក៏មាន វិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្តក៏
 មាន ។ បើវិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ មានក្នុងកាលណា វិយសម្ពោ-
 ជ្ឈង្កោ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើវិយៈប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត មានក្នុងកាលណា
 វិយសម្ពោជ្ឈង្កោ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បី
 និរ្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៧២] តត្ថ កតតមោ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

អត្ថំ សវិតក្កសវិចារា បីតិ អត្ថំ អវិតក្កាវិចារា

បីតិ ។ យទបិ សវិតក្កសវិចារា បីតិ តទបិ

បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ទិក្ខាធាយ

សវិត្តតំ ។ យទបិ អវិតក្កាវិចារា បីតិ តទបិ បីតិ-

សម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញាយ សម្ពោធាយ ទិក្ខាធាយ

សវិត្តតំ ។

[២៧៣] តត្ថ កតតមោ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

អត្ថំ កាយប្បស្សន្តិ អត្ថំ ចិត្តប្បស្សន្តិ ។ យទបិ

កាយប្បស្សន្តិ តទបិ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-

យ សម្ពោធាយ ទិក្ខាធាយ សវិត្តតំ ។ យទបិ

ចិត្តប្បស្សន្តិ តទបិ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិញ្ញា-

យ សម្ពោធាយ ទិក្ខាធាយ សវិត្តតំ ។

[២៧៤] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច

ម្តេច ។ បីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន បីតិ មិន

មានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើបីតិ ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកប

ដោយវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹង

ច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិក្ខាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើបីតិ

មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មាន ក្នុងកាលណា បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏

ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិក្ខាន ក្នុងកាល

នោះដែរ ។

[២៧៥] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ កាយប្បស្សន្តិ (សេចក្តីស្ងប់កាយ) ក៏មាន ចិត្តប្ប-

ស្សន្តិ (សេចក្តីស្ងប់ចិត្ត) ក៏មាន ។ បើកាយប្បស្សន្តិ មាន ក្នុង

កាលណា បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បី

ត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិក្ខាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើចិត្តប្បស្សន្តិ មាន

ក្នុងកាលណា បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់

ដើម្បីត្រាស់ដឹង ដើម្បីទិក្ខាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៧៦] តត្ថ កតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ សវិតត្ថោ អវិចារោ សមាធិ អត្ថំ អវិតត្ថោ
 អវិចារោ សមាធិ ។ យទបិ សវិតត្ថោ
 សវិតារោ សមាធិ តទបិ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អ-
 ភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថតិ ។
 យទបិ អវិតត្ថោ អវិចារោ សមាធិ តទបិ សមា-
 ធិសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វា-
 ជាយ សំវត្ថតិ ។

[២៧៧] តត្ថ កតមោ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 អត្ថំ អជ្ឈត្ថំ ធម្មសុ ឧបេក្ខា អត្ថំ តហិទ្ធា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា ។ យទបិ អជ្ឈត្ថំ ធម្មសុ
 ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អភិក្ខាយ
 សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថតិ ។ យទបិ តហិទ្ធា
 ធម្មសុ ឧបេក្ខា តទបិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ
 អភិក្ខាយ សម្ពោជាយ ធិត្វាជាយ សំវត្ថតិ ។

[២៧៦] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺ
 ដូចម្តេច ។ សមាធិប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន
 សមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បើសមាធិប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានក្នុងកាលណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីគ្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។ បើសមាធិមិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានក្នុងកាល
 ណា សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីគ្រាស់
 ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។

[២៧៧] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ គឺ
 ដូចម្តេច ។ ឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្នុងក៏មាន ឧបេក្ខាក្នុងធម៌
 តាំងឡាយខាងក្រៅក៏មាន ។ បើឧបេក្ខាក្នុងធម៌តាំងឡាយខាងក្នុង
 មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់
 ដើម្បីគ្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាលនោះដែរ ។ បើឧបេក្ខាក្នុង
 ធម៌តាំងឡាយខាងក្រៅ មានក្នុងកាលណា ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តំ ក៏
 ប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីដឹងច្បាស់ ដើម្បីគ្រាស់ដឹង ដើម្បីនិព្វាន ក្នុងកាល
 នោះដែរ ។

[២៧៧] សត្វ ពោជ្ឈង្គុ៎ះ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ។ តត្ថ កត្តាម
 សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ។ វេទ កិក្ខុ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ
 ការេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិវេកនិស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ
 វេស្សន្តបរិណាមិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ
 វិវេយសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ បិទិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ
 បស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ
 ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ការេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិវេកនិ-
 ស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ វេស្សន្តបរិណាមិ ។
 សុត្តន្តបិដក ។

[២៧៨] សត្វ ពោជ្ឈង្គុ៎ះ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ
 ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ។ តត្ថ កត្តាម សត្វ
 ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ។ វេទ កិក្ខុ យស្មី សយមេ លោក្ខត្តរិ
 ណានិ ការេតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមិ និដ្ឋិតានិ
 បហាពាយ បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវេត្តេ កាមេហា
 ។ បេ ។ បបមិ ណានិ ឧបសម្មាជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិ-
 បទិ ទុក្ខាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ សត្វ ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ហោន្តិ
 សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ។

[២៧៨] ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ១ ។ បណ្ណាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះទាំងនោះ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ
 តើដូចម្តេច ។ កិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើននូវសតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ដែល
 អាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាសចាកតម្រេក អា-
 ស្រ័យនូវនិរោធន ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ចំរើននូវធម្មវិចយ-
 សម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ចំរើននូវវិវេយសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ចំរើននូវបិទិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ចំរើន-
 នូវបស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ចំរើននូវសមាធិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ចំរើននូវឧបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ដែលអាស្រ័យនូវសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ អាស្រ័យនូវការប្រាស
 ចាកតម្រេក អាស្រ័យនូវនិរោធន ជាគ្រឿងឈមទៅកាន់ការលះ ។
 ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៧៩] ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខា-
 សម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ១ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ៧ តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា កិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោក្ខត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកភាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាតិញ្ញា កងសម័យនោះ
 ពោជ្ឈង្គុ៎ះ ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ ១ ។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្មោជ្ឈង្គុ៎ះ
 ១ ក៏កើតមាន ។

(៣០០) តត្ថ តតតេហ ភតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា ភតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាភតិ ភតិសម្ពោជ្ឈ-
 ន្តោ មក្កន្តិ មក្កបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ចតិ ភតិសម្ពោ-
 ជ្ឈន្តោ ។

(៣០១) តត្ថ តតតេហ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា បញ្ញា បដាទនា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិ-
 ចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តិ
 មក្កបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ចតិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

(៣០២) តត្ថ តតតេហ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យោ ចេតសិកោ វិរិយារម្មា ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ មក្កន្តិ មក្កបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ចតិ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

(៣០៣) តត្ថ តតតេហ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។
 យា បីតិ ចារោដ្ឋិ អារោទនា បរោទនា ហារសោ
 បហារសោ វិវិទិ វិទក្សំ អត្តមទតា ចិត្តស្ស បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

(៣០០) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ ភតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ ការព្វក ការនឹកឃើញ ។ បេ ។ ការព្វកត្រូវ ភតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ភតិ-
 សម្ពោជ្ឈន្តំ ។

(៣០១) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ
 ដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនខ្វែង ការតិចារណា
 ត្រូវធម៌ ការយល់ត្រូវ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

(៣០២) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីព្យាយាម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា
 វិរិយសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

(៣០៣) បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំទាំងនោះ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច
 ម្តេច ។ សេចក្តីនៃតចិត្ត សេចក្តីរករាយ សេចក្តីសប្បាយ សេចក្តី
 ស្រួល ការស្រស់ស្រាយ ការញញឹមញញែម អំណរ ការអណ្តែត-
 អណ្តូង សេចក្តីត្រេកអរនៃចិត្ត បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៤] តត្ថ កតតមោ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា វេទនាខន្ធស្ស សញ្ញាខន្ធស្ស សង្ខារក្ខន្ធស្ស
វិញ្ញាណក្ខន្ធស្ស បស្សន្តិ បដិប្បស្សន្តិ បស្សក្កតា
បដិប្បស្សក្កតា បដិប្បស្សន្តិកតំ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ
អយំ វុច្ចតិ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៥] តត្ថ កតតមោ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិ-
សម្ពោជ្ឈន្តោ មក្ខន្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

[៣០៦] តត្ថ កតតមោ ទុបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

យា ទុបេត្តា ទុបេត្តតា អដ្ឋ្យេបេត្តតា មដ្ឋ្យត្តតា
ចិត្តស្ស ទុបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ វុច្ចតិ ទុបេ-
ត្តាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។

ឥមេ វុច្ចន្តិ សត្ត ពោជ្ឈន្តោ អវិសសា ធម្មា

សត្តពិ សម្ពោជ្ឈន្តោ សម្បយុត្តា ។

[៣០៧] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ សេវក្តីស្ងប់ សេវក្តីរម្ងាប់ ការស្ងប់ ការរម្ងាប់ ការវិនៃ
ការស្ងប់រម្ងាប់ វិនៃវេទនាខន្ធ សញ្ញាខន្ធ សង្ខារក្ខន្ធ វិញ្ញាណក្ខន្ធ
បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា បស្សន្តិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៨] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ តើដូច

ម្តេច ។ ការតាំងនៅ វិនិច្ឆ័យ ។ បេ ។ ការគិតលំអិតដោយប្រវែក
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលកងមគ្គ ណា នេះហៅថា
សមាធិសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

[៣០៩] បណ្ណាសម្ពោជ្ឈន្តំតាំងនោះ ទុបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តំ តើ

ដូចម្តេច ។ ការរំលឹកឃើញ អាការរំលឹកឃើញ ការរំលឹកឃើញដាក់
ការវិនិច្ឆ័យតាំងនៅជាកណ្តាល ទុបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តំ ណា នេះហៅថា
ទុបេត្តាសម្ពោជ្ឈន្តំ ។

ធម៌តាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈន្តំ ៧ យ៉ាង ធម៌តាំងឡាយដ៏សេស
ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្ពោជ្ឈន្តំតាំង ៧ ។

(៣០៧) សត្វ ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ តត្ថ កតតោ
 សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ វេ ឆ កិក្ក យស្មី សមយ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមិ
 ទិដ្ឋិតានំ បហាធាយ បមេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បមេមិ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ យា តស្មី សមយ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 បក្ខន្ធិ បក្ខបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ឆតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 អវសេសា ធម្មា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា វិយសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា មិទិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សមាទិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតោ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ វេ ឆ កិក្ក
 យស្មី សមយ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ

(៣០៧) ពោធិ៍សាត់ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ ១ ។ បេ ។
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ តត្ថ កតតោ
 សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ វេ ឆ កិក្ក យស្មី សមយ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ អបថយតាមិ
 ទិដ្ឋិតានំ បហាធាយ បមេមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បមេមិ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ យា តស្មី សមយ
 សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 បក្ខន្ធិ បក្ខបរិយាបន្តិ អយំ វុច្ឆតិ សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 អវសេសា ធម្មា សតិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា វិយសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា មិទិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា បស្សន្តិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវសេសា ធម្មា សមាទិសម្មាសម្ពុទ្ធិសម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតោ ឧបេត្តាសម្មាសម្ពុទ្ធិយោ ។ វេ ឆ កិក្ក
 យស្មី សមយ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យានិកំ

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតាទិ បហាធាយ បវមាយ ក្វ-
 មិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
 យាទិ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទិ ទន្ធាកិញ្ញា
 យា តស្មី សមយេ ឧបក្ខា ឧបេក្ខតា អដ្ឋ្យេបេ-
 ក្ខតា មជ្ឈត្តតា ចិត្តស្ស ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អយំ
 វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ អវសេសា ធម្មា ឧ-
 បេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តសម្មយុត្តា ។

[៣០៨] សត្ត ពោជ្ឈន្តោ សតិសម្ពោជ្ឈន្តោ

។ បេ ។ ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្តោ ។ តត្ថ កតតម
 សត្ត ពោជ្ឈន្តោ ។ ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោក្ខត្តវំ យាទិ ការវេតិ និយ្យាទិកំ អបចយ-
 តាមី ទិដ្ឋិតតាទិ បហាធាយ បវមាយ ក្វមិយា
 បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមិ
 យាទិ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទិ ទន្ធា-
 កិញ្ញា តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខាចា ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តាស្សវ
 លោក្ខត្តវស្ស កុសលស្ស យាទិស្ស កតតត្តា
 ការវេតត្តា វិហារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិតាំង
 ឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាកិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ការ
 រំពឹងឃើញ ពាការរំពឹងឃើញ ការរំពឹងឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តតាំង
 នៅជាកណ្តាល ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ណា នេះហៅថា ឧបេក្ខាសម្ពោ-
 ជ្ឈន្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថាប្រកបដោយឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ។

[៣០៨] ពោជ្ឈន្ត វិ យ៉ាង គឺ សតិសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បេ ។

ឧបេក្ខាសម្ពោជ្ឈន្ត ១ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ពោជ្ឈន្ត វិ តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យ ណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើននូវលោកុត្តរជ្ឈាន ជា
 និយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បី
 លះនូវទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាកិញ្ញា ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សៈ កំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំកើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះ ជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។

ពោជ្ឈន្តវិក្កេ អភិធម្មភាជនីយ

បថមំ ណាមំ ឧបសម្មជ្ឈនីហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិក្ខុ
 សុត្តន្តំ វស្សី សមយេ សត្ត ពោជ្ឈន្តោ ហោជ្ឈន្ត
 សតិសម្មាជ្ឈន្តោ ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្តោ ។
 វត្ត កត្តាមា សតិសម្មាជ្ឈន្តោ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មាជ្ឈន្តោ
 បក្កន្តំ បក្កបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុត្តតិ សតិសម្មាជ្ឈន្តោ
 ។ បេ ។ វត្ត កត្តាមា ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្តោ ។
 យា ឧបេត្តា ឧបេត្តា អដ្ឋេបេត្តា បដ្ឋេត្តា
 ចិទ្ធស្ស ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្តោ អយំ វុត្តតិ ឧបេ-
 ត្តាសម្មាជ្ឈន្តោ ។ វេ ឧ វុត្តន្តិ សត្ត ពោជ្ឈន្តោ
 អវសសា ចម្មា សត្តហិ ពោជ្ឈន្តហិ សម្មយុត្តា ។

(៣០៧) សត្ត ពោជ្ឈន្តោ សតិសម្មាជ្ឈន្តោ
 ។ បេ ។ ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្តោ ។ វត្ត កត្តាមា
 សតិសម្មាជ្ឈន្តោ ។ វេ ឧ វត្ត យស្សី សមយេ
 លោក្ខត្តំ ណាមំ កាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតា-
 មិ ទិដ្ឋិតតានិ បហាពាយ បថមាយ ភូមិយា បត្តិ-
 យា វិវិច្ឆា កាវេហិ ។ បេ ។ បថមំ ណាមំ

ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវុត្តកាបដិបទាឧត្តាភិក្ខុ ជាសុត្តាភិក្ខុ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពវៃលោក្ខត្តកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ពោជ្ឈន្ត ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈន្ត ១ ។ បេ ។
 ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្ត ១ ក៏កើតមាន ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈន្តទាំងឡាយនោះ
 សតិសម្មាជ្ឈន្ត តើដូចម្តេច ។ ការព្រឹក ការទឹកឃើញ ។ បេ ។
 ការព្រឹកត្រូវ សតិសម្មាជ្ឈន្ត ជាអង្គវៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
 នេះហៅថា សតិសម្មាជ្ឈន្ត ។ បេ ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈន្តទាំងនោះ
 ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្ត តើដូចម្តេច ។ ការព្រឹកឃើញ អាការព្រឹកឃើញ
 ការព្រឹកឃើញដក់ ភាពវៃចិត្តទាំងនៅជាកណ្តាល ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្ត
 ណា នេះហៅថា ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្ត ។ ធម៌ទាំងនេះ ហៅថា ពោជ្ឈន្ត
 ៧ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាជ្ឈន្ត ៧ ។

(៣០៧) ពោជ្ឈន្ត ៧ យ៉ាង គឺ សតិសម្មាជ្ឈន្ត ១ ។ បេ ។
 ឧបេត្តាសម្មាជ្ឈន្ត ១ ។ បណ្តាសម្មាជ្ឈន្តទាំងនោះ សតិសម្មាជ្ឈន្ត
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនខ្លះលោ-
 ក្ខត្តជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្លះការមិនសន្សំ (ខ្លះ
 គិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្លះបឋម-
 ភូមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ទុត្តាភិញ្ញំ តសី
 សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ
 តេប ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុ-
 សលស្ស ឈាទស្ស កតត្តា អាវិតត្តា វិហារិ
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមិ ឈាទំ ទុបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ទុត្តាបដិបទំ ទុត្តាភិញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តសី
 សមយេ សតិ អទុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិ-
 សម្មោជ្ឈេត្តា មគ្គំ មគ្គបរិយាបទំ អយំ វុច្ចតិ សតិ-
 សម្មោជ្ឈេត្តា អវិសេសា ធម្មា សតិសម្មោជ្ឈេត្តសម្ប-
 យុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈេត្ត-
 សម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា វិវិយសម្មោជ្ឈេត្ត-
 សម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា បិតិសម្មោជ្ឈេ-
 ត្តសម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា បស្សន្តិ-
 សម្មោជ្ឈេត្តសម្បយុត្តា ។ បេ ។ អវិសេសា ធម្មា
 សមាធិសម្មោជ្ឈេត្តសម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមោ ទុ-
 បេត្តាសម្មោជ្ឈេត្តា ។ តេ ធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរិ ឈាទំ ការវតិ ធិយ្យាទិកំ អបថយ តាបិ

ជាទុត្តាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។
 អវិក្ខេបៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុត្តាបដិបទាទន្ទាភិញ្ញា ជាសភាគៈ
 ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបាន
 ធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរលឹក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការរលឹកត្រូវ សតិសម្មោជ្ឈេត្ត ជាអង្គនៃមគ្គ ព្រមទាំងក្នុង
 មគ្គ ណា នេះហៅថា សតិសម្មោជ្ឈេត្ត ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 កំឡោះថា ប្រកបដោយសតិសម្មោជ្ឈេត្ត ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកបដោយធម៌វិចយសម្មោជ្ឈេត្ត ។ បេ ។ ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកបដោយវិវិយសម្មោជ្ឈេត្ត ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកបដោយបិតិសម្មោជ្ឈេត្ត ។ បេ ។
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកបដោយបស្សន្តិសម្មោជ្ឈេត្ត
 ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឡោះថា ប្រកបដោយសមាធិស-
 ម្មោជ្ឈេត្ត ។ បណ្តាសម្មោជ្ឈេត្តទាំងនោះ ទេវតាសម្មោជ្ឈេត្ត តើដូច
 ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនខ្យល់លោកុត្តរជ្ឈាន
 ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្យល់ការមិនស្ងប់ (ខ្យល់កំលោះស្រែ)

ពោជ្ឈង្គវិវដ្ត បញ្ហាបញ្ចក់

និដ្ឋិតតាមិ បបរាធាយ បវេសាយ ក្រមិយា បន្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កោវេសហិ ។ បេ ។ បវេសំ ឈានំ ទុបសប្បដ្ឋ
 វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជសេន្ត
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា ហោតិ ឥវេ ធម្មា
 កុសលា តស្មីវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស តតត្តា ការវតត្តា វិចាតំ វិវិច្ឆេវ កោ-
 វេហិ ។ បេ ។ បវេសំ ឈានំ ទុបសប្បដ្ឋ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទណ្ឌកិញ្ញំ សុញ្ញតំ យា តស្មី សមយេ
 ទេវតោ ទុបក្ខុធា អដ្ឋបេក្ខុធា បដ្ឋវត្តតា ចិត្តស្ស
 ទេវតោសម្មោជ្ឈង្គោ អយំ វុត្តតិ ទេវតោសម្មោជ្ឈ-
 ង្គោ អវិសេសា ធម្មា ទេវតោសម្មោជ្ឈង្គសម្បយុត្តា ។
 អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣១០] សត្ត ពោជ្ឈង្គោ សតិសម្មោជ្ឈង្គោ ធម្ម-
 វិចយសម្មោជ្ឈង្គោ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គោ បីតិសម្មោជ្ឈង្គោ
 បស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គោ សមាធិសម្មោជ្ឈង្គោ ទេវតោ-
 សម្មោជ្ឈង្គោ ។ សត្តន្តំ ពោជ្ឈង្គោនំ កតិ កុសលា
 កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។ កតិ
 សារលា កតិ អរលា ។

ពោជ្ឈង្គវិវដ្ត បញ្ហាបញ្ចក់

ដើម្បីលះខ្លវិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្លវិបវេសក្រមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំង-
 ឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធកិញ្ញា
 ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ កិកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខុបៈ កិកើតមាន
 ធម៌ទាំងនេះជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធកិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិហារ
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ឈាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរំរើនឃើញ អាការរំរើនឃើញ
 ការរំរើនឃើញជាក់ ភាពនៃចិត្តទាំងនៅជាកណ្តាល ទេវតោសម្មោជ្ឈង្គ
 ណា នេះហៅថា ទេវតោសម្មោជ្ឈង្គ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ល្ខោនថាប្រកបដោយទេវតោសម្មោជ្ឈង្គ ។
 ចប់ អភិធម្មាជនីយំ ។

[៣១០] ពោជ្ឈង្គ ៧ គឺ សតិសម្មោជ្ឈង្គ ១ ធម្មវិចយសម្មោ-
 ជ្ឈង្គ ១ វិរិយសម្មោជ្ឈង្គ ១ បីតិសម្មោជ្ឈង្គ ១ បស្សន្តិសម្មោជ្ឈង្គ ១
 សមាធិសម្មោជ្ឈង្គ ១ ទេវតោសម្មោជ្ឈង្គ ១ ។ បណ្តាពោជ្ឈង្គ
 ទាំង ៧ ពោជ្ឈង្គ ជាកុសលប៉ុន្មាន ជាអកុសលប៉ុន្មាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប៉ុន្មាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប៉ុន្មាន ជាអរណៈប៉ុន្មាន ។

(៣០០) សិយា កុសលា សិយា អន្យា តតា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ
 ធន ពោជ្ឈន្តោ សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។
 សិយា វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា អនុចា-
 ធិន្ទានុចានាធិយា អសន្តិលំដ្ឋាសន្តិលសិកា សិយា
 សវិតក្កសវិចារា សិយា អវិតក្កវិចារាមត្តា សិយា
 អវិតក្កវិចារា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្តោ ធន បីតិសហ-
 គតា សុខសហគតា ធន ឧបេក្ខាសហគតា
 ធន ពោជ្ឈន្តោ សិយា បីតិសហគតា សិយា
 សុខសហគតា សិយា ឧបេក្ខាសហគតា ។ លេវ
 ធនស្សនេធន ភាវនាយ បហាតត្វា លេវ ធនស្សនេធន ធន
 ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា សិយា អបថយតាមិ-
 នោ សិយា ធនវិចយតាមិនោ ធនបថយតាមិនោ សិយា
 សេត្តា សិយា អសេត្តា អប្បមាណា អប្បមាណា-
 រម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិ-
 យតា ធន មត្តារម្មណា សិយា មត្តាហេតុកា សិយា
 មត្តាធិបតិនោ សិយា ធន វត្តញ្ចា មត្តាហេតុកាតិបិ

(៣១១) ពោជ្ឈន្ត ៧ ជាកុសលកំមាន ជាអន្យាគ្រឹកកំមាន ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត ប្រកបដោយសុខវេទនា ពោជ្ឈន្ត ៦ ប្រកបដោយសុខ-
 វេទនាកំមាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាកំមាន ។ ពោជ្ឈន្ត ៧
 ជាវិចារកំមាន មានវិចារកធម្មជាប្រក្រតី មានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានតណ្ហាជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
 ជាធម៌មិនសៅហ្មង ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មងកំមាន ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារកំមាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារកំមាន
 មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារកំមាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈន្ត មិនច្រឡំដោយ
 បីតិ តែច្រឡំដោយសុខ មិនច្រឡំដោយទេវតា ពោជ្ឈន្ត ៦ ច្រឡំ
 ដោយបីតិកំមាន ច្រឡំដោយសុខកំមាន ច្រឡំដោយទេវតាកំមាន ។
 ពោជ្ឈន្ត ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា
 មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរលះដោយភាវនា មិនដល់
 ទ្យុតិសេន្យ (ទ្យុតិសេន្យៈ) កំមាន មិនដល់ទ្យុតិសេន្យ (ទ្យុតិ-
 សេន្យៈ) ទាំងមិនដល់ទ្យុតិសេន្យ (ទ្យុតិសេន្យៈ) កំមាន
 ជាបេសសេក្ខកំមាន ជាបេសសេក្ខៈ មានប្រមាណមិនបាន មានកា-
 រម្មណ៍ប្រមាណមិនបាន ជាសភាពទត្តមកំមាន មានសភាពត្រូវ និង
 រឿងកំមាន មិនរឿង មិនមានមត្តជាអារម្មណ៍កំមាន មានមត្តជាហេតុ
 កំមាន មានមត្តជាអធិបតីកំមាន មិនគួរពាលថា មានមត្តជាហេតុនឹង

បត្តានិបតិបោតិបិ សិយា ឧប្ប្រាសិយា អនុ-
 ប្ប្រាសិយា ឧប្ប្រាសិយា អនិសាសិយា
 អនាគតាសិយា បច្ចុប្ប្រាសន វត្តត្វា អតីតា-
 វដ្ឋណាតិបិ អនាគតាវដ្ឋណាតិបិ បច្ចុប្ប្រាសវដ្ឋណា-
 តិបិ សិយា អដ្ឋង្គិកោ សិយា តហិទ្ធា សិយា
 អដ្ឋង្គិកតហិទ្ធា តហិទ្ធាវដ្ឋណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(៣១២) ធម្មវិចយសម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ ធ កោ-
 ដ្ឋង្គិកោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តោ ។
 ធម្មវិចយសម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ ថេវ សហេតុកោ ធ
 ធ កោដ្ឋង្គិកោ ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ សហេតុកោ
 ចាតិ សហេតុកោ ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធម្មវិចយ-
 សម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តោ ធ ធ
 កោដ្ឋង្គិកោ ន វត្តត្វា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តោ
 ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តោ ថេវ ន ធ ហេតុ ។ ធ
 កោដ្ឋង្គិកោ ន ហេតុ សហេតុកោ ធម្មវិចយសម្ពោ-
 ដ្ឋង្គិកោ ន វត្តត្វោ ន ហេតុ សហេតុកោតិបិ ន ហេតុ
 អហេតុកោតិបិ ។

ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនបានកើត
 ឡើងក៏មាន បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្យ៉ាងជាអតីតផង ថា មានការ-
 ម្យ៉ាងជាអនាគតផង ថា មានការម្យ៉ាងជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ជាខាង
 ក្នុងក៏មាន ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានការ-
 ម្យ៉ាងជាខាងក្រៅ មិនប្រកបដោយការយឺញ ទាំងមិនប្រកបដោយ
 ការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣១២) ធម្មវិចយសម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ កោដ្ឋង្គិកោ មិន
 មែនហេតុ ។ កោដ្ឋង្គិកោ ៧ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងហេតុ កោដ្ឋង្គិកោ មិនគួរពោល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិន
 មែនជាហេតុ ។ ធម្មវិចយសម្ពោដ្ឋង្គិកោ ហេតុ ទាំងប្រកបដោយ
 ហេតុ កោដ្ឋង្គិកោ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុ
 ឡើយ គឺ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ កោ-
 ដ្ឋង្គិកោ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ធម្មវិច-
 យសម្ពោដ្ឋង្គិកោ មិនគួរពោល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងអស់ហេតុដូច្នោះផងទេ ។

អក្ខរក្រម វិញ្ញាណ

(៣១៣) សម្បត្តិយោ សម្បត្តិ អនិទស្សនា
 អប្បដិយា អប្បា លោកុត្តរ តេជចិ វិញ្ញយ្យា
 តេជចិ ឧ វិញ្ញយ្យា ។ លោ អាសវា អនាសវា
 អាសវិវ្យយុត្តា ឧ វត្តញ្ច អាសវា ចេវ សាសវា
 ចាតិចិ សាសវា ចេវ លោ ច អាសវាតិចិ ឧ វត្តញ្ច
 អាសវា ចេវ អាសវសម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវស-
 ម្បយុត្តា ចេវ លោ ច អាសវាតិចិ អាសវិវ្យយុត្តាអនា-
 សវា ។ លោ សាញាជនា ។ បេ ។ លោ គុត្តា ។ បេ ។
 លោ ឌិយា ។ បេ ។ លោ យោតា ។ បេ ។ លោ
 ជីវណា ។ បេ ។ លោ បរាមាសា ។ បេ ។ សារម្មណា
 លោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសិ-
 សដ្ឋា ចិត្តសម្បដ្ឋា ចិត្តសហគុដោ ចិត្តាទុបវិវត្តលោ
 ចិត្តសិសដ្ឋសម្បដ្ឋា ចិត្តសិសដ្ឋសម្បដ្ឋា ឧសហគុដោ
 ចិត្តសិសដ្ឋសម្បដ្ឋា ទុបវិវត្តលោ ពាហិក ទុបាណា អ-
 ទុបាណា ។ ទុបាណា ។ បេ ។ លោ កិលេសា
 ។ បេ ។

អក្ខរក្រម វិញ្ញាណ

(៣១៣) ពោជ្ឈន្ត វេ ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យភាគកែតង
 មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិនគប្បីដឹង
 ដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ មិនមែនភាសាៈ ទាំងមិនមានភាសាៈ
 ប្រាសចាកភាសាៈ មិនគួរពោល ថា ជាភាសាៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងភាសាៈផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងភាសាៈ តែមិនមែនភាសាៈ
 ផងឡើយ មិនគួរពោល ថា ជាភាសាៈ ទាំងប្រកបដោយភាសាៈផង
 ថា ប្រកបដោយភាសាៈ តែមិនមែនជាភាសាៈផងទេ គឺ ប្រាសចាក
 ភាសាៈ ទាំងមិនមានភាសាៈ ។ មិនមែនសញ្ញាផង ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្លឹះ ។ បេ ។ មិនមែនធម៌ ។ បេ ។ មិនមែនយោគ ។ បេ ។
 មិនមែនវិវណៈ ។ បេ ។ មិនមែនវារាសា ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តទៅជា
 មួយនឹងការម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត ទាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើងក្នុងចិត្ត ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើង ទាំងកើតជាមួយនឹង
 ចិត្ត ច្រឡំ ទាំងទាំងឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តតាមទូរចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិន
 មែនទុបាណា មានកម្មប្រកបដោយកិលេស មានកណ្តាជាដើមមិនកាន់
 យកហើយ ។ មិនមែនទុបាណា ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

[៣១២] ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វា ហេតុកា ន
 ភាវនាយ បហាតត្វា ហេតុកា សិយា សវិតត្តា សិយា
 អវិតត្តា សិយា សវិតាវា សិយា អវិតាវា ។
 បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ អប្បីតិកា ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា
 សប្បីតិកា សិយា អប្បីតិកា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ
 ន បីតិសហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា បីតិសហគតា
 សិយា ន បីតិសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ សុខ-
 សហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ ន ពោជ្ឈង្គោ សិយា ឧបេក្ខា-
 សហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន
 កាមាវចរា ន រូចាវចរា ន អរូចាវចរា អបរិយា-
 ចន្ទា សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តា អរណាតិ ។

បញ្ញាបុគ្គលៈ ។

ពោធិ៍សាត់ សមត្ថោ ។

[៣១២] ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរ
 លះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ប្រកប
 ដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ មិនមាន
 បីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ប្រកបដោយបីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ បីតិ
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយបីតិ ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន
 មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ បីតិសម្ពោជ្ឈង្គ ច្រឡំដោយសុខ ពោជ្ឈង្គ
 ៦ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយសុខក៏មាន ។ បីតិ-
 សម្ពោជ្ឈង្គ មិនច្រឡំដោយទេវតា ពោជ្ឈង្គ ៦ ច្រឡំដោយទេវតា
 ក៏មាន មិនច្រឡំដោយទេវតាក៏មាន ។ ពោជ្ឈង្គ ៧ មិនមែនកាមា-
 វចរា មិនមែនរូចាវចរា មិនមែនអរូចាវចរា ជាអបរិយាចន្ទៈ ជានិយ្យានិកៈ
 ក៏មាន ជានិយ្យានិកៈក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជានិយតៈ ជា
 អនុត្តរៈ ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុគ្គលៈ ។

ចប់ ពោធិ៍សាត់ បញ្ញាបុគ្គលៈ ។

មគ្គវិវាដោ

[៣១៥] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។

សេយ្យដីដំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក័ប្បោ សម្មា-
ភិច្ចា សម្មាកម្មត្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាភយោមោ
សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ទុក្ខត្រ

ញាណំ ទុក្ខសមុទយេ ញាណំ ទុក្ខនិរោធ�េ ញាណំ
ទុក្ខនិរោធតាមិទិយោ បដិច្ចនាយ ញាណំ អយំ
វុទ្ធតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] តត្ថ កតតមោ សម្មាសង្ក័ប្បោ ។

នេត្តម្មសង្ក័ប្បោ អត្យាចានសង្ក័ប្បោ អវិហីសាសង្ក័-
ប្បោ អយំ វុទ្ធតិ សម្មាសង្ក័ប្បោ ។

[៣១៨] តត្ថ កតតមា សម្មាភិច្ចា ។ មុសា-

ភិច្ចា វេមណី បិសុណាយ ភិច្ចាយ វេមណី
ឝរុសាយ ភិច្ចាយ វេមណី សម្មប្បលាចា វេមណី
អយំ វុទ្ធតិ សម្មាភិច្ចា ។

[៣១៩] តត្ថ កតតមោ សម្មាកម្មត្តោ ។

មគ្គវិវាដោ

[៣១៥] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ មគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីៗ ។

គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក័ប្បៈ សម្មាភិច្ចា សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាអាជីវៈ
សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣១៦] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។

ការដឹងក្នុងក្នុងទុក្ខ ការដឹងក្នុងទុក្ខសមុទ័យ ការដឹងក្នុងទុក្ខនិរោធន ការ
ដឹងក្នុងទុក្ខនិរោធតាមិទិយបទា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

[៣១៧] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្ក័ប្បៈ តើដូចម្តេច ។

ការគ្រិះរិះក្នុងការចេញចាកកាម ការគ្រិះរិះក្នុងការមិនឱ្យបាទ ការគ្រិះ
រិះក្នុងការមិនចៀតចៀន នេះហៅថា សម្មាសង្ក័ប្បៈ ។

[៣១៨] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភិច្ចា តើដូចម្តេច ។

ចេតនាជាហេតុវៀរចាកមុសាភិច្ចា ចេតនាជាហេតុវៀរចាកបិសុណាភិច្ចា
ចេតនាជាហេតុវៀរចាកឝរុសាភិច្ចា ចេតនាជាហេតុវៀរចាកសម្មប្បលាចា
នេះហៅថា សម្មាភិច្ចា ។

[៣១៩] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មន្តៈ តើដូចម្តេច ។

មន្តវិញ្ញាណ សុត្តន្តបិដក

ចានុភាគិច្ចាតា វេមណី អធិប្បាណាចា វេមណី កោ-
មេស្ម មិច្ឆាចារា វេមណី អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ។

(៣២០) តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។ ឥធុ

អរិយស្មុទ្ធវេកោ មិច្ឆាសម្ពុទ្ធិវោ បហាយ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ
ធិវោតិ កតមោ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។

(៣២១) តត្ថ កតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។

ឥធុ ភិក្ខុ អនុច្ឆន្ទានំ ចាបកានំ អកុសលានំ
ធម្មានំ អនុច្ឆន្ទាយ ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ

ការកតិ ចិត្តំ បក្កន្តានិ បទហតិ ឧប្បន្ទានំ ចា-
បកានំ អកុសលានំ ធម្មានំ បហាយ ធម្មំ ជ-

នេតិ វាយមតិ វិរិយំ ការកតិ ចិត្តំ បក្កន្តានិ
បទហតិ អនុច្ឆន្ទានំ កុសលានំ ធម្មានំ ឧប្បន្ទាយ

ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ ការកតិ ចិត្តំ បក្ក-
ន្តានិ បទហតិ ឧប្បន្ទានំ កុសលានំ ធម្មានំ

ចិត្តិយា អសម្មោសាយ ភិយ្យោភាវាយ វេប្បន្ទាយ
ភាវាយ ចារិច្ចរិយា ធម្មំ ជនេតិ វាយមតិ វិរិយំ

ការកតិ ចិត្តំ បក្កន្តានិ បទហតិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។

មន្តវិញ្ញាណ សុត្តន្តបិដក

ចេតនាជាហេតុវៀរោកបាណាតិបាត ចេតនាជាហេតុវៀរោកអទិច្ចាចាន
ចេតនាជាហេតុវៀរោកការមសុមិច្ឆាចារ នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធៈ ។

(៣២០) បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ តើដូចម្តេច ។

អរិយសាវ័កក្នុងសាសនានេះ លះបង់ការចិញ្ចឹមជីវិតទុស សម្រេចជីវិត
ដោយការចិញ្ចឹមជីវិតត្រូវ នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។

(៣២១) បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ តើដូចម្តេច ។

ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ញ៉ាំងទទួលៈ (សេចក្តីប្រាថ្នា) ឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាត្រព្វាយម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រើ ដើម្បីញ៉ាំងត្រួតកុសលធម៌លាមក

ដែលមិនទាន់កើត មិនឲ្យកើតឡើង ញ៉ាំងទទួលៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត
ប្រាត្រព្វាយម ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រើ ដើម្បីលះខ្លួនត្រួតកុសលធម៌លាមក

ដែលកើតឡើងហើយ ញ៉ាំងទទួលៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាត្រព្វាយម
ផ្គងចិត្ត ច្រើនប្រើ ដើម្បីញ៉ាំងត្រួតកុសលធម៌ ដែលមិនទាន់កើត ឲ្យកើត

ឡើង ញ៉ាំងទទួលៈឲ្យកើតឡើង សង្វាត ប្រាត្រព្វាយម ផ្គងចិត្ត ច្រើន
ប្រើ ដើម្បីញ៉ាំងត្រួតកុសលធម៌ ដែលកើតឡើងហើយ ឲ្យបំបាត់ មិន

ឲ្យវិនាស ឲ្យរើតែតែដុះដាល ធំទូលាយ ចំរើន ពេញលេញ នេះ
ហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធិវោ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

[៣២២] តត្ថ តតមា សម្មាសតិ ។ វេទ
 ភិក្ខុ កាយេ កាយាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជាតោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សិ វេទនាសុ វេទនាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជាតោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សិ ចិត្តេ ចិត្តាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជាតោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សិ ធម្មេសុ ធម្មាទុបស្សី វិហារតិ អាតាបិ
 សម្មជាតោ សតិមា វិទេយ្យ លោកេ អភិជ្ឈា-
 ទោមនស្សិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣២៣] តត្ថ តតមា សម្មាសមាធិ ។
 វេទ ភិក្ខុ វិវិច្ឆេវ កាយេហិ វិវិច្ឆ អត្តុសលេហិ
 ធម្មេហិ សវិតក្កំ សវិចារិ វិវេតនំ បីតិសុខំ បម-
 មំ ឈានំ ទុបសម្មជ្ឈ វិហារតិ វិតក្កវិចារនំ វូប-
 សមា អដ្ឋង្គំ សម្មសាទនំ ចេតសោ ឯកោណិការិ
 អវិតក្កំ អវិចារិ សមាធិនំ បីតិសុខំ ទុតិយំ ឈានំ

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

[៣២២] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាទូរកាយក្នុងកាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿង
 ដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់បង្វែរអភិជ្ឈានិង
 ទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរវេទនាក្នុងវេទនាទាំងឡាយ មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំចាត់
 បង្វែរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរចិត្តក្នុងចិត្ត មាន
 ព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន មានស្មារតី កំ-
 ចាត់បង្វែរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក ពិចារណាទូរធម្មក្នុងធម្ម
 ទាំងឡាយ មានព្យាយាមជាគ្រឿងដុតកំដៅកិលេស ជាអ្នកដឹងខ្លួន
 មានស្មារតី កំចាត់បង្វែរអភិជ្ឈានិងទោមនស្ស ក្នុងលោក នេះហៅ
 ថា សម្មាសតិ ។

[៣២៣] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអត្តុសលេធម៌ទាំងឡាយ
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈានប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបីតិ និងសុខ
 ដែលកើតអំពីវិភង្គ ព្រោះរម្ងាប់ទូរវិតក្កៈ និងវិចារៈ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន

មត្តវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បីតិយា ច វិហារតា ឧបេត្តុកោ
 ច វិហារតិ សំតោ ច សម្បជានោ សុខត្ថ កោ-
 យេន បដិសំវេទេតិ យន្តិ អរិយា អាចិត្តន្តិ
 ឧបេត្តុកោ សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ សុខស្ស ច បហាថា ឧត្តុ-
 ស្ស ច បហាថា បុត្រា សោមនស្សនាមនស្សនំ
 អន្តរា អន្តរាមសុខំ ឧបេត្តុកោសតិចារិសុទ្ធិ ចតុត្តិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាស-
 មាធិ ។

[៣២២] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។ សេយ្យ-
 បដិទំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តិប្បៈ សម្មាវាចា សម្មា-
 កម្មន្តោ សម្មាអាជីវោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ ។

[៣២៥] តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ វេទ
 កិត្តុ សម្មាទិដ្ឋិ កាវេតិ វិវេកនិស្ស័តិ វិវាគនិស្ស័តិ
 ជំរោធនិស្ស័តិ វេស្សក្កបរិណាមី ។ បេ ។ សម្មា-
 សន្តប្បិ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាវាចំ កាវេតិ ។ បេ ។

មត្តវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

ជាដីផ្លូវផងក្នុងសត្តាន មានភាពខែចិត្តដ៏ប្រសើរ មិនមានវិកលៈ បិទហេន
 វិចារៈ មានបីតិ និងសុខ ដែលកើតអំពីសមាធិ ព្រោះការវិចារសនៃ
 បីតិ ជាបុគ្គលត្រឡើយផង មានសតិ និងសម្បជញ្ញៈផង រមែងទទួល
 ខ្យល់សុខដោយនាមកាយផង ចូលកាន់គតិយជ្ជាន ដែលព្រះអរិយៈទាំង
 ខ្សោយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានគតិយជ្ជាន តែងមានចិត្តត្រឡើយ
 ជាអ្នកមានស្មារតី ទៅជាសុខ ព្រោះការលះបង់សុខផង ព្រោះការលះ
 បង់ទុក្ខផង ព្រោះការវិចារសទៅខែសោមនស្សនិងទោមនស្សក្នុងកាលមុន
 ផង លោកក៏ចូលកាន់ចក្ខុជ្ជាន ដែលឥតទុក្ខឥតសុខ មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ
 ដោយទេវតា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។

[៣២២] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺអ្វីខ្លះ ។
 គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តិប្បៈ សម្មាវាចា សម្មាកម្មន្តៈ សម្មាអាជីវៈ
 សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៥] បណ្តាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។
 ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនសម្មាទិដ្ឋិ ដែលអាស្រ័យវិវេក អាស្រ័យ
 ការប្រាសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធិ ឈមទៅក្នុងការលះបង់
 ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសន្តិប្បៈ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាវាចា ។ បេ ។

អភិធម្មប្រដេត វិវាទ្គ

សម្មាសមាធិ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ
។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
កាវេតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កាវេតិ វិវេកនិស្ស័តិ
វិវេកនិស្ស័តិ និរោធនិស្ស័តិ វេស្ស័តិ បរិណាមី ។

សុត្តន្តបិដក ។

[៣២២] អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។
សម្មាសមាធិ ។ តត្ថ កតតមា អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ។
នេ កិក្កុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ
កាវេតិ និយ្យានិកំ អបចយេតាមី និដ្ឋិតតានិ ប-
ហានាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆុវ កា-
មេហំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ
នុក្កាបដិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ អដ្ឋង្គិកោ
មត្តោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។

[៣២៣] តត្ថ កតតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ យា
បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយេ សម្មោជ្ឈន្តោ មក្កនិ មក្កបរិយា-
បំនិ អយំ វុត្តតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។

អភិធម្មប្រដេត វិវាទ្គ

ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ យាបៈ
។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ។ បេ ។ ចំរើនសម្មាសមាធិ ដែលអាស្រ័យ
វិវេក អាស្រ័យការប្រោសចាកតម្រេក អាស្រ័យនិរោធ ឈមទៅក្នុង
កាលនេះ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[៣២៤] មគ្គមានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ ។
បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ ៨ គឺដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្កុ
ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនទូរលោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាក្រឡឹង
ដល់ទូរការមិនសន្សំ (ទូរកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លួនទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បី
ដល់ទូរឧបសម្បជ្ឈិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
ឧបសម្បជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទនាភិក្ខុ ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ
៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ កំភិតមាន ។

[៣២៥] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាទិដ្ឋិ គឺដូចម្តេច ។
បញ្ញា ការជឿច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វែង ការសង្កេតទូរធម៌
សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្ត ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា
នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ។

មន្តវិក្កេ អភិធម្មកាដវិយំ

[៣២៨] តត្ថ កតតោ សម្មាសង្កេយ្យោ ។

យោ តតោ វិគតោ សង្កេយ្យោ អប្បតា ឲ្យប្បតា
ចេតសោ អភិធិរោបតា សម្មាសង្កេយ្យោ មក្កង្គិ
មក្កបរិយាបទ្ធិ អយំ វុច្ឆតិ សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣២៩] តត្ថ កតតោ សម្មាភវតា ។ យា ចត្វាហិ

វចិទ្ធុរតេហិ អារតិ វិភិ បដិវិភិ វេមណិ អភិវិយា
អភរណិ អនន្ត្យបត្តិ វេលាអនតិក្កោ មោ សេតុយា-
តោ សម្មាភវតា មក្កង្គិ មក្កបរិយាបទ្ធិ អយំ វុច្ឆតិ
សម្មាភវតា ។

[៣៣០] តត្ថ កតតោ សម្មាកម្មន្តោ ។ យា

តិហិ កាយទ្ធុរតេហិ អារតិ វិភិ បដិវិភិ វេមណិ
អភិវិយា អភរណិ អនន្ត្យបត្តិ វេលាអនតិក្កោ មោ
សេតុយាតោ សម្មាកម្មន្តោ មក្កង្គិ មក្កបរិយាបទ្ធិ
អយំ វុច្ឆតិ សម្មាកម្មន្តោ ។

[៣៣១] តត្ថ កតតោ សម្មាអាដិវោ ។

មន្តវិក្កេ អភិធម្មកាដវិយំ

[៣២៨] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្កេយ្យោ តើដូចម្តេច ។

សេចក្តីគ្រិះរិះ ការរំភិត ការខឹងក្អក ការរំភ័យ ការជញ្ជឹង ការ
លើកចិត្តឡើង សម្មាសង្កេយ្យោ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ
ណា នេះហៅថា សម្មាសង្កេយ្យោ ។

[៣២៩] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាភវតា តើដូចម្តេច ។

ការរឿរ ការចៀសវាង ការរៀនសូត្រ ការដាក់ចេញ ចាកវិច្ចុច្ឆន្ទ ២
គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនល្មើសឲ្យហួសដែន
ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាភវតា ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាភវតា ។

[៣៣០] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាកម្មន្តោ តើដូចម្តេច ។

ការរឿរ ការចៀសវាង រឿនសូត្រ ការដាក់ចេញ ចាកកាយទុច្ចរិត
៣ គឺ ការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនល្មើសឲ្យ
ហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអរិយមគ្គ) សម្មាកម្មន្តោ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាកម្មន្តោ ។

[៣៣១] បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាអាដិវោ តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិណ វិភង្គោ

យា មិច្ឆាអាជីវេ ភារតិ វិវតិ បដិវិវតិ វេរបណី អភិវិយា
អភារណី អនុជ្ឈាបត្តិ វេលាអនតិក្កមោ សេតុយោតោ
សម្មាអាជីវេ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាអាជីវេ ។

[៣៣២] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាភយាមោ ។ យោ
ចេតសិកោ វិយារម្ពោ ។ បេ ។ សម្មាភយាមោ
វិយសម្ពោជ្ឈវេណ្ណំ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ
សម្មាភយាមោ ។

[៣៣៣] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈវេណ្ណំ
មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] តត្ថ តត្ថមោ សម្មាសមាធិ ។ យា
ចិត្តស្ស ចិត្តិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈ-
វេណ្ណំ មក្ខត្តិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ ។
អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អវិសេសា ធម្មា
អដ្ឋង្គិកេន មក្ខេន សម្បយត្តា ។

អភិធម្មបិណ វិភង្គ

ការវៀរ ការចៀសវាង ការវៀរស្រឡះ ការស្រឡះចេញ ចាកមិច្ឆា-
អាជីវៈ គឺការមិនសាង ការមិនធ្វើ ការមិនប្រព្រឹត្ត ការមិនលើស
ឲ្យហួសដែន ការសម្លាប់ហេតុ (ដោយអវិយមគ្គ) សម្មាអាជីវៈ ជាអង្គ
នៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាអាជីវៈ ។

[៣៣២] បណ្ណាអវិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាភយាមៈ តើដូច
ម្តេច ។ ការប្រាត្រព្វាយម ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មា-
ភយាមៈ វិយសម្ពោជ្ឈវេណ្ណំ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះ
ហៅថា សម្មាភយាមៈ ។

[៣៣៣] បណ្ណាអវិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។
ការរក្សា ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្ពោជ្ឈវេណ្ណំ ជា
អង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។

[៣៣៤] បណ្ណាអវិយមគ្គតាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។
ការបិទនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈវេណ្ណំ
ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។
នេះ ហៅថា មគ្គមានអង្គ ៨ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
ប្រកបដោយមគ្គមានអង្គ ៨ ។

បញ្ជីវិញ្ញាណ អភិបាលវិញ្ញាណ

[៣៣៥] បញ្ជីវិញ្ញាណ បញ្ជីវិញ្ញាណ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មា-
 សង្ក្រាន្តិយោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
 តត្ថ តត្ថោ បញ្ជីវិញ្ញាណ បញ្ជីវិញ្ញាណ ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ និយ្យាជិតំ
 អបចយកាមី និដ្ឋិតតានំ បហាជាយ បវេមាយ
 ក្រមិយា បតិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។ បវេមិ
 ឈានំ ឧបសម្ពុទ្ធិ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទុក្ខាភិញ្ញា
 តស្មី សមយេ បញ្ជីវិញ្ញាណ បញ្ជីវិញ្ញាណ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ
 សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មា-
 សម្ពុទ្ធិ ។ តត្ថ តត្ថោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ យោ បញ្ជី
 បដាននា ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិ មក្ខន្ធិ មក្ខវិយា បដិ អយំ
 វុទ្ធិតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ តត្ថ តត្ថោ សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ ។
 យោ តត្ថោ វិវិច្ឆោ សង្ក្រាន្តិយោ ។ បេ ។ មក្ខន្ធិ
 មក្ខវិយា បដិ អយំ វុទ្ធិតិ សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ ។ តត្ថ
 តត្ថោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ យោ ចេតសិកោ វិវិច្ឆា-
 រម្មា ។ បេ ។ សម្មាសម្ពុទ្ធិ វិវិច្ឆសម្មាសម្ពុទ្ធិ

បញ្ជីវិញ្ញាណ អភិបាលវិញ្ញាណ

[៣៣៥] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ សម្មា-
 ភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាធម៌ទាំងនោះ មគ្គមានអង្គ
 ៥ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនឲ្យ
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យាជិតធម៌ ជាគ្រឿងដល់ឲ្យការមិនសម្បូរ (ឲ្យ
 តិលេសវង្គៈ) ដើម្បីនេះឲ្យទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់ឲ្យបឋមក្រមិ ស្ងាត់
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទា
 ទុក្ខាភិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាសម្ពុទ្ធិ សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ
 សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ក៏វិមជមាន ។ បណ្ណាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាសម្ពុទ្ធិ តើដូចម្តេច ។ បញ្ជី ការជើងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្គៈ ការសង្កេតឲ្យធម៌ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ធម្មវិចយសម្មាសម្ពុទ្ធិ
 ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។
 បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រិះរិះ ការវិចិត្រ ការទឹកក្នុង ។ បេ ។ ជាអង្គនៃមគ្គ រាប់បញ្ចូល
 ក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសង្ក្រាន្តិយោ ។ បណ្ណាអរិយមគ្គ
 ទាំងនោះ សម្មាភយាមៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រាសាទព្យាយាម
 ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាភយាមៈ វិវិច្ឆសម្មាសម្ពុទ្ធិ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ សម្មាវាយាហោ ។
 ឥត្ត កតមា សម្មាសតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ
 អយំ វុច្ឆតិ សម្មាសតិ ។ ឥត្ត កតមា សម្មា-
 សមាធិ ។ យា ចិត្តស្ស មិតិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្មោជ្ឈន្តោ មក្ខន្ធិ មក្ខបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ
 សម្មាសមាធិ ។ អយំ វុច្ឆតិ បញ្ចន្តិកោ បក្កោ
 អវិសសា ធម្មា បញ្ចន្តិកេន មក្កេន សម្មយុត្តា ។

(៣៣៦) បញ្ចន្តិកោ មក្កោ សម្មាទិដ្ឋិ

សម្មាសន្តិៈប្បា សម្មាវាយាហោ សម្មាសតិ សម្មាស-
 មាធិ ។ ឥត្ត កតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ វេ ធម្ម ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរិ យាទិ ការវតិ ធិយ្យា-
 ទិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតាទិ បហា ធាយ បមមាយ
 ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិទ្ធោ កាមេហិ ។ បេ ។ បមម
 យាទិ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ឱក្ខាបដិបទិ ធន្តាភិញ្ញា
 យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាលនា ។ បេ ។ អមោ-
 ហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្តោ

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

ជាអន្តរិមគ្គ រាប់បញ្ចលក្ខណ៍មគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាវាយាមៈ ។
 បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យា ការនឹក
 ឃើញ ។ បេ ។ សម្មាសតិ សតិសម្មោជ្ឈន្ត ជាអន្តរិមគ្គ រាប់
 បញ្ចលក្ខណ៍មគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសតិ ។ បណ្ណាអរិយមគ្គទាំង
 នោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ការបិតនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។
 សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មោជ្ឈន្ត ជាអន្តរិមគ្គ រាប់បញ្ចលក្ខណ៍មគ្គ
 ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ។ នេះ ហៅថា មគ្គមានអន្ត ៥
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយមគ្គមានអន្ត ៥ ។

(៣៣៦) មគ្គមានអន្ត ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសន្តិៈប្បា

សម្មាវាយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាអរិយមគ្គទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំ-
 រើនលោកុត្តរជ្ឈន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈន ជាទុក្ខា-
 បដិបទនាគតញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។
 ការមិនវង្វេង ការសន្តតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្ត

មន្តវិក្កេ អភិធម្មភាជនីយំ

មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា មេធន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កត្តមោ សម្មាសមាធិ ។ ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ គារវតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បថមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។

បថមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ ធិត្តាបដិបទំ ធិត្តាភិក្ខុំ យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស មិតិ ។ បេ ។

សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈានំ បន្តិកំ មន្តបរិយាបដិ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។

[៣៣៧] មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា មេធន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កត្តមោ សម្មាសមាធិ ។ ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ

មន្តវិក្កេ អភិធម្មភាជនីយ

ជាអង្គនៃមន្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមន្ត ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បេ ។

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បណ្ណា អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក៏សាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណិកធម៌ ជាគ្រឿង ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះខ្លួនទាំងឡាយ ដើម្បី ដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់ បឋមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ទាតិកា ក្នុងសម័យនោះ ការបិទនៅ នៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្មាជ្ឈានំ ជាអង្គនៃមន្ត រាប់បញ្ចូលក្នុងមន្ត ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

[៣៣៧] មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ មន្តវិក្កេ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិ អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា មេធន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

អវសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កត្តមោ សម្មាសមាធិ ។ ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ

អភិធម្មបំណង វិភង្គោ

អាវេទំ និយ្យានិកំ អបចយតាបិ ជិដ្ឋិតតានំ ប-
 ហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈានំ ឧបសង្កដ្ឋំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទព្វាកំញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេហោ ហោតិ វេមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស
 ឈានស្ស កតតត្តា ការតត្តា វិហារកំ វិវិច្ឆេវ កា-
 មេហិ ។ បេ ។ បវមិ ឈានំ ឧបសង្កដ្ឋំ វិហារតិ
 ទុក្ខាបដិបទំ ទព្វាកំញំ សុញ្ញំ តស្មី សមយេ
 អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ ហោតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មា-
 សមាធិ^(១) អយំ វុច្ចតិ អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ អវិ-
 សេសា ធម្មា អដ្ឋង្គិកោ មត្តោ សម្មយុត្តា ។

១ ១. និពោ បរិ គត្ត ករមា សម្មាទិដ្ឋិ យា បញ្ញា បដាននា... អមោហោ
 ធម្មវិវេហោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្ពោជ្ឈត្តោ មត្តន្តំ មត្តបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាទិដ្ឋិ ។
 គត្ត ករមោ សម្មាសង្កេត្តោ... សម្មាវិហារ... សម្មាធម្មត្តោ... សម្មាអានិដា
 សម្មានិយមោ... សម្មាសតិ... ។ គត្ត ករមោ សម្មាសមាធិ យា ចិត្តស្ស
 ចិតិ... សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ឈត្តោ មត្តន្តំ មត្តបរិយាបន្តំ អយំ វុច្ចតិ សម្មាសមាធិតិ
 និមេ ជាហិ ទិស្សន្តិ ។

អភិធម្មបំណង វិភង្គ

ធមិ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវឧបមភូមិ ស្ងប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទ្វេភកិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ
 ជស្សៈកំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបកំកើតមាន ធមិទាំងនេះ ជាកុសល
 កិក្ខុស្ងប់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជា
 ទុក្ខាបដិបទទ្វេភកិញ្ញា ជស្សោតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរ-
 កុសលជ្ឈាននោះទាំង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុង
 សម័យនោះ មត្ត មានអង្គ ៨ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ សម្មាសមាធិ
 កំកើតមាន នេះហៅថា មត្តមានអង្គ ៨ ធមិទាំងឡាយដ៏សេស
 កំរឿន្តោះប្រកបដោយមត្តមានអង្គ ៨ ។

មគ្គវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយ៍

[៣៣៨] បញ្ចង្គិកោ មត្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្ក្រេប្បា សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ កតមោ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ។ ឥច ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវតិ និយ្យា-
 និកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាយយ បថ-
 មាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។
 បថមំ ឈានំ ធូបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
 ការវតត្តា វិចាគំ វិវិច្ឆេវ កោមេហិ ។ បេ ។ បថមំ
 ឈានំ ធូបសម្មជ្ឈំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ
 សុញ្ញត្តិំ តស្មី សមយេ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ ហោតិ
 សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្រេប្បា សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ
 សម្មាសមាធិ អយំ វុច្ចតិ បញ្ចង្គិកោ មត្តោ អវ-
 សេសា ធម្មា បញ្ចង្គិកោន មត្តោន សប្បយុត្តា ។

មគ្គវិវត្ត អភិធម្មកាជនីយ៍

[៣៣៨] មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្រេប្បៈ
 សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 មគ្គមានអង្គ ៥ តើដូចម្តេច ។ កងសម័យណា គិតកងសាសនានេះ
 ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជំនិយ្យាទិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះវិដ្តិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ
 ស្ងួតចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលបឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទទទ្ធាភិក្ខុ កងសម័យនោះ ជស្សៈកំភីតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខុចៈ
 កំភីតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល គិតស្ងួតចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធាភិក្ខុ ជាសុភាគៈ ជា
 វិបាក ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលដ្ឋាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើ
 ហើយ ចំរើនហើយ កងសម័យនោះ មគ្គមានអង្គ ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ
 សម្មាសង្ក្រេប្បៈ សម្មាភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ កំភីតមាន
 នេះហៅថា មគ្គមានអង្គ ៥ ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំលោះថា
 ប្រកថាដោយមគ្គមានអង្គ ៥ ។

(៣៣៧) បញ្ចន្តិកោ បន្តោ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មា-
 សង្កេតោ សម្មាភយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។
 តត្ថ តតមា សម្មាទិដ្ឋិ ។ ឥធិ កិក្កុ យស្មី សមយេ
 លោកុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមិ
 ទិដ្ឋិតតានំ បហានាយ បវមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា
 វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ
 វិហារតិ ធុក្កាបដិបទំ ទទ្ធាកិញ្ញំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេវោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈាន-
 ស្ស តតត្តា ភាវិតត្តា វិហារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ឈ វិហារតិ ធុក្កាបដិបទំ ទទ្ធាកិ-
 ញ្ញំ សុញ្ញានំ យា តស្មី សមយេ បញ្ញា បដាននា ។ បេ ។
 អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោ-
 ជ្ឈៈត្ថា មក្កន្តំ មក្កបរិយាបដ្ឋិ អយំ វុច្ឆតិ សម្មាទិដ្ឋិ
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាទិដ្ឋិយា សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាសង្កេតោ សម្មយុត្តា ។ បេ ។
 អវិសេសា ធម្មា សម្មាភយាមេន សម្មយុត្តា ។ បេ ។

(៣៣៨) មក្កមានវដ្ត ៥ គឺ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្កេតោ សម្មា-
 ភយាមៈ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាអរិយមក្កទាំងនោះ
 សម្មាទិដ្ឋិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា កិក្កក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជាធិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសង្ស័យ (នូវ
 កិរលសវដ្ឋៈ) ដើម្បីលះខ្លួនទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមក្ខមិ ស្ងាត់
 ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិ-
 បទាទ្ធាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈកិកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ
 កិកើតមាន ធម៌ទាំងនេះជាកុសល កិក្កស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទ្ធាតិញ្ញា ជាសុញ្ញានៈ ជាវិបាក
 ព្រោះភាពនៃលោកុត្តរកុសលជ្ជាននោះឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ
 ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិន
 វង្វែង ការសង្កេតនូវធម៌ សម្មាទិដ្ឋិ ធម្មវិចយសម្មោជ្ឈន្ត ជាគន្លឹះនៃ
 មក្ក រាប់បញ្ចូលក្នុងមក្ក ណា នេះហៅថា សម្មាទិដ្ឋិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាទិដ្ឋិ ។ បេ ។ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសង្កេតោ ។ បេ ។ ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយសម្មាភយាមៈ ។ បេ ។

មន្តវិក្កុ អភិធម្មកាដនីយំ

អវិសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិយា សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ តតហោ សម្មាសមាធិ ។ វេទ កិក្ខុ យស្មី
 សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ កាវេតិ និយ្យានំកំ
 មបចយតាមី និដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ
 ក្ខមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមី
 ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញំ
 តស្មី សមយេ ជះស្សា ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខោចា
 ហោតិ វេទ ធម្មា កុសលា តស្សេវ លោកុត្ត-
 រស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស តតត្តា កាវិតត្តា
 វិចាតំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមី ឈានំ
 ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធុត្តាភិញ្ញំ សុតានិ
 យា តស្មី សមយេ ចិត្តស្ស វិចិត្តិ សណ្ឌិតិ អវដ្ឋិតិ
 អវិសាហារោ អវិក្ខោចា អវិសាហាដមាទសតា
 សមថោ សមាធិជ្រៀយំ សមាធិពលំ សម្មាសមាធិ
 សមាធិសម្ពោជ្ជត្តោ មក្កដំ មក្កបរិយាបដំ មយំ
 វុត្តតិ សម្មាសមាធិ អវិសេសា ធម្មា សម្មាសមាធិថា
 សម្មយុត្តា ។

មន្តវិក្កុ អភិធម្មកាដនីយ

ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។ បណ្តា
 អរិយមគ្គទាំងនោះ សម្មាសមាធិ តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា គិត
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជាវិញ្ញាណធម៌ ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកិលេសវដ្តៈ) ដើម្បីលះឆ្នាំងឡាយ ដើម្បី
 ដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់
 បឋមដ្ឋាន ជាទុត្តាបដិបទាខ្លាតិញ្ញា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈកំភិត
 មាន ។ បេ ។ អវិច្ឆេវកំភិតមាន ធម៌ទាំងនេះជាតុសល គិតស្ងួត
 ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ហើយចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុត្តាបដិបទា
 ខ្លាតិញ្ញា ជាសុញ្ញតៈ ជាវិបាក ព្រោះភាពវិនិច្ឆ័យកុសលដ្ឋាននោះ
 ឯង ដែលលោកបានធ្វើហើយ ចំរើនហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការភិត
 នៅវិនិច្ឆ័យ ការតាំងនៅ ការតាំងនៅសិប សេចក្តីមិនរសមរសាម
 សេចក្តីមិនរាយមាយ ភាពវិនិច្ឆ័យវិញ្ញាណ សមថៈ សមាធិជ្រៀយ
 សមាធិពលៈ សម្មាសមាធិ សមាធិសម្ពោជ្ជត្ត ជាអង្គវិនិច្ឆ័យ ព្រោះ
 បណ្តាលក្នុងមគ្គ ណា នេះហៅថា សម្មាសមាធិ ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថាប្រកបដោយសម្មាសមាធិ ។

[៣២០] អរិយោ អដ្ឋង្គិកោ បរិស្ថោ ។ សេ-
 យ្យដិទំ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្រេយ្យោ សម្មាវាតា
 សម្មាកម្មត្តោ សម្មាភាវីរោ សម្មាវាយាមោ សម្មា-
 សតិ សម្មាសមាធិ ។ អដ្ឋង្គិ មក្កង្គាទិ កតិ កុ-
 សលា កតិ អកុសលា កតិ អព្យាកតា ។ បេ ។
 កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៣២១] សិយា កុសលា សិយា អព្យាកតា ។
 សម្មាសង្ក្រេយ្យោ សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ សត្ត
 មក្កង្គា សិយា សុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ
 សិយា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្មយុត្តោ ។
 សិយា វិចារោ សិយា វិចារកម្មត្តម្ហា អនុ-
 ចាទិច្ចាទិចាទានិយា អសង្កិលិដ្ឋាសង្កិលេសិកា ។
 សម្មាសង្ក្រេយ្យោ អវិគត្តាវិចារមត្តោ សត្ត មក្កង្គា
 សិយា សវិគត្តាសវិចារា សិយា អវិគត្តាវិចារមត្តោ
 សិយា អវិគត្តាវិចារា ។ សម្មាសង្ក្រេយ្យោ បីតិ-
 សហគរោ សុខសហគរោ ទ ឧបេក្ខាសហ-
 គរោ សត្ត មក្កង្គា សិយា បីតិសហគរោ
 សិយា សុខសហគរោ សិយា ឧបេក្ខាសហគរោ ។

[៣២០] អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ ។ អរិយមគ្គមានអង្គ ៨ គឺភ្នំ
 ខ្លះ ។ សម្មាទិដ្ឋិ សម្មាសង្ក្រេយ្យោ សម្មាវាតា សម្មាកម្មត្តោ សម្មា-
 ភាវីរោ សម្មាវាយាមោ សម្មាសតិ សម្មាសមាធិ ។ បណ្ណាអង្គមគ្គ
 ទាំង ៨ អង្គមគ្គ ជាភុសលប្បដ្ឋាន ជាអភុសលប្បដ្ឋាន ជាអព្យាក្រឹត
 ប្បដ្ឋាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្បដ្ឋាន ជាអរណៈប្បដ្ឋាន ។

[៣២១] អង្គមគ្គ ៨ ជាភុសលកំមាន ជាអព្យាក្រឹតកំមាន ។
 សម្មាសង្ក្រេយ្យោ ប្រកបដោយសុខវេទនា អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយសុខវេ-
 នាកំមាន ប្រកបដោយអនុក្ខមសុខវេទនាកំមាន ។ អង្គមគ្គ ៨ ជាវិ-
 បាកកំមាន មានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី ដែលមានកម្មប្រកបដោយកិលេស
 មានកណ្តា ជាដើមមិនកាន់យកហើយ ទាំងមិនជាប្រយោជន៍ដល់វេទនា
 ជាធម៌មិនសេសស្រេច ទាំងមិនគួរដល់សេចក្តីសេសស្រេចកំមាន ។ សម្មា-
 សង្ក្រេយ្យោ មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារៈ អង្គមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 វិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារកំមាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិចារកំ
 មាន មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារកំមាន ។ សម្មាសង្ក្រេយ្យោ ច្រឡំ
 ដោយបីតិ ច្រឡំដោយសុខ តែមិនច្រឡំដោយវេទនា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយបីតិកំមាន ច្រឡំដោយសុខកំមាន ច្រឡំដោយវេទនាកំមាន ។

លេខ ទស្សនេន ទ ភាវនាយ បហាតត្វា លេខ ទស្ស-
 នេន ទ ភាវនាយ បហាតត្វៈហតុកា សិយា អបច-
 យតាមិណោ សិយា លេខ ចយតាមិណោ នាបចយតាមិ-
 នោ សិយា សេត្តា សិយា អៈសត្តា អប្បមាណា
 អប្បមាណារម្មណា បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា
 សិយា អនិយតា ន មត្តារម្មណា សិយា មត្តហេតុ-
 កា សិយា មត្តាធិបតិណោ សិយា ន វត្តត្វា មត្តហេ-
 តុកាភិបិ មត្តាធិបតិណោភិបិ សិយា ឧប្បដ្ឋា សិយា
 អធិប្បដ្ឋា សិយា ឧប្បដ្ឋិណោ សិយា អតីតា សិយា
 អនាគតា សិយា បច្ចុប្បដ្ឋា ន វត្តត្វា អតីតារម្ម-
 ណាភិបិ អនាគតារម្មណាភិបិ បច្ចុប្បដ្ឋារម្មណាភិបិ
 សិយា អដ្ឋត្តា សិយា ពហិទ្ធា សិយា អដ្ឋត្តព-
 ហិទ្ធា ពហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

(៣២២) សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ សត្ត មត្តង្គំ ន
 ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។ សម្មាទិដ្ឋិ
 ហេតុ លេខ សហេតុកា ច សត្ត មត្តង្គំ ន វត្តត្វា

អន្តមគ្គ ៨ មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា មាន
 ហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយភាវនា ជាគ្រឿង
 ដល់នូវការមិនសន្សំ (ខ្ញុំកិលេសវដ្តៈ) ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ
 ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏មាន ជារបស់សេត្តៈក៏មាន ជារបស់អសេត្តៈ
 មានប្រមាណមិនបាន មានការម្នាក់ប្រមាណមិនបាន ជាសភាព
 ដ៏ទុក្ខមក៏មាន មានសភាពត្រូវនឹងទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀង
 មិនមែនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន មាន
 មគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរពាល ថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មាន
 មគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន កើតឡើងហើយក៏មាន មិនខានកើតឡើងក៏មាន
 បម្រុងនឹងកើតឡើងក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្ន
 តែមិនគួរពាល ថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានការម្នាក់ជា
 អនាគតផង ថា មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ទាំងខាងក្នុងទាំងខាងក្រៅ មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការឃើញ ទាំងមិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ក៏មាន ។

(៣២២) សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ អន្តមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ ។
 អន្តមគ្គ ៨ ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។ សម្មា-
 ទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អន្តមគ្គ ៧ មិនគួរពាល

ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ សហេតុកា
 ថេវ ន ច ហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ហេតុ ថេវ ហេតុ-
 សម្មយុត្តា ច សត្ត មក្ខង្គា ន វត្តញ្ចា ហេតុ
 ថេវ ហេតុសម្មយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្មយុត្តា ថេវ
 ន ច ហេតុ ។ សត្ត មក្ខង្គា ន ហេតុ សហេ-
 តុកា សម្មាទិដ្ឋិ ន វត្តញ្ចា ន ហេតុ សហេតុកា-
 តិចិ ន ហេតុ អហេតុកាតិចិ ។

[៣៤៣] សច្ចច្ចយា សម្ពុតា អធិមស្សនា
 គប្បដិយា អរូថា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវំ អនាសវំ
 អាសវិច្ចយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវំ ថេវ សាសវំ
 ចាតិចិ សាសវំ ថេវ នោ ច អាសវំតិចិ ន វត្ត-
 ញ្ចា អាសវំ ថេវ អាសវិសម្មយុត្តា ចាតិចិ អាស-
 វិសម្មយុត្តា ថេវ នោ ច អាសវំតិចិ អាសវិច្ចយុត្ត-
 អនាសវំ ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។ នោ គន្តា
 ។ បេ ។ នោ ធិយា ។ បេ ។ នោ យោកា ។ បេ ។

ថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គឺគ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅ
 ជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនជាហេតុ ។ សម្មាទិដ្ឋិ ជាហេតុ ទាំង
 ប្រកបដោយហេតុ អង្គមគ្គ ៧ មិនគួរពាល ថា ជាហេតុ ទាំងប្រកប
 ដោយហេតុដូច្នោះឡើយ គឺគ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែន
 ជាហេតុ ។ អង្គមគ្គ ៧ មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងហេតុ សម្មាទិដ្ឋិ មិនគួរពាល ថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្ត
 ទៅជាមួយនឹងហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងគតហេតុផងឡើយ ។

[៣៤៣] អង្គមគ្គ ៨ ប្រកបដោយចម្លែង ត្រូវចម្លែងភាគរំភង
 មិនប្រកបដោយភាគរំភង មិនប្រកបដោយភាគរំភង មិនមានរូប
 ជាលោកុត្តរា គប្បដិដីដោយវិញ្ញាណណាមួយ មិនគប្បដិដីដោយវិញ្ញាណ
 ណាមួយ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនអាសវៈ មិនមានអាសវៈ ប្រាសចាក
 អាសវៈ មិនគួរពាល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ
 ផង ថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងឡើយ
 មិនគួរពាល ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកប
 ដោយអាសវៈ តែមិនមែនអាសវៈផងទេ គឺប្រាសចាកអាសវៈ ទាំង
 មិនមានអាសវៈ ។ អង្គមគ្គ ៨ មិនមែនសញ្ញាជនៈ ។ បេ ។ មិន
 មែនគន្តៈ ។ បេ ។ មិនមែនធិយៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោកៈ ។ បេ ។

មន្តវិក្កេ បញ្ញាបុច្ឆកំ

នោ ជីវណោ ។ បេ ។ នោ បរមមាសា ។ បេ ។
 សារម្មណា នោ ចិត្តា ចេតសីកា ចិត្តសម្បយុត្តា
 ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋានា ចិត្តសហគុនោ ចិត្តាទុ-
 បរិវត្តិនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាន-
 សហគុនោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋានាទុបរិវត្តិនោ ពាហិក
 ទុចានា អទុចានិដ្ឋា ។ ទុចានានា ។ បេ ។ នោ
 គិលេសា ។ បេ ។

(៣២២) ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ភាវ-
 នាយ បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា
 ន ភាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា ។ សម្មាសង្កប្បោ
 អវិគត្តោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា សវិគត្តោ សិយា
 អវិគត្តោ ។ សម្មាសង្កប្បោ សវិចារោ សត្ត មក្ក-
 ង្គំ សិយា សវិចារោ សិយា អវិចារោ ។ សម្មា-
 សង្កប្បោ សប្បវិគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា សប្ប-
 វិគតោ សិយា អប្បវិគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ បីតិ-
 សហគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា បីតិសហគតោ
 សិយា ន បីតិសហគតោ ។ សម្មាសង្កប្បោ

មន្តវិក្កេ បញ្ញាបុច្ឆកំ

មិនមែននិវេណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមមាសៈ ។ បេ ។ ប្រព្រឹត្តុកៅ
 ជាមួយនឹងការម្នាក់ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំ
 ដោយចិត្ត កើតឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តុកៅតាមចិត្ត
 ច្រឡំ ទាំងកើតឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងកើតឡើង
 ជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ ទាំងកើតឡើង ទាំងប្រព្រឹត្តុកៅតាមចិត្ត ជា
 ខាងក្រៅ មិនមែនទុក្ខទាន មានកម្មប្រកបដោយកិរលសមានកណ្តា
 ជាដើមមិនកាន់យក ។ មិនមែនទុក្ខទាន ។ បេ ។ មិនមែនកិរលស
 ។ បេ ។

(៣២២) អន្តមគ្គ ៨ មិនគួរលេងដោយទស្សនៈ មិនគួរលេង
 ដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលេងដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលេង
 ដោយភាវនា ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនមានវិភក្តៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកប
 ដោយវិភក្តៈក៏មាន មិនមានវិភក្តៈក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកប
 ដោយវិចារៈ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏
 មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ប្រកបដោយបីតិ អន្តមគ្គ ៧ ប្រកបដោយ
 បីតិក៏មាន មិនមានបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ ច្រឡំដោយបីតិ អន្តមគ្គ
 ៧ ច្រឡំដោយបីតិក៏មាន មិនច្រឡំដោយបីតិក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ

អភិធម្មបំណិក វិភង្គោ

សុខសហគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា សុខសហគតា
 សិយា ន សុខសហគតា ។ សម្មាសង្កប្បោ ន
 ឧបេក្ខាសហគតោ សត្ត មក្កង្គំ សិយា ឧបេក្ខាស-
 ហគតា សិយា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចរំ ន រូបាវចរំ ន អរូបាវចរំ អបរិយាបន្នា
 សិយា និយ្យានិកា សិយា អនិយ្យានិកា សិយា
 និយតា សិយា អនិយតា អនុត្តរំ អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

មគ្គវិភង្គោ សមត្តោ ។

អភិធម្មបំណិក វិភង្គ

ច្រឡំដោយសុខ អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំដោយសុខក៏មាន មិនច្រឡំដោយ
 សុខក៏មាន ។ សម្មាសង្កប្បៈ មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខា អង្គមគ្គ ៧ ច្រឡំ
 ដោយឧបេក្ខាក៏មាន មិនច្រឡំដោយឧបេក្ខាក៏មាន ។ មិនមែនកាមា-
 វចរ មិនមែនរូបាវចរ មិនមែនអរូបាវចរ ជាអបរិយាបន្នៈ ជាវិយ្យាណិកៈ
 ក៏មាន ជាអនិយ្យាណិកៈក៏មាន ជាវិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈ ជាអនុត្តរៈ
 ជាអរណាតិក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកៈ ។

ចប់ មគ្គវិភង្គ ។

លោកវិញ្ញាណ

[៣២៥] ឥត ភិក្ខុ ចាត់ហោត្តសិវសិវុតោ
វិហាតិ អាចារតាចរសម្បទ្ធា អណ្តមត្តេសុ វង្ខេសុ
កយទស្សនី សមាទាយ សិក្ខុតិ សិក្ខាបទេសុ ឥ-
ទ្ធិយេសុ កុត្តទ្ធារោ ភោជនេ មត្តញ្ញំ បុព្វតាបរតិ
ជាតិយា នុយោគមនុយុត្តោ សាតម្មំ នេបត្តិ ភោជិប-
តិកាជំ ធម្មាជំ ភាវនា នុយោគមនុយុត្តោ ។ សោ អ-
ភិក្ខុន្ត បដិក្ខុន្ត សម្បជានកាវី ហោតិ អាណាតិភេ
វិណាតិភេ សម្បជានកាវី ហោតិ សម្មិញ្ញិភេ បសាវិភេ
សម្បជានកាវី ហោតិ សម្ម្យាជិបត្តចិវិជារណោ សម្ប-
ជានកាវី ហោតិ អសិភេ បិភេ ទាយិភេ សាយិភេ
សម្បជានកាវី ហោតិ ទុច្ចារបស្សវត្តម្មេ សម្បជាន-
កាវី ហោតិ ភតេ បិភេ ជិសិន្ទ សុត្ត ជាតិភេ កា-
សិភេ កុណ្ឌិកាវ សម្បជានកាវី ហោតិ ។ សោ វិវិក្ខុ
សេហសំ ភជតិ អរញ្ញំ រុក្ខម្មលំ បព្វតំ តទ្ធពំ ភិ-
កុហំ សុសាជំ វេបតិ អញ្ញកាសំ បលាលបុញ្ញំ អប្ប-
សន្ធិំ អប្បនិក្ខាសំ វិជនភតិ បទុស្សរហសេយ្យកំ

លោកវិញ្ញាណ

[៣២៥] ភិក្ខុ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នកសម្រួលក្នុងបាតិមោក្ខសិវៈ
សម្រេចវិញ្ញាបថ បរិបូណ៌ដោយភាពរឹងរិតភាព ឃើញភ័យក្នុង
ពោសតាំងឡាយមានប្រមាណតិច សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទតាំង-
ឡាយ មានព្វារុតប្រគ្រងក្នុងឥទ្ធិយេសុ ជាអ្នកដឹងប្រមាណក្នុង
ភោជន ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់រលឹក ក្នុងពេល
មុនក្រឹតិទិវិក្រាយក្រឹតិ ប្រកបរឿយៗ ក្នុងការព្យាយាមចំរើន ឡើងមិ
តាំងឡាយ ជាចំណែកនៃការត្រាស់ដឹង ជាប់មិនដាច់ ចាស់ក្លា ។ ភិក្ខុ
នោះ ជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរទៅមុខ និងការលោភយ
ក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការក្រឡេកមើលទៅមុខ និងការក្រឡេក
មើលទៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើរ និងការលាត
ដៃដើរ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សិក្សាដី បាត្រ និងចិវិ ធ្វើ
សេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារស្តីខាងខ្នង
និងការជញ្ជប់ (ទ្រុកសដ្ឋៈ មានសប្បិជាដើម) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការ
ចេញបង់ទូរារបស្សវៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ អង្គុយ ដេក-
លក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬ ការស្ងៀម ។ ភិក្ខុនោះ គប់កេ ទិស-
នាសនៈដ៏ស្ងួត គឺព្រៃតូច គល់ឈើ ភ្នំ ជ្រោះភ្នំ គុហាភ្នំ ព្រៃស្នួសាន
ព្រៃញាតស្យាត ទីវាល តំនរចំបើង ទីមិនមានសំឡេង ទីមិនគឺកកដ
ទីប្រាសចាកខ្យល់ដែលកើតអំពីសិវៈនៃជន ទីស្ងួតកំបាំងរបស់មនុស្ស

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

បដិសល្លាទសារូមិ ។ សោ អារញ្ញតតោ វា រុត្តរ-
 ម្បូលតតោ វា សុញ្ញតារតតោ វា វិសិទ្ធិ បល្ល័ង្ក
 អាភុជិត្តា ទុដ្ឋិ កាយំ បណិទាយ បរិមុខំ សតិ
 ទុបដ្ឋបេត្តា ។ សោ អភិជ្ឈិ លោកេ បហាយ
 វិតតាភិជ្ឈេន ចេតសោ វិហារតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ ប-
 រិសោធនតិ ព្យាចានប្បធាសំ បហាយ អព្យាបន្ន-
 ចិត្តា វិហារតិ សព្វចាលាកូតហិតានុកម្មិ ព្យាចា-
 នប្បធាសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ បីនមិទ្ធិ បហាយ
 វិតតបីនមិទ្ធិ វិហារតិ អារលាកសញ្ញា សតោ សម្មា-
 ជាវោ បីនមិទ្ធិ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ទុទ្ធចក្កក្កច្ឆិ
 បហាយ អនុទ្ធតោ វិហារតិ អជ្ឈិតំ វុបសន្តចិត្តា
 ទុទ្ធចក្កក្កច្ឆា ចិត្តំ បរិសោធនតិ វិចិត្តច្ឆិ បហាយ
 តិណ្ណវិចិត្តច្ឆោ វិហារតិ អកថេន្តបី កុសលេសុទ ម្មេសុ
 វិចិត្តច្ឆាយ ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។ សោ ឥមេ បញ្ច
 ដីវរណា បហាយ ចេតសោ ទុបក្កិលេសេ បញ្ញាយ
 ទុទ្ធលីតារណា វិវិទ្ធវេ កាមេហិ វិវិទ្ធវេ អកុសលេហិ
 ធម្មហិ សវិតក្កិ សវិចារិ វិវេកដិ បិតិសុខំ បវមំ ណា ទំ

បីសមគ្គវេលការព្វសម្មំ ។ ភិក្ខុនោះ ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
 ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី អង្គុយផ្គត់ផ្គង់ តាំងកាយឲ្យត្រង់ គម្ពល់សតិឲ្យ
 មានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មដ្ឋាន) ។ ភិក្ខុនោះ លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក
 មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា លះបង់ព្យា-
 បាទនិងសេចក្តីប្រទូស្ត មានចិត្តមិនព្យាបាទ មានសេចក្តីអនុគ្រោះខ្វះ
 ប្រយោជន៍ដល់សត្វមានជីវិតទាំងអស់ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកព្យាបាទនិង
 សេចក្តីប្រទូស្ត លះបង់ចីនមិទ្ធិ ជាអ្នកប្រាសចាកចីនមិទ្ធិ មានសេចក្តីសំ-
 គាល់ជាតិ ជាអ្នកមានសតិ និងសម្បជញ្ញា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកចីនមិទ្ធិ ។
 លះបង់ទុទ្ធចក្កក្កច្ឆិ ជាអ្នកមិនព្រួយបារម្ភ មានចិត្តស្ងប់រម្ងាប់ខាងក្នុងសន្តាន
 ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទុទ្ធចក្កក្កច្ឆិ លះបង់វិចិត្តច្ឆា ជាអ្នកធ្ងន់ចាកវិចិត្តច្ឆា
 មិនមានសេចក្តីជឿនច្បល់ ក្នុងកុសលធម៌ទាំងឡាយ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត
 ចាកវិចិត្តច្ឆា ។ ភិក្ខុនោះ លុះលះបង់ខីវរណៈទាំង ៥ នេះ ដែលជា
 គ្រឿងសៅហ្មងនៃចិត្ត ដែលធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ស្ងាត់ចាកការ
 ទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់បឋមជ្ឈាន

លោកវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ វិនិក្ការិចារាណិ រូបសមា អដ្ឋង្គនិ
 សម្បសាទនិ ចេតសោ ឃិកាណិការិ អវិនិក្កិ
 អវិចារិ សមាធិជំ បិភិស្សុទិ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ បិភិយា ច វិហារតា ឧបេត្តុកោ ច វិហារតិ
 សតោ ច សម្បជានោ សុខញ្ច កាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យន្តិ អវិយា អាចិត្តន្តិ ឧបេត្តុកោ សតិមា
 សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 សុខស្ស ច បហាណា ធុត្តស្ស ច បហាណា បុរាវ
 សោមនស្សនោមនស្សនំ អត្តង្គមា អធុត្តមស្សុទិ
 ឧបេត្តុកោសតិចារិស្សុទិ ចតុត្តិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ សទ្ធិសោ រូបសញ្ញានំ សមតិក្កមា បដិយ-
 សញ្ញានំ អត្តង្គមា ធានត្តសញ្ញានំ អមនសិកាក
 អនន្តោ អាណាសាតិ អាណាសាណញ្ញាយតនំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ សទ្ធិសោ អាណាសាណញ្ញាយតនំ
 សមតិក្កម អនន្តិ វិញ្ញាណនិ វិញ្ញាណញ្ញាយតនំ

លោកវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

ដែលប្រកបដោយវិភង្គៈ ប្រកបដោយវិចារៈ មានបិភិស្សុទ ដែល
 កើតអំពីវិភង្គ ភិក្ខុនោះ ព្រោះវាមានវិភង្គនិងវិចារៈ ក៏ចូលកាន់ខ្ពុតិ-
 យជ្ឈាន ជាធម្មជាតិកើតមានខាងក្នុងសន្តាន ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លា
 គឺសទ្ធិ មានសភាពជាចិត្តទូលំទូលាយ មិនមានវិភង្គៈ មិនមានវិចារៈ មាន
 តែបិភិស្សុទ ដែលកើតអំពីសមាធិគឺបឋមជ្ឈាន ភិក្ខុនោះ ព្រោះ
 ទៀយណាយចាកបិភិស្សុទ ប្រកបដោយទេវតាផង មានស្មារតីដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់
 ផង ទទួលសុខដោយនាមកាយផង ក៏ចូលកាន់គតិយជ្ឈាន ដែលព្រះ
 អរិយៈទាំងឡាយតែងសរសើរថា បុគ្គលដែលបានគតិយជ្ឈាន ជាអ្នក
 ប្រកបដោយទេវតា មានស្មារតីទៅជាសុខ ភិក្ខុនោះ ព្រោះលះសុខ
 ផង ព្រោះលះទុក្ខផង ព្រោះអស់ទៅនៃសោមនស្សនិងខោមនស្ស
 ក្នុងកាលមុនផង ក៏ចូលកាន់ចតុត្តជ្ឈាន ជាធម្មជាតិមានអារម្មណ៍មិន
 មែនខ្ពុតិមិនមែនសុខគឺទេវតា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធដោយទេវតា ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ព្រោះអស់ទៅនៃបដិយសញ្ញា ព្រោះការ
 មិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត ឲ្យមានក្តសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូលកាន់អា-
 កាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា អាកាសមិនមានទីចំផុត ភិក្ខុ
 នោះ ព្រោះកន្លងអាកាសានញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយសព្វគ្រប់ ក៏ចូល
 កាន់វិញ្ញាណញ្ញាយតនជ្ឈាន ដោយបរិកម្មថា វិញ្ញាណមិនមានទីចំផុត

អភិធម្មបិដក វិវេក្ខោ

ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ សព្វសោ វិញ្ញាណញ្ញាយននំ
 សមតិក្កិយ្យ ធម្មតិ កតិញ្ញាតិ អាតិញ្ញាញាយននំ ទុប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ សព្វសោ អាតិញ្ញាញាយននំ សម-
 តិក្កិយ្យ ទេវសញ្ញាណសញ្ញាយននំ ទុបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ។

មគ្គិកា ។

(៣២៦) ឥតិកា ឥមិស្សា ធិដ្ឋិយា ឥមិស្សា
 ខន្ធិយា ឥមិស្សា រុចិយា ឥមស្សី អាណាយ ឥម-
 ស្សី ធម្មេ ឥមស្សី វិទយេ ឥមស្សី ធម្មវិទយេ ឥ-
 មស្សី ចាវចនេ ឥមស្សី ព្រហ្មចរិយេ ឥមស្សី សត្ត-
 សាសនេ ខេន រុច្ឆតិ ឥតិកា ។

(៣២៧) កិក្កុតិ សមញ្ញាយ កិក្កុ ចន្ទិ-
 ញាយ កិក្កុ កិក្កុតិកិ កិក្កុ កិក្កុកោតិ កិក្កុ
 កិក្កុចរិយិ ឧដ្ឋុបតតោតិ កិក្កុ កិក្កុបដធកោតិ
 កិក្កុ កិក្កុតិ ចាបតោ អកុសលេ ធម្មេតិ
 កិក្កុ កិក្កុតា ចាបតានំ អកុសលានំ ធម្មានំ
 កិក្កុ ទិដិសោ កិក្កុលសានំ បហោណ កិក្កុ

អភិធម្មបិដក វិវេក្ខោ

កិក្កុនោះ ព្រោះកន្លងវិញ្ញាណញ្ញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ កិច្ចលកាន់
 អាតិញ្ញាញាយននដ្ឋាន ដោយបំភ្លេចថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន កិក្កុនោះ
 ព្រោះកន្លងអាតិញ្ញាញាយននដ្ឋានដោយសព្វគ្រប់ កិច្ចលកាន់ខេវសញ្ញា-
 នាសញ្ញាយននដ្ឋាន ។

ចប់មគ្គិកា ។

(៣២៦) ត្រង់ពាក្យថា នេះ គឺ ក្នុងការឃើញនេះ ក្នុង
 ការគាប់ចិត្តនេះ ក្នុងការចូលវិត្តនេះ ក្នុងការប្រកាន់នេះ ក្នុងធម៌នេះ
 ក្នុងវិន័យនេះ ក្នុងធម៌ខ្ពង់វិន័យនេះ ក្នុងពាក្យជាប្រធាននេះ ក្នុងព្រហ្មចរិ-
 យនេះ ក្នុងសាសនានៃព្រះសាស្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
 ថា នេះ ។

(៣២៧) ត្រង់ពាក្យថា កិក្កុ គឺ ឈ្មោះថា កិក្កុ ព្រោះ
 ឈ្មោះ ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះការប្តេជ្ញា ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះសូម
 ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះជាអ្នកសូម ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះជាអ្នកចូលទៅ
 កាន់ខ្សែគាត់ទៅដើម្បីសូម ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះជាអ្នកទ្រទ្រង់សំពត់
 កាត់ដាច់ ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះទម្ងាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក
 ឈ្មោះថាកិក្កុ ព្រោះហេតុទម្ងាយអកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក ឈ្មោះ
 ថាកិក្កុ ព្រោះការលះកិលេសទាំងឡាយដោយចំណែក ឈ្មោះថាកិក្កុ

អនោធិសោ តិលេសានំ បរិយាបា វិកុត្តុ សេនោ
 វិកុត្តុ អសេនោ វិកុត្តុ ទេវេសេនោ ធាសេនោ វិកុត្តុ
 អនោ វិកុត្តុ កប្រោ វិកុត្តុ មន្តេណ វិកុត្តុ សារោ វិកុត្តុ
 សមក្កេន សង្កេន ញត្តិចតុត្តេន ករម្មេន អកុប្បេន
 ហំធារហេន ឧបសម្បន្នោតិ វិកុត្តុ ។

[(៣២៥) ចាតិមោក្ខន្តិ សំលំ បតិដ្ឋា អាទិ
 ចរណំ សញ្ញាមោ សំវារេ មុចំ បមុចំ^(១) កុសលានំ
 ធម្មានំ សមាបត្តិយា ។ សំវារេតិ កាយិកោ
 អវិភិក្កាមោ វាចសិកោ អវិភិក្កាមោ កាយិកាវាច-
 សិកោ អវិភិក្កាមោ ។ សំវុតោតិ ឥមិធា ចាតិ-
 ហេត្តុសំវារេន ឧបេតោ ហោតិ សមុបេតោ ឧបា-
 កតោ សមុចាតតោ ឧបបន្នោ សមុបបន្នោ សមន្នា-
 កតោ តេន វុច្ឆតិ ចាតិមោក្ខសំវារសំវុតោតិ ។

[(៣២៧) វិហារតិតិ ឥរិយតិ វុច្ឆតិ ចារលតិ
 យរេតិ យរេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ឆតិ
 វិហារតិតិ ។

១. ម. មេតុំ ចមេតុំ ។

ករោការលះកិលេសទាំងឡាយដោយមិនមានចំណែក បុគ្គលជាសេត្វៈ
 ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាអសេត្វៈ ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលជាសេត្វៈ កិ
 មិនមែន ជាអសេត្វៈក៏មិនមែន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលប្រសើរ ឈ្មោះ
 ថាភិក្ខុ បុគ្គលចំរើន ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលផ្លូវផង ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គល
 មានខ្លឹម ឈ្មោះថាភិក្ខុ បុគ្គលដែលសង្ឃព្រមព្រៀងគ្នាឲ្យឧបសម្បទា
 ដោយញត្តិចតុត្តកម្ម ដែលមិនគម្រើក្នុងរូងហេតុ ឈ្មោះថាភិក្ខុ ។

[(៣២៦) ត្រង់ពាក្យថា បាតិមោក្ខ បាទដល់សីល ការគាំដ
 មាំ កិច្ចខាងដើម ការប្រព្រឹត្តិ ការសង្រួម ការពង្រីក ប្រធាន ប្រ-
 មុខ នៃការដែលទុកសលធម៌ទាំងឡាយ ។ ពាក្យថា សំវារេ គឺការ
 មិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងវាចា
 ការមិនកន្លងដែលប្រព្រឹត្តនៅក្នុងកាយ និងក្នុងវាចា ។ ពាក្យថា ជា
 អ្នកសង្រួម គឺជាអ្នកព្រមព្រៀង មូលមិត ចូលទៅដិត កែបរៃប
 កៀកកើយ ប្រជុំគ្របដំ ប្រកបព្រម ដោយការសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខនេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកសង្រួមក្នុងបាតិមោក្ខសំវារេ ។

[(៣២៧) ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច ប្រ-
 ព្រឹត្តិ រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងអត្តភាពឲ្យប្រព្រឹត្តិទៅ គ្រាចំទៅ ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧០]

អាចារៈគោចរសម្បុរដ្ឋានិ អត្ថិ អា-
 ចារោ អត្ថិ អនាចារោ ។ ឥត្ត កតមោ អនាចា-
 រោ ។ កាយិកោ វីតិក្កមោ វាចសិកោ វីតិក្កមោ
 កាយិកាវាចសិកោ វីតិក្កមោ អយំ វុច្ឆតិ អនា-
 ចារោ សទ្ធម្បិ ទុស្សីល្យំ អនាចារោ ឥនេតតោ
 វេទ្យនារោ ន បត្តនារោ ន បុប្ផនារោ ន
 ដលនារោ ន សីនាននារោ ន ទន្តតដ្ឋនារោ ន
 វា ចាតុកម្យតាយ^(១) វា ឡត្តសូមតាយ វា ចា-
 កជ្ជតាយ វា ជង្គបេសនិកោ ន វា អញ្ញតរញ្ញត-
 រោ ន វា វុទ្ធប្បដិក្កុដ្ឋន មិច្ឆាភាជីវេន ជីវិតិ ក-
 ប្ប្បតិ អយំ វុច្ឆតិ អនាចារោ ។ ឥត្ត កតមោ
 អាចារោ ។ កាយិកោ អវីតិក្កមោ វាចសិកោ
 អវីតិក្កមោ កាយិកាវាចសិកោ អវីតិក្កមោ អយំ
 វុច្ឆតិ អាចារោ សទ្ធម្បិ សីលសិវោ អាចារោ
 ឥនេតតោ ន វេទ្យនារោ ន បត្តនារោ ន

១ ឃ. ចាតុកម្យតាយ ។

[៣៧១]

ត្រង់ពាក្យថា បរិបូណិដោយអាចារៈនិងអាចារ
អតិប្បាយថា អាចារៈកំមាន អនាចារៈកំមាន ។ បណ្តាអាចារៈនិង
អនាចារៈនោះ អនាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកប
 ដោយកាយ និងវាចា នេះហៅថា អនាចារៈ សូម្បីភាពវិនិច្ឆ័យ
 សីលទាំងអស់ ក៏ឈ្មោះថាអនាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ
 ចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យបូស្សីខ្លះ ឲ្យស្វីកឈើខ្លះ ឲ្យផ្កាឈើខ្លះ ឲ្យផ្លែ
 ឈើខ្លះ ឲ្យគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាបខ្លះ ឲ្យឈើស្ងួតខ្លះ ដោយភាព
 ជាអ្នកបន្ទាបបន្ថយខ្លះ ដោយការពោលពតដូចជាសម្មសវណ្ណកបាយ
 ខ្លះ ដោយការបីថ្មមកូនរបស់ត្រកូលខ្លះ ដោយការបម្រើត្រកូលដោយ
 កំលាំងស្នូលខ្លះ ដោយមិច្ឆាភាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធច្រង់តិះដៀល
 ហើយខ្លះ នេះហៅថា អនាចារៈ ។ បណ្តាអនាចារៈ និងអាចារៈ
 នោះ អាចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយកាយ
 ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយវាចា ការមិនប្រព្រឹត្តិកន្លងប្រកបដោយ
 កាយនិងវាចា នេះហៅថា អាចារៈ សូម្បីការសង្រួមក្នុងសីលទាំង
 អស់ ក៏ឈ្មោះថាអាចារៈ គឺ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនចិញ្ចឹម
 ជីវិតដោយការឲ្យបូស្សី មិនចិញ្ចឹមជីវិតដោយការឲ្យស្វីកឈើ មិន

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

បុប្ផនាទេន ន ដលនាទេន ន សិលានទេន ន និប្ពេ-
 តន្ត្រីនាទេន ន ចានុក្កម្យនាយ ន មុត្តសូបនាយ ន
 ចារិកជ្យនាយ ន ជង្ហ្យបេសនិកេន ន អញ្ញត្រាត-
 រេន តុទ្ធប្បដិក្កុដ្ឋេន មិច្ឆាភាជីវេន ជីវិតិ កេហ្សេតិ
 អយិ វុច្ឆតិ អាចារេ ។ គោចរោតិ អត្ថិ គោចរេ អត្ថិ
 អគោចរេ ។ តត្ថ កតតមោ អគោចរេ ។ វេនេករោ
 វេសិយាគោចរេ វ ហោតិ វិធានគោចរេ វ វុល្ល-
 កុមារិគោចរេ វ បណ្ឌិតគោចរេ វ ភិក្ខុជីគោចរេ
 វ ចាណតារគោចរេ វ សិសង្ខោ វិហារតិ វដ្ឋិហិ
 វជមហាមន្តេហិ តិវុយេហិ តិវុយស្សវរគហិ អ-
 ននុលាមិកេន កិហិសិសរក្កេន យានិ វ បន តានិ
 កុណានិ អស្សន្ទានិ អប្បសន្ទានិ អលោចានក្កតានិ
 អត្តោសកបរិភាសកានិ អនត្តកាមានិ អហិតកា-
 មានិ អដាសុកាមានិ អយោកត្តមកាមានិ ភិក្ខុជិ
 ភិក្ខុជិ ឧបាសកានិ ឧបាសិកានិ តថាវុទានិ

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

ចិត្តិមជ្ជិកោយការទ្យេន្តរេយិ មិនចិត្តិមជ្ជិកោយការទ្យេផ្ទៃលេយិ មិន
 ចិត្តិមជ្ជិកោយការទ្យេគ្រឿងលំអិតសម្រាប់លាប មិនចិត្តិមជ្ជិកោយ
 ការទ្យេឈើស្ងួន មិនចិត្តិមជ្ជិកោយការបន្ទាបបន្ថយនៃសាយ មិនចិត្តិមជ្ជិក
 ោយការពាលព័តាដូចជាសម្ងួតនៃស្រូវ មិនចិត្តិមជ្ជិកោយការ
 បីបួមកូនរបស់គ្រកូល មិនចិត្តិមជ្ជិកោយការបម្រើគ្រកូលដោយកំលាំង
 ស្ម័គ្រ មិនចិត្តិមជ្ជិកោយមិច្ឆាភាជីវៈណាមួយ ដែលព្រះពុទ្ធទ្រង់គិះ
 ដៀសហើយ ទេវេហៅថា អាចារៈ ។ ពាក្យថាគោចរ មានសេចក្តី
 ថា គោចរក៏មាន អគោចរក៏មាន ។ បណ្តាគោចរ ទ័ន្ទគោចរ
 នោះ អគោចរ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ជាអ្នក
 គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីពេស្យខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីមេម៉ាយខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃស្រ្តីក្រមុំខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សបណ្ឌិតខ្លះ គ្រាច់
 ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុខ្លះ គ្រាច់ទៅកាន់រោងសុពខ្លះ ជាអ្នកច្រឡកច្រឡំ
 ដោយតួកស្តេច ដោយតួកមហាមាត្ររបស់ស្តេច ដោយតួកតិរិយ
 ដោយតួកសាវ័ករបស់តិរិយ ឬ ដោយការច្រឡកច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិន
 សមគួរ មួយទៀត គ្រកូលណាដែលមិនមានសព្វា មិនជ្រះថ្លា មិនមែន
 ជាអណ្ណន្ត ជាអ្នកជេរប្រទេចផ្កាសា មិនប្រាថ្នារសេចក្តីចំរើន មិនប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ មិនប្រាថ្នារសេចក្តីសប្បាយ មិនប្រាថ្នារសេចក្តីក្សេម ចាក
 យោគៈ ដល់ពួកភិក្ខុ ភិក្ខុខី ឧបាសក ឧបាសិកាឡើយ ភិក្ខុនោះ

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

កុណាធិ សេវតិ ភជតិ បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ
 អគោចរោ ។ តត្ថុ កតមោ គោចរោ ។ ឥន-
 តោច្ឆា ឈ វេសិយាគោចរោ ហោតិ ឈ វិធករគោ-
 ចរោ ឈ ប្បុល្លកុមារីគោចរោ ឈ បណ្ណាគោចរោ
 ឈ ភិក្ខុនិគោចរោ ឈ ចាណាគោចរោ ឈ សិ-
 សុដ្ឋា វិហារតិ វជ្ជហិ វជ្ជមហាមត្តហិ វិវុទ្ធិយេហិ
 វិវុទ្ធិយស្សវកហិ អនុលោមិតេន វិហិសិសុត្តន
 យាធិ វ ចន តាធិ កុណាធិ សុទ្ធាធិ បសុទ្ធាធិ
 ធុបាធិ កាសាវប្បុរោ តាធិ ឥសិវតប្បុរោ
 តាធិ អត្តកាមាធិ ហិតកាមាធិ ជាសុកាមាធិ
 យោគក្ខេមកាមាធិ ភិក្ខុនិ ភិក្ខុនិធិ ធុបាសកាធិ
 ធុបាសិកាធិ តថាវុចាធិ កុណាធិ សេវតិ ភជតិ
 បយ័រុចាសតិ អយំ វុច្ចតិ គោចរោ ។ ឥតិ ឥមិធា
 ច អាចារេន ឥមិធា ច គោចរេន ឧបេតោ ហោតិ
 ។ បេ ។ សមដ្ឋានតោ តេន វុច្ចតិ អាចារគោចរ-
 សម្បុរោតិ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

ចូលចិត្តគប់ក ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ
 នេះហៅថា អគោចរ ។ បណ្ណាគោចរ និងអគោចរទាំងនោះ គោចរ
 តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុន្ទៈ កុដសាសនានេះ ជាអ្នកមិនគ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃ
 ស្ត្រីពេស្យា មិនគ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្ត្រីមេម៉ាយ មិនគ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃស្ត្រី
 គ្រប់ មិនគ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃមនុស្សប្រណូក មិនគ្រាច់ទៅកាន់ទីនៃភិក្ខុនី
 មិនគ្រាច់ទៅកាន់រោងស្តុក ជាអ្នកមិនច្រឡូកច្រឡំ ដោយតួកស្តេច
 ដោយតួកមហាមាត្របស់ស្តេច ដោយតួកភិរិយ ដោយតួកសាវ័ករបស់
 ភិរិយ ឬ ដោយការច្រឡូកច្រឡំនឹងគ្រហស្ថ មិនសមគួរ ឬយះទៀត
 ត្រកូលណា មានសត្វ ជ្រះថ្លា ជាអណ្ណន៍ រុក្ខរឿងដោយសំពត់កាសាវៈ
 ដែលផ្សព្វផ្សាយដោយខ្យល់នៃឥសី ជាអ្នកប្រាថ្នាសេចក្តីចំរើន ប្រាថ្នា
 ប្រយោជន៍ ប្រាថ្នាសេចក្តីសប្បាយ ប្រាថ្នាព្រះនិព្វានជាធម៌ក្រុមចាក
 យោគៈ ដល់តួកភិក្ខុ ភិក្ខុនី ទបាសក ទបាសិកា ភិក្ខុនោះ ចូល
 ចិត្តគប់ក ចូលទៅជិត កាន់ត្រកូលទាំងឡាយមានសភាពដូច្នោះ នេះ
 ហៅថា គោចរ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប្រែម
 ដោយអាចារៈនេះផង ដោយគោចរនេះផង ព្រោះហេតុនោះ រើប
 ពោលថា ភិក្ខុនោះ បរិបូណ៌ដោយអាចារៈនិងគោចរ ។

ឈានវិភេទ សុត្តន្តបិដក

[៣៩០] អណ្តាមត្តេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សនីតិ
 តត្ថ កតមេ អណ្តាមត្តា វជ្ជា ។ យាធិ តាធិ
 វជ្ជាធិ អប្បបត្តកាធិ ឡាមត្តកាធិ លហុសាធិ
 លហុសម្បត្តាធិ សញ្ញាមករណីយាធិ សិវតារណី-
 យាធិ ចិត្តប្បទករណីយាធិ មនសិការប្បដិវត្តាធិ
 ឥមេ វុច្ឆន្តិ អនុមត្តា វជ្ជា^(១) ឥមេស្ម អណ្តាមត្តេស្ម
 វជ្ជេស្ម វជ្ជទស្សនី ច ហោតិ កយទស្សនី ច អា-
 ទិទវជ្ជេស្សនី ច ជិស្សរណទស្សនី ច តេជ វុច្ឆន្តិ
 អណ្តាមត្តេស្ម វជ្ជេស្ម កយទស្សនីតិ ។

[៣៩២] សមាទាយ សិក្ខតិ សិក្ខាបទេស្មតិ
 តត្ថ កតមា សិក្ខា ។ ចតស្ស្ស សិក្ខា ភិក្ខុធិ
 ភិក្ខុសិក្ខា ភិក្ខុធិធិ ភិក្ខុធិសិក្ខា ឧបាសកកាធិ
 ឧបាសកសិក្ខា ឧបាសកាធិ ឧបាសកាសិក្ខា
 ឥមា វុច្ឆន្តិ សិក្ខាយោ ឥមាស្ម សិក្ខាស្ម
 សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ ជិស្សសិ
 សមាទាយ វត្តតិ តេជ វុច្ឆន្តិ សមាទាយ សិក្ខតិ
 សិក្ខាបទេស្មតិ ។

១ ឧ. ម. ធិត្តន្តរេ នីតិ-សុត្តនិស្សតិ ។

ឈានវិភេទ សុត្តន្តបិដក

[៣៩១] ត្រង់ពាក្យថា ឃើញភ័យ ក្នុងទោសទាំងឡាយមាន
 ប្រមាណតិច មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ ទោសមានប្រមាណ
 តិច តើដូចម្តេច ។ ទោសទាំងឡាយណា មានប្រមាណតិច ស្អប់
 ស្តើង ប្រាល ដល់ខ្ញុំអំពីប្រាល គួរធ្វើសេចក្តីសង្រួម គួរធ្វើការប្រ-
 យ័ត្ន គួរធ្វើការកែតម្រូវទ្រព្យ ជាទោសជាប់ចំពោះដោយមនសិការ
 ទាំងនេះហៅថា ទោសមានប្រមាណតិច ភិក្ខុ ជាអ្នកឃើញទោស
 ក្នុងទោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិចនេះផង ឃើញភ័យផង ឃើញ
 ភំហុសផង ឃើញការលាស់ខ្លួនចេញផង ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ឃើញភ័យ ក្នុងទោសទាំងឡាយមានប្រមាណតិច ។

[៣៩២] ត្រង់ពាក្យថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំង-
 ឡាយ មានសេចក្តីថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សិក្ខា តើដូចម្តេច ។
 សិក្ខា មាន ២ គឺ ភិក្ខុសិក្ខា របស់ភិក្ខុភិក្ខុ ១ ភិក្ខុនិសិក្ខា របស់
 ភិក្ខុនិ ១ ឧបាសកសិក្ខា របស់ភិក្ខុឧបាសក ១ ឧបាសកាសិក្ខា របស់
 ភិក្ខុឧបាសក ១ ទាំងនេះហៅថា សិក្ខា ឬគ្រួសមាទានក្នុងសិក្ខាទាំង-
 ឡាយនេះ ដោយសព្វគ្រប់ អស់កាលទាំងឡាយ ដោយប្រការទាំងឡាយ
 អស់កិច្ចគ្រប់យ៉ាង មិនមានសល់ ឥតសេសសល់ ហើយប្រព្រឹត្ត ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា សមាទានសិក្សា ក្នុងសិក្ខាបទទាំងឡាយ ។

(៣៥៣) ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តន្ទារតា អន្ទិ ឥន្ទ្រិយេសុ
 កុត្តន្ទារតា អន្ទិ ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ តត្ថ
 កតមា ឥន្ទ្រិយេសុ អកុត្តន្ទារតា ។ ឥនេកោច្ឆា
 ចក្កុនា រូបំ ធិស្វា ធិមិត្តក្កាហី ហោតិ អនុត្យញ្ញ-
 ធក្កាហី យត្វាធិករណាមេធំ ចក្កុទ្រិយំ អសំវុតិ វិហា-
 រុទ្ធិ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបកា អកុសលា ធម្មា
 អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ ន
 រក្ខតិ ចក្កុទ្រិយំ ចក្កុទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ
 រសាតេន សន្នំ សុត្វា ។ បេ ។ យា នេន កន្ធិ យាយិត្វា
 ។ បេ ។ ធិព្វាយ រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន
 ដោជ្ជតិ ធុសិត្វា ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយ
 ធិមិត្តក្កាហី ហោតិ អនុត្យញ្ញធក្កាហី យត្វាធិករណា-
 មេធំ មធំទ្រិយំ អសំវុតិ វិហារុទ្ធិ អភិជ្ឈាទោមនស្សា
 ចាបកា អកុសលា ធម្មា អន្ទាស្សវេយ្យំ តស្ស
 សំវរាយ ន បដិបជ្ជតិ ន រក្ខតិ មធំទ្រិយំ ម-
 ធំទ្រិយេ ន សំវរំ អាបជ្ជតិ យា ឥមេសំ ធម្មំ
 ឥន្ទ្រិយាធំ អកុត្តិ អតោបទា អនារក្ខោ អសំវរេ

(៣៥៣) គ្រងពាក្យថា មានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំង-
 ឡាយ អធិប្បាយថា ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 តាំងឡាយ ក៏មាន ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 តាំងឡាយ ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌តាំងនោះ ភាពនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារ
 មិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំងឡាយ កើដូចម្តេច ។ កិច្ចកងសាសនា
 នេះ ឃើញរូបដោយភ្នែកហើយ ជាអ្នកកាន់យកទ្វារនិមិត្ត កាន់យកទ្វារ
 អនុត្យញ្ញៈ អកុសលធម៌តាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈនិរោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ទ្វារបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្កុទ្រិយនុ៎ះ ក្រោលហេតុមិន
 សង្រួមចក្កុទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្កុទ្រិយនោះ មិន
 រក្សាចក្កុទ្រិយ មិនដល់ទ្វារសង្រួមក្នុងចក្កុទ្រិយ ឮសំឡេងដោយ
 គ្រឿង ។ បេ ។ ផ្គុំគ្នានេះដោយច្រមុះ ។ បេ ។ លិទ្ធក្នក្សសោដោយ
 អណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់គ្រប់ជុំគ្នាដោយកាយ ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់
 ទ្វារធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកកាន់យកទ្វារនិមិត្ត ជាអ្នកកាន់យកទ្វារ
 អនុត្យញ្ញៈ អកុសលធម៌តាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈនិរោមនស្ស
 គប្បីជាប់តាម ទ្វារបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្កុទ្រិយនុ៎ះ ក្រោលហេតុ
 មិនសង្រួមចក្កុទ្រិយ ណា មិនប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្កុទ្រិយនោះ
 មិនរក្សាចក្កុទ្រិយ មិនដល់ទ្វារសង្រួមក្នុងចក្កុទ្រិយ ការមិនថែទាំ
 មិនគ្រប់គ្រង មិនរក្សា មិនសង្រួម ទ្វារឥន្ទ្រិយតាំង ៦ នេះ ណា

អយំ វុទ្ធតិ ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តទ្វារតា ។ កត្ត
 តតមា ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តទ្វារតា ។ ឥនេតទ្វារ
 ចក្កុយ រូបំ និស្សា ន ធិមិត្តត្តាហិ ហោតិ នានុត្យត្តា-
 នត្តាហិ យត្វាធិករណាមេធំ ចក្កុន្ទ្រិយំ អសំវុតិ
 វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុសលា ធម្មា
 អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវរាយ បដិបដ្ឋតិ រក្ខតិ ចក្កុ-
 ន្ទ្រិយំ ចក្កុន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតិ សោតន ឥន្ទ្រិ-
 សុត្តា ។ បេ ។ យាយេន កុំ យាយិត្វា ។ បេ ។ ធិក្ខយ
 រសំ សាយិត្វា ។ បេ ។ កាយេន វេជាដ្ឋតំ ធុសិត្វា
 ។ បេ ។ មនសា ធម្មំ វិញ្ញាយេ ន ធិមិត្តត្តាហិ ហោតិ
 នានុត្យត្តានត្តាហិ យត្វាធិករណាមេធំ មន្ទិន្ទ្រិយំ
 សំវុតិ វិហារន្តំ អភិជ្ឈាទោមនស្សា ចាបតា អកុ-
 សលា ធម្មា អន្ធាស្សវេយ្យំ តស្ស សំវរាយ បដិ-
 បដ្ឋតិ រក្ខតិ មន្ទិន្ទ្រិយំ មន្ទិន្ទ្រិយេ សំវរំ អាបដ្ឋតិ
 យា ឥមេសំ ធម្មំ ឥន្ទ្រិយានំ កុត្តិ តោបទា អាវត្តា
 សំវរោ អយំ វុទ្ធតិ ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តទ្វារតា ។ ឥហាយ
 ឥន្ទ្រិយេសុ កុត្តទ្វារតាយ ឧបេតោ ហោតិ ។ បេ ។

នេះហៅថា ភាវនៃបុគ្គលមានទ្វារមិនគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយតាំងឡាយ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ភាវនៃបុគ្គលអ្នកមានទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយ
 ទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុ៖ ក្នុងសាសនានេះ ឃើញប្រដោយ
 ភ្នែកហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរិមិត្ត មិនកាន់យកទូរិអនុត្យក្ខនៈ
 អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិវរោមនស្ស គប្បីជាប់តាម
 ទូរិបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយខ្លះ ព្រោះហេតុមិនសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយ
 ណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមចក្កុន្ទ្រិយនោះ រក្សាចក្កុន្ទ្រិយ ដល់ទូរិការ
 សង្រួមក្នុងចក្កុន្ទ្រិយ ត្រូវសំឡេងដោយគ្រឿង ។ បេ ។ ធុត្វិនដោយច្រមុះ
 ។ បេ ។ លិខិត្តក្សស្រដោយអណ្តាត ។ បេ ។ ពាល់គ្រឿងដូច្នោះដោយកាយ
 ។ បេ ។ ដឹងច្បាស់ទូរិធម៌ដោយចិត្តហើយ ជាអ្នកមិនកាន់យកទូរិមិត្ត
 មិនកាន់យកទូរិអនុត្យក្ខនៈ អកុសលធម៌ទាំងឡាយដ៏លាមក គឺអភិជ្ឈានិវរ
 ោមនស្ស គប្បីជាប់តាម ទូរិបុគ្គលជាអ្នកមិនសង្រួមមន្ទិន្ទ្រិយខ្លះ ព្រោះ
 ហេតុមិនសង្រួមមន្ទិន្ទ្រិយណា ក៏ប្រតិបត្តិដើម្បីសង្រួមមន្ទិន្ទ្រិយនោះ រក្សា
 មន្ទិន្ទ្រិយ ដល់ទូរិការសង្រួមក្នុងមន្ទិន្ទ្រិយ កាល់ថា គ្រប់គ្រង រក្សា
 សង្រួម ទូរិឥន្ទ្រិយទាំង ៦ នេះ ណា នេះហៅថា ភាវនៃបុគ្គលអ្នកមាន
 ទ្វារគ្រប់គ្រង ក្នុងឥន្ទ្រិយទាំងឡាយ ។ ភិក្ខុ ជាអ្នកប្រាមព្រៀង ។ បេ ។

សមញ្ញកតោ ភេទ វុច្ចតិ វុច្ចិយេស្ក កុត្តន្ទារកតិ ។
 (៣៥៤) ភោជនេ មត្តញ្ញាតិ អត្ថំ ភោជនេ
 មត្តញ្ញាតា អត្ថំ ភោជនេ មមត្តញ្ញាតា ។ វត្ថុ កតមា
 ភោជនេ មមត្តញ្ញាតា ។ វេទកក្កោ អប្បដិសន្តា
 អយោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ ទវាយ មទាយ
 មណ្ឌាយ វិក្កុសាយ យា វត្ថុ អសន្តដ្ឋិតា
 មមត្តញ្ញាតា អប្បដិសន្តា ភោជនេ អយំ វុច្ចតិ ភោជនេ
 មមត្តញ្ញាតា ។ វត្ថុ កតមា ភោជនេ មត្តញ្ញាតា ។
 វេទកក្កោ មដិសន្តា យោនិសោ អាហារំ អាហារេតិ
 នេវ ទវាយ ន មទាយ ន មណ្ឌាយ ន
 វិក្កុសាយ យាវនេវ វេទកក្កាយស្ស ចិតិយា
 យាមាយ វិហឹសុបរតិយា ក្រហ្មចរិយា ទុក្កកាយ
 វតិ បុរណាញ វេទនំ មដិហន្តាមិ នវត្ថុ វេទនំ
 ន ឧប្បាទេស្សាមិ យាត្រា ច មេ កវិស្សតិ

ប្រកបព្រមដោយភាពនៃខ្លួន ជាអ្នកមានទារក្រប់គ្រង ក្នុងវុច្ចិយតាំង
 ឡាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានទារក្រប់គ្រង ក្នុង
 វុច្ចិយតាំងឡាយ ។

(៣៥៤) ត្រង់ពាក្យថា អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន អ្នកប្រយ
 ថា ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជនក៏មាន ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន
 ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
 ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ មិនបានពិចារណាដោយទុបាយ
 ហើយចរិតភោគអាហារ ដើម្បីលេង ដើម្បីស្រវឹង ដើម្បីប្រដាប់ ដើម្បី
 ស្អិតស្អង សេចក្តីមិនសន្តោស សេចក្តីមិនដឹងប្រមាណ សេចក្តីមិន
 ពិចារណា ក្នុងភោជននោះ ណា នេះហៅថា ការមិនដឹងប្រមាណ ក្នុង
 ភោជន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងប្រមាណ ក្នុងភោជន គឺ
 ដូចម្តេច ។ គិតខ្លះ ក្នុងសាសនានេះ ពិចារណាដោយទុបាយ ហើយចរិ-
 តភោគអាហារ មិនមែនដើម្បីលេង មិនមែនដើម្បីស្រវឹង មិនមែនដើម្បី
 ប្រដាប់ មិនមែនដើម្បីស្អិតស្អង (គឺចរិតភោគ) ដើម្បីតាំងនៅនៃកាយនេះ
 ដើម្បីញ៉ាំងជីវិតឲ្យប្រព្រឹត្តទៅ ដើម្បីកំចាត់បង់សេចក្តីលំបាក ដើម្បីអនុ-
 គ្រោះព្រហ្មចារ្យ គឺអាក្ខរក្សា នឹងបន្ទោបង់វេទនាចាស់ផង នឹងញ៉ាំង
 វេទនាថ្មី មិនឲ្យកើតឡើងផង ការគ្រាច់ទៅក្តី សេចក្តីមិនមានទោស

អនុវិជ្ជតា ច ជាសុវិហារោ ហតិ យា តត្ថ សុត្ត-
 តា មត្តត្តាតា ចនិសម្មា គោជនេ អយំ វុច្ចតិ
 គោជនេ មត្តត្តាតា ។ ឥមាយ គោជនេ មត្តត្តាតាយ
 ទុបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមម្ពាតតា តេន វុច្ចតិ
 គោជនេ មត្តត្តាតិ ។

(៣៥៥) កថត្ត ភិក្ខុ បុព្វត្តាបរវត្តិ ជាត-
 វិយាទុយោគមទុយុត្តា ហោតិ ។ ឥន ភិក្ខុ ទិវសិ
 ចន្ទ្រមេន ទិសដ្ឋាយ អាវណិយេហិ ធម្មេហិ ចិន្ទិ បរិ-
 សោធនតិ វត្តិយា បឋមិ យាមិ ចន្ទ្រមេន ទិសដ្ឋាយ
 អាវណិយេហិ ធម្មេហិ ចិន្ទិ បរិសោធនតិ វត្តិយា
 បជ្ឈិមិ យាមិ ធន្តិណោន បស្សេន សីហសេយ្យិ
 កិច្ចេតិ ចារនន ចានិ អត្តាធាយ សរោតា សម្ម-
 ជាតោ ទុដ្ឋានសញ្ញំ មនសិករិត្តា វត្តិយា បច្ឆិមិ
 យាមិ បច្ឆដ្ឋាយ ចន្ទ្រមេន ទិសដ្ឋាយ អាវណិយេហិ
 ធម្មេហិ ចិន្ទិ បរិសោធនតិ វិវិ ភិក្ខុ បុព្វត្តាបរវត្តិ
 ជាតវិយាទុយោគមទុយុត្តា ហោតិ ។

មានមនុស្សសកាយជាដើមក្តី កិរិយាទៅដាសុទ្ធ (ដោយវិរិយាបថទាំង
 ៤) ក្តី ទ័ងមានដល់ភាគាអញ សេចក្តីសន្តោស សេចក្តីដឹងប្រមាណ
 សេចក្តីវិចារណា ក្នុងកោដននោះ ណា នេះហៅថា ការដឹងប្រមាណ
 ក្នុងកោដន ។ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបច្រម ដោយ
 សេចក្តីដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបហៅថា
 អ្នកដឹងប្រមាណ ក្នុងកោដន ។

(៣៥៥) ចុះភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់
 ភ្ញាក់ ក្នុងពេលមុនព្រឹក ទ័ងក្រោយព្រឹក តើដូចម្តេច ។ ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលកំរង ដោយការដឹង
 ទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់មួយថ្ងៃ ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំង
 ឡាយដែលកំរង ដោយការដឹងទៅមក ដោយការអង្គុយ អស់បឋម-
 យាមនៃព្រឹក សម្រេចសីហសេយ្យដោយចំហៀងទាំងស្រុង អស់បច្ឆិម-
 យាមនៃព្រឹក តម្រួតជើងដោយជើង ជាអ្នកមានស្មារតី ដឹងខ្លួន ធ្វើ
 ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះទុដ្ឋានសញ្ញា ហើយក្រោក ក្នុងបច្ឆិមយាមនៃព្រឹក
 ញ៉ាំងចិត្តឱ្យស្អាត ចាកធម៌ទាំងឡាយដែលកំរង ដោយការដឹង ដោយ
 ការអង្គុយ ភិក្ខុជាអ្នកប្រកបច្រៀង ។ ក្នុងការព្យាយាមជាគ្រឿងភ្ញាក់ភ្ញាក់
 ក្នុងពេលមុនព្រឹក ទ័ងក្រោយព្រឹក យ៉ាងនេះឯង ។

[៣៤៦] សាគត្តន្តិ យោ ចេតសិកោ វិរិយា-
 វុត្តា ។ បេ ។ សម្មាវាយាមោ ។ ធម្មត្តន្តិ យា
 បញ្ញា បជាធមោ ។ បេ ។ អមោហោ ធម្មវិចយោ
 សម្មាវុត្តិ ។

[៣៤៧] តោធិបត្តិកាធំ ធម្មាធំ ភាវនាធុ-
 យោគមនុយុត្តាតិ តត្ត កតមេ តោធិបត្តិកា ធម្មា ។
 សត្ត តោជ្ឈង្គង្គា សតិសម្មាជ្ឈង្គង្គា ធម្មវិចយ-
 សម្មាជ្ឈង្គង្គា វិរិយសម្មាជ្ឈង្គង្គា បីតិសម្មាជ្ឈង្គង្គា
 បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គង្គា សមាធិសម្មាជ្ឈង្គង្គា ទុបេត្តា-
 សម្មាជ្ឈង្គង្គា ឥមេ វុត្តន្តិ តោធិបត្តិកា ធម្មា ឥមេ
 តោធិបត្តិកេ ធម្ម អាសេវនំ ភាវនំ តហ្មលីកហេតិ
 តេធំ វុត្តនិ តោធិបត្តិកាធំ ធម្មាធំ ភាវនាធុយោ-
 គមនុយុត្តាតិ ។

[៣៤៨] កតញ្ច ភិក្ខុ អភិក្ករុត្ត បដិក្ករុត្ត
 សម្មជាធុការី ហោតិ អាណាតិកេ វិលោកិកេ
 សម្មជាធុការី ហោតិ សម្មិត្តារេ បសារិកេ
 សម្មជាធុការី ហោតិ សម្មិដិបត្តចិវរោណោ

[៣៤៦] គ្រងតាក្យថា ជាប់មិនដាច់ ពុទ្ធដល់ការប្រោកត្បាយយាម
 ។ បេ ។ សេចក្តីត្បាយយាមត្រូវ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ តាក្យថា ចាស់
 គ្នា ទានដល់បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការ
 សន្តតនូវធម៌ សេចក្តីយល់ត្រូវ ។

[៣៤៧] គ្រងតាក្យថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយយាមចំរើន
 នូវធម៌ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង មានសេចក្តីថា បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ ពួកធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង តើដូចម្តេច ។ តោជ្ឈង្គ
 ៧ គឺ សតិសម្មាជ្ឈង្គ ធម្មវិចយសម្មាជ្ឈង្គ វិរិយសម្មាជ្ឈង្គ បីតិ-
 សម្មាជ្ឈង្គ បស្សន្តិសម្មាជ្ឈង្គ សមាធិសម្មាជ្ឈង្គ ទុបេត្តាសម្មាជ្ឈង្គ
 នេះហៅថា ធម៌ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង កិក្ខុគហក គប់រំ ធ្វើឲ្យ
 ច្រើន ចំពោះភូគធម៌ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹងទាំងនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបពោលថា ប្រកបរឿយ ។ ក្នុងការត្បាយយាម ចំរើននូវធម៌
 ទាំងឡាយ ជាប់វិណាកនៃការគ្រាស់ដឹង ។

[៣៤៨] ចុះភិក្ខុជាអ្នកធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរទៅមុខនិង
 ការដើរថយក្រោយ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួនក្នុងការក្រឡេកមើលទៅមុខនិងការ
 ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបត់ដៃដើមនិង
 ការលាត់ដៃដើម ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការប្រព្រឹត្តសិទ្ធិដ៏ ទុក្រនិងបិវា

សម្មជាទីការី ហោតិ អសិរេត បិរេត ខាយិរេត
 សាយិរេត សម្មជាទីការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សាវកោម្ម
 សម្មជាទីការី ហោតិ គតេ បិរេត ធិសិទ្ធិ សុត្ត
 ជាភិរេត ភាសិរេត តុណ្ណិភាវេ សម្មជាទីការី ហោតិ ។
 ឥធិ ភិក្កុ សុតោ សម្មជាទីការី អភិក្កមតិ សុតោ
 សម្មជាទីការី បដិក្កមតិ សុតោ សម្មជាទីការី កា-
 លោកតិ សុតោ សម្មជាទីការី វិលាតតិ សុតោ
 សម្មជាទីការី សម្មិក្កតិ សុតោ សម្មជាទីការី ប-
 សារេតិ សុតោ សម្មជាទីការី ហោតិ សម្ម្យដិ-
 បត្តិវិបាកលោ សុតោ សម្មជាទីការី ហោតិ
 អសិរេត បិរេត ខាយិរេត សាយិរេត សុតោ សម្មជាទី-
 ការី ហោតិ ទុច្ចារបស្សាវកោម្ម សុតោ សម្មជាទី-
 ការី ហោតិ គតេ បិរេត ធិសិទ្ធិ សុត្ត ជាភិរេត
 ភាសិរេត តុណ្ណិភាវេ ។ សុតោតិ តត្ថ កតតមា សតិ ។
 យា សតិ អនុស្សតិ បដិស្សតិ សតិ សុវណាតា
 បាណាតា អបិលាបទតា អសម្មសទតា សតិ សតិ-
 ទ្រិយំ សតិពលំ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។

ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគភោជន ការផឹកទឹក ការទំពារ
 ស៊ីខាទន័យៈ និងការជញ្ជប់ (ភេសជ្ជៈ) ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុង
 ការបោះទ្វារបង់ទ្វារៈ បស្សាវៈ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ ឈរ
 អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬការស្សៀម តែដូចម្តេច ។
 ក៏ក្នុងសាសនានេះ ឈានដើរទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ឈាន
 ថយក្រោយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រវល់មើលទៅមុខ មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន ក្រវល់មើលទៅទិសផ្សេងៗ មានស្មារតីដឹងខ្លួន បត់វិលដើរ
 មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតវិលដើរ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ជាអ្នកមានស្មារ-
 តិ ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការប្រទ្រង់សង្ស័យ បាត្រ និងចិវិ ជាអ្នក
 មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការទំពារ
 ស៊ី ការជញ្ជប់ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបោះទ្វារ
 បង់ទ្វារៈ បស្សាវៈ ជាអ្នកមានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ និងការស្សៀម ។
 ពាក្យថា មានស្មារតី សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ស្មារតី ភិ
 ដូចម្តេច ។ ការលើក ការនឹកឃើញ ការលើកចំពោះ សុតិ សេចក្តី
 លើក សេចក្តីចាំបាច់ សេចក្តីមិនភ្លេច សេចក្តីមិនវារីផ្លែ គឺ សុតិ
 សុតិទ្រិយំ សុតិពលៈ សម្មាសតិ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។

សម្មាសម្ពុទ្ធិ តត្ថ តត្ថមិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ យា បញ្ញា
 បដាទេតា វិចយោ បរិចយោ ធម្មវិចយោ សល្លត្ថុ-
 ណា ឧបលត្ថុណា បច្ចុបលត្ថុណា បណ្ឌិត្តំ គោ-
 សល្លំ ធម្មត្តំ វេកត្យា បិណ្ឌ ឧបហិត្តា ភូរិ
 មេតា បរិណាយិកោ វិបស្សនា សម្មាសម្ពុទ្ធិ បរោ-
 ណោ បញ្ញា បញ្ញាត្រ័យំ បញ្ញាពលំ បញ្ញាសន្តំ បញ្ញា-
 ចាសាទោ បញ្ញាអារលាគោ បញ្ញាឱកាសោ បញ្ញា-
 បរិច្ឆារោ បញ្ញាវតិ អមោហោ ធម្មវិចយោ សម្មា-
 ធិដ្ឋំ ឥដ្ឋំ វុច្ចតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ តតិ ឥមាយ
 ច សតិយា ឥមិនា ច សម្មាសម្ពុទ្ធិ ឧបេតោ
 ហោតិ ។ បេ ។ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ។ ធម្មំ តិក្កុ សុតោ
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ ឥតិក្កមតិ សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ប-
 ដិក្កមតិ សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ អារលាគេតិ សុតោ
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ វិលោកេតិ សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ ប-
 សមិក្កេតិ សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិ បសារេតិ សុតោ
 សម្មាសម្ពុទ្ធិ ហោតិ សម្មាសម្ពុទ្ធិ បត្តបិវាទារលោ

ពាក្យថា អ្នកដឹងខ្លួន មានសេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន
 តើដូចម្តេច បញ្ញា ការដឹងច្បាស់ ការពឹង ការពិនិត្យ ការ
 ពិចារណាធម៌ ការកំណត់ ការកត់សំគាល់ ការកំណត់ចំពោះ ភាព
 ជាបណ្ឌិត ការឈ្លាសវៃ គំនិតដ៏ល្អិត គំនិតទូលាយ ការពិចារណា
 ឃើញច្បាស់ បញ្ញាដូចជាផែនដី បញ្ញាធូរឆ្ងាយ បញ្ញាទន់រាវ បញ្ញា-
 ឃើញវិសេស សេចក្តីដឹងខ្លួន សភាពដូចជាចម្លង គឺ បញ្ញា បញ្ញា-
 ត្រ័យ បញ្ញាពលៈ កាំបិត គឺបញ្ញា ប្រាសាទ គឺបញ្ញា ពន្លឺ គឺបញ្ញា
 ស្មើគឺបញ្ញា គ្រឿងចក្រគឺបញ្ញា កែវគឺបញ្ញា ការមិនខ្វែង ការពិចារណា
 ធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា នេះហៅថា សេចក្តីដឹងខ្លួន ។ ភិក្ខុ
 ជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រមហើយដោយសតិនេះផង ដោយ
 សម្មាសម្ពុទ្ធិនេះផង ដោយប្រការដូច្នោះ ។ ភិក្ខុឈានដើរទៅមុខ មាន
 ស្មារតីដឹងខ្លួន ឈានប្រយោគ្រាយ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើល
 ទៅមុខ មានស្មារតីដឹងខ្លួន ក្រឡេកមើលទៅទិសផ្សេងៗ មានសេចក្តី
 ដឹងខ្លួន បត់វែងផង មានស្មារតីដឹងខ្លួន លាតវែងផង មានស្មារតីដឹង
 ខ្លួន មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការទ្រទ្រង់សង្ស័យ ប្រាកដថា

សុតោ សម្មជាតការី ហោតិ អសិទេ បិទេ ខាយិទេ
 សាយិទេ សុតោ សម្មជាតការី ហោតិ ទុច្ចារ-
 មស្សវត្តកេត្តេ សុតោ សម្មជាតការី ហោតិ គុទេ
 បិទេ ធិសិទ្ធិ សុតោ ជាតិទេ កាសិទេ តុណ្ណិ-
 ការេ(?) ។

[៣៥៧] វិវិទ្ធិន្តិ សុទ្ធិតោ ចេបិ សេនាសនំ
 ហោតិ តក្កុ អនាគិណ្ណិ គហរដ្ឋេហិ បត្វិវេទេហិ
 ទេន តំ វិវិទ្ធិ ។ ត្វិវេ ចេបិ សេនាសនំ ហោតិ តក្កុ
 អនាគិណ្ណិ គហរដ្ឋេហិ បត្វិវេទេហិ ទេន តំ វិវិទ្ធិ ។

[៣៥៨] សេនាសនន្តិ មញ្ជោបិ សេនាសនំ
 បិទិបិ សេនាសនំ ភិសិបិ សេនាសនំ ពិទ្ធតោហនិបិ
 សេនាសនំ វិហារោបិ សេនាសនំ អន្ស្រយោតោបិ
 សេនាសនំ បាសាទោបិ សេនាសនំ អន្តោបិ សេ-
 នាសនំ មាលាបិ សេនាសនំ លេនិបិ សេនាសនំ
 កុហាបិ សេនាសនំ រុក្ខម្វលិបិ សេនាសនំ វេជ្ជុក្ក-
 ម្ពោបិ សេនាសនំ យត្ត វា បទ ភិក្ខុ បដិក្កមន្តិ
 សព្វមេតិ សេនាសនំ ។

១ ឋ. ឥតោ បរិ (សុតោ) សម្មជាតការី ហោតិ ធិសិទ្ធិ ។

មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការបរិភោគ ការផឹក ការវិញ្ញា-
 ស្តីខាងទីយៈ និងការជញ្ជប់ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការ
 ចរន្តាចង់ទុច្ចារៈ បស្សវៈ មានស្មារតី ធ្វើសេចក្តីដឹងខ្លួន ក្នុងការដើរ
 ឈរ អង្គុយ ដេកលក់ ភ្ញាក់ឡើង និងយាយ ឬការស្រៀម ។

[៣៥៩] ត្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ សេចក្តីថា បើសេនាសនៈ
 ទៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួកគ្រហស្ថ
 និងពួកបត្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្ងាត់ ។ បើសេនា-
 សនៈទៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡកច្រឡំដោយពួក
 គ្រហស្ថ និងពួកបត្វជិត ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា ស្ងាត់ ។

[៣៦០] ត្រង់ពាក្យថា សេនាសនៈ គឺ គ្រែ ឈ្មោះថា សេ-
 នាសនៈ តាំង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ពួក ឈ្មោះថា សេនាសនៈ
 ខ្នើយ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ វិហារ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ អន្ស្រយោគ
 ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ប្រាសាទ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ បឹង ឈ្មោះ
 ថា សេនាសនៈ រោង ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ទីត្នូន ឈ្មោះថា សេនា-
 សនៈ កុហា ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គល់ឈើ ឈ្មោះថា សេនាសនៈ ក្នុង
 ឬស្សី ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈ គំនោះសោត ពួកកិក្ខុដើរចូលទៅក្នុង
 ទីណា ទីទាំងអស់នេះ ក៏ឈ្មោះថា សេនាសនៈដែរ ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

(៣២១) កជតិភិ ភមិ វិវិភិ វេសនាសនិ
កជតិ សុត្តជតិ វេសនិ ជិវេសនិ សំវេសនិ វេស
វុត្តនិ កជតិភិ ។

(៣២២) អរញ្ញន្តិ ជិត្តមិត្តា ពហិវន្តចំលា
សត្វមេតិ អរញ្ញិ ។

(៣២៣) វុត្តមូលន្តិ វុត្តមូលិយេវ ។
បត្តុតាយេវ បត្តុតោ ។ កន្ទុកាយេវ កន្ទុក ។
ភិវិគុហាយេវ ភិវិគុហា ។ សុសានិយេវ សុសានិ ។
អរញ្ញាការសោយេវ អរញ្ញាការសា ។ បល្លាសបុញ្ញា-
យេវ បល្លាសបុញ្ញា ។

(៣២៤) វេបត្តន្តិ ទ្វិវេបតិ វេសនាសនានិ
អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ វេសនាសនានិ វេសនាសនានិ
អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ ភិសនកានមេតិ វេសនាសនានិ
អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ សលោមហិសានមេតិ វេស-
នាសនានិ អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ បរិយទ្ធានមេតិ
វេសនាសនានិ អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ ន បទុស្ស-
បចារានមេតិ វេសនាសនានិ អជិវេបនិ ។ វេបត្តន្តិ
ទ្វិវេសនានមេតិ វេសនាសនានិ អជិវេបនិ ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

(៣២១) គ្រងភាគ្យថា គប់រក គិតកុំ វេសនគប់រក ឈម
នៅ ចូលចិត្ត ពាស្រ័យ ពិនិត្យកំ ចំពោះវេសនាសនៈដ៏ស្ងាត់នេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា គប់រក ។

(៣២២) គ្រងភាគ្យថា ព្រៃ គឺ ទីទាំងអស់នេះ ដែលចេញ
ផុតអំពីសសវេលាលាងព្រៃ ឈ្មោះថា ព្រៃ ។

(៣២៣) គ្រងភាគ្យថា គល់ឈើ គឺគល់ឈើហ្នឹងឯង ។
ក្នុង គឺក្នុងប្រាកដមែន ។ ជ្រោះ គឺជ្រោះប្រាកដមែន ។ គុហាក្នុង
គឺគុហាក្នុងប្រាកដមែន ។ ព្រៃស្នាសន គឺព្រៃស្នាសនប្រាកដមែន ។
ទីពេល គឺទីពេលប្រាកដមែន ។ គំនរចំបើង គឺគំនរចំបើងប្រាកដមែន ។

(៣២៤) ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃវេសនាស-
នៈទាំងឡាយដែលឆ្ងាយ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះ
នៃវេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែលជាដងព្រៃ ។ ពាក្យថា ព្រៃញាត
ស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃវេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែលគួរខ្លាច ។
ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃវេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែល
ប្រកបដោយសេចក្តី ត្រិះរោម ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះ
ជាឈ្មោះនៃវេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមានក្នុងទីបំផុត ។ ពាក្យថា
ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃវេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែលមិនមែន
ជាទេពពាររបស់មនុស្ស ។ ពាក្យថា ព្រៃញាតស្សាត នុ៎ះជាឈ្មោះនៃ
វេសនាសនៈទាំងឡាយ ដែលបុគ្គលសម្លឹងនៅទុកដោយគ្រូ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

២២៣

(៣២៥) អប្បសន្តិំ សន្តិៈតេ ចេមិ សេនាស-
និំ ហោតិ តត្ប អនាតិណ្ណិំ កហដ្ឋេហិ បព្វដិទេ-
ហិ តេន នំ អប្បសន្តិំ ។ ឱវេ ចេមិ សេនា-
សនិំ ហោតិ តត្ប អនាតិណ្ណិំ កហដ្ឋេហិ បព្វដិ-
ទេហិ តេន នំ អប្បសន្តិំ ។

(៣២៦) អប្បនិក្ខេពសន្តិំ យទេវំ នំ អប្ប-
សន្តិំ តទេវំ នំ អប្បនិក្ខេពសំ យទេវំ នំ អប្បនិក្ខេព-
សំ តទេវំ នំ វិជេណំនំ យទេវំ នំ វិជេណំនំ តទេវំ
នំ មនុស្សាហសេយ្យកំ យទេវំ នំ មនុស្សាហា-
សេយ្យកំ តទេវំ នំ បដិសល្លានសារូមំ ។

(៣២៧) អារិញ្ញកតោ វា វុត្តម្ភលកតោ វា
សុញ្ញតារតតោ វាតិ អារិញ្ញកតោ វា ហោតិ វុត្ត-
ម្ភលកតោ វា សុញ្ញតារតតោ វា ។

(៣២៨) ធិសីទតិ បល្លង្កិំ អាកុដិទ្ធាតិ ធិ-
សីន្ទា ហោតិ បល្លង្កិំ អាកុដិទ្ធា ។

(៣២៩) ឧដ្ឋិំ កោយំ បណីនាយាតិ ឧដ្ឋុកា
ហោតិ កោយោ វិទោ បណីហិតោ ។

(៣២៥) គ្រង់ពាក្យថា ទីមិនមានសំរឿង គឺថា បើសេនាសនៈ
នៅក្នុងទីជិត តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំដោយភ្នកគ្រហស្ថនឹង
ភ្នកបព្វដិទេ ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះ ឈ្មោះថា ទីមិនមានសំរឿង ។
បើសេនាសនៈ នៅក្នុងទីឆ្ងាយ តែសេនាសនៈនោះ មិនច្រឡំក្រឡំ
ដោយភ្នកគ្រហស្ថ នឹងភ្នកបព្វដិទេ ព្រោះហេតុនោះ ទីនោះឈ្មោះថា
ទីមិនមានសំរឿង ។

(៣២៦) គ្រង់ពាក្យថា ទីមិនគឺកកដ គឺ ទីណា មិនមានសំរឿង
ទីនោះឈ្មោះថា ទីមិនគឺកកដ ទីណាមិនគឺកកដ ទីនោះឈ្មោះថា
ទីប្រាសចាកច្បងដែលកើតអំពីសរីរវ័នដន ទីណាដែលប្រាសចាកច្បង
កើតអំពីសរីរវ័នដន ទីនោះឈ្មោះថា ទីស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីណា
ដែលស្ងាត់កំបាំងរបស់មនុស្ស ទីនោះឈ្មោះថា ទីសមគួរដល់ការភ្លេចសម្លៀក ។

(៣២៧) គ្រង់ពាក្យថា ទៅកាន់ព្រៃក្តី ទៅកាន់ម្លប់ឈើក្តី
ទៅកាន់ផ្ទះស្ងាត់ក្តី គឺ ភិក្ខុជាអ្នកនៅក្នុងព្រៃក្តី នៅក្រោមម្លប់ឈើក្តី
នៅក្នុងផ្ទះស្ងាត់ក្តី ។

(៣២៨) គ្រង់ពាក្យថា អង្គុយផ្គត់ក្លែង គឺភិក្ខុជាអ្នកអង្គុយផ្គត់ក្លែង ។

(៣២៩) គ្រង់ពាក្យថា តាំងកាយឱ្យគ្រង់ គឺភិក្ខុជាអ្នកមាន
កាយគ្រង់ បិតនៅ កម្ពស់នៅម៉ម្លូន ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គា

[៣៧០] បរិមុខំ សុតិ ទុបដ្ឋបេត្វាតិ តត្ថ
 តតមា សុតិ ។ យា សុតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
 សម្មាសុតិ អយំ វុច្ចតិ សុតិ អយំ សុតិ ទុបដ្ឋតា
 ហោតិ សុបដ្ឋតា ជាសិក្ខត្ថ វា មុខនិមិត្ត វា
 តេន វុច្ចតិ បរិមុខំ សុតិ ទុបដ្ឋបេត្វាតិ ។

[៣៧១] អភិជ្ឈិ លោកេ បហាយាតិ តត្ថ
 តតមា អភិជ្ឈិ ។ យោ រតោ សារតោ ។ បេ ។
 ចិត្តស្ស សារតោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈិ ។ តត្ថ
 តតមោ លោកោ ។ បញ្ចាបាទានត្ថត្ថា លោកោ
 អយំ វុច្ចតិ លោកោ ។ អយំ អភិជ្ឈិ វិមុត្តិ
 លោកោ សញ្ញា ហោតិ សមិតា វុបសន្តា អត្តត្ថតា
 អត្តត្ថតា អប្បីតា ព្យប្បីតា វិសោសិតា វិសោសិតា
 ព្យប្បីតតា តេន វុច្ចតិ អភិជ្ឈិ លោកោ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

[៣៧០] គ្រង់ពាក្យថា តំកល់សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក(កម្មដ្ឋាន)
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការលើក
 ការទឹកឃើញ ។ បេ ។ សេចក្តីលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ
 សតិនេះ ដែលបុគ្គលតំកល់ទុកហើយ តាំងទុកស្តាប់ហើយ គ្រង់ទីបំផុត
 នៃប្រមុខក្តី គ្រង់និមិត្តនៃមាត់ក្តី ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា តំកល់
 សតិឲ្យមានមុខឆ្ពោះទៅរក (កម្មដ្ឋាន) ។

[៣៧១] គ្រង់ពាក្យថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក មានសេចក្តី
 ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈ តើដូចម្តេច ។ តម្រេក តម្រេក
 ខ្លាំង ។ បេ ។ តម្រេកខ្លាំង នៃចិត្ត ណា នេះហៅថា អភិជ្ឈ ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ លោក តើដូចម្តេច ។ ទុបាទានក្នុងទាំង ៥
 ឈ្មោះថាលោក នេះហៅថា លោក ។ អភិជ្ឈនេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់-
 រម្ងាប់ លេត់ ខ្លាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខ្ទេចខាត ហិន-
 ហោច រីឯ ស្នូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងលោកនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា លះបង់អភិជ្ឈក្នុងលោក ។

[៣៧២] វិភត្តាភិជ្ឈោ ចេតសាតិ តត្ថ កតតមិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ មេ ។ តត្ថា
 មហោវិញ្ញាណោ ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ វិ-
 ភត្តាភិជ្ឈិ មោតិ តេន វុច្ចតិ វិភត្តាភិជ្ឈោ ចេត-
 សាតិ ។

[៣៧៣] វិហារតីតិ ឥរិយតិ វុច្ចតិ ចារលតិ
 យាមតិ យាមតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហា-
 រតីតិ ។

[៣៧៤] អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ តត្ថ
 កតតមា អភិជ្ឈា ។ យោ ពរតោ សារពតោ ។ មេ ។
 ចិត្តស្ស សារពតោ អយំ វុច្ចតិ អភិជ្ឈា ។ តត្ថ
 កតតមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មហោ មាណសំ ។ មេ ។
 តត្ថា មហោវិញ្ញាណោ ធាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមាយ អភិជ្ឈាយ សោធនីតិ វិសោធនីតិ ប-
 រិសោធនីតិ មោធនីតិ វិហារតិ បរិមោធនីតិ តេន
 វុច្ចតិ អភិជ្ឈាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ ។

[៣៧៦] គ្រងិតាភ្នំ មានចិត្តប្រាសចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តី
 ដឹងការម្នាស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ មេ ។ មហោវិញ្ញាណោ ធាតុ ដែលកើតអំពី
 វិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថាចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមានអភិជ្ឈា
 ទៅប្រាសហើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រាស
 ចាកអភិជ្ឈា ។

[៣៧៧] គ្រងិតាភ្នំ សម្រេចឥរិយាបថ គឺ សម្រេច
 ប្រត្រិត្ត ភ្លេច សេដៅ ញ៉ាំងធម្មតាឲ្យប្រត្រិត្តទៅ គ្រាច់ទៅ ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

[៣៧៨] គ្រងិតាភ្នំ ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា មាន
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អភិជ្ឈា តើដូចម្តេច ។ តម្រេក
 តម្រេកខ្លាំង ។ មេ ។ តម្រេកខ្លាំង ណា វៃចិត្ត នេះហៅថា អភិជ្ឈា ។
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាស់
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ មេ ។ មហោវិញ្ញាណោ ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញ៉ាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចចេញ ចាកអភិជ្ឈានេះ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកអភិជ្ឈា ។

អភិធម្មបំណែក វិរុទ្ធា

(៣៧៥) ព្យាបាទប្បុរោសំ បហាយាទិ អត្ថិ ព្យា-
 បាទោ អត្ថិ បណ្ឌោសោ ។ ឥត្ត កតតមោ ព្យាបាទោ ។
 យោ ចិត្តស្ស អាឃារោ បដិឃារោ បដិឃំ បដិវិ-
 រោទោ កោទោ បណ្ឌោទោ សម្មុកោទោ ទោសោ
 បណ្ឌោសោ សម្មុទោសោ ចិត្តស្ស ព្យាបត្តិ មហោប-
 ណោសោ កោទោ កុដ្ឋិទោ កុដ្ឋិទត្តិ ទោសោ ទូសនា
 ទូសិត្តិ ព្យាបត្តិ ព្យាបដ្ឋនា ព្យាបដ្ឋិត្តិ វិរុទ្ធា
 បដិវិរុទ្ធា ចណ្ឌិត្តិ អស្សរោទោ អនត្តមននា ចិត្តស្ស
 អយំ វុច្ឆតិ ព្យាបាទោ ។ ឥត្ត កតតមោ បណ្ឌោសោ ។
 យោ ព្យាបាទោ ឃោ បណ្ឌោសោ យោ បណ្ឌោសោ
 សោ ព្យាបាទោ ។ ឥតិ អយត្ត ព្យាបាទោ អយត្ត
 បណ្ឌោសោ សន្តា ហោត្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តត្តតា
 អត្តត្តតា អប្បតា ព្យាប្បតា គេណសិតា វិសោសិតា
 ព្យាប្បតតា គេណ វុច្ឆតិ ព្យាបាទប្បុរោសំ បហាយាទិ ។

(៣៧៦) អព្យាបន្តចិត្តោទិ ឥត្ត កតតមំ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មហោ មាទសំ ។ បេ ។ ឥដ្ឋា មហោវិញ្ញា-
 ណាទត្ថ ឥទំ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ឥទំ ចិត្តំ អព្យាបន្តិ ហោតិ
 គេណ វុច្ឆតិ អព្យាបន្តចិត្តោទិ ។

រាមប្បណែក វិរុទ្ធ

(៣៧៧) គ្រងំពាក្យថា លះបង់ព្យាបាទ នឹងសេចក្តីប្រទូស្ត
 អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រទូស្តក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំង
 នោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីគំគូន ចង់គំខ្ញុំ ថ្នង់ថ្នក់
 អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ទឹង ទឹងខ្លាំង ទឹងខ្លាំង
 ក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រទូស្តក៏ចិត្ត ក្រោធ អាការក្រោធ ភាព
 ក្រោធ ទឹង អាការទឹង ភាពទឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការចង្អៀតចិត្ត
 ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពន់ចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាប សេចក្តី
 ទឹង ភាពនៃចិត្តមិនក្រេតអរ ណា នេះហៅថា ព្យាបាទ ។ បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រទូស្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ គឺ
 សេចក្តីប្រទូស្ត សេចក្តីប្រទូស្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ ព្យាបាទនេះ
 ផង សេចក្តីប្រទូស្តនេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្សប់ លេត់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោប រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា លះព្យាបាទ នឹងសេចក្តីប្រទូស្ត ។

(៣៧៨) គ្រងំពាក្យថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអាម្មណ៍
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណទត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ
 ណា នេះហៅថា ចិត្ត ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិមិនគំគូន ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តមិនព្យាបាទ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[៣១៧] វិហារតិច្ឆិ វិហារតិច្ឆិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុទ្ធិតិ វិហារតិច្ឆិ ។

[៣១៨] ព្យាបាទឃ្លុះនាសា ចិត្តំ បរិសោធនតិច្ឆិ
អន្តិ ព្យាបាទា អន្តិ បនោសោ ។ តត្ថ តតមោ
ព្យាបាទោ ។ យោ ចិត្តស្ស អាយាតោ បដិយាតោ
បដិយំ បដិវិវាទោ កោចោ បកោចោ សម្មកោ-
ចោ នោសោ បនោសោ សម្មនោសោ ចិត្តស្ស
ព្យាបន្តិ មនោបនោសោ កោចោ កុដ្ឋោនា កុដ្ឋិតន្តិ
នោសោ ទូសនា ទូសិតន្តិ ព្យាបន្តិ ព្យាបន្តោ
ព្យាបន្តិតន្តិ វិវាទោ បដិវិវាទោ ចល្លាតន្តិ អស្សា-
ចោ អនត្តមននា ចិត្តស្ស អយំ វុទ្ធិតិ ព្យាបាទោ ។
តត្ថ តតមោ បនោសោ ។ យោ ព្យាបាទោ សោ
បនោសោ យោ បនោសោ សោ ព្យាបាទោ ។ តត្ថ
តតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
តត្ថា បនោវិញ្ញាណាទុ វនិ វុទ្ធិតិ ចិត្តំ ។ វនិ
ចិត្តំ វប្បា ព្យាបាទឃ្លុះនាសា សោធនតិ វិសោធនតិ
បរិសោធនតិ បោធនតិ វិហោធនតិ បរិហោធនតិ តេន
វុទ្ធិតិ ព្យាបាទឃ្លុះនាសា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

ឈានវិភង្គ សុត្តន្តបិដក

[៣៧៧] គ្រងតាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[៣៧៨] គ្រងតាក្យថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តី
ប្រឡូស្ត អធិប្បាយថា ព្យាបាទក៏មាន សេចក្តីប្រឡូស្តក៏មាន ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ព្យាបាទ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីកុំគួរ ឬដំគំនុំ
ថ្នាំផ្តុំកំ អាក់អន់ កម្រើក ញាប់ញ័រ កម្រើកខ្លាំង ខឹង ខ្លាំងខ្លាំង
ខឹងខ្លាំងក្រៃពេកនៃចិត្ត ចង្អៀតចិត្ត ប្រឡូស្តក្នុងចិត្ត ក្រោធ អាការ
ក្រោធ ភាពក្រោធ ខឹង អាការខឹង ភាពខឹង ចង្អៀតចិត្ត អាការ
ចង្អៀតចិត្ត ភាពចង្អៀតចិត្ត ស្រពនៃចិត្ត អាក់អន់ចិត្ត ភាពនៃចិត្តភាព
សេចក្តីខឹង ភាពនៃចិត្តមិនក្រេកអរ ណា ទោះហៅថា ព្យាបាទ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សេចក្តីប្រឡូស្ត តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីព្យាបាទ
គឺសេចក្តីប្រឡូស្ត សេចក្តីប្រឡូស្ត គឺសេចក្តីព្យាបាទ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
មនោវិញ្ញាណាទុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា ទោះហៅថា ចិត្ត ។
ភិក្ខុញ្ញាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យចរិស្តុ ឲ្យដូរផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ
ឲ្យបូកចេញ ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូស្ត ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកព្យាបាទនិងសេចក្តីប្រឡូស្ត ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

(៣៧៧) ដំណើរដំណើរ បហាយានិ អន្តិ ដំណើរ អន្តិ
 មិទ្ធិ ។ តត្ថ កតតមិ ដំណើរ ។ យា ចិត្តស្ស អ-
 កល្យតា អកត្តញ្ញតា ទិល្លយនា សល្លយនា លីដិ
 លីយនា លីយតត្ថិ ដំណើរ ដីយនា ដីយតត្ថិ ចិត្ត-
 ស្ស ឥទិ វុច្ឆតិ ដំណើរ ។ តត្ថ កតតមិ មិទ្ធិ ។ យា
 កាយស្ស អកល្យតា អកត្តញ្ញតា ទិបាយោ ប-
 រិយាយោ បរា អន្តោសមោរោនោ មិទ្ធិ សោយ្យំ
 បចណាយិកា សោយ្យំ សុបនា សុបិតត្ថិ ឥទិ វុច្ឆតិ
 មិទ្ធិ ។ ឥតិ ឥទញ្ច ដំណើរ ឥទញ្ច មិទ្ធិ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្តត្ថតា អត្តត្ថតា
 អប្បតា ព្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិក-
 តា តេន វុច្ឆតិ ដំណើរ បហាយានិ ។

(៣៧៨) វិភង្គដំណើរដំណើរ តស្ស ដំណើរស្ស
 ចត្តតា វុច្ឆតា ឫត្តតា បហិលត្តា បដំណើរស្ស
 បហិលត្តា តេន វុច្ឆតិ វិភង្គដំណើរដំណើរ ។
 វិហារតិ ។ បេ ។ តេន វុច្ឆតិ វិហារតិ ។

អភិធម្មបំណែក វិភង្គ

(៣៧៩) ត្រង់ពាក្យថា លះចង់ថ្លៃនិងមិទ្ធិៈ សេចក្តីថា ថ្លៃៈ
 កំមាន មិទ្ធិៈកំមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ថ្លៃៈ តើដូចម្តេច ។
 ភាពនៃចិត្តមិនស្រួល ភាពនៃចិត្តមិនគួរដល់ភាវនាកម្ម អាការក្រាញ
 អាការកៀចក្រាញ ការរួញព អាការរួញព ភាពនៃចិត្តរួញព ការ
 រួញថយ អាការរួញថយ ភាពនៃចិត្តរួញថយ ណា នេះហៅថា
 ថ្លៃៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធិៈ តើដូចម្តេច ។ ភាពនៃកាយ
 មិនស្រួល ភាពនៃកាយមិនគួរដល់ភាវនាកម្ម សេចក្តីឥឡូវ ការដឹក
 ដឹក ការលក់សូន្យខាងក្នុង ការជ្រប់ចុះ ការលក់ ការស្រពោនចុះ
 ការលក់សិប អាការលក់ ភាពនៃការលក់ ណា នេះហៅថា មិទ្ធិៈ ។
 ថ្លៃៈនេះផង មិទ្ធិៈនេះផង ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់ រលក់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ រើបរពាលថា លះចង់ថ្លៃៈនិងមិទ្ធិៈ ។

(៣៨០) ពាក្យថា ជាអ្នកប្រាសចាកថ្លៃៈនិងមិទ្ធិៈ ដូច្នោះ ព្រោះភាព
 នៃថ្លៃៈនិងមិទ្ធិៈនោះ លោកលះចង់ ខ្ចាត់ចេញ រួចស្រឡះ បខ្សក់បង់
 រលាស់ចេញ បខ្សក់បង់ ទាំងរលាស់ចេញអស់ហើយ ព្រោះហេតុនោះ
 រើបរពាលថា ជាអ្នកប្រាសចាកថ្លៃៈនិងមិទ្ធិៈ ។ ពាក្យថា សម្រេចឥរិយា
 បថ ។ បេ ។ ព្រោះហេតុនោះ រើបរពាលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

ឈានវិញ្ញាណ សុត្តន្តបិដក

[៣៧០] អាណេកសញ្ញាវិ ឥន្ទ កតតមា
សញ្ញា ។ យា សញ្ញា សញ្ញា ធានា សញ្ញា ធានា អយំ
វុច្ចតិ សញ្ញា អយំ សញ្ញា អាណេកា យោវិ
វិជា បរិសុទ្ធា បរិយាយានា តេន វុច្ចតិ អា-
ណេកសញ្ញាវិ ។

[៣៧១] សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិនិ ឥន្ទ កតតមា
សតិ ។ យា សតិ អនុស្សាវរី ។ បេ ។ សម្មាសតិ
អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ ឥន្ទ កតតមិ សម្មាសញ្ញា ។
យា បញ្ញា បដាធានា ។ បេ ។ អនោហោ ចម្មវិ-
ចយោ សម្មាសញ្ញា ឥន្ទិ វុច្ចតិ សម្មាសញ្ញា ។ ឥន្ទ
ឥមាយ ច សតិយា ឥមិទា ច សម្មាសញ្ញា ។
បេតា យោវិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ តេន វុច្ចតិ
សុតោ សម្មាសម្ពុទ្ធិនិ ។

[៣៧២] បិណ្ឌិកា បិណ្ឌិ បរិសោធនិកា ឥន្ទ
បិណ្ឌិ ឥន្ទិ ។ ឥន្ទ កតតមិ បិណ្ឌិ ។ យា បិណ្ឌិស្ស
អកកល្យាណា ។ បេ ។ បិណ្ឌិកា បិណ្ឌិស្ស ឥន្ទិ វុច្ចតិ
បិណ្ឌិ ។ ឥន្ទ កតតមិ បិណ្ឌិ ។ យា កាយស្ស
អកកល្យាណា ។ បេ ។ សុបិណ្ឌិ ឥន្ទិ វុច្ចតិ បិណ្ឌិ ។

ឈានវិញ្ញាណ សុត្តន្តបិដក

[៣៧៣] ត្រង់ពាក្យថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ សេចក្តី
ថា បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សេចក្តីសំគាល់ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញា
ភាពសំគាល់ ភាពខែភាសំគាល់ ណា នេះហៅថា សេចក្តីសំគាល់
សញ្ញានេះ ជាពន្លឺ ដែលបើកហើយ បរិសុទ្ធ ផ្លូវផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា មានសេចក្តីសំគាល់ជាពន្លឺ ។

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកមានសតិវិនិច្ឆ័យសម្បជញ្ញាៈ សេចក្តី
ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការលើក ការ
ទឹកយើង ។ បេ ។ ការលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា សតិ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សម្បជញ្ញាៈ តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹង
ច្បាស់ ។ បេ ។ ការមិនឆ្កែង ការសន្តិកម្មវិធី ការយល់ត្រូវ ណា
នេះហៅថា សម្បជញ្ញាៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយសតិវិនិច្ឆ័យ ដោយសម្បជញ្ញាៈនេះផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា អ្នកមានសតិវិនិច្ឆ័យសម្បជញ្ញាៈ ។

[៣៧៥] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តវិញ្ញាណ ចាកចំនុះនិងមិទ្ធាៈ សេចក្តី
ថា ចំនុះក៏មាន មិទ្ធាៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចំនុះ តើដូចម្តេច ។
ភាពខែចិត្តវិញ្ញាណ ។ បេ ។ ភាពខែចិត្តវិញ្ញាណ ណា នេះហៅថា
ចំនុះ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ មិទ្ធាៈ តើដូចម្តេច ។ ភាពខែ
កាយមិនស្រួល ។ បេ ។ ភាពខែកាយក៏ ណា នេះហៅថា មិទ្ធាៈ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ បារមី ។ បេ ។
 តត្ថា បដោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមម្ហា ដីនមិទ្ធា សោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោធនតិ វិមោធនតិ បរិមោធនតិ តេន វុច្ឆតិ
 ដីនមិទ្ធា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

(៣៨២) ទុទ្ធចក្កក្កច្ចំ បហាយាតិ អត្ថំ ទុទ្ធច្ចំ
 អត្ថំ ក្កក្កច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ ទុទ្ធច្ចំ ។ យំ ចិត្តស្ស
 ទុទ្ធច្ចំ អវុបសមោ ចេតសោ វិក្កោចោ កន្តត្ថំ ចិត្តស្ស
 ឥទំ វុច្ឆតិ ទុទ្ធច្ចំ ។ តត្ថ កតមំ ក្កក្កច្ចំ ។
 អកប្បិយេ កប្បិយសញ្ញតា កប្បិយេ អកប្បិយ-
 សញ្ញតា អវុដ្ឋេ វុដ្ឋសញ្ញតា វុដ្ឋេ អវុដ្ឋសញ្ញតា យំ
 ឯវុបំ ក្កក្កច្ចំ ក្កក្កច្ចាយនា ក្កក្កច្ចាយិតត្ថំ ចេត-
 សោ វិប្បដិសារោ មដោវិលេចោ ឥទំ វុច្ឆតិ ក្កក្ក-
 ច្ចំ ។ ឥតិ ឥនញ្ច ទុទ្ធច្ចំ ឥនញ្ច ក្កក្កច្ចំ សញ្ញា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អត្ថន្តតា អត្ថន្តតា អប្បតា
 ព្យប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន
 វុច្ឆតិ ទុទ្ធចក្កក្កច្ចំ បហាយាតិ ។

អភិធម្មបិដក វិក្កោ

បណ្ណធមិទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា
 សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណាធាតុ ដែលកើតវិញ្ញាណ
 នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ កិច្ចញ្ញាំងចិត្តនេះឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ
 ឲ្យផ្លូវផង ឲ្យរួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យចូកចេញ ចាកចំនះនិងមិទ្ធានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាត ចាកចំនះនិងមិទ្ធា ។

(៣៨២) គ្រងនាក្យថា លះបង់ទុទ្ធច្ចៈនិងកក្កច្ចៈ សេចក្តីថា
 ទុទ្ធច្ចៈក៏មាន កក្កច្ចៈក៏មាន ។ បណ្ណធមិទាំងនោះ ទុទ្ធច្ចៈ តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីអវិណ្ណតអណ្ណនៃចិត្ត ការមិនស្ងប់ម្យ៉ាង ការរាយមាយនៃចិត្ត ភាព
 នៃចិត្តក្រវល់ ណា នេះហៅថា ទុទ្ធច្ចៈ ។ បណ្ណធមិទាំងនោះ
 កក្កច្ចៈ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីសំគាល់ថាគួរ ក្នុងវគ្គដែលមិនគួរ
 សំគាល់ថាមិនគួរ ក្នុងវគ្គដែលគួរ សំគាល់ថាជាពោស ក្នុងវគ្គ
 ដែលមិនមានពោស សំគាល់ថាមិនមានពោស ក្នុងវគ្គដែលជាពោស
 សេចក្តីពើស អាការពើស ភាពនៃចិត្តពើស សេចក្តីក្តៅក្រហាយ
 នៃចិត្ត សេចក្តីសំញាំងនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កក្កច្ចៈ ។ ទុទ្ធច្ចៈ
 នេះផង កក្កច្ចៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេក់ ខ្ចាត់ចេញ
 វិនាស សាចស្ងួន ខូចខាត ហិនហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់ទុទ្ធច្ចៈនិងកក្កច្ចៈ ។

មនោវិលេខោ ឥន្ទំ វុច្ឆតិ វេទក្កុវ្វំ ។ វត្ថុ វេទក្កុវ្វំ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ វេទក្កុវ្វំ
 មនោវិញ្ញាណធាតុ ឥន្ទំ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥន្ទំ ចិត្តំ
 ឥមញ្ញា ឧទ្ធចក្កក្កុវ្វា សោធនតិ វិសោធនតិ បរិ-
 សោធនតិ មោចេតិ វិមោចេតិ បរិវិមោចេតិ តេន
 វុច្ឆតិ ឧទ្ធចក្កក្កុវ្វា ចិត្តំ បរិសោធនតិ ។

(៣៨៩) វិចិត្តិច្ឆិ បហាយាតិ វត្ថុ កតតមា
 វិចិត្តិច្ឆា ។ យា កត្តា កត្តាយនា កត្តាយិតតិ
 វិមតិ វិចិត្តិច្ឆា ទ្វេទ្ធិកំ ទ្វេជាបថោ សំសយោ
 អនិកំសត្តាហោ អាសប្បនា បរិសប្បនា អបរិយោ-
 កាហនា ឥម្ពិតតិ ចិត្តស្ស មនោវិលេខោ អយំ
 វុច្ឆតិ វិចិត្តិច្ឆា ។ អយំ វិចិត្តិច្ឆា សន្តា ហោតិ ស-
 មិតា វុបសន្តា អត្តត្ថនា អត្តត្ថនា អប្បតា ព្យ-
 ប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ឆតិ
 វិចិត្តិច្ឆិ បហាយាតិ ។

(៣៩០) តិណ្ណវិចិត្តិច្ឆោតិ ឥន្ទំ វិចិត្តិច្ឆិ តិណ្ណា
 ហោតិ ឧត្តិណ្ណា ធិត្តិណ្ណា ចារកតោ ចារមនុប្ប-
 តោ តេន វុច្ឆតិ តិណ្ណវិចិត្តិច្ឆោតិ ។

សេចក្តីសំញាវៃចិត្ត ណា នេះហៅថា កក្កច្ចៈ ។ បណ្តាធម៌
 ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា
 ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះ
 ហៅថា ចិត្ត ។ កំច្បាំងចិត្តនេះ ឲ្យស្អាត ឲ្យបរិសុទ្ធ ឲ្យដូរផ្លូវ ឲ្យ
 រួច ឲ្យរួចស្រឡះ ឲ្យរួចតរចេញ ចាកទុក្ខច្នះនិងកក្កច្ចៈនេះ ព្រោះហេតុ
 នោះ ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឲ្យស្អាតចាកទុក្ខច្នះនិងកក្កច្ចៈ ។

(៣៩១) ត្រង់ពាក្យថា លះបង់វិចិត្តិច្ឆា សេចក្តីថា បណ្តា
 ធម៌ទាំងនោះ វិចិត្តិច្ឆា តើដូចម្តេច ។ ការឆ្លើយឆ្លល់ អាការ
 ឆ្លើយឆ្លល់ ការឆ្លើយឆ្លល់ ការប្រាសចាកគំនិត ការសន្សំសន្ស័យ
 ការកន្លែកចិត្ត ការចែកផ្លូវវិវា ការសន្ស័យ ការកាន់យកចំណែកច្រើន
 យ៉ាង ការអង្គុកអង្គុយ ការអល់វែក ការមិនកាន់យកជាកំណត់ ការ
 ខែចិត្តរឹងក្តីដឹង ការសមរម្យនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិត្តិច្ឆា ។
 វិចិត្តិច្ឆានេះ ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់ លេត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបពោលថា លះបង់វិចិត្តិច្ឆា ។

(៣៩២) ត្រង់ពាក្យថា ជាអ្នកទ្រង់ផុតចាកវិចិត្តិច្ឆា គឺ ភិក្ខុជា
 អ្នកទ្រង់ ទ្រង់ឡើង ទ្រង់កាត់ ខ្សែវិចិត្តិច្ឆានេះ ហើយទៅកាន់គ្រើយ
 ដល់គ្រើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកទ្រង់ផុតចាកវិចិត្តិច្ឆា ។

[៣៧១] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[៣៧២] អគ្គថង្គដី កុសលេសុ ធម្មសូតិ
វេទាយ វិចិត្តិញាយ កុសលេសុ ធម្មសុ ឧ កង្ខតិ
ឧ វិចិត្តិញាយ អគ្គថង្គដី ហោតិ ធិក្កថង្គដៅ វិក-
តកថង្គដៅ តេន វុច្ចតិ អគ្គថង្គដី កុសលេសុ
ធម្មសូតិ ។

[៣៧៣] វិចិត្តិញាយ ចិត្តំ បរិសោធនីតិ
តត្ថ កតមា វិចិត្តិញាយ ។ យា កង្ខា កង្ខាយណ
កង្ខាយិតត្តំ ។ បេ ។ ចិត្តិតត្តំ ចិត្តិស្ស មនោវិលេខា
អយំ វុច្ចតិ វិចិត្តិញាយ ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តំ ។ យំ
ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តត្ថា បរិសោធនីតិ
វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទិ ចិត្តំ វេទាយ វិចិត្តិញាយ
សោធនី វិសោធនី បរិសោធនី មោធនី វិមោ-
ធនី បរិមោធនី តេន វុច្ចតិ វិចិត្តិញាយ ចិត្តំ
បរិសោធនីតិ ។

[៣៧៤] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិហារបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិហារបថ ។

[៣៧៥] ត្រង់ពាក្យថា អ្នកមិនមានសេចក្តីនឿនឆ្ងល់ ក្នុងភ្នែក
ធម៌ជាកុសល គឺ ភិក្ខុ មិននឿនឆ្ងល់ មិនសន្ទិះ ក្នុងភ្នែកធម៌ជាកុសល
ដោយវិចិត្តិញានេះ គឺជាអ្នកមិនសន្សើយ វេទមានសេចក្តីនឿនឆ្ងល់ ប្រាស
ចាកសេចក្តីសន្សើយ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អ្នកមិនមានសេចក្តី
នឿនឆ្ងល់ ក្នុងភ្នែកធម៌ជាកុសល ។

[៣៧៦] ត្រង់ពាក្យថា ជម្រះចិត្តឱ្យស្អាត ចាកវិចិត្តិញាយ ។ សេចក្តី
ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចិត្តិញាយ តើដូចម្តេច ។ ការនឿនឆ្ងល់ ការ
នឿនឆ្ងល់ ភាពខែសេចក្តីនឿនឆ្ងល់ ។ បេ ។ ភាពខែចិត្តិវេទិត្តិ
ការសេមសោមខែចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចិត្តិញាយ ។ បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តីប្រាថ្នា
។ បេ ។ មនោវិញាយណាត្ថ ដែលកើតអំពីវិញាយនោះ ណា នេះ
ហៅថា ចិត្ត ។ ភិក្ខុញាវិតត្តនេះ ឱ្យស្អាត ឱ្យបរិសុទ្ធ ឱ្យផ្សាផង
ឱ្យរួច ឱ្យរួចស្រឡះ ឱ្យប្រកបបញ្ច ចាកវិចិត្តិញាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា ជម្រះចិត្តឱ្យស្អាតចាកវិចិត្តិញាយ ។

[៣៧៤] ឥមេ បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ
 ឥមេ បញ្ច ធីវរណា សន្តា ហោន្តិ សមិតា វុប-
 សន្តា អន្តន្តតា អត្តន្តន្តតា អប្បីតា ព្យប្បីតា សោ-
 សិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន វុច្ឆតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណោ បហាយាតិ ។

[៣៧៥] ចេតសោ ឧបក្កិលេសេតិ ឥមេ
 បញ្ច ធីវរណា ចិត្តស្ស ឧបក្កិលេសា ។

[៣៧៦] បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ឥមេហិ
 បញ្ចហិ ធីវរណោហិ អនុប្បដ្ឋា ចេវ បញ្ញា ន ទ-
 ប្បដ្ឋតិ ឧប្បដ្ឋា ច បញ្ញា ធីវុដ្ឋតិ តេន វុច្ឆតិ
 បញ្ញាយ ទុក្ខលីករណោតិ ។

[៣៧៧] វិវិច្ឆេវ កាមេហិ វិវិច្ឆ អកុសលេហិ
 ធម្មេហិតិ តត្ថ កតមេ កាមា ។ ធម្មោ កាមោ
 រោតោ កាមោ ធម្មរោតោ កាមោ សង្កេប្បា
 កាមោ រោតោ កាមោ សង្កេប្បរោតោ កាមោ ឥមេ
 វុច្ឆន្តិ កាមា ។ តត្ថ កតមេ អកុសលា
 ធម្មា ។ កាមច្ចុដ្ឋោ ព្យាបាទោ បីនមិទ្ធិ ទុទ្ធចូ-
 ក្កក្កច្ចំ វិចិត្តិញា ឥមេ វុច្ឆន្តិ អកុសលា ធម្មា ។

[៣៧៤] គ្រង់ពាក្យថា លះបង់និវរណៈទាំង ៥ នេះ សេចក្តីថា
 និវរណៈទាំង ៥ នេះ ជាធម៌ស្ងប់ម្ខាង លេត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស
 សាបសូន្យ ខូចខាត ហិនហោច រីង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះ
 ហេតុនោះ ទើបគោរលថា លះបង់និវរណៈទាំង ៥ នេះ ។

[៣៧៥] គ្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងរសៅហ្មងនៃចិត្ត គឺ និវរណៈ
 ទាំង ៥ នេះ ជាគ្រឿងរសៅហ្មងនៃចិត្ត ។

[៣៧៦] គ្រង់ពាក្យថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ
 គឺ បញ្ញាដែលមិនខាន់កើត ក៏មិនកើតឡើងផង បញ្ញាដែលកើតឡើង
 ហើយ ក៏លេត់ទៅវិញផង ព្រោះនិវរណៈទាំង ៥ នេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបគោរលថា ជាគ្រឿងធ្វើបញ្ញាឲ្យមានកម្លាំងថយ ។

[៣៧៧] គ្រង់ពាក្យថា ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុ-
 សលធម៌ទាំងឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ កាមទាំងឡាយ តើ
 ដូចម្តេច ។ ធម្មៈ ឈ្មោះថាកាម រាគៈ ឈ្មោះថាកាម ធន្តរាគៈ ឈ្មោះថា
 កាម ការត្រិះរិះ ឈ្មោះថាកាម រាគៈ ឈ្មោះថាកាម ការត្រិះរិះនឹងរាគៈ
 ឈ្មោះថាកាម គិលេសទាំងនេះ ហៅថា កាម ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
 ពួកធម៌អកុសល តើដូចម្តេច ។ កាមច្ចន្ទៈ ព្យាបាទៈ បីនមិទ្ធិៈ
 ទុទ្ធចកកចៈ វិចិត្តិញា ពួកគិលេសទាំងនេះ ហៅថា អកុសលធម៌ ។

ឥតិ ឥមេហិ ច កាមេហិ ឥមេហិ ច អគុស-
លេហិ ធម្មេហិ វិវិត្តោ ហោតិ តេន វុច្ចតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ វិវិច្ឆ អគុសលេហិ ធម្មេហិតិ ។

[៣៧៨] សវិតក្កិ សវិចារន្និ អត្ថិ វិតក្កោ
អត្ថិ វិចារេ ។ តត្ថ កតមោ វិតក្កោ ។ យោ
តក្កោ វិតក្កោ សន្និប្បោ អប្បដា ព្យប្បដា ចេ-
តសោ អភិធិរេបដា សម្មាសន្និប្បោ អយំ វុច្ចតិ
វិតក្កោ ។ តត្ថ កតមោ វិចារេ ។ យោ ចារេ
វិចារេ អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសទ្ធ-
នតា អនុបេក្ខន្ធតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ
ឥមិទា ច វិតក្កេន ឥមិទា ច វិចារេន ឧបេតោ
ហោតិ ។ បេ ។ សមដ្ឋាកតោ តេន វុច្ចតិ សវិតក្កិ
សវិចារន្និ ។

[៣៧៩] វិវេកជន្និ វិតក្កោ វិចារេ បីតិ សុទ្ធំ
ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា តេ ឥមម្ហិ វិវេកេ ជាតា ហោន្តិ
សញ្ញតា ធិព្វតា អភិធិព្វតា មាតុក្ខតា តេន វុច្ចតិ
វិវេកជន្និ ។

ភិក្ខុជាអ្នកស្ងាត់ ចាកកាយទាំងនេះផង ចាកអកុសលធម៌ទាំងនេះផង
ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ស្ងាត់ចាកកាយទាំងឡាយ ស្ងាត់
ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៣៧៨] គ្រងពាក្យថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
មានសេចក្តីថា វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ
វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រិះរិះ ការវិនិច្ឆ័យ តម្រិះ រំពឹង ជញ្ជឹង
ការលើកឡើងខ្លះចិត្ត សម្មាសន្តិប្បៈ ណា នេះហៅថា វិតក្កៈ ។
បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា ពិចារណា
ពិចារណារឿយៗ ពិនិគ្វៈមីល សម្រើងរឿយៗនៃចិត្ត សន្តិករឿយៗ
រឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ ភិក្ខុជាអ្នកព្រមព្រៀង
។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយវិតក្កៈនេះផង ដោយវិចារៈនេះផង ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈ
ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[៣៧៩] គ្រងពាក្យថា កើតក្នុងវិវេក គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ
សុទ្ធ ឯកគ្គតា នៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូតលាស់
បម្រើន កើតប្រាកដ ក្នុងវិវេកនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា
កើតក្នុងវិវេក ។

[២០០] បីតិសុខន្តិ អត្តិ បីតិ អត្តិ សុខំ ។

តត្ថ កតតមា បីតិ ។ យា បីតិ ចាមោជ្ឈំ អាមោ-
ទនា បមោទនា ហាសោ បហាសោ វិត្តិ វុទ្ធក្រិ
អត្តមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុទ្ធតិ បីតិ ។ តត្ថ កតតមំ
សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតំ ចេតសិកំ សុខំ
ចេតាសម្មស្សជំ សាតំ សុខំ វេទយំតិ ចេតាសម្ម-
ស្សជា សាតា សុខា វេទនា វេទំ វុទ្ធតិ សុខំ ។
វេទំ សុខំ វេទាយ បីតិយា សហគតំ ហោតិ ស-
ហជាតំ សំសជ្ជំ សម្បយុត្តំ តេន វុទ្ធតិ បីតិសុខន្តិ ។

[២០១] បឋមន្តិ កណាណទុប្បត្តោ បឋមំ វេទំ

បឋមំ សមាបជ្ជតីតិ បឋមំ ។

[២០២] ឈានន្តិ វិតក្កោ វិចារោ បីតិ សុខំ

ចិត្តស្ស ឯកគ្គតា ។

[២០៣] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ បឋមស្ស ឈា-

នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ដុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បនា ។

[២០០] ត្រងំពាក្យថា បីតិ វិនិសុខ សេចក្តីថា បីតិកំមាន

សុខកំមាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បីតិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
វៃត្តចិត្ត រីករាយ សច្ចុយ ស្រស់ស្រាយ ញាតិម ស្រស់បស់
ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាពវៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា
បីតិ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាក់
ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស សុខវេទនាជាទី
ត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតាសម្ព័ស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។
សេចក្តីសុខនេះ ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ច្រឡំ
ប្រកប ដោយបីតិនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បីតិវិនិសុខ ។

[២០១] ត្រងំពាក្យថា បឋម គឺ ទីមួយ ដោយលំដាប់វៃនកិរិយា

រាប់ ចុក្កលវែមនិច្ចលកាន់ឈានទីមួយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
ថា បឋម ។

[២០២] ត្រងំពាក្យថា ឈាន គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
ឯកគ្គតា វៃចិត្ត ។

[២០៣] ត្រងំពាក្យថា ចូល គឺ ការបោទ ការបោទចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវបឋមជ្ឈាន ។

[២០៤] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២០៥] វិតក្កវិចារាណំ វុបសមាតិ អត្ថិ វិតក្កោ
អត្ថិ វិចារោ ។ តត្ថ កតមោ វិតក្កោ ។ យោ
តក្កោ វិតក្កោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បា អយំ វុច្ចតិ
វិតក្កោ ។ តត្ថ កតមោ វិចារោ ។ យោ ចារោ
វិចារោ អនុវិចារោ ឧបវិចារោ ចិត្តស្ស អនុសទ្ធ-
នតា អនុបេត្តនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារោ ។ វតិ
អយេត្វ វិតក្កោ អយេត្វ វិចារោ សទ្ធា ហោត្ថិ
សមិតា វុបសទ្ធា អត្ថត្ថតា អត្ថត្ថតា អប្បីតា
ត្បប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ត្បត្ថិតតា តេន
វុច្ចតិ វិតក្កវិចារាណំ វុបសមាតិ ។

[២០៦] អជ្ឈត្ថន្តិ យំ អជ្ឈត្ថំ បច្ចត្ថំ ។ ស-
ម្បសាទនន្តិ យា សទ្ធា សទ្ធិហតា ឌិកច្បតា អ-
តិច្ចសាដោ ។

[២០៧] ចេតសោ ឯកោទិការវុច្ចិ យា ចិត្ត-
ស្ស វិចិ ។ បេ ។ សម្មាសមាតិ ។

[២០៤] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ សេចក្តីថា
វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
ការត្រួតរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
ពិចារណា ពិចារណារឿយៗ ពិនិត្យមើល សម្រើងរឿយៗនៃចិត្ត សង្កេត
ឃើញរឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង វិចារៈ
នេះផង ជាធម៌ស្ងប់ម្យ៉ាង លេក់ ខ្លាចចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខ្ទួច-
ខាត ហ៊ានហោច រីឯ ស្នូត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើប
ពោលថា ព្រោះម្យ៉ាង ឲ្យវិតក្កៈនិងវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២០៦] ត្រង់ពាក្យថា ខាងក្នុងសន្តាន គឺ ជាក់ច្បាស់ខាងក្នុង
សន្តាន ។ ពាក្យថា ជ្រះថ្លាស៊ប់ គឺ សទ្ធា អាការដ្ឋី អាការចុះ
ចិត្តស៊ប់ សេចក្តីជ្រះថ្លាក្រៃលែង ។

[២០៧] ត្រង់ពាក្យថា មានសភាពជាចិត្តខ្ពស់ឯក បានដល់
ការបើកនៅនៃចិត្ត ។ បេ ។ សម្មាសមាតិ ។

[២០៨] អវិគត្តិ អវិចារន្តិ អត្ថិ វិគត្តោ អត្ថិ
 វិចារេ ។ តត្ថ កតតមោ វិគត្តោ ។ យោ តត្តោ
 វិគត្តោ ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បោ អយំ វុច្ចតិ វិគត្តោ ។
 តត្ថ កតតមោ វិចារេ ។ យោ ចារេ វិចារេ
 អនុវិចារេ ឧបវិចារេ ចិត្តស្ស អនុសន្ធិនតា អនុ-
 បេក្ខនតា អយំ វុច្ចតិ វិចារេ ។ ឥតិ អយញ្ច
 វិគត្តោ អយញ្ច វិចារេ សន្តា ហោន្តិ សមិតា
 វ្រូបសន្តា អត្តន្តតា អត្តន្តតា អប្បតា ព្យប្បតា
 សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេជ វុច្ចតិ អ-
 វិគត្តិ អវិចារន្តិ ។

[២០៩] សមាធិជន្តិ សម្មសាទោ ប័តិ សុខិ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា តេ ឥមម្ហិ សមាធិម្ហិ ជាតា
 ហោន្តិ សញ្ញតា ជំព្វត្តា អភិជំព្វត្តា ចាត្តក្កតា
 តេជ វុច្ចតិ សមាធិជន្តិ ។

[២១០] ប័តិសុខន្តិ អត្ថិ ប័តិ អត្ថិ សុខិ ។
 តត្ថ កតតមោ ប័តិ ។ យោ ប័តិ ចារោជន្តិ
 ។ បេ ។ អត្តមនតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ប័តិ ។

[២០៨] ត្រង់ពាក្យថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ សេចក្តីថា
 វិតក្កៈក៏មាន វិចារៈក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិតក្កៈ តើដូចម្តេច ។
 ការត្រិះរិះ ការរិះគិត ។ បេ ។ សម្មាសង្កប្បៈ ណា នេះហៅថា
 វិតក្កៈ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ វិចារៈ តើដូចម្តេច ។ ការត្រួតត្រា
 ពិចារណា ពិចារណារឿយៗ ពិនិត្យមើល សម្រឹមរឿយៗនៃចិត្ត
 សង្កេតឃើញរឿយៗនៃចិត្ត ណា នេះហៅថា វិចារៈ ។ វិតក្កៈនេះផង
 វិចារៈនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត់ ខ្ចាត់ចេញ វិនាស សាបសូន្យ
 ខួចខាត ហិនហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ ដោយប្រការដូច្នោះ ។

[២០៩] ត្រង់ពាក្យថា កើតក្នុងសមាធិ គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រប់
 ប័តិ សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ធម៌ទាំងនោះ កើត ដុះដាល លូត-
 លាស់ ចម្រើន កើតប្រាកដហើយ ក្នុងសមាធិនេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា កើតក្នុងសមាធិ ។

[២១០] ត្រង់ពាក្យថា ប័តិនិស្សុទ្ធ សេចក្តីថា ប័តិក៏មាន
 សុខក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ប័តិ តើដូចម្តេច ។ ប័តិ សេចក្តីផ្តុក
 ចិត្ត ការរីករាយ ។ បេ ។ កាលនៃចិត្តត្រួតអរ ណា នេះហៅថា ប័តិ ។

ឈានវិភង្គេ សុត្តន្តបិដក

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតិំ ។ បេ ។
សុខា វេទនា ឥទិ វុច្ចតិ សុខំ ។ ឥទិ សុខំ វេហាយ
បិណិយា សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសជ្ជិំ សម្ម-
យុត្តិំ តេន វុច្ចតិ បិណិសុខន្តិំ ។

[២០១] ទុតិយន្តិំ កណាណាទុប្បត្ថុតោ ទុតិយំ
ឥទិ ទុតិយំ សមាបជ្ជតីតិំ ទុតិយំ ។

[២០២] ណាមន្តិំ សម្មសាទោ បិណិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២០៣] ខុបសម្មាជ្ជាតិំ យោ ទុតិយស្ស ណា-
មស្ស ណាកោ បដិណាកោ បន្តិំ សម្មត្តិំ ជុស្សា
សុត្តិកិរិយា ខុបសម្មាទា ។

[២០៤] វិហារតីតិំ វិរិយតិំ ។ បេ ។ វិហារតិំ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិំ ។

[២០៥] បិណិយា ច វិវាតាតិំ តត្ថ កតមា
បិណិ ។ យា បិណិ ចាមោជ្ជិំ អាមោទនា បមោទ-
នា ហាសោ ចហាសោ វិត្តិំ ទិទត្សំ អត្តមទតា
ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ បិណិ អយំ បិណិ សត្តា ហោតិ

បណ្ណាធមិទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ
ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។ សុខវេទនា នេះហៅថា សុខ ។ សុខនេះ
ជាធម្មជាតិប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ កើតជាមួយ ប្រឡំ ប្រកប ដោយបិណិ
នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា បិណិនិសុខ ។

[២០១] ត្រង់ពាក្យថា ទុតិយៈ គឺ គំរប់ពីរ ដោយបិណិបិណិ
កិរិយា បុគ្គលចូលកាន់ឈានទីពីរនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
ថា ទុតិយៈ ។

[២០២] ត្រង់ពាក្យថា ណាន គឺ សេចក្តីជ្រះថ្លាស្រស់ ចិត្ត
សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ។

[២០៣] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំពេញ
នូវទុតិយជ្ជាន ។

[២០៤] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិរិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិរិយាបថ ។

[២០៥] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះឡើយណាយចាកបិណិ សេចក្តីថា បណ្ណា
ធមិទាំងនោះ បិណិ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ រីករាយ សប្បាយ
ស្រស់ស្រាយ ស្រស់បស់ ញញឹម ត្រេកអរ អណ្តែតអណ្តូង ភាព
នៃចិត្តត្រេកអរ ណា នេះហៅថា បិណិ បិណិនេះ ជាធម្មជាតិស្តាប់ឲ្យបំ

សមីតា វិបសន្តា អន្តរ្នតា អន្តរ្នតា អប្បិទា
ព្យប្បិទា សោសិតា វិសោសិតា ព្យប្បិទតា តេជ
វុច្ឆតិ បីតិយា ច វិវតតាតិ ។

(២០៦) ឧបេក្ខកោតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។
យោ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខា អដ្ឋបេក្ខា មដ្ឋតតា
ចិត្តស្ន អយំ វុច្ឆតិ ។ ឧបេក្ខា ឥមាយ ឧបេក្ខាយ
ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌកតោ តេជ វុច្ឆតិ
ឧបេក្ខកោតិ ។

(២០៧) វិហារតីតិ ឥវិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេជ វុច្ឆតិ វិហារតីតិ ។

(២០៨) សតោ ច សម្មជាយោតិ តត្ថ ក-
តមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។
សម្មសតិ អយំ វុច្ឆតិ សតិ ។ តត្ថ កតមិ
សម្មជញ្ញំ ។ យា ចញ្ញា បដាណា ។ បេ ។ អ-
មោហា ចម្មវិចយោ សម្មាទិដ្ឋិ ឥទំ វុច្ឆតិ សម្ម-
ជញ្ញំ ។ ឥតិ ឥមាយ ច សតិយា ឥមិថា ច
សម្មជញ្ញោ ឧបេតា ហោតិ ។ បេ ។ សមណ្ឌ-
កតោ តេជ វុច្ឆតិ សតោ ច សម្មជាយោតិ ។

លភំ ខ្នាត់ចេញ វិទាស សាបសូន្យ ខួចខាត ហិមហោច រីដ
ស្លត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះឡើយ
ណាយពាក្យបី ។

(២០៦) គ្រងពាក្យថា ប្រកបដោយទេវតា សេចក្តីថា បណ្តាធម៌
ទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ អាកាព្រងើយ
កន្តើយ អាការសំឡឹងឃើញជាក់ ភាពខែចិត្តជាគណ្តាល ណា នេះ
ហៅថា ទេវតា បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកបព្រម ដោយ
ទេវតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ប្រកបដោយទេវតា ។

(២០៧) គ្រងពាក្យថា សម្រេចឥរិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។
ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចឥរិយាបថ ។

(២០៨) គ្រងពាក្យថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការលើក ការទឹកឃើញ
។ បេ ។ ការលើកត្រូវ ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តា
ពាក្យទាំងនោះ ការដឹងខ្លួន តើដូចម្តេច ។ បញ្ញា ការដឹងច្បាស់
។ បេ ។ ការមិនវង្វេង ការសង្កេតឲ្យធម៌ សេចក្តីឃើញត្រូវ ណា
នេះហៅថា ការដឹងខ្លួន ។ បុគ្គលជាអ្នកព្រមព្រៀង ។ បេ ។ ប្រកប
ព្រម ដោយស្មារតីនេះផង ដោយការដឹងខ្លួននេះផង ព្រោះហេតុនោះ
ទើបពោលថា មានស្មារតី ដឹងខ្លួន ។

[២១៧] សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ ។

តត្ថ កតមំ សុខំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេ-

តសិកំ សុខំ ចេតោសម្មស្សជំ សាតិ សុខំ វេទ-

យំតិ ចេតោសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធ-

វុច្ចតិ សុខំ ។ តត្ថ កតមោ កាយោ ។ សញ្ញាខន្ធោ

សម្មារក្ខន្ធវោ វិញ្ញាណក្ខន្ធវោ អយំ វុច្ចតិ កាយោ ។

ឥទ្ធ សុខំ ឥមំនា កាយេន បដិសំវេទេតិ ភេន

វុច្ចតិ សុខញ្ច កាយេន បដិសំវេទេតិ ។

[២២០] យន្តំ អរិយា អាចិក្ខុន្តិតិ តត្ថ ក-

តមេ អរិយា ។ អរិយា វុច្ចន្តិ តុន្ធា ច តុន្ធស្ស-

វតោ ច តេ ឥមំ អាចិក្ខុន្តិ ទេសេន្តិ បញ្ញាបេន្តិ

បដ្ឋបេន្តិ វិវាទ្តិ វិភជន្តិ ឧត្តានិករោន្តិ បកាសេន្តិ

ភេន វុច្ចតិ យន្តំ អរិយា អាចិក្ខុន្តិតិ ។

[២១៧] ត្រង់ពាក្យថា ទទួលសុខដោយនាមកាយ ។ បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង

ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលបានម្តង ជាទីត្រេក

អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ

ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តា

ពាក្យទាំងនោះ នាមកាយ តើដូចម្តេច ។ សញ្ញាខន្ធ សម្មារក្ខន្ធ

វិញ្ញាណក្ខន្ធ នេះហៅថា នាមកាយ ។ បុគ្គលទទួលសេចក្តីសុខនេះ

ដោយនាមកាយនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ទទួលសុខ

ដោយនាមកាយ ។

[២២០] ត្រង់ពាក្យថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ

នូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ជាននោះ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យ

ទាំងនោះ ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តើដូចម្តេច ។ ព្រះពុទ្ធទាំងឡាយ

ក៏ សាវ័កនៃព្រះពុទ្ធទាំងឡាយក៏ ហៅថា ព្រះអរិយៈ ពួកព្រះអរិយៈ

ទាំងនោះ សរសើរ សំដែង បញ្ញត្ត តាំងទុក បើក ចែក ធ្វើ

ឲ្យរក្សា ប្រកាស នូវបុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ជាននេះ ព្រោះ

ហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរនូវ

បុគ្គលអ្នកព្រមព្រៀងដោយគតិយជ្ជាននោះ ។

[៤២០] ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខវិហារីតិ
 តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា ឧបេក្ខា ឧបេក្ខ-
 ណា អដ្ឋបេក្ខណា មដ្ឋតតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ
 ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមា សតិ ។ យា សតិ
 អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។
 តត្ថ កតមិ សុខំ ។ យំ ចេតសិតំ សាតំ បេ-
 តសិតំ សុខំ ចេតាសម្មស្សជំ សាតា សុខា វេទនា វេទ-
 យំតំ ចេតាសម្មស្សជា សាតា សុខា វេទនា វេទ-
 វុច្ចតិ សុខំ ។ តតិ តមាយ ឧបេក្ខាយ តមាយ
 ច សតិយា តមិណា ច សុខេន សមញ្ញតតោ
 តវិយតិ វត្តតិ ចាលតិ យបេតិ យាបេតិ ចតិ
 វិហារតិ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខកោ សតិមា សុខ-
 វិហារីតិ ។

[៤២២] តតិយន្តិ កណាណុប្បទ្ធតោ^(១) តតិយំ
 វេទនំ តតិយំ សមាបដ្ឋតិតិ តតិយំ ។

១ ឧ. ម. ពណន ឧប្បពាតិ ទិស្សតិ ។

[៤២១] ត្រង់បទថា ជាអ្នកប្រកបដោយទេវតា មានស្មារតី
 នៅជាសុខ សេចក្តីថា បណ្តាពាក្យព្រះនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច
 ការព្រឺឆើយកន្តើយ ពាក្យព្រឺឆើយកន្តើយ ពាក្យសំឡឹងឃើញជាតំ
 ភាវនៃចិត្តតាំងនៅជាគណ្តាល ណា នេះហៅថា ទេវតា ។ បណ្តា
 ពាក្យព្រះនោះ ស្មារតី តើដូចម្តេច ។ ការព្រឹក ការនឹកឃើញ
 ។ បេ ។ ការព្រឹកស្រី ណា នេះហៅថា ស្មារតី ។ បណ្តាពាក្យ
 ព្រះនោះ សុខ តើដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
 ចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលអារម្មណ៍ ជាទីត្រេក
 អរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ
 ដែលកើតអំពីចេតោសម្ព័ស្ស នេះហៅថា សុខ ។ ចុក្កល ប្រកប
 ដោយទេវតានេះផង ដោយស្មារតីនេះផង ដោយសុខនេះផង ហើយ
 សម្រេចអរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា រស់នៅ ញ៉ាំងជីវិតឲ្យរស់នៅ
 ត្រាច់ទៅ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ជាអ្នកប្រកប
 ដោយទេវតា មានស្មារតី នៅជាសុខ ។

[៤២២] ត្រង់ពាក្យថា ភតិយៈ គឺជាតំបើ ដោយលំដាប់នៃ
 កិរិយាភវំ ចុក្កលចូលកាន់ភតិយដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ
 ថា ភតិយៈ ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[២២៣] ឈានន្តិ ឧបេក្ខា សតិ សម្មជញ្ញា
សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ។

[២២៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ តតិយស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ធុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២២៥] វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២២៦] សុខស្ស ច បហាណ ទុក្ខស្ស ច
បហាណតិ អត្តំ សុខំ អត្តំ ទុក្ខំ ។ តត្ថ កតមិ
សុខំ ។ យំ កាយិកំ សាតិ កាយិកំ សុខំ
កាយសម្មស្សជំ សាតិ សុខំ វេទយិកំ កាយសម្ម-
ស្សជា សាតា សុចា វេទនា វេទនំ វុច្ចតិ សុខំ ។
តត្ថ កតមិ ទុក្ខំ ។ យំ កាយិកំ អសាតិ
កាយិកំ ទុក្ខំ កាយសម្មស្សជំ អសាតិ ទុក្ខំ
វេទយិកំ កាយសម្មស្សជា អសាតា ទុក្ខា វេទនា

[២២៧] គ្រង់ពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្ខា សតិ សម្ម-
ជញ្ញា សុខ ឯកក្កតានៃចិត្ត ។

[២២៨] គ្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់គ្រូ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការបំ-
ពេញ នូវគតិយជ្ជាន ។

[២២៩] គ្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២៣០] គ្រង់ពាក្យថា ព្រោះលះបង់សុខផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខ
ផង សេចក្តីថា សុខក៏មាន ទុក្ខក៏មាន ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សុខ គឺ
ដូចម្តេច ។ សេចក្តីត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្ត
ទៅក្នុងកាយ ការទទួលការម្ស្នាក់ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពី
កាយសម្មស្ស សុខវេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស
ណា នេះហៅថា សុខ ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទុក្ខ គឺដូចម្តេច ។
សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងកាយ សេចក្តីទុក្ខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុង
កាយ ការទទួលការម្ស្នាក់ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីកាយ-
សម្មស្ស ទុកវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីកាយសម្មស្ស ណា

ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ទុក្ខំ ។ ឥតិ ឥទព្វា សុខំ ឥមេស្ស
 ទុក្ខំ សន្តា ហោន្តិ សមិតា វូបសន្តា អន្តរ្យតា
 អន្តរ្យតា អប្បីតា ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា
 ព្យន្តិកតា តេន វុច្ឆតិ សុខស្ស ច បហាណ ទុក្ខ-
 ស្ស ច បហាណតិ ។

(២២៧) បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សានំ អន្ត-
 រ្យមាតិ អត្ថំ សោមនស្សំ អត្ថំ មោមនស្សំ ។ តត្ថ
 កតមំ សោមនស្សំ ។ យំ ចេតសិកំ សាតិ ចេតសិ-
 កំ សុខំ ចេតោសម្មស្សនំ សាតិ សុខំ វេទយិតិ
 ចេតោសម្មស្សនំ សាតា សុខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ
 សោមនស្សំ ។ តត្ថ កតមំ នោមនស្សំ ។ យំ
 ចេតសិកំ អសាតិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ ចេតោសម្មស្សនំ
 អសាតិ ទុក្ខំ វេទយិតិ ចេតោសម្មស្សនំ អសាតា
 ទុក្ខា វេទនា ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ នោមនស្សំ ។ ឥតិ ឥទព្វា
 សោមនស្សំ ឥទព្វា នោមនស្សំ បុព្វេ សន្តា ហោន្តិ
 សមិតា វូបសន្តា អន្តរ្យតា អន្តរ្យតា អប្បីតា
 ព្យប្បីតា សោសិតា វិសោសិតា ព្យន្តិកតា តេន
 វុច្ឆតិ បុព្វេ សោមនស្សនោមនស្សានំ អន្តរ្យមាតិ ។

នេះហៅថា ទុក្ខ ។ សុខនេះផង ទុក្ខនេះផង ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត
 ខ្នាតចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត
 ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ព្រោះលះបង់ទុក្ខផង ។

(២២៧) គ្រងពាក្យថា ព្រោះវិនាសទៅ វិនាសោមនស្ស និង
 ទោមនស្ស ក្នុងកាលមុន សេចក្តីថា សោមនស្សក៏មាន ទោមនស្ស
 ក៏មាន ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ សោមនស្ស តើដូចម្តេច ។ សេចក្តី
 ត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីសុខ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួល
 អាម្មណ៍ ជាទីត្រេកអរ ជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស សុខ-
 វេទនា ជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះហៅថា
 សោមនស្ស ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ទោមនស្ស តើដូចម្តេច ។
 សេចក្តីមិនត្រេកអរ ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត សេចក្តីទុក ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការ
 ទទួលអាម្មណ៍ មិនជាទីត្រេកអរ ជាទុក្ខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស
 ទុក្ខវេទនា មិនជាទីត្រេកអរ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា នេះ
 ហៅថា ទោមនស្ស ។ សោមនស្សនេះផង ទោមនស្សនេះផង ជា
 ធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត ខ្នាតចេញ វិនាស សាបសូន្យ ខូចខាត
 ហ៊ានហោច រឹង ស្លុត ធ្វើឲ្យអស់ទៅ ក្នុងកាលមុន ព្រោះហេតុនោះ ទើប
 ពោលថា ព្រោះវិនាសទៅ វិនាសោមនស្សនិងទោមនស្ស ក្នុងកាលមុន ។

ឈានវិវត្ត សុត្តន្តបិដក

[២២៨] អនុក្ខមសុខន្តិ យំ ចេតសិកំ យេ សាទិ នាសាទិ ចេតោសម្មស្សដំ អនុក្ខមសុខំ វេទយិទំ ចេតោសម្មស្សជា អនុក្ខមសុខា វេទយេតេន វុច្ចតិ អនុក្ខមសុខន្តិ ។

[២២៩] ឧបេក្កាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ តត្ថ កតមា ឧបេក្កា ។ យា ឧបេក្កា ឧបេក្កា អដ្ឋបេក្កា មដ្ឋត្តតា ចិត្តស្ស អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្កា ។ តត្ថ កតិកមា សតិ ។ យា សតិ អនុស្សតិ ។ បេ ។ សម្មាសតិ អយំ វុច្ចតិ សតិ ។ អយំ សតិ វេទយាយ ឧបេក្កាយ វិវជា ហោតិ បរិសុទ្ធា បរិយោធាតា តេន វុច្ចតិ ឧបេក្កាសតិចារិសុទ្ធិន្តិ ។

[២៣០] ចតុត្តន្តិ កណាណុប្បត្តតោ(១) ចតុត្តន្តិ វេទិ ចតុត្តន្តិ សមាបដ្ឋតិវិ ចតុត្តន្តិ ។

[២៣១] ឈានន្តិ ឧបេក្កា សតិ ចិត្តស្ស ឧបេក្កត្តតា ។

១ ឧ. ម. គណនាប្បត្តតាវិ វិស្សន្តិ ។

[២២៨] គ្រងពាក្យថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ គឺ សេចក្តី ក្រេកអរ ក៏មិនមែន សេចក្តីមិនក្រេកអរក៏មិនមែន ដែលប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ការទទួលការម្នាល មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស អនុក្ខមសុខវេទនា ដែលកើតអំពីចេតោសម្មស្ស ណា ព្រោះហេតុ នោះ ទើបពោលថា មិនជាទុក្ខ មិនជាសុខ ។

[២២៩] គ្រងពាក្យថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធជាដោយឧបេក្កា សេចក្តី ថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ឧបេក្កា តើដូចម្តេច ។ ការព្រងើយកន្តើយ ភាគព្រងើយកន្តើយ ភាគសំឡឹងឃើញជាក់ ភាគនៃចិត្តតាំងទៅ ជាកណ្តាល ណា នេះហៅថា ឧបេក្កា ។ បណ្តាពាក្យទាំងនោះ សតិ តើដូចម្តេច ។ ការព្យាបាល ព្យាបាយ ។ បេ ។ ការព្យាបាល ណា នេះហៅថា សតិ ។ សតិនេះ ជាធម្មជាតិបើក បរិសុទ្ធ ដូច្នេះ ដោយឧបេក្កានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានសតិដ៏បរិសុទ្ធ ដោយឧបេក្កា ។

[២៣០] គ្រងពាក្យថា ចតុត្តន្តិ គឺជាតំរាប់ ៤ ដោយសំដៅទៅ កិរិយាប្រកួលចូលកាន់ឈានទី ៤ នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបឈ្មោះ ថា ចតុត្តន្តិ ។

[២៣១] គ្រងពាក្យថា ឈាន គឺ ឧបេក្កា សតិ ឯកត្តតា នៃចិត្ត ។

[២៣២] ឧបសម្ពុជ្ជាតិ យោ ចតុក្កុស្ស ឈា-
នស្ស លាភោ បដិលាភោ មត្តិ សម្មត្តិ ដុសនា
សច្ចុតិវិយា ឧបសម្ពុជានា ។

[២៣៣] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតី
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៣៤] សព្វសោ រូបសញ្ញាជំ សមតិក្កមាតិ
តត្ថ កតមា រូបសញ្ញាយោ ។ យោ រូបាវចរស-
មាបត្តិ សមាបទ្ធស្ស វា ឧបបទ្ធស្ស វា ធិដ្ឋធម្ម-
សុទ្ធវិហារិស្ស វា សញ្ញា សញ្ញាននា សញ្ញានិតតិ
វមា វុច្ចតិ រូបសញ្ញាយោ វមា រូបសញ្ញាយោ
មតិក្កនោ ហោតិ វិតិក្កនោ សមតិក្កនោ តេន
វុច្ចតិ សព្វសោ រូបសញ្ញាជំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣៥] បដិយសញ្ញាជំ មត្តន្តមាតិ តត្ថ ក-
តមា បដិយសញ្ញាយោ ។ រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា
កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋត្ថសញ្ញា វមា វុច្ចតិ

[២៣៦] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោន ការបោនចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាស់ ការ
ចំពេញ ឡូចក្នុងជ្រុង ។

[២៣៧] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិហារបថ គឺ សម្រេច
។ បេ ។ សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេច
វិហារបថ ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងរូបសញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់
សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ រូបសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការ
សំគាល់ អាសារសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នក
ចូលកាន់រូបសមាបត្តិ របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយរូបសមាបត្តិ) ក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយប្រាវចរសមាបត្តិ) ក្តី នេះ
ហៅថា រូបសញ្ញា បុគ្គល កន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
ឡូរូបសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លងរូប-
សញ្ញា ដោយសព្វគ្រប់ ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះវិទាសពៅនៃបដិយសញ្ញាទាំង-
ឡាយ សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ បដិយសញ្ញា តើដូចម្តេច ។
រូបសញ្ញា សទ្ធសញ្ញា កទ្ធសញ្ញា រសសញ្ញា ដោដ្ឋត្ថសញ្ញា នេះហៅថា

បដិយសញ្ញាយោ ឥមា បដិយសញ្ញាយោ សន្តា
 ហោន្តិ សមិតា វុបសន្តា អន្តន្តតា អន្តន្តតា អប្បតា
 ត្បប្បតា សោសិតា វិសោសិតា ត្បន្តិកតា តេន
 វុច្ឆតិ បដិយសញ្ញាធិ អន្តន្តមាតិ ។

[២៣៦] ធានត្ថសញ្ញាធិ អមនសិការាតិ តត្ថ
 កតមា ធានត្ថសញ្ញាយោ ។ យោ អសមាបទ្ធស្ស
 មនោធាតុសមន្តិស្ស វា មនោវិញ្ញាណធាតុសមន្តិស្ស
 វា សញ្ញា សញ្ញាធា សញ្ញាធិតត្ថិ ឥមា វុច្ឆន្តិ
 ធានត្ថសញ្ញាយោ ឥមា ធានត្ថសញ្ញាយោ ន មន-
 សិការាតិ តេន វុច្ឆតិ ធានត្ថសញ្ញាធិ អមនសិ-
 ការាតិ ។

[២៣៧] អនន្តោ អាកាសោតិ តត្ថ កតមា
 អាកាសោ ។ យោ អាកាសោ អាកាសតតិ អយំ
 អយតតិ វិវេក វិវេកតិ អសម្មដ្ឋំ ចត្វហិ បហាក្ខ-
 តេហិ អយំ វុច្ឆតិ អាកាសោ តស្មិ អាកាសេ
 ចិត្តំ វេបេតិ សណ្ឋបេតិ អនន្តំ ជរតិ តេន វុច្ឆតិ
 អនន្តោ អាកាសោតិ ។

បដិយសញ្ញា បដិយសញ្ញាទាំងនេះ ជាធម៌ស្ងប់រម្ងាប់ លេត ខ្លាត់
 ចេញ វិវាស សាបស្សឲ្យ ខូចខាត ហ៊ានហោច រឹង ស្ងួត ធ្វើឲ្យ
 អស់ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះវិវាសទៅនៃបដិ-
 យសញ្ញាទាំងឡាយ ។

[២៣៦] គ្រងពាក្យថា ព្រោះមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវនានត្ថសញ្ញា
 សេចក្តីថា បណ្តាធម៌ទាំងនោះ នានត្ថសញ្ញា តើដូចម្តេច ។ ការសំគាល់
 អាកាសំគាល់ ភាពនៃការសំគាល់ ណា របស់បុគ្គលអ្នកមិនចូលកាន់
 (ប្រសមាបត្តិ) ជាអ្នកព្រមព្រៀងដោយមនោធាតុក្តី ព្រមព្រៀងដោយ
 មនោវិញ្ញាណធាតុក្តី នេះហៅថា នានត្ថសញ្ញា បុគ្គលមិនធ្វើទុកក្នុងចិត្ត
 នូវនានត្ថសញ្ញាទាំងនេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះមិន
 ធ្វើទុកក្នុងចិត្តនូវនានត្ថសញ្ញា ។

[២៣៧] គ្រងពាក្យថា អាកាសមិនមានទីបំផុត សេចក្តីថា
 បណ្តាធម៌ទាំងនោះ អាកាស តើដូចម្តេច ។ កន្លែងណា ដែលមិន
 អាចក្តារសំបាន អាកាស ទីឥតរើស ទីអាកាស ទីចន្លោះ វាល មិនប៉ះ
 ពាល់ដោយមហាក្ខត្រូបទាំង ៤ នេះហៅថា អាកាស ភិក្ខុគំគល់ តាំង
 ទុក នូវចិត្ត ក្នុងអាកាសនោះ ដូចយចិត្តទៅកាន់ទីដែលមិនមានទីបំផុត
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា អាកាសមិនមានទីបំផុត ។

[២៣៨] អាគាសានញាយតនំ អាគាសា-
នញាយតនំ សមាបន្ទស្ស កំ ឧបបន្ទស្ស កំ ធិដ្ឋ-
នដ្ឋសុខវិហារិស្ស កំ ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២៣៩] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាគាសានញា-
យតនស្ស លារោ បដិលារោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុសនា
សច្ចិកវិយា ឧបសម្មនា ។

[២៤០] វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៤១] សព្វសោ អាគាសានញាយតនំ ស-
មតិក្កមាតិ វិហារតិ អាគាសានញាយតនំ មតិក្កញោ
ហោតិ វិហារតិ សមតិក្កញោ តេន វុច្ចតិ សព្វ-
សោ អាគាសានញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៤២] អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ តំយេវ អាគាសំ
វិញ្ញាណេន ដុដ្ឋំ មនសិករោតិ អនន្តំ ជរតិ តេន
វុច្ចតិ អនន្តំ វិញ្ញាណន្តំ ។

[២៣៨] ត្រង់ពាក្យថា អាគាសានញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌
គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាគាសានញាយតនដ្ឋានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាគាសានញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយអាគាសានញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២៣៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោន ការបោនចំពោះ
ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់ត្រូវ ការធ្វើឱ្យជាក់ច្បាស់ ការ
បំពេញ ឲ្យអាគាសានញាយតនដ្ឋាន ។

[២៤០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច របេម
នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២៤១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងឲ្យអាគាសានញាយតនដ្ឋាន
ដោយប្រការទាំងពួង គឺភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង
ឲ្យអាគាសានញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះ
កន្លងឲ្យអាគាសានញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២៤២] ត្រង់ពាក្យថា វិញ្ញាណ មិនមានទីបំផុត គឺ ភិក្ខុ ធ្វើ
ទុកក្នុងចិត្ត ចំពោះអាគាសនោះឯង ដែលពាល់ត្រូវដោយវិញ្ញាណ ដូចយ
នៅកាន់ទីមិនមានទីបំផុត ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា វិញ្ញាណ
មិនមានទីបំផុត ។

[២២៣] វិញ្ញាណញាយតនំ វិញ្ញាណញាយ-

តនំ សមាបទ្ធស្ស វា ឧបបទ្ធស្ស វា និដ្ឋធម្មសុខ-
វិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២២៤] ឧបសម្បជ្ជាតិ យោ វិញ្ញាណញាយ-

តនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្បត្តិ ដុសនា
សច្ចិកិរិយា ឧបសម្បជ្ជា ។

[២២៥] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតិ

តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២២៦] សត្វសោ វិញ្ញាណញាយតនំ សម-

តិក្កមាតិ វិញ្ញាណញាយតនំ អតិក្កន្តោ ហោតិ
វិភិក្កន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សត្វសោ វិញ្ញា-
ណញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២២៧] ធនុ កិញ្ចិកិ តំយេវ វិញ្ញាណំ អា-

ភាវេតិ វិភាវេតិ អន្តរជាបេតិ ធនុ កិញ្ចិកិ បស្សតិ
តេន វុច្ចតិ ធនុ កិញ្ចិកិ ។

[២២៣] គ្រងពាក្យថា វិញ្ញាណញាយតនៈ បានដល់ពួកធម៌

គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់វិញ្ញាណញាយតនដ្ឋានក្តី
របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គល
អ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២២៤] គ្រងពាក្យថា ចូល គឺ ការបាន ការបានចំពោះ

ការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យជាក់លាក់ ការ
បំពេញ នូវវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន ។

[២២៥] គ្រងពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺសម្រេច ។ បេ ។

នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបភោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២២៦] គ្រងពាក្យថា ព្រោះកន្លងនូវវិញ្ញាណញាយតនៈ ដោយ

ប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង នូវ
វិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបភោលថា ព្រោះ
កន្លងនូវវិញ្ញាណញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២២៧] គ្រងពាក្យថា វត្ថុតិចតួចមិនមាន គឺ ភិក្ខុ ចំរើនទូទៅ

ចំរើនវិសេស នូវវិញ្ញាណនោះឯង ធ្វើឲ្យបាត់វិញ្ញាណ រមែងឃើញថា
វត្ថុតិចតួច មិនមាន ព្រោះហេតុនោះ ទើបភោលថា វត្ថុតិចតួច មិនមាន ។

[២២៨] អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ សមាបន្នស្ស វា ឧបបន្នស្ស វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[២២៩] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ អាគិញ្ញញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មត្តិ ដុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[២៣០] វិហារតីតិ វិហារតីតិ ។ បេ ។ វិហារតីតេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

[២៣១] សទ្ធសោ អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ វិភង្គ អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ អតិក្កន្តោ ហោតិ វិភង្គន្តោ សមតិក្កន្តោ តេន វុច្ចតិ សទ្ធសោ អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ សមតិក្កមាតិ ។

[២៣២] ទេវសញ្ញិយសញ្ញិ តំយេវ អាគិញ្ញញ្ញាយតនំ សន្តតោ មនសិករោតិ សង្ខារសេសសមាបត្តិ ការវេតិ តេន វុច្ចតិ ទេវសញ្ញិយសញ្ញិ ។

[២២៨] ត្រង់ពាក្យថា អាគិញ្ញញ្ញាយតនៈ បោះដល់ពួកធម៌គឺចិត្ត និងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់អាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងចុប្បន្ន (ដោយអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[២២៩] ត្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោះ ការបោះចំពោះការដល់ ការដល់ព្រម ការពាល់ត្រូវ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាប់ ការបំពេញ ឲ្យអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

[២៣០] ត្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិយាបថ គឺ សម្រេច ។ បេ ។ នៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រេចវិយាបថ ។

[២៣១] ត្រង់ពាក្យថា ព្រោះកន្លងឲ្យអាគិញ្ញញ្ញាយតនៈ ដោយប្រការទាំងពួង គឺ ភិក្ខុជាអ្នកកន្លង ប្រព្រឹត្តកន្លង ឈានកន្លង ឲ្យអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាននេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា ព្រោះកន្លងឲ្យអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាន ដោយប្រការទាំងពួង ។

[២៣២] ត្រង់ពាក្យថា នៅសញ្ញិយសញ្ញិ គឺ ភិក្ខុធ្វើខុកក្នុងចិត្តឲ្យអាគិញ្ញញ្ញាយតនដ្ឋាននោះឯង ដោយល្អិត ចំពៃឲ្យសមាបត្តិមានសង្ខារសេសនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា នៅសញ្ញិយសញ្ញិ ។

[៤៥៣] នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតននង្គំ នេវ-

សញ្ញានាសញ្ញាយតនំ សមាបដ្ឋស្ស វា ឧបបដ្ឋស្ស
វា ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារិស្ស វា ចិត្តចេតសិកា ធម្មា ។

[៤៥៤] ឧបសម្មជ្ជាតិ យោ នេវសញ្ញាណ-

សញ្ញាយតនស្ស លាភោ បដិលាភោ បត្តិ សម្មតិ
ជុសនា សច្ចិកិរិយា ឧបសម្មនា ។

[៤៥៥] វិហារតីតិ វិហារតិ វត្តតិ មាលេតិ

យិបេតិ យាយេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ
វិហារតីតិ ។

សុត្តន្តកាដទី៧ ។

[៤៥៦] ចត្តារិ ឈានានិ បវេមំ ឈានំ

ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[៤៥៧] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។

វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ខិ
ការវតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ ឈានំ

ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ បវេកិកសិណំ តស្មី សមយេ

[៤៥៣] គ្រង់ពាក្យថា នេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនៈ បាទដល់

ពួកធមិ គឺចិត្តនិងចេតសិក របស់បុគ្គលអ្នកចូលកាន់នេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនដ្ឋានក្តី របស់បុគ្គលអ្នកប្រកប (ដោយនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតន-
ដ្ឋាន) ក្តី របស់បុគ្គលអ្នកនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន (ដោយនេវសញ្ញានា-
សញ្ញាយតនដ្ឋាន) ក្តី ។

[៤៥៤] គ្រង់ពាក្យថា ចូល គឺ ការបោទ ការបោទចំពោះ

ការដល់ ការដល់ព្រម ការរាល់គ្រូ ការធ្វើឲ្យដាក់ច្បាប់ ការ
បំពេញ នូវនេវសញ្ញានាសញ្ញាយតនដ្ឋាន ។

[៤៥៥] គ្រង់ពាក្យថា សម្រេចវិហារបេ គឺ សម្រេច ប្រព្រឹត្ត

រក្សា សេរីនៅ ញ៉ាំងជីវិតឲ្យសេរីនៅ គ្រាប់រៅ សម្រាកនៅ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបរាល់ថា សម្រេចវិហារបេ ។

ចប់ សុត្តន្តកាដទី៧ ។

[៤៥៦] ឈាន ៤ យ៉ាង គឺបឋមដ្ឋាន ១ ទុតិយដ្ឋាន ១

តតិយដ្ឋាន ១ ចតុត្ថដ្ឋាន ១ ។

[៤៥៧] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមដ្ឋាន តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូប-
ភព ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន មាន
បឋវិកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ

បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បវេមិ ឈានំ អវ-
សេសា ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៧] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
កិក្កុ យស្មី សមយេ រូប្មបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
វិតត្តវិចារណំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
ឧបសម្មជ្ជ វិហារតិ បវេកសិណំ តស្មី សមយេ
តិវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯ-
កក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៥៨] តត្ថ កតមំ តតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
កិក្កុ យស្មី សមយេ រូប្មបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្ម-
ជ្ជ វិហារតិ បវេកសិណំ តស្មី សមយេ ទុវុទ្ធិកំ
ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
វុច្ឆតិ តតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈាន-
សម្មយុត្តា ។

[២៦០] តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឈានមានអង្គ៥ គឺ វិតក្កុះ វិចារះ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំកើត
មាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
ដោយឈាន ។

[២៥៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កុះនិងវិចារះ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋម-
ភសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ៧ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា កំកើតមាន នេះហៅថា
ទុតិយជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៥៩] បណ្តាឈានទាំងនោះ តតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន មានបឋម-
ភសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ៦ គឺ សុខ ចិត្តក្កតា កំកើតមាន នេះហៅថា តតិ-
យជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦០] បណ្តាឈានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ
 សុខស្ស ច បហាជា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ
 ទុត្ថិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្វា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦១] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យប-
 ត្តិយា មក្ខំ កាវេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្ថិកំ ឈានំ ហោតិ វិគត្តា
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
 បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦២] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា
 មក្ខំ កាវេតិ អវិគត្តំ វិចារមត្តំ វិវេកជំ បីតិសុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ចតុត្ថិកំ ឈានំ ហោតិ វិចារោ
 បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ទុតិយំ
 ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះលះបង់ខ្ញុំសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន មានបឋវីកសិណ
 (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២
 គឺ ។ បេតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ជាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦១] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខដើម្បី
 កើតក្នុងរូបភព ស្ងួតចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦២] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្ខ
 ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន មិនមានវិតក្កៈ មានត្រឹមវិគ
 វិចារៈ មានបីតិខ័និសុខកើតអំពីសេចក្តីស្ងួត មានបឋវីកសិណ (ជា
 អារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ
 វិចារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ជាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

អភិធម្មបិដក វិភង្គ

[២៦៣] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យម-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតក្កវិចារាជំ រូបសមា ។ បេ ។
 តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ តុវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ តតិយំ ឈានំ អវ-
 សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៤] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យម-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ធុវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិ-
 ត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវ-
 សេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៥] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យម-
 បត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ សុខស្ស ច បហាធា ។ បេ ។
 បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវរីកសិណំ
 តស្មី សមយេ ធុវដ្ឋីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា
 ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ អ-
 វសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៣] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក
 ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈ ខិនវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 ភតិយដ្ឋាន មានបរិកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ ចិត្តក្កតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ភតិយដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក
 ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះខៀយណាយចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថដ្ឋាន មានបរិកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ សុខ ចិត្តក្កតា ក៏កើត
 មាន នេះហៅថា ចតុត្ថដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក
 ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចម-
 ដ្ឋាន មានបរិកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ ឧបេត្តា ចិត្តក្កតា ក៏កើតមាន
 នេះហៅថា បញ្ចមដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មាធិប័ត

[២៦៦] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ អរូប្មម-
 បត្តិយា មក្កំ ភារវេតិ សទ្ធិសោ អាតិញ្ញាយា តនំ
 សមតិក្កម្ម លេសញ្ញា ធាសញ្ញា យតនសញ្ញា សហក-
 តំ សុខស្ស ច បហាធា ។ ប ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ តស្មី សមយេ ធុវ្មីកំ ឈានំ
 ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ចតិ
 ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៦៧] ចត្តារិ ឈានានិ បឋមំ ឈានំ ទិ-
 តិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

[២៦៨] តត្ថ កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥត
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ភារវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិកតានិ បហាធាយ
 បឋមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ
 ធុត្តាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ បញ្ចវ្មីកំ ឈានំ ហោតិ
 វិគត្តោ វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ
 វុច្ចតិ បឋមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្ប-
 យុត្តា ។

[២៦៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក
 ដើម្បីកើតក្នុងអរូបកត កន្លងទៅអាតិញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយទៅ-
 សញ្ញានាសញ្ញាយតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះបង់សុខ
 ផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្ខុវដ្តាន ហើយសម្រាកទៅ ក្នុងសម័យនោះ
 ឈានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា
 ចក្ខុវដ្តាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៧] ឈាន ២ គឺ បឋមជ្ឈាន ១ ទុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចក្ខុវដ្តាន ១ ។

[២៦៨] ចណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាទិយ្យា-
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ទៅការមិនសទ្ធិ (ទូកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ទៅបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាតិញ្ញា ហើយសម្រាកទៅ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិចារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៧] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ណាណំ ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ណាណំ
 ការវតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ
 បហាធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា វិតក្ក-
 វិហារនិ វ្យុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ណាណំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ទុក្ខាបជិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ
 តវុទ្ធិកំ ណាណំ ហោតិ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស
 ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ ទុតិយំ ណាណំ អវសេសា
 ធម្មា ណានសម្បយុត្តា ។

[២៦៨] តត្ថ កតមំ តតិយំ ណាណំ ។
 ឥត កិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ណាណំ
 ការវតិ និយ្យានិកំ អបចយតាមី និដ្ឋិតតានិ បហា-
 ធាយ បវេមាយ ក្ខមិយា បត្តិយា បីតិយា ច
 វិហារា ។ បេ ។ តតិយំ ណាណំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ទុក្ខាបជិបទំ នន្ទាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវុទ្ធិកំ
 ណាណំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
 តតិយំ ណាណំ អវសេសា ធម្មា ណានសម្បយុត្តា ។

[២៦៩] តត្ថ កតមំ ចតុត្ថំ ណាណំ ។

[២៦៧] បណ្ណាណានទាំងនោះ ទុតិយជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិកក្កសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះចំផ្លូវ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈ និងវិហារៈ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ជាទុក្ខាបជិបទាទន្ទាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកទៅ ក្នុងសម័យនោះ ណានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ សុខ
 ចិត្តកក្កតា នេះហៅថា ទុតិយជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៨] បណ្ណាណានទាំងនោះ តតិយជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា កិកក្កសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ជាន ជាវិញ្ញាណ-
 កធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ចំផ្លូវទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះទឿយណាយពាកបីតិផង
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ជាន ជាទុក្ខាបជិបទាទន្ទាភិក្ខុ ហើយ
 សម្រាកទៅ ក្នុងសម័យនោះ ណានមានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្ត-
 កក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៦៩] បណ្ណាណានទាំងនោះ ចតុត្ថជ្ជាន តើដូចម្តេច ។

ឈានវិវត្ត អភិប្បកាលដំបូង

ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ណាទំ ភាវេតិ
 ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ
 បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា សុខស្ស ច បហាបា
 ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ណាទំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី សមយេ ទុវដ្ឋិតំ ណាទំ
 ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
 ចតុត្ថំ ណាទំ អវសេសា ធម្មា ណាទសម្បយុត្តា ។

[២៧២] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុ-
 ត្តរំ ណាទំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិវេច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវមី ណាទំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិក្ខុំ តស្មី
 សមយេ បញ្ចដ្ឋិតំ ណាទំ ហោតិ វិវាត្តា
 វិចារេ បតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
 បវមី ណាទំ អវសេសា ធម្មា ណាទសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] ឥត ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ណាទំ ភាវេតិ ជិយ្យានិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ បវមាយ ភូមិយា

ឈានវិវត្ត អភិប្បកាលដំបូង

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យា
 និកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះ
 ទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្ថដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាខន្ធាភិក្ខុ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ណានមានអង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកុត្តតា កំភើតមាន
 នេះហៅថា ចតុត្ថដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកប
 ដោយឈាន ។

[២៧២] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ស្ងាត់ចាក
 កាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាទុក្ខាបដិបទនាខន្ធា-
 ភិក្ខុ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ណានមានអង្គ ៥ គឺ
 វិត្តៈ វិចារៈ បតិ សុខ ចិត្តកុត្តតា កំភើតមាន នេះហៅថា
 បឋមដ្ឋាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំឈ្លោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៣] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរដ្ឋាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិតាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 (លុះស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ស្ងាត់ចាកអកុសលធម៌ទាំងឡាយហើយ)

បត្តិយា^(១) អវិតក្កំ វិហារបត្តិ វិវេកាដំ បីតិសុខំ
 ទុតិយំ ឈានំ ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទិ
 ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ បតុរង្គិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិហារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកកុត្តា វេទិ វុច្ចតិ
 ទុតិយំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧២] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោ-
 កុត្តរំ ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យាជិកំ អបចយតាមី
 ទិដ្ឋិតតានំ បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 វិតក្កវិហារំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទិ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី
 សមយេ តិវង្គិកំ ឈានំ ហោតិ បីតិ សុខំ
 ចិត្តស្ស ឯកកុត្តា វេទិ វុច្ចតិ ទុតិយំ ឈានំ
 អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ
 ឈានំ ភាវេតិ ជិយ្យាជិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិ-
 តតានំ បហាធាយ បវមាយ ភូមិយា បត្តិយា
 បីតិយា ច វិហារោ ។ បេ ។ បតុរង្គំ ឈានំ

១ ម. ឯត្ថន្តប វិច្ឆារោ វិច្ឆារោ វិច្ឆារោ អកុសលេហិ ធម្មេហិ ទិស្សន្តិ ។

ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន មិនមានវិតក្កៈ មានគ្រឹមតែវិហារៈ មានបីតិវិហារសុខ
 កើតក្នុងវិហារ ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធាភិញ្ញា ហើយសម្រាកទៅ ក្នុងសម័យ
 នោះ ឈានមានអង្គ ៤ គឺ វិហារៈ បីតិ សុខ ចិត្តកុត្តតា ក៏
 កើតមាន នេះហៅថា ទុតិយជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៤] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលោ-
 កុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់នូវការមិនសន្សំ (នូវកម្មកិ-
 លេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ ព្រោះទ្វេដ្ឋ
 វិតក្កៈនិងវិហារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាទន្ធា-
 ភិញ្ញា ហើយសម្រាកទៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៣ គឺ បីតិ
 សុខ ចិត្តកុត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា តតិយជ្ជាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 លោកុត្តរជ្ជាន ជានិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ នូវការមិនសន្សំ
 (នូវកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិ
 ព្រោះនឿយណាយ ចាកបីតិផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ជាន

ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី
សមយេ ធុវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ សុខំ ចិត្តស្ស
ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បតុត្តំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៦] ឥទំ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោក្ក-
ត្តំ ឈានំ ភាវេតិ ធិយ្យានិកំ អបចយតាមី ធិដ្ឋិ-
តតានំ បហាទាយ បវមាយ, ភូមិយា បត្តិយា
សុខស្ស ច បហាទា ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
ឧបសម្ព័ន្ធ វិហារតិ ធុត្តាបដិបទំ ធម្មាភិក្ខុំ តស្មី
សមយេ ធុវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្កា ចិត្តស្ស
ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា
ធម្មា ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៧៧] ចត្តាវំ ឈានានិ បវមំ ឈានំ
ធុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្តំ ឈានំ ។

[២៧៨] តតុ កតមំ បវមំ ឈានំ ។ ឥទំ
ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបត្តិយា បក្កំ ភាវេតិ
វិវិទ្ធេវ កាវេមហិ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ឧបសម្ព័-
ន្ធ វិហារតិ បវវិកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សា

ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិក្ខុ ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈាន
មានអង្គ ២ គឺ សុខ ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្តជ្ជាន
ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៦] ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនលា-
ក្កត្តជ្ជាន ជាធិយ្យានិកធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្ញុំការមិនស្ងប់ (នៅកម្មកិ-
លេស) ដើម្បីលះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្ញុំបឋមភូមិ ព្រោះលះបង់
សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ជាន ជាទុក្ខាបដិបទាឧត្តាភិក្ខុ
ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេក្កា
ចិត្តកក្កតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ជាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៧] ឈាន ២ គឺ បឋមជ្ជាន ១ ទុតិយជ្ជាន ១ តតិ-
យជ្ជាន ១ ចតុត្តជ្ជាន ១ ។

[២៧៨] បណ្តាឈានទាំងនោះ បឋមជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនទត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបកត
ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន មានបឋវិក-
សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ

អភិធម្មបិដក វិហារ

ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ បេ ធម្មា
 កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
 កតត្តា ឧបចិត្តត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ បឋវីកសិណំ
 តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតក្កោ
 វិចារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេ ធម្មំ វុច្ឆតិ
 បឋមំ ឈានំ អវិសសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[៤៧៧] តត្ថ កតមិ ទុតិយំ ឈានំ ។ វេ ធម្មំ

កិក្កុ យស្មី សមយេ រូបបចត្តិយា មទ្ធិ ភាវេតិ វិតក្កុ
 វិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឧបសម្បជ្ឈំ វិហារតិ
 បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្ខេបោ ហោតិ វេ បេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិត្តត្តា
 វិចារកំ វិតក្កុវិចារោ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈំ
 វិហារតិ បឋវីកសិណំ តស្មី សមយេ ទុតិយំ ឈានំ

អភិធម្មបិដក វិហារ

កំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ (ការមិនរាយមាយ) កំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះ
 ឈ្មោះថា កុសល កិក្កុស្កត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក មានបឋវីកសិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាក
 នៅ ព្រោះភាពនៃកម្ម ជាទូទៅចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កុ វិចារៈ
 បីតិ សុខ ចិត្តកត្តា កំកើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[៤៧៨] បណ្ណា ឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា កិក្កុស្កសាសនានេះ ចំរើនមក ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កុនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន មានបឋវីក-
 សិណ (ជាអារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ
 កំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះឈ្មោះថា ជា
 កុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កុនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន
 ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅកុសល
 នោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ មានបឋវីកសិណ (ជាអារ-
 ម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៦ គឺ

ឈានវិវត្ត អភិប្បោជនីយ

ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯកក្កតា វេទិ វុច្ឆតិ
 បញ្ចមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា
 ។ បេ ។ វេទ វិក្កុយស្សី សមយេ អរូបបតិយា
 មក្ខំ ភាវេតិ សព្វសោ អាតិញ្ញាយនំ ស-
 មតិក្កម្ម លេវសញ្ញា នាសញ្ញាយនំ សញ្ញាសហគតិ
 សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្សី សមយេ ជស្សោ
 ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្កេចោ ហោតិ វេទេ ធម្មា
 កុសលា តស្សីវ អរូបាវចរស្ស កុសលស្ស
 កម្មស្ស កតត្តា ឧបចិតត្តា វិចាតិ សព្វសោ
 អាតិញ្ញាយនំ សមតិក្កម្ម លេវសញ្ញា នាសញ្ញា-
 យនំ សញ្ញាសហគតិ សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។
 ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ តស្សី សមយេ
 ធុវុត្តិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា ចិត្តស្ស ឯក-
 ក្កតា វេទិ វុច្ឆតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៨០] ចត្តាវិ ឈានានំ បមមំ ឈានំ
 ធុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្ថំ ឈានំ ។

ឈានវិវត្ត អភិប្បោជនីយ

ឧបេត្តា ចិត្តក្កតា កំភីតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុង
 សម័យណា ក៏ក្នុងសាសនានេះ ចំពើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងអរូបភព កន្លង
 អាតិញ្ញាយនៈ ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយនៈសញ្ញា
 ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះលង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ឈាន
 ហើយសម្រាកទៅ ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈ កំភីតមាន ។ បេ ។ អវិក្កេចៈ
 កំភីតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល កន្លងអាតិញ្ញាយនៈ
 ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញាយនៈសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចក្កជ្ឈាន ជាវិបាក ព្រោះភាព
 វិនិច្ឆ័យជាអប្បបរមាវិចារកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ
 ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ២ គឺ ឧបេត្តា ចិត្តក្កតា កំភីត
 មាន នេះហៅថា ចក្កជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា
 ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨០] ឈាន ២ គឺ បមមជ្ឈាន ១ ធុតិយជ្ឈាន ១ តតិ-
 យជ្ឈាន ១ ចក្កជ្ឈាន ១ ។

[២៨១] តត្ថ កតមំ បវេមំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ
 បវេមាយ ភូមិយា បត្តិយា វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។
 បវេមំ ឈានំ ឧបសម្មវដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ
 ទទ្ធាភិញ្ញំ តស្មី យមយេ ធម្មេ ហោតិ ។ បេ ។
 អវិក្កេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ
 លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស កតត្តា
 ការវតត្តា វិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បវេមំ
 ឈានំ ឧបសម្មវដ្ឋ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទទ្ធាភិញ្ញំ
 សុញ្ញានំ តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ
 វិតត្តោ វិហារោ បីតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកត្តតា
 ឥទំ វុច្ឆតិ បវេមំ ឈានំ អវិសេសា ធម្មា
 ឈានសម្មយុត្តា ។

[២៨២] តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធន
 ភិក្ខុ យស្មី សមយេ លោកុត្តរំ ឈានំ ការវេតិ
 និយ្យានិកំ អបចយតាមី ទិដ្ឋិតតានំ បហាបាយ

[២៨១] បណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិក-
 ធម៌ ជាគ្រឿងដល់ខ្ញុំការមិនសន្សំ (ខ្ញុំកម្មកិលេស) ដើម្បីលះទិដ្ឋិ
 ទាំងឡាយ ដើម្បីដល់ខ្ញុំបឋមក្ខមិ ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
 ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សៈ ក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិក្កេហៈ ក៏កើតមាន ធម៌ទាំង
 នេះ ឈ្មោះថា ជាគុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិហារ ព្រោះភាពនៃឈានជាលោកុត្តរកុសលនោះឯង
 ដែលលោកដូរហើយ អបរិហើយ ជាទុក្ខាបដិបទទទ្ធាភិញ្ញា ជាសុញ្ញា-
 កងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កៈ វិហារៈ បីតិ សុខ
 ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៨២] បណ្ណឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើនលោកុត្តរជ្ឈាន ជាវិយ្យាទិកធម៌
 ជាគ្រឿងដល់ខ្ញុំការមិនសន្សំ ដើម្បីលះទិដ្ឋិទាំងឡាយ ដើម្បីដល់

បឋមោយ ភូមិយោ បន្តិយា វិតត្តវិចារាធិ វុបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខា-
 បដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ តស្មី សមយេ ផស្ស្ហ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្ស្រវ លោកុត្តរស្ស កុសលស្ស ឈានស្ស
 កតត្តា ភាវិតត្តា វិបាកំ វិតត្តវិចារាធិ វុបសមា
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ បញ្ចមំ ឈានំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ទុក្ខាបដិបទំ ទន្ធាភិញ្ញំ សុញ្ញតិ
 តស្មី សមយេ ទុវ្មីកំ ឈានំ ហោតិ ឧបក្ខា
 ចិត្តស្ស ឯកត្តតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ
 អវសសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

[២៧៣] ចត្តាវិ ឈានាធិ បឋមំ ឈានំ
 ទុតិយំ ឈានំ តតិយំ ឈានំ ចតុត្តំ ឈានំ ។

[២៧៤] តត្ត កតមំ បឋមំ ឈានំ ។ ឥធន
 តិក្កុ យស្មី សមយេ វុច្ឆាវចរំ ឈានំ ការេតិ
 តិវិយំ នេវ កុសលំ នាកុសលំ ន ច កម្មវិ-
 ចាកំ និដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បឋវីកសិណំ

នូវបឋមភូមិ ព្រោះរម្ងាប់វិតត្តៈ និវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន
 ជាទុក្ខាបដិបទខន្ធាភិញ្ញា ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ផស្ស្ត
 កំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈ កំកើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្លោះថា
 ជាកុសល ព្រោះរម្ងាប់វិតត្តៈ និវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋម-
 ជ្ជាន ។ បេ ។ ចូលកាន់បញ្ចមជ្ជាន ជាវិបាក ព្រោះការពិនិយោន
 ជាលោកុត្តកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ អប់រំហើយ ជាទុក្ខា-
 បដិបទខន្ធាភិញ្ញា ជាសុភាគៈ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានឥន្ត្រី ២ គឺ
 ទេវត្វា ចិត្តកត្តតា កំកើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ជាន ធម៌ទាំង
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្លោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

[២៧៥] ឈាន ៤ គឺ បឋមជ្ជាន ១ ទុតិយជ្ជាន ១ តតិ-
 យជ្ជាន ១ ចតុត្តជ្ជាន ១ ។

[២៧៦] ចណ្ណឈានទាំងនោះ បឋមជ្ជាន តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា គិតក្នុងសាសនានេះ ចំរើនប្រាថ្នាជ្ជាន ជាកិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាកម្មវិបាក ជាគ្រឿង
 នៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់
 បឋមជ្ជាន មានបរិកសិណ (ជាភារម្មណ៍) ហើយសម្រាកនៅ

តស្មី សមយេ បញ្ចន្តិកំ ឈានំ ហោតិ វិតត្តោ
វិចារោ មិតិ សុខំ ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ
បវមំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។

(៤៧៥) តត្ថ កតមំ ទុតិយំ ឈានំ ។ ឥធម

កិក្កុ យស្មី សមយេ វុច្ឆាវចរំ ឈានំ ការវេតិ
តិកិយំ លេវ កុសលំ ធាកុសលំ ន ច កម្មវិចារកំ
ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិតត្តវិចារានំ វុច្ឆសមា ។ បេ ។
ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
ចតុត្តិ ឈានំ ។ បេ ។ បវមំ ឈានំ ។ បេ ។
បញ្ចមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ បវវិកសិលំ
តស្មី សមយេ ទុតិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេត្តា
ចិត្តស្ស ឯកក្កតា ឥទំ វុច្ឆតិ បញ្ចមំ ឈានំ
អវសេសា ធម្មា ឈានសម្បយុត្តា ។ បេ ។ ឥធម
កិក្កុ យស្មី សមយេ អរុចាវចរំ ឈានំ ការវេ-
តិ កិកិយំ លេវ កុសលំ ធាកុសលំ ន ច
កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សព្វសោ អាតិ-
ញ្ញាយតនំ សមតិក្កម្ម លេវសញ្ញាធាសញ្ញាយតន-
សញ្ញាសហគតិ សុខស្ស ច បហាណា ។ បេ ។

ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៥ គឺ វិតក្កុ វិចារ មិតិ សុខ
ចិត្តក្កតា កិកើតមាន នេះហៅថា បឋមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

(៤៧៥) បណ្តាឈានទាំងនោះ ទុតិយជ្ឈាន តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្កុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរុចាវចរជ្ឈាន ជាភិកិយា
មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាភិក្កុវិចារក ជាគ្រឿង
នៅជាសុខក្នុងចចុប្បន្ធ ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កុនិងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ តតិយជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្តជ្ឈាន ។ បេ ។
បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ បញ្ចមជ្ឈាន មានបរិកសិលា (ជាភាស្មណ៍)
ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមានអង្គ ៦ គឺ ទេវតា
ចិត្តក្កតា កិកើតមាន នេះហៅថា បញ្ចមជ្ឈាន ធម៌ទាំងឡាយដ៏
សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។ បេ ។ ក្នុងសម័យណា
ភិក្កុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនអរុចាវចរជ្ឈាន ជាភិកិយា មិនមែនកុសល
មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនជាភិក្កុវិចារក ជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងចចុ-
ប្បន្ធ កន្លងខ្ញុំអាតិញ្ញាយតនៈ ដែលច្រឡំដោយទេវសញ្ញានាសញ្ញា-
យតនសញ្ញា ដោយប្រការទាំងពួង ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។

ឈានវិវត្ត អភិធម្មកាដទី៧

ចតុត្ថំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ តស្មី សមរោ
 ធុវុទ្ធិកំ ឈានំ ហោតិ ឧបេក្ខា ចិត្តស្ស ឯកក្ក-
 តា ឥទំ វុច្ចតិ ចតុត្ថំ ឈានំ អវសេសា ធម្មា
 ឈានសម្បយុត្តា ។

អភិធម្មកាដទី៧ ។

(៤៧៦) ចតុត្ថារិ ឈានានិ ឥធ ភិក្ខុ វិវិច្ឆេវ
 កាមហិ វិវិច្ឆេ អកុសលហិ ធម្មហិ សវិតក្កិ
 សវិចារិ វិវេកនំ បីតិសុខំ បម្រមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជំ វិហារតិ វិតក្កវិចារនំ រូបសមា អជ្ឈតិ
 សម្បសាទនំ ចេតសោ ឯកោទិការិ អវិតក្កិ អវិ-
 ចារិ សមាធិដំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ បីតិយា ច វិវតតា ឧបេក្ខកោ ច វិហារតិ
 សតោ ច សម្បជារោ សុខក្ខ កាយេន បដិ-
 សំវេទេតិ យទ្ធិ អវិយា អាចិត្តន្តិ ឧបេក្ខកោ
 សតិមា សុខវិហារីតិ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ សុខស្ស ច បហាថា ធុត្តស្ស ច បហាថា

ឈានវិវត្ត បញ្ញាប្បដ្ឋានៈ

ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ហើយសម្រាកនៅ ក្នុងសម័យនោះ ឈានមាន
 អង្គ ២ គឺ ទេវតា ចិត្តកត្តតា ក៏កើតមាន នេះហៅថា ចតុត្ថជ្ជាន
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយឈាន ។

ចប់ អភិធម្មកាដទី៧ ។

(៤៧៦) ឈាន ២ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ស្ងៀមតែតែ
 ទាំងឡាយ ស្ងៀមតែតែអកុសលធម៌ទាំងឡាយ ហើយចូលកាន់ចម្រ-
 ជ្ជាន ប្រកបដោយវិតក្កៈខិនវិចារៈ មានបីតិខិនសុខៈក៏ត្រូវវិវេក ភិក្ខុ
 ព្រោះរម្ងាប់វិតក្កៈខិនវិចារៈហើយ ក៏ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ជាធម្មជាតិ
 កើតមានក្នុងសម្រាក ប្រកបដោយសេចក្តីជ្រះថ្លាគឺសម្មា មានភាពជាចិត្ត
 ទូលំទូលាយ មិនមានវិតក្កៈ មិនមានវិចារៈ មានតែបីតិខិនសុខ ដែល
 កើតក្នុងសមាធិគឺចម្រជ្ជាន ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិផង ប្រកប
 ដោយទេវតាផង មានសតិខិន សម្បជញ្ញៈផង ទទួលសុខដោយ
 នាមកាយផង ព្រះអរិយៈទាំងឡាយ តែងសរសើរ ខ្ញុំច្បងដែល
 ព្រះព្រៀង ដោយភតិយជ្ជាននោះថា បុគ្គល ប្រកបដោយទេវតា
 មានស្មារតី មានធម៌ជាគ្រឿងៈទៅជាសុខដូច្នោះ ព្រោះភតិយជ្ជានណា
 ក៏ចូលកាន់ភតិយជ្ជាននោះ ព្រោះលះសុខផង ព្រោះលះរុក្ខផង

ទ្វេ ឈាន ឯកុប្បន្នំ បីតិ វេយ្យា បីតិ សហគតា
 តិណិ ឈាន ឯកុប្បន្នំ សុខំ វេយ្យា សុខស-
 ហគតា ចតុត្ថំ ឈានំ ឯកុប្បន្នំ ទុបេត្តំ វេយ្យា
 ទុបេត្តា សហគតិ ។ នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ
 បហាតត្វា នេវ ទស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតត្វ-
 ហេតុកា សិយា អាចយតាមិទោ សិយា អប-
 ចយតាមិទោ សិយា នេវ ចយតាមិទោ នាប-
 ចយតាមិទោ សិយា សេត្តា សិយា អសេត្តា
 សិយា នេវ សេត្តា នាសេត្តា សិយា មហក្ក-
 តា សិយា អប្បមាណា ។ តិណិ ឈាន ន
 វត្តត្វា បរិត្តារម្មណាតិបិ មហក្កតារម្មណាតិបិ សិយា
 អប្បមាណារម្មណា សិយា ន វត្តត្វា អប្បមា-
 ណារម្មណាតិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា បរិត្តារម្មណិ
 សិយា មហក្កតារម្មណិ សិយា អប្បមាណារម្មណិ
 សិយា ន វត្តត្វំ បរិត្តារម្មណានិបិ មហក្កតារម្មណានិបិ
 អប្បមាណារម្មណានិបិ ។ សិយា មជ្ឈិមា សិយា
 បណីតា សិយា សម្មត្តនិយតា សិយា អនិយតា ។

ឈាន ២ ច្រឡំដោយបីតិ រឿរលន៍តែបីតិដែលកើតក្នុងឈានខ្លះចេញ
 ឈាន ៣ ច្រឡំដោយសុខ រឿរលន៍តែសុខដែលកើតក្នុងឈានខ្លះ
 ចេញ ឈានទី ៤ ច្រឡំដោយទេវតា រឿរលន៍តែទេវតាដែលកើត
 ក្នុងឈានខ្លះចេញ ។ ឈាន ដែលមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិន
 គួរលះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរ
 លះដោយភាវនា ដល់នូវការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស) ក៏មាន ដល់នូវ
 ការមិនសន្សំក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំក៏
 មាន ជាលេសសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ជាលេសអសេក្ខបុគ្គលក៏មាន មិនមែន
 ជាលេសសេក្ខបុគ្គល ទាំងមិនមែនជាលេសអសេក្ខបុគ្គលក៏មាន ដល់នូវ
 សភាពធំក៏មាន មិនមានប្រមាណក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនគួរពោលថា
 មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់នូវសភាពធំផងឡើយ មាន
 ការម្នាក់ប្រមាណមិនបានក៏មាន មិនគួរពោលថា មានការម្នាក់មិនមាន
 ប្រមាណក៏មាន ឈានទី ៤ មានការម្នាក់ក្នុងផងក៏មាន មានការម្នាក់
 ដល់នូវសភាពធំក៏មាន មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណក៏មាន មិនគួរ
 ពោលថា មានការម្នាក់ក្នុងផង ថា មានការម្នាក់ដល់នូវភាពធំផង
 ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផងក៏មាន ។ ឈានជាកណ្តាលក៏មាន
 ទុក្ខក៏មាន មានសភាពត្រូវទិដ្ឋិទៀងក៏មាន មានសភាពមិនទៀងក៏មាន

អភិធម្មបំណែក វិញ្ញាណ

តិណំ ឈានា ន មត្តារម្មណា សិយា មក្កហេតុកោ
 សិយា មក្កាធិបតិណោ សិយា ន វត្តញ្ចា មក្កហេតុ-
 កោតិបិ មក្កាធិបតិណោតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា មត្តា-
 រម្មណំ សិយា មក្កហេតុកំ សិយា មក្កាធិបតិ សិយា
 ន វត្តត្ថំ មត្តារម្មណានិបិ មក្កហេតុកនិបិ មក្កាធិបតិ-
 តិបិ ។ សិយា ឧប្បញ្ញា សិយា អនុប្បញ្ញា សិយា ឧប្ប-
 ទិណោ សិយា អតីតា សិយា អនាគតា សិយា បច្ចុ-
 ប្បញ្ញា ។ តិណំ ឈានា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណាតិបិ
 អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណាតិបិ ចតុត្ថំ ឈានំ
 សិយា អតីតារម្មណំ សិយា អនាគតារម្មណំ សិយា
 បច្ចុប្បញ្ញារម្មណំ សិយា ន វត្តត្ថំ អតីតារម្មណានិបិ អ-
 នាគតារម្មណានិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណានិបិ ។ សិយា អដ្ឋ-
 ត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អដ្ឋត្តតហិទ្ធា ។ តិណំ
 ឈានា តហិទ្ធារម្មណា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា អដ្ឋត្តា-
 រម្មណំ សិយា តហិទ្ធារម្មណំ សិយា អដ្ឋត្តតហិទ្ធារម្ម-
 ណំ សិយា ន វត្តត្ថំ អដ្ឋត្តារម្មណានិបិ តហិទ្ធារម្មណា-
 និបិ អដ្ឋត្តតហិទ្ធារម្មណានិបិ ។ អធិទស្សនាប្បដិយា ។

អភិធម្មបំណែក វិញ្ញាណ

ឈាន ព្យ មិនមានមគ្គជាអារម្មណ៍ តែមានមគ្គជាហេតុក៏មាន មានមគ្គជា
 អធិបតីក៏មាន មិនគួរកាលថា មានមគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតី
 ផងក៏មាន ឈានទី ២ មានមគ្គជាអារម្មណ៍ក៏មាន មានមគ្គជាហេតុក៏មាន
 មានមគ្គជាអធិបតីក៏មាន មិនគួរកាលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មាន
 មគ្គជាហេតុផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ។ ឈាន ដែលកើត
 ហើយក៏មាន មិនខានកើតក៏មាន បម្រុងនឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជា
 អនាគតក៏មាន ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន ។ ឈាន ព្យ មិនគួរកាលថា មាន
 អារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា មានអារម្មណ៍
 ជាបច្ចុប្បន្នផងឡើយ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ជាអតីតក៏មាន មាន
 អារម្មណ៍ជាអនាគតក៏មាន មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នក៏មាន មិនគួរកាល
 ថា មានអារម្មណ៍ជាអតីតផង ថា មានអារម្មណ៍ជាអនាគតផង ថា
 មានអារម្មណ៍ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ។ ឈាន ខាន់ក្នុងក៏មាន ខាន់ក្រៅ
 ក៏មាន ខាន់ខាងក្នុងខាន់ខាងក្រៅក៏មាន ។ ឈាន ព្យ មានអារម្មណ៍
 ខាន់ក្រៅ ឈានទី ២ មានអារម្មណ៍ខាន់ក្នុងក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាន់
 ក្រៅក៏មាន មានអារម្មណ៍ខាន់ក្នុងនិងខាន់ក្រៅក៏មាន មិនគួរកាលថា
 មានអារម្មណ៍ខាន់ក្នុងផង ថា មានអារម្មណ៍ខាន់ក្រៅផង ថា មាន
 អារម្មណ៍ខាន់ក្នុងនិងខាន់ក្រៅផងក៏មាន ។ ឈាន មិនប្រកបដោយ
 ការឃើញ ខាន់មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ។

[៤៨៨] ន ហេតុ សហេតុកា ហេតុសម្ប-
 យុត្តា ន វត្តញ្ច ហេតុ ចេវ សហេតុកា ចាតិ
 សហេតុកា ចេវ ន ច ហេតុ ន វត្តញ្ច ហេតុ ចេវ
 ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេតុសម្បយុត្តា ចេវ ន
 ច ហេតុ ន ហេតុ សហេតុកា ។ សម្បទ្ធុយា
 សម្ពុតា អនិទស្សនា អប្បដិយា អរូបា សិយា
 លោកិយា សិយា លោកុត្តរា កេនចិ វិញ្ញយ្យា
 កេនចិ ន វិញ្ញយ្យា ។ នោ អាសវា សិយា
 សាសវា សិយា អនាសវា អាសវិប្បយុត្តា ន វត្តញ្ច
 អាសវា ចេវ សាសវា ចាតិ សិយា សាសវា ចេវ
 នោ ច អាសវា សិយា ន វត្តញ្ច សាសវា ចេវ
 នោ ច អាសវាតិ ន វត្តញ្ច អាសវា ចេវ អាសវា
 សម្បយុត្តា ចាតិចិ អាសវិប្បយុត្តា ចេវ នោ ច
 អាសវាតិចិ សិយា អាសវិប្បយុត្តសាសវា សិយា
 អាសវិប្បយុត្តអនាសវា ។ នោ សញ្ញាជនា ។ បេ ។

[៤៨៨] ពួកឈានមិនមែនហេតុ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ
 ប្រកបដោយហេតុ មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុទេ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ មិនគួរ
 ពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រកបដោយហេតុឡើយ គ្រាន់តែប្រកបដោយ
 ហេតុ តែមិនមែនហេតុ គឺមិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង
 ហេតុ ។ ពួកឈាន ប្រកបដោយច្រើន គ្រូច្រើនតាក់តែង មិនប្រកប
 ដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥតរូប ជាលោកិយក៏មាន
 ជាលោកុត្តរក៏មាន ដែលបុគ្គលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែល
 បុគ្គលមិនគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែន
 អាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន មិនមានអាសវៈ ទាំង-
 ប្រាសចាកអាសវៈ តែមិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយ
 នឹងអាសវៈក៏មាន គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនអា-
 សវៈក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែន
 ជាអាសវៈ ក៏មាន មិនគួរពោលថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រកបដោយអាសវៈ
 ផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងក៏មាន ប្រាស
 ចាកអាសវៈ តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈក៏មាន ប្រាសចាកអាសវៈ
 ទាំងមិនមានអាសវៈក៏មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។

អភិធម្មបិដក វិស្ណុ

លោ កត្តា ។ បេ ។ លោ ឱយា ។ បេ ។ លោ
 យោតា ។ បេ ។ លោ ធីវណា ។ បេ ។ លោ បរា-
 មាសា ។ បេ ។ សារម្មណា លោ ចិត្តា ចេតសិ-
 កា ចិត្តសម្មយុត្តា ចិត្តសិសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋា
 ចិត្តសហកុរោ ចិត្តា នុបវិត្តោ ចិត្តសិសដ្ឋសម្មដ្ឋា
 ចិត្តសិសដ្ឋសម្មដ្ឋានសហកុរោ ចិត្តសិសដ្ឋា
 ចុបវិត្តោ ពាហិក ទុច្ចាណ សិយា ទុច្ចា
 និច្ចា សិយា អនុច្ចា និច្ចា ។ ទុច្ចាណា ។ បេ ។ លោ
 តិលេសា ។ បេ ។

[៤៨៧] ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន ការវាយ
 បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ។ បឋមំ
 ឈានំ ឯត្តប្បន្នំ វិតក្កំ វេបត្វា សវិតក្កំ តិណិ ឈាន
 អវិតក្កា ។ បឋមំ ឈានំ ឯត្តប្បន្នំ វិចារំ វេបត្វា
 សវិចារំ តិណិ ឈានា អវិចារា ។ ទ្វេ ឈានា
 ឯត្តប្បន្នំ បីតិ វេបត្វា សប្បីតិកា ទ្វេ ឈានា
 អប្បីតិកា ។ ទ្វេ ឈានា ឯត្តប្បន្នំ បីតិ វេបត្វា
 បីតិសហកតា ទ្វេ ឈានា ន បីតិសហកតា ។

អភិធម្មបិដក វិស្ណុ

មិនមែនគន្លុះ ។ បេ ។ មិនមែនធម្មៈ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។
 មិនមែននិវេណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរមាសៈ ។ បេ ។ ពួកឈាន
 ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងការម្នួល មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយ
 ចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងអំពីចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្ត
 ទៅតាមខ្លួនចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងអំពីចិត្ត ច្រឡំទាំងតាំងឡើងទាំង
 កើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំទាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែន
 ទុច្ចា មានកម្មប្រកបដោយតិលេសមានកណ្តា ជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន មិនមានកម្មប្រកបដោយតិលេសមានកណ្តា ជាដើមកាន់យកហើយក៏
 មាន ។ ពួកឈាន មិនមែនទុច្ចា ។ បេ ។ មិនមែនតិលេស ។ បេ ។

[៤៨៧] ពួកឈានមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយ
 ការវា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ ។ ឈានទី ១ ប្រកប
 ដោយវិតក្កៈ វៀវលេនិតវិតក្កៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣
 មិនមានវិតក្កៈទេ ។ ឈានទី ១ ប្រកបដោយវិចារៈ វៀវលេន
 តិវិចារៈដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនមានវិចារៈទេ ។
 ឈាន ២ ប្រកបដោយបីតិ វៀវលេនិតបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ
 ឈាន ២ មិនមានបីតិទេ ។ ឈាន ២ ច្រឡំដោយបីតិ វៀវលេន
 តិបីតិដែលកើតក្នុងឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ២ មិនច្រឡំដោយបីតិទេ ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

តីណិ ឈានា ឯតុប្បដ្ឋំ សុខំ វេយត្វា សុខសហ-
 គតា ចតុត្ថំ ឈានំ ន សុខសហគតំ ។ ចតុត្ថំ
 ឈានំ ឯតុប្បដ្ឋំ ឧបេក្ខំ វេយត្វា ឧបេក្ខាសហគតំ
 តីណិ ឈានា ន ឧបេក្ខាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចរា សិយា រូចាវចរា សិយា ន រូចាវចរា ។
 តីណិ ឈានា ន អរូចាវចរា ចតុត្ថំ ឈានំ សិយា
 អរូចាវចរំ សិយា ន អរូចាវចរំ ។ សិយា បរិយាបដ្ឋា
 សិយា អបរិយាបដ្ឋា សិយា ធិយ្យធិកា សិយា
 អធិយ្យធិកា សិយា ធិយតា សិយា អធិយតា
 សិយា សទុត្តក សិយា អនុត្តក អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។
 ឈានវិភង្គ សមត្តោ ។

ឈានវិភង្គ បញ្ញាបុព្វកំ

ឈាន ៣ ប្រឡំដោយសុខ វៀវលធិតេសុខវេសកេតក្កដឈាននុ៎ះចេញ
 ឈានទី ៤ មិនប្រឡំដោយសុខទេ ។ ឈានទី ៤ ប្រឡំដោយវេយត្វា
 វៀវលធិតេវេកាវេសកេតក្កដឈាននុ៎ះចេញ ឈាន ៣ មិនប្រឡំ
 ដោយវេយត្វាទេ ។ ពួកឈានមិនមែនជាតាមាវចរ តែជាវុប្បាវចរក៏មាន
 មិនមែនវុប្បាវចរក៏មាន ។ ឈាន ៣ មិនមែនអរូបាវចរ ឈានទី ៤
 ជាអរូបាវចរក៏មាន មិនមែនអរូបាវចរក៏មាន ។ ពួកឈាន ជាបរិយា-
 បដ្ឋៈក៏មាន ជាអបរិយាបដ្ឋៈក៏មាន ជានិយ្យធិកៈក៏មាន ជាអនិយ្យធិកៈ
 ក៏មាន ជានិយតៈក៏មាន ជាអនិយតៈក៏មាន ជាសទុត្តៈក៏មាន ជាអនុត្តៈ
 ជាអរណៈក៏មាន ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។
 ចប់ ឈានវិភង្គ ។

អប្បមញ្ញវិវាទ

[៤៧០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ។ ឥឡ ភិក្ខុ

មេត្តាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហា-
រតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ
ទុទ្ធមណោ តិវិយំ សទ្ធជំ សព្វត្ថតាយ សញ្ញាវន្តំ
លោកំ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា វិបុលោន
មហាគុរោទ អប្បមាណោន អវេរោន អព្យាបជ្ឈោន
ជវិត្វា វិហារតិ ។ ករុណាសហគរោទ ចេតសា
ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា
តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ទុទ្ធមណោ តិវិយំ សទ្ធជំ
សព្វត្ថតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ ករុណាសហគរោទ
ចេតសា វិបុលោន មហាគុរោទ អប្បមាណោន អវេ-
រោន អព្យាបជ្ឈោន ជវិត្វា វិហារតិ ។ បុទិតាសហគ-
រោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ តថា ទុតិ-
យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ទុទ្ធមណោ តិវិយំ

អប្បមញ្ញវិវាទ

[៤៧០] អប្បមញ្ញ-៤ យ៉ាង ។ គឺ ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិស
ទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ
ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ដឹង
ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្រៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយ
ទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំង
អស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកប
ដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិស
ទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម
ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ដឹង ទូលាយ មិនមាន
ប្រមាណ មិនមានព្រៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង
ហើយសម្រាកនៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយវុទ្ធិតា ផ្សាយទៅ
កាន់ទិស ១ ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូច
គ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វដំ សព្វត្តតាយ សព្វវដ្តំ លោកំ មុទិសាស-
ហតតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមា-
លោន អវេរេន អត្យាបជ្ឈេន ជវិត្វា វិហារតិ ។

ឧបេត្វាសហតតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា
វិហារតិ តថា ធុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្តិ
ឥតិ ឧទ្ធអវេនា តិវិយំ សព្វដំ សព្វត្តតាយ សព្វា-

វដ្តំ លោកំ ឧបេត្វាសហតតេន ចេតសា វិបុលេន
មហាក្កតេន អប្បមា:លោន អវេរេន អត្យាប:ជ្ឈេន
ជវិត្វា វិហារតិ ។

[៤៧១] កតញ្ច ភិក្ខុ មេត្តាសហតតេន
ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យថាបិ
នាម ឯកំ បុគ្គលំ បិយំ មនាបិ ទិស្វា មេត្តា-
យេយ្យ ឯវេរេវ សព្វេ សុត្តេ មេត្តាយ ជវតិ ។

[៤៧២] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ យា សុត្តេសុ
មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
អយំ វដ្តតិ មេត្តា ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តិ ។

មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ដឹង ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមាន
ព្រៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សក្កលោកទាំងពួង ដោយការ
យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាក

នៅ ១ ។ ភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
ផ្សាយទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅ
កាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសក្នុង មានចិត្តប្រកប

ដោយមេត្តា ដឹង ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្រៀរ មិនមាន
ព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សក្កលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀប
ផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ហើយសម្រាកនៅ ១ ។

[៤៧១] ចុះភិក្ខុមានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១
តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីស្រឡាញ់ ជាទីពេញ
ចិត្ត គប្បីផ្សាយមេត្តា យ៉ាងណា ភិក្ខុវេទន៍ផ្សាយមេត្តា ចំពោះភ្នក
សត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៧២] បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
ការរាប់មាន អាការរាប់មាន ភាពនៃការរាប់មាន ការរាប់ក ចេតា-
វិមុត្តិ (ការរួចស្រឡះចាកព្យាបាទដោយអំណាចចិត្ត) ណា ចំពោះភ្នក
សត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

យំ ចំនុំ មនោ មាណសំ ហធិយំ បណ្ណារំ បរោ
 មនាយតនំ មជ្ជិម្ព័យំ វិញ្ញាណំ វិញ្ញាណក្ខន្ធា តជ្ជា
 មនោវិញ្ញាណាធាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ចំនុំ ។ ឥទ្ធិ ចំនុំ
 ឥមាយ មេត្តាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ
 សំសង្ខំ សម្បយុត្តិ តេជ វុច្ឆតិ មេត្តាសហគតេជ
 ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសង្ខំ បុរុត្ថមំ វា ទិសំ បច្ឆិមំ
 វា ទិសំ ទុត្តរំ វា ទិសំ ទត្តិណំ វា ទិសំ
 ទុទ្ធិ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ឯវិទ្យាតិ
 ឯវិទ្យា មជ្ជមុច្ឆត្វា ។ វិហារតីតិ ឥរិយតិ វត្តតិ ចា-
 លេតិ យថេតិ យាថេតិ ចរតិ វិហារតិ តេជ វុច្ឆតិ
 វិហារតីតិ ។ តថា ទុតិយង្គិ យថេវ ឯកំ ទិសំ
 តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា
 ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ទុទ្ធិ តថា អនោ តថា តិរិយំ
 តថា វិទិសំ ។ សត្វធំ សត្វត្តតាយ សព្វាវុទ្ធិ
 លោកង្គិ សព្វេន សត្វំ សត្វថា សត្វំ អសេ-
 សំ ទិស្សសំ បរិយាណាយ វចនមេតិ សត្វធំ

អភិធម្មបិដក វិវដ្ត

ចិត្ត សេចក្តីរឹងរាប្បណ៍ សេចក្តីម្រាម្នា ហធិយៈ បណ្ណារៈ (ធម្មជាតិដ៏ផ្លា-
 ង្គ) មនោ បនាយកនៈ មន្ត្រិយ វិញ្ញាណ វិញ្ញាណក្ខន្ធ មនោវិញ្ញាណ-
 ធាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្ត
 នេះ ជាធម្មជាតិដ៏មួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម
 ដោយមេត្តានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី
 ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី
 ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ
 បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ
 ប្រព្រឹត្ត រក្សា សេរីទៅ ញ៉ាំងជីវិតឲ្យសេរីទៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាន្ត
 ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី ២ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាង
 ក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា
 ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹង
 សត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅ
 កាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់
 ក្នុងទីទាំងពួង នេះជាពាក្យប្រមូលសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់ប្រ គ្រប់ប្រ

អប្បបញ្ញាវិវដ្ត សុត្តន្តបិដក

សត្វត្តតាយ សត្វាវុទ្ធិ លោកត្តិ ។ មេត្តាសហគរោ
 ចេតសាតិ តត្ថ កេតមា មេត្តា ។ យា សត្តេសុ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយំតត្ថិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា ។ តត្ថ កេតមិ ចិត្តិ ។ យំ
 ចិត្តិ មនោ មានសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញាណា-
 នាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ចិត្តិ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តិ ឥមាយ មេត្តា-
 យ សហគតំ ហោតិ សហជាតំ សំសដ្ឋិ សម្ប-
 យុត្តិ តេន វុច្ឆតិ មេត្តាសហគរោន ចេតសាតិ ។
 វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហក្កតំ យំ មហក្កតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ
 អវេរោ សោ អក្យាមជ្ឈោ ។ ជវិត្វាតិ ជវិត្វា អចិ-
 មុច្ឆិត្វា ។ វិហារតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ឆតិ វិហារតិ ។

(២៧៣) កត្តុ កិក្ខុ កកុណាសហគរោន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្វា វិហារតិ ។ សេយ្យថាបិ
 នាម ឯកំ មុក្ខលំ ទុក្ខតំ ទុក្ខបេតិ ទិស្វា កកុណា-
 យេយ្យ ឯវមេវ សត្វេ សត្តេ កកុណាយ ជវិតិ ។

អប្បបញ្ញាវិវដ្ត សុត្តន្តបិដក

មិមហោសេវេ ឥតសេសសលំ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយ មេត្តា
 សេចក្តីថា បណ្តាអប្បបញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ការពប់អន
 អាតារពប់អន ភាពនៃការពប់អន ការពប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះ
 តួកសត្វ នេះហៅថា មេត្តា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។
 ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា មេត្តា តើដូចម្តេច ។ មេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ
 ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្ម-
 ជាតិដោយមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមេត្តានេះ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ។ ពាក្យថា
 ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ទូរភាពជាធំ
 គុណជាតណា ដល់ទូរភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិនមានប្រមាណ គុណ-
 ជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានទៀវ សភាវៈណា
 មិនមានទៀវ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ
 ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចឥរិយា-
 បថ ។ បេ ។ សម្រាន្តនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកនៅ ។

(២៧៣) ចុះតិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយកកុណា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាអ្នកក្រីក្រ ដល់
 ទូរសេចក្តីលំបាក ហើយផ្សាយកកុណា យ៉ាងណា គិតផ្សាយកកុណា
 ចំពោះតួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

[៤៧២] តត្ថ កតតមា កត្តណា ។ ហេ
 សត្តសុ កត្តណា កត្តណាយនា កត្តណាយនត្ថំ
 កត្តណា ចេតោវិមុត្តំ អយំ វុច្ចតិ កត្តណា ។ តត្ថ
 កតតមំ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។
 តត្ថា មនោវិញ្ញាណនាតុ ឥទំ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ
 ចិត្តំ ឥមាយ កត្តណាយ សហគតំ ហោតិ សហ-
 ជាតិ សំសដ្ឋិ សម្បយុត្តំ តេន វុច្ចតិ កត្តណា-
 សហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសដ្ឋិ បុរុត្តមំ វា
 ទិសំ បច្ឆមំ វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ធចក្ខុណំ វា
 ទិសំ ឡង្គំ វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ដវិត្តាតិ
 ដវិត្តា អធិមុច្ឆិត្តា ។ វិហារតិតិ ឥរិយតិ វត្តតិ ចាលេតិ
 យមេតិ យាមេតិ ចរតិ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារ-
 តិតិ ។ តថា ធុតិយដ្ឋិ យមេវ ឯកំ ទិសំ តថា
 ធុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ តថា ចតុត្ថំ ទិសំ
 តថា ធុត្ថំ តថា អនោ តថា តិរិយំ តថា វិទិ-
 សំ ។ សត្វតិ សត្វត្តកាយ សត្វាវុដ្ឋិ លោកត្ថំ

[៤៧២] បណ្ណាលីទាំងនោះ កត្តណា តើដូចម្តេច ។ ការ
 អាណិត ពាក្យអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា កត្តណា ។ បណ្ណា
 ធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នាក់ សេចក្តី
 ប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា
 នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជា
 មួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយកត្តណានេះ ព្រោះហេតុនោះ
 ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកបដោយកត្តណា ។ ពាក្យថា ទិស ១
 គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី
 ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី ទិសផ្សេងៗក្តី ។
 ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា
 សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ប្រព្រឹត្ត រក្សា សេនៅ ញ៉ាំង
 ដឹកឱ្យសេនៅ គ្រាប់ទៅ សម្រាន្តទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោល
 ថា សម្រាកទៅ ។ ពាក្យថា ទិស ៦ ក៏ដូចគ្នា គឺ ផ្សាយ
 ចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ៦ ទិសទី៣
 ទិសទី ៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹង ទិសផ្សេងៗ
 ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទៀមនឹងសត្វលោកទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង

អប្បមញ្ញវិវត្តំ សុត្តន្តបិដកំ

សព្វេន សត្វំ សព្វជា សត្វំ អសេសំ ធិស្សសិ
 បរិយាធាយ វចនមេតិ សព្វនិ សព្វត្តតាយ សញ្ញាវន្តិ
 លោកន្តិ ។ កក្កណាសហគនេន ចេតសាតិ តត្ថ
 កតមា កក្កណា ។ យា សត្តសុ កក្កណា កក្កណា-
 យនា កក្កណាយិតត្តិ កក្កណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 កក្កណា ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តិ ។ យំ ចិត្តិ មនោ
 មាទសំ ។ បេ ។ តដ្ឋា មនោវិញ្ញាណនាតុ ឥទំ វុច្ចតិ
 ចិត្តិ ។ ឥទំ ចិត្តិ ឥមាយ កក្កណាយ សហគតិ
 ហោតិ សហជាតិ សិសដ្ឋិ សម្បយុត្តិ តេន វុច្ចតិ
 កក្កណាសហគនេន ចេតសាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ
 វិបុលំ តិ មហក្កតិ យំ មហក្កតិ តិ អប្បមាណំ យំ
 អប្បមាណំ សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ អព្យា-
 បដ្ឋោ ។ ជវិត្វាតិ ជវិត្វា អធិមុច្ចិត្វា ។ វិហរតិ តិ
 ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហរតិ តេន វុច្ចតិ វិហរតិ ។

អប្បមញ្ញវិវត្តំ សុត្តន្តបិដកំ

មានពេលក្តីថា ពាក្យថា ដូច្នោះទៅកាន់សត្វលោកទាំងក្នុង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងក្នុង ទុះថាពាក្យប្រមូល
 សត្វទាំងក្នុង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសេស
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយករុណា សេចក្តីថា បណ្តា
 អប្បមញ្ញទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ការអាណិត ពាក្យ
 អាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេះតាមុត្តិ ណា
 ចំពោះភូមិសត្វ នេះហៅថា ករុណា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។
 មនោវិញ្ញាណនាតុដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។
 ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកប
 ព្រម ដោយករុណានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្ត
 ប្រកបដោយករុណា ។ ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏
 ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ខ្លះភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ខ្លះ
 ភាពជាធំ គុណជាតនោះ មានប្រមាណមិនបាន គុណជាតណា មិន
 មានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិនមានពៀរ សភាវៈណា មិនមានពៀរ
 សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។ ពាក្យថា ដូច្នោះ គឺ ដូច្នោះចិត្តទៅ
 បញ្ជូនចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ
 ។ បេ ។ សម្រាកទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

(៤៧៥) កតញ្ច ភិក្ខុ មុទិតាសហគរោធន
 ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ-
 បាបិ នាម ឯកំ បុគ្គលំ ចិយំ មនាបំ ទិស្វា
 មុទិតា មស្មុ ឯវមេវ សាទ្ធិ សត្តេ មុទិ-
 តាយ ជរតិ ។

(៤៧៦) តត្ថ កតមា មុទិតា ។ យា សត្តសុ
 មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា ចេតា-
 វិមុត្តំ អយំ វុច្ឆតិ មុទិតា ។ តត្ថ កតមិ ចិត្តំ ។
 យំ ចិត្តំ មនោ មនសំ ។ បេ ។ តថា មនោ-
 វិញ្ញាណោតតុ ឥទំ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥទំ ចិត្តំ ឥមាយ
 មុទិតាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតិ សិសដ្ឋិ
 សម្មយុត្តិ តេធន វុច្ឆតិ មុទិតាសហគរោធន ចេត-
 សាតិ ។ ឯកំ ទិសំ ធិ បុគ្គលំ វា ទិសំ បច្ឆិមិ
 វា ទិសំ ឧត្តរំ វា ទិសំ ទត្តុណំ វា ទិសំ ឧទ្ទិ
 វា អនោ វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជរិត្តាតិ ជរិត្តា
 អនិមុច្ឆិត្តា ។ វិហារតិ ឥរិយតិ ។ បេ ។ វិហារតិ
 តេធន វុច្ឆតិ វិហារតិ ។ តថា ទុតិយន្តិ
 យថេវ ឯកំ ទិសំ តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា

(៤៧៥) ចុះភិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ផ្សាយទៅកាន់
 ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គលយើងបុគ្គលម្នាក់ ជាទីស្រឡាញ់ ជា
 ទីរាញ់ចិត្ត ហើយជាអ្នករីករាយ យ៉ាងណា ភិក្ខុផ្សាយមុទិតា ចំពោះ
 ពួកសត្វទាំងពួង ក៏យ៉ាងនោះឯង ។

(៤៧៦) បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ការរីក
 រាយ អាការរីករាយ ការខំការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចោរភារមុត្ត
 ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិតា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត
 តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្នា សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោ-
 វិញ្ញាណោតតុ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ
 ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបប្រម ដោយ
 មុទិតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបរាលដាល មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ។
 ពាក្យថា ទិស ១ គឺទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិចក្តី ទិសខាងជើង
 ក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទទឹងក្តី
 ទិសផ្សេង ៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចឥរិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាកទៅ
 ព្រោះហេតុនោះ ទើបរាលដាល សម្រាកទៅ ។ ពាក្យថា ទិស ៦ ក៏ដូច
 គ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១- យ៉ាងណា ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ៦

អប្បបញ្ញាវិវដ្តិ សុត្តន្តបិដក

តតិយំ ធិសំ តថា ចតុត្ថំ ធិសំ តថា ទុម្ពំ តថា អនោ
តថា តិវិយំ តថា វិធិសំ ។ សព្វំធិ សព្វត្ថតាយ សព្វា-
វុទ្ធិំ លោកុទ្ធិំ សព្វេន សព្វំ សព្វថា សព្វំ មសេសំ
ធិស្សសំ បរិយាណាយ វចនមេតំ សព្វំធិ សព្វត្ថ-
តាយ សព្វាវុទ្ធិំ លោកុទ្ធិំ ។ មុទិណសហគភេន
ចេតសាតិ តត្ថ កតមា មុទិណ ។ យា សត្តេសុ
មុទិណ មុទិណាយនា មុទិណាយិត្តំ មុទិណ ចេតោវិ-
មុត្តំ មយំ វុច្ឆតិ មុទិណ ។ តត្ថ កតមំ ចិត្តំ ។
យំ ចិត្តំ មនោ មាណសំ ។ បេ ។ តជ្ជា មនោវិញ្ញា-
ណាណតុ វេទិ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ វេទិ ចិត្តំ វេមាយ
មុទិណាយ សហគតំ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ
សម្បយុត្តំ តេន វុច្ឆតិ មុទិណសហគភេន ចេត-
សាតិ ។ វិបុលេនាតិ យំ វិបុលំ តិ មហាក្កតិ
យំ មហាក្កតំ តិ មប្បមាណំ យំ មប្បមាណំ
សោ អវេរោ យោ អវេរោ សោ មហាបដ្ឋោ ។

អប្បបញ្ញាវិវដ្តិ សុត្តន្តបិដក

ធិសទី៣ ធិសទី៤ ធិសទី៥ ធិសទី៦ ធិសទី៧ ធិសទី៨ ធិស
ផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយនៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង មាន
សេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយនៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយក
ខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង នេះជាពាក្យប្រយោជន៍
ទាំងពួង ទាំងអស់ រាល់រូប គ្រប់រូប មិនមានសល់ ឥតសសសល់ ។
ពាក្យថាមានចិត្តប្រកបដោយមុទិកា សេចក្តីថា ចណ្តកម្មបញ្ញាទាំងនោះ
មុទិកា តើដូចម្តេច ។ ភារីករាយ ភារីករាយ ភារីនៃភារីករាយ ការ
ស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា ចំពោះពួកសត្វ នេះហៅថា មុទិកា ។
ចណ្តកម្មទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងការម្តង
សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មនោវិញ្ញាណនតុ ដែលកើតនូវវិញ្ញាណ
នោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិដោយ
គ្នា កើតជាមួយគ្នា ច្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយមុទិកានេះ ព្រោះ
ហេតុនោះ ទើបរាលដាល មានចិត្តប្រកប ដោយមុទិកា ។ ពាក្យថា
ទូលាយ គឺ គុណជាតណ ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់ខ្ញុំ
ភារីជាធំ គុណជាតណ ដល់ខ្ញុំភារីជាធំ គុណជាតនោះ មិន
មានប្រមាណ គុណជាតណ មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
មានភៀវ សភាវៈណា មិនមានភៀវ សភាវៈនោះ មិនមានព្យាបាទ ។

ជរិត្តាតិ ជរិត្តា អនិម្មត្តិកា ។ វិហារតីតិ វិហារតិ ។ បេ ។ វិហារតិ តេន វុច្ចតិ វិហារតីតិ ។

(២៧៧) តត្ថ កត្តា ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជរិត្តា វិហារតិ ។ សេយ្យ- ថាបិ ធាម ឯកំ បុគ្គលំ នេវ មធាបិ ន មមធាបិ ទិស្វា ឧបេក្ខុកោ អំស្ស ឯវេមវ សាព្វ សុត្ត ឧបេក្ខាយ ជរតិ ។

(២៧៨) តត្ថ កត្តមា ឧបេក្ខា ។ យា សុត្តស្ស ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយតត្តំ ឧបេក្ខា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កត្តមិ ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មធា មាទសំ ។ បេ ។ តត្ថា មធាវិញ្ញាណាតត្ថ វេទិ វុច្ចតិ ចិត្តំ ។ វេទិ ចិត្តំ វេទាយ ឧបេក្ខាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ សម្មយុត្តំ តេន វុច្ចតិ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាតិ ។ ឯកំ ទិសំ ច្រុតិមិ វា ទិសំ បច្ឆិមិ វា ទិសំ ឧត្តរិ វា ទិសំ ឧត្តរិណំ វា ទិសំ ឧទ្ធិ វា អធា វា តិរិយំ វា វិទិសំ វា ។ ជរិត្តាតិ ជរិត្តា

ពាក្យថា ជ្រុយ គឺ ជ្រុយចិត្តទៅ បញ្ចូចិត្តទៅ ។ ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចវិធានបថ ។ បេ ។ សម្រាន្តៈទៅ ព្រោះ ហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

(២៧៧) ចុះកិច្ច មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ជ្រុយទៅកាន់ ទិស ១ តើដូចម្តេច ។ បុគ្គល ឃើញបុគ្គលម្នាក់ ជាទីរោញចិត្តក៏មិន មែន មិនជាទីរោញក៏មិនមែន ហើយជាអ្នកព្រងើយកន្តើយ យ៉ាងណា កិច្ចជ្រុយទេវតា ចំពោះសត្វទាំងឡាយ យ៉ាងនោះឯង ។

(២៧៨) បណ្តាអប្បមញ្ញទាំងនោះ ទេវតា តើដូចម្តេច ។ ការ ព្រងើយ ពាក្យព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការពារភ័យ ចេតា- វិមុត្តិ ណា ចំពោះភូតសត្វ នេះហៅថា ទេវតា ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត តើដូចម្តេច ។ ចិត្ត សេចក្តីដឹងអារម្មណ៍ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ បេ ។ មធាវិញ្ញាណាតត្ថ ដែលកើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយទេវតានេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា មានចិត្តប្រកប ដោយទេវតា ។ ពាក្យថា ទិស ១ គឺ ទិសខាងកើតក្តី ទិសខាងលិច ក្តី ទិសខាងជើងក្តី ទិសខាងត្បូងក្តី ទិសខាងលើក្តី ទិសខាងក្រោមក្តី ទិសទិសក្តី ទិសផ្សេងៗ ក្តី ។ ពាក្យថា ជ្រុយ គឺ ជ្រុយចិត្តទៅ

អនិម្មត្តិកា ។ វិហារតិច្ឆិ វិហារតិ ។ វេ ។ វិហារតិ
 តេន វុច្ឆតិ វិហារតិច្ឆិ ។ តថា ទុតិយន្តិ យថេវ
 ឯតំ ទិសំ តថា ទុតិយំ ទិសំ តថា តតិយំ ទិសំ
 តថា ចតុត្ថំ ទិសំ តថា ឧទ្ធិ តថា អនោ តថា
 តិវិយំ តថា វិទិសំ ។ សព្វនិ សព្វត្តតាយ សព្វាវន្តិ
 លោកន្តិ សព្វន សព្វំ សព្វថា សព្វំ អសេសំ
 ទិស្សសំ បរិយាណយ វចនមេតិ សព្វនិ សព្វត្ត-
 តាយ សព្វាវន្តិ លោកន្តិ ។ ឧបេក្ខាសហគតេន
 ចេតសាតិ តត្ថ កតមា ឧបេក្ខា ។ យា សុត្តេស្ស
 ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយតត្ថំ ឧបេក្ខា
 ចេតោវុច្ឆតិ អយំ វុច្ឆតិ ឧបេក្ខា ។ តត្ថ កតមិ
 ចិត្តំ ។ យំ ចិត្តំ មនោ មនសំ ។ វេ ។ តជ្ជា មនោ-
 វិញ្ញាណនាតុ ឥទ្ធិ វុច្ឆតិ ចិត្តំ ។ ឥទ្ធិ ចិត្តំ ឥហយ
 ឧបេក្ខាយ សហគតិ ហោតិ សហជាតិ សំសដ្ឋិ
 សម្បយុត្តិ តេន វុច្ឆតិ ឧបេក្ខាសហគតេន ចេតសាតិ ។

បទានចិត្តោ ។ ពាក្យថា សម្រាកនៅ គឺ សម្រេចអរិយាបថ ។ វេ ។
 សម្រាកនៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាលថា សម្រាកនៅ ។ ពាក្យថា
 ទិសទី២ គឺដូចគ្នា គឺ ផ្សាយចិត្តទៅកាន់ទិស ១ យ៉ាងណា ទិសទី២
 ទិសទី៣ ទិសទី៤ ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទិស ឬ
 ទិសផ្សេងៗ ក៏យ៉ាងនោះដែរ ។ ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោក
 ទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង
 មានសេចក្តីថា ពាក្យថា ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការ
 យកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹម នឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីទាំងពួង ខ្លះជាពាក្យប្រ-
 ក្រសត្វទាំងពួង ទាំងអស់ ពលរូប គ្រប់រូប មិនសល់ ឥតសេស
 សល់ ។ ពាក្យថា មានចិត្តប្រកបដោយទេវលោក សេចក្តីថា បណ្តាអប្ប-
 មញ្ញាទាំងនោះ ទេវលោក គឺដូចម្តេច ។ ការត្រាឆើយ អាសាត្រាឆើយ
 ការវិនិច្ឆ័យ ការត្រាឆើយ ការត្រាឆើយ ចេះតែវិមុត្តិ ណា ចំពោះតួកសត្វ
 នេះហៅថា ទេវលោក ។ បណ្តាធម៌ទាំងនោះ ចិត្ត គឺដូចម្តេច ។ ចិត្ត
 សេចក្តីដឹងការខ្ពង់ខ្ពស់ សេចក្តីប្រាថ្នា ។ វេ ។ មនោវិញ្ញាណនាតុ ដែល
 កើតអំពីវិញ្ញាណនោះ ណា នេះហៅថា ចិត្ត ។ ចិត្តនេះ ជាធម្មជាតិ
 ទៅជាមួយគ្នា កើតជាមួយគ្នា ប្រឡំគ្នា ប្រកបព្រម ដោយទេវលោក
 នេះ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពាលថា មានចិត្តប្រកបដោយទេវលោក ។

អភិធម្មបិដក វិហារ

វិបុលនាតិ យំ វិបុលំ តំ មហាគុតំ យំ មហាគុតំ
 តំ អប្បមាណំ យំ អប្បមាណំ សោ អវេហេ យោ
 អវេហេ សោ អព្យាបជ្ឈេ ។ វិហារតិ វិហារ អធិ-
 មុច្ឆិតា ។ វិហារតិ វិហារ ។ បេ ។ វិហារតិ តេ ធន
 វុច្ឆិតិ វិហារតិ ។

សុត្តន្តបិដក ។

[២៧៧] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា ករុណា

មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[២០០] តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធន ភិក្ខុ

យស្មី សមយេ រូបបឋតិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហំ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តា-
 យនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆិតិ
 មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតមា មេត្តា ។ ឥធន ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អភិធម្មបិដក វិហារ

ពាក្យថា ទូលាយ គឺ គុណជាតណា ដ៏ទូលាយ គុណជាតនោះ ដល់
 ទ្វេភាពជាធំ គុណជាតណា ដល់ទ្វេភាពជាធំ គុណជាតនោះ មិន
 មានប្រមាណ គុណជាតណា មិនមានប្រមាណ សភាវៈនោះ មិន
 មានព្រៀរ សភាវៈណា មិនមានព្រៀរ សភាវៈនោះ មិនមានព្យា-
 បាទ ។ ពាក្យថា ផ្សាយ គឺ ផ្សាយចិត្តទៅ បញ្ជូនចិត្តទៅ ។
 ពាក្យថា សម្រាកទៅ គឺ សម្រេចវិយាបថ ។ បេ ។ សម្រាន្ត
 ទៅ ព្រោះហេតុនោះ ទើបពោលថា សម្រាកទៅ ។

ចប់ សុត្តន្តបិដក ។

[២៧៧] អប្បមញ្ញាយោ ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១

ឧបេក្ខា ១ ។

[២០០] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។

គង្គិសម័យណា ភិក្ខុគង្គិសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 មេត្តា គង្គិសម័យនោះ ការរាប់អាន ការរាប់អាន ភាពនៃការរាប់
 អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏រល្អាន់ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ គង្គិសម័យណា ភិក្ខុគង្គិសាសនានេះ

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាពដំបូង

រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ការវេតិ វិតក្កវិចារាជំ រូបសហ ។ បេ ។
 ទុតិយំ ណាជំ ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តា-
 យិតត្តំ មេត្តា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវ-
 សេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា
 មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា
 មក្កំ ការវេតិ ចិត្តិយា ច វិហារា ។ បេ ។ តតិយំ
 ណាជំ ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា
 ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ការវេតិ វិវិច្ឆេវ ការមេហិ ។ បេ ។
 បឡមំ ណាជំ ទុបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ
 មេត្តា ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាពដំបូង

ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់នូវវិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាការរាប់អាន ភាពវៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បបរមាទាំងនោះ មេត្តា កើតដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះឡើយណាយ
 ចាកបិទជន ។ បេ ។ ចូលកាន់ភតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពវៃការរាប់អាន ការ
 រាប់រក ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏
 សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្លាប់ចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់បឡមជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ
 ការរាប់អាន អាការរាប់អាន ភាពវៃការរាប់អាន ការរាប់រក ចេតា-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
 ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ

អភិធម្មបិដក វិវេក

រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ អវិតក្កំ វិហារបត្តិ វិវេក-
 ដំ បីតិសុខំ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា
 មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា
 អវិសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតក្ក-
 វិហារំ រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវិសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា
 មក្កំ ភាវេតិ បីតិយា ច វិវាតា ។ បេ ។ ចតុត្តំ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា
 ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវិសេសា ធម្មា
 មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

អភិធម្មបិដក វិវេក

ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ចូលកាន់ខុតិយជ្ជាន មិនមានវិតក្កៈ មាន
 ត្រឹមតែវិហារៈ មានបីតិវិនិសុខកើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុង
 សម័យនោះ ការរាប់អាន អាសាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការ
 រាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 កំរោះ ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរង្វាប់ខ្លួនវិតក្កៈនិងវិហារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន
 អាសាររាប់អាន ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំរោះ ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មេត្តា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមគ្គ ដើម្បីកើត
 ក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិវិនិសុខ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ត-
 ជ្ជានប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាសាររាប់អាន
 ភាពនៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំរោះ ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០១] តត្ថ កតតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិវិច្ឆេ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា
 ករុណាយនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា ចេតាវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ វិតត្តិ-
 វិហារំ រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុ-
 ណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា ចេតា-
 វិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា
 ករុណាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា ករុណា ។
 ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្ខំ ភាវេតិ
 បីតិយា ច វិភតា ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ
 វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ
 ករុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា
 ចេតាវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា

[៥០១] បណ្ណា អប្បមញ្ញា ទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំរើននោះ ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញា ទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុ
 ក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិភក្តៈនិង
 វិហារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការ
 អាណិតអាសូរ ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយ
 ដ៏សេស កំរើននោះ ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា អប្បមញ្ញា
 ទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនា
 នេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះឡើយណាយចាកបីតិដ៏
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ
 ការអាណិត អាការអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ
 ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

ព្រឹត្តិប្បវត្តន៍ វិហារ

ករុណាយ សម្បយុត្តា ។ ឥឡ ភិក្ខុ យស្មី សម-
 យេ រូប្យបបត្តិយា មក្ខំ ភារេតិ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ
 ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ករុ-
 ណា សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា
 ករុណាយ ធា ករុណាយិតត្ថំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ
 សម្បយុត្តា ។ ឥឡ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិ-
 យា មក្ខំ ភារេតិ អវតក្កំ វិចារមត្តំ វិវេកជំ បីត-
 សុខំ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ករុណា-
 សហគតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា ករុណា-
 យ ធា ករុណាយិតត្ថំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ ឥឡ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិ-
 យា មក្ខំ ភារេតិ វិតក្កវិចារជំ រូបសមា ។ បេ ។
 តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហារតិ ករុណា សហ-
 គតំ យា តស្មី សមយេ ករុណា ករុណាយ ធា
 ករុណាយិតត្ថំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 ករុណា អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្បយុត្តា ។

ព្រឹត្តិប្បវត្តន៍ វិហារ

កំណ្លោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ស្ងួតចាកកាយទាំងឡាយ
 ។ បេ ។ ចូលកាន់តិកយដ្ឋាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការ
 អាណិត អាគារអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតអាស្ស ចេតោ-
 វិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា
 ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 មត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ចូលកាន់តិកយដ្ឋាន មិនមានវិគក្កៈ
 មានគ្រឹមតែវិចារៈ មានបីតិទិន្នសុខ កើតក្នុងវិវេក ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាស្ស ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ ក្នុង
 សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ព្រោះម្សៅវិគក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់តិកយដ្ឋាន ប្រកប
 ដោយករុណា ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាព
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាស្ស ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិណ្ឌោជនីយ

ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្យបបតិយា មក្កិ
 ភារេតិ បិតិយា ច វិហារតា ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ណា ជំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ករុណា សហគតំ យា តស្មី
 សមយេ ករុណា ករុណាយេនា ករុណាយិតតំ
 ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា អវ-
 សេសា ធម្មា ករុណាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០២] តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្យបបតិយា មក្កិ ភារេតិ វិវិច្ឆេ
 កោមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណា ជំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា
 មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្ប-
 យុត្តា ។ តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូប្យបបតិយា មក្កិ ភារេតិ វិតក្ក-
 វិចារាជំ វុបសមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ណា ជំ
 ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី
 សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតតំ មុទិតា

អប្បបរមាវិញ្ញាណ អភិណ្ឌោជនីយ

កង្កសម័យណា ភិក្កកង្កសាសនាទេ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតកង្ករូបភត
 ព្រោះឡើយណាយចាកបីគិដន ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្ថជ្ជាន ប្រកប
 ដោយករុណា កង្កសម័យនោះ ការអាណិត អាភារអាណិត ភាព
 នៃការអាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[៥០២] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 កង្កសម័យណា ភិក្កកង្កសាសនាទេ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតកង្ករូបភត
 ស្ងួតចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់ចបមជ្ជាន ប្រកបដោយ
 មុទិតា កង្កសម័យនោះ ការរីករាយ អាភាររីករាយ ភាពនៃការរីក
 រាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្ណា
 អប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ កង្កសម័យណា ភិក្កកង្ក
 សាសនាទេ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតកង្ករូបភត ព្រោះឡើយវិតក្កនិងវិចារ-
 ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា កង្កសម័យនោះ
 ការរីករាយ អាភាររីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ

ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា
 មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កត្តា យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក
 ភាវេតិ បិទិយា ច វិហតា ។ បេ ។ តតិយំ
 ណាទំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តិ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា
 ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។ ឥត កត្តា យស្មី
 សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក ភាវេតិ វិច្ឆេ កាមេ-
 ហិ ។ បេ ។ បឋមំ ណាទំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតិ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្តិ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។
 ឥត កត្តា យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្ក
 ភាវេតិ អវិតក្កំ វិហរតត្តិ វិវេកទំ បិទិសុទំ ធុតិយំ
 ណាទំ ឧបសម្បជ្ឈ វិហរតិ មុទិតាសហគតិ យា
 តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តិ
 មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា

ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា
 តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្តី ដើម្បី
 កើតក្នុងរូបភព ព្រោះឡើយណាយចាកចិត្តផង ។ បេ ។ ចូលកាន់
 តតិយជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករយ អាតារ
 រីករយ ភាពនៃភារីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្តី ដើម្បីកើត
 ក្នុងរូបភព ស្ងាត់ចាកកាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករយ អាតារីករយ ភាព
 នៃភារីករយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា
 មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមក្តី ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ជាន មិនមានវិភក្តៈ មានត្រឹមតែវិចារៈ មានចិត្តនិង
 សុខ កើតវិសេចក្តីស្ងប់ស្ងាត់ ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ
 ភារីករយ អាតារីករយ ភាពនៃភារីករយ ការស្រស់ស្រាយ
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស

អប្បបរមាវិហារ អភិធម្មវិញ្ញាណ

មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធម៌កិច្ចា យស្មី សមយេ
 រូប្យបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ វិតត្តាវិចារាទំ វុបសមា
 ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ មុទិកាស-
 ហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកាយនា មុទិកា-
 យិតត្តំ មុទិកា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មុទិកា
 អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។ ឥធម៌កិច្ចា
 យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ បីតិយា ច
 វិវាតា ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជំ វិហារតិ
 មុទិកាសហាគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិកា មុទិកា-
 យនា មុទិកាយិតត្តំ មុទិកា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 មុទិកា អវសេសា ធម្មា មុទិកាយ សម្បយុត្តា ។

(៤០៣) តត្ថ កតតមា ឧបេត្តា ។ ឥធម៌
 កិច្ចា យស្មី សមយេ រូប្យបបត្តិយា មក្កំ ភាវេតិ
 សុខស្ស ច បហានា ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈានំ ឧ-
 បសម្បជ្ជំ វិហារតិ ឧបេត្តាសហាគតំ យា តស្មី
 សមយេ ឧបេត្តា ឧបេត្តាយនា ឧបេត្តាយិតត្តំ
 ឧបេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ ឧបេត្តា អវសេ-
 សា ធម្មា ឧបេត្តាយ សម្បយុត្តា ។

អប្បបរមាវិហារ អភិធម្មវិញ្ញាណ

កំណ្លោះថា ប្រកបដោយមុទិកា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះរង្វាប់វិកក្កុននិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្តជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិកា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករាយ
 ភារីករាយ ភាវនៃភារីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ
 ណា នេះហៅថា មុទិកា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកប
 ដោយមុទិកា ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត
 ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះឡើយណាយចាតបីតិផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្តជ្ជាន ប្រកបដោយមុទិកា ក្នុងសម័យនោះ ភារីករាយ ភា-
 ភារីករាយ ភាវនៃភារីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិកា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិកា ។

(៤០៣) បណ្តាអប្បមក្ខាទាំងនោះ ទេវតា ភីដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព
 ព្រោះលះបង់សុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្តជ្ជាន ប្រកបដោយ
 ទេវតា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ ភារីករាយ ភាវនៃការ
 ព្រងើយ ការតោះតើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ទេវតា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស កំណ្លោះថា ប្រកបដោយទេវតា ។

អភិធម្មប្រដា វិភង្គ

[៥០៤] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា កា-
រុណា មុទិតា ឧបេត្តា ។

[៥០៥] តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធម ភិក្ខុ
យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ កាវេតិ វិវិច្ឆេ
កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិ-
ហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ
ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា
កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស
កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចាគំ វិវិច្ឆេ កាមេហិ ។ បេ ។
បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ
យា តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយថា មេត្តាយិតត្តិ
មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា
ធម្មា មេត្តាយ សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា មេត្តា ។
ឥធម ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូប្ខបបត្តិយា មក្កំ កាវេតិ
វិតក្កវិចារាណំ រូបសមា ។ បេ ។ ឧត្ថយំ ឈានំ ឧ-
បសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ តស្មី សមយេ
ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ
ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស

អភិធម្មប្រដា វិភង្គ

[៥០៤] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
ឧបេត្តា ១ ។

[៥០៥] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូចម្តេច ។ ក្នុង
សម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភាព ស្ងាត់
ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា
ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកិរក្ខិតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបកិរក្ខិតមាន ធម៌
ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ស្ងាត់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។
ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជា
រូបាវចកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យ
នោះ ការរាប់មាន ពាការរាប់មាន ភាពនៃការរាប់មាន ការរាប់រក
ចេតាវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះ
ថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា គឺដូច
ម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បី
កើតក្នុងរូបភាព ព្រោះរម្ងាប់វិគក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់
ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈកិរក្ខិតមាន
។ បេ ។ អវិក្ខេបកិរក្ខិតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ

របៀបញ្ជាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាជនីយំ

កម្មស្ស កតតត្តា ឧបចិតតត្តា វិចារកំ វិតត្តាវិចារកំ
 រូបសមា ។ បេ ។ ធុតិយំ ណាណំ ។ បេ ។ តតិយំ
 ណាណំ ។ បេ ។ បវមំ ណាណំ ។ បេ ។ ចតុត្តំ ណាណំ
 ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ
 មេត្តំ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តំ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ
 អយំ វុច្ចតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ
 សម្មយុត្តា ។

[២០៦] តត្ត កតតមា ករុណា ។ ឥធម ភិក្ខុ
 យិស្មី សមយេ រូបបធិយា មក្ខំ ការវេតិ វិវិច្ឆេវ
 ការមហិ ។ បេ ។ បវមំ ណាណំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេចោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្មេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា
 ឧបចិតតត្តា វិចារកំ វិវិច្ឆេវ ការមហិ ។ បេ ។ បវមំ
 ណាណំ ឧបសម្មជ្ជំ វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ ករុណា ករុណាយនា ករុណា-
 យិតត្តំ ករុណា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ចតិ ករុណា
 អវសេសា ធម្មា ករុណាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ត

របៀបញ្ជាវិញ្ញាណ អភិធម្មភាជនីយំ

ព្រោះរម្ងប់វិភក្តៈខឹងវិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុក្ខតិយដ្ឋាន ។ បេ ។
 ភតិយដ្ឋាន ។ បេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ បេ ។ ចតុត្តដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកប
 ដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវុប្បាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើ
 ហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរាប់អាន អាគាររាប់អាន ភាព
 នៃការរាប់អាន ការរាប់អាន ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[២០៦] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។

ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនមត្ត ដើម្បីកើតក្នុងរូបភាព
 ស្ងួតចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ប្រកបដោយ
 ករុណា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សៈក៏កើតមាន ។ បេ ។ អវិភូបក៏
 កើតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះស្ងួតចាក
 តាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមដ្ឋាន ជាវិបាក ប្រកបដោយ
 ករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវុប្បាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ
 សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការអាណិត អាគារអាណិត ភាពនៃការ
 អាណិត ការអាណិតអាសូរ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា
 ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។ បណ្ណា

កតមា ករុណា ។ ឥធិ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបបបត្តិយា មក្កំ ការវេតិ វិតក្កវិចារាជំ វ្រូបសមា
 ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ករុណាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ មវិក្ខោចា ហោតិ ឥវេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ វ្រូចាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតត្តា
 ឧបចិតត្តា វិចារកំ វិតក្កវិចារាជំ វ្រូបសមា ។ បេ ។
 ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។
 បឋមំ ឈានំ ។ បេ ។ ចតុតិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ
 វិហារតិ ករុណាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ក-
 រុណា ករុណាយនា ករុណាយិតត្តំ ករុណា ចេតោ-
 វិមុត្តិ មយំ វ្រូតិ ករុណា មវសេសា ធម្មា ករុ-
 ណាយ សម្បយុត្តា ។

[២០៧] តត្ថ កតមា មុទិតា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបបបត្តិយា មក្កំ ការវេតិ វិវិច្ឆុវ
 កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ ។ បេ ។

អប្បមញ្ញាទាំងនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុង
 សាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងរូបភព ព្រោះរម្ងាប់វិក្កុន៍និង
 វិចារ ។ បេ ។ ចូលកាន់ខុតិយជ្ជាន ប្រកបដោយករុណា ក្នុង
 សម័យនោះ ជស្សកំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបកំកើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុ ព្រោះរម្ងាប់វិក្កុន៍និងវិចារ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ខុតិយជ្ជាន ។ បេ ។ តតិយជ្ជាន ។ បេ ។ បឋមជ្ជាន ។ បេ ។
 ចក្ខុជ្ជាន ជាវិបាក ប្រកបដោយករុណា ព្រោះភាពនៃកម្មជាវ្រូចាវចរ-
 កុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សម្បូរហើយ ក្នុងសម័យនោះ
 ការអាណិត អាគារអាណិត ភាពនៃការអាណិត ការអាណិតតាមរូ-
 ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា ករុណា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏
 ឈ្មោះថា ប្រកបដោយករុណា ។

[២០៧] បណ្តាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។
 ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុង
 រូបភព ស្លាប់ចាកតាមទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ជាន
 ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ជស្សកំកើតមាន ។ បេ ។

អប្បបរិច្ឆេទ អភិបរិច្ឆេទ

អភិក្ខុចោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា តស្សេវ រូបា-
 វចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា ទបចិតត្តា
 វិចារកំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ
 ទបសម្បជ្ឈ វិហរតិ មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សម-
 យេ មុទិតា មុទិតាយនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា ចេ-
 តោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ
 សម្បយុត្តា ។ តត្ថ កតមា មុទិតា ។ វេ ធម ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូបបចិត្តិយា មត្តំ ការវតិ វិតត្តវិចារាទំ រូប-
 សមា ។ បេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ទបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ តស្មី សមយេ ជស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អភិក្ខុចោ ហោតិ វេមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា
 ទបចិតត្តា វិចារកំ វិតត្តវិចារាទំ រូបសមា ។ បេ ។
 ទុតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ តតិយំ ឈានំ ។ បេ ។ បឋមំ
 ឈានំ ។ បេ ។ ចតុត្ថំ ឈានំ ទបសម្បជ្ឈ វិហរតិ
 មុទិតាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មុទិតា មុទិតា-
 យនា មុទិតាយិតត្តំ មុទិតា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ
 មុទិតា អវសេសា ធម្មា មុទិតាយ សម្បយុត្តា ។

អភិក្ខុបក្ខិកោតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល ភិក្ខុស្ងាត់ចាកកាម
 ទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូលកាន់បឋមជ្ឈាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមុទិតា
 ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅចកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំ
 ហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការរីករាយ ភាពនៃការរីករាយ
 ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំង-
 ឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមុទិតា ។ ចណ្ណអច្ឆមញ្ញ
 ទាំងនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ
 ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតក្នុងប្រភព ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។
 ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ប្រកបដោយមុទិតា ក្នុងសម័យនោះ ផស្សៈក៏កើត
 មាន ។ បេ ។ អភិក្ខុបក្ខិកោតមាន ធម៌ទាំងនេះ ឈ្មោះថាជាកុសល
 ភិក្ខុ ព្រោះម្លប់វិតក្កៈនិងវិចារៈ ។ បេ ។ ចូលកាន់ទុតិយជ្ឈាន ។ បេ ។
 តតិយជ្ឈានំ ។ បេ ។ បឋមជ្ឈាន ។ បេ ។ ចតុត្ថជ្ឈាន ជាវិបាក
 ប្រកបដោយមុទិតា ព្រោះភាពនៃកម្មជាទូទៅចកុសលនោះឯង ដែល
 លោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ ក្នុងសម័យនោះ ការរីករាយ អាការ
 រីករាយ ភាពនៃការរីករាយ ការស្រស់ស្រាយ ចេតោវិមុត្តិ ណា
 នេះហៅថា មុទិតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយ
 មុទិតា ។

[៥០៥] តត្ថ កតតមា ឧបេក្ខា ។ ភិក្ខុ យស្មី
 សមយេ រូប្យបតតិយា មត្តំ ការវេតិ សុខស្ស ច
 បហាថា ។ បេ ។ ចតុត្តំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ តស្មី សមយេ ដស្សោ ហោតិ
 ។ បេ ។ អវិក្ខេហោ ហោតិ ឥមេ ធម្មា កុសលា
 តស្សេវ រូបាវចរស្ស កុសលស្ស កម្មស្ស កតតត្តា
 ឧបចិតតត្តា វិចារកំ សុខស្ស ច បហាថា ។ បេ ។
 ចតុត្តំ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ ឧបេក្ខាសហគតំ
 យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា ឧបេក្ខាយថា ឧ-
 បេក្ខាយិតត្តំ ឧបេក្ខា ចេតោវម្មត្តិ អយំ វុច្ចតិ ឧ-
 បេក្ខា អវិសេសា ធម្មា ឧបេក្ខាយ សម្បយុត្តា ។

[៥០៧] ចតស្សោ អប្បមញ្ញាយោ មេត្តា
 ករុណា មុទិតា ឧបេក្ខា ។

[៥១០] តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ ឥធិ ភិក្ខុ
 យស្មី សមយេ រូបាវចរំ ឈានំ ការវេតិ កិរិយំ
 លេវ កុសលំ ធាកុសលំ ធិ ច កម្មវិចារកំ ទិដ្ឋធម្មសុ-
 ខវិហារំ វិវិច្ឆេវ កាមេហិ ។ បេ ។ បឋមំ ឈានំ ឧប-
 សម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា តស្មី សមយេ មេត្តិ

[៥០៨] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើមគ្គ ដើម្បីកើតកងរូបករ
 ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូលកាន់ចតុត្តជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា
 កងសម័យនោះ ផស្សៈកំកើតមាន ។ បេ ។ អវិក្ខេបៈកំកើតមាន ធម៌
 ទាំងនេះ ឈ្លោះថាជាគុសល ភិក្ខុ ព្រោះលះសុខផង ។ បេ ។ ចូល
 កាន់ចតុត្តជ្ជាន ជាវិបាក ប្រកបដោយមេត្តា ព្រោះភាពនៃកម្ម ជា
 រូបាវចរកុសលនោះឯង ដែលលោកធ្វើហើយ សន្សំហើយ កងសម័យ
 នោះ ការព្រងើយ អាតាព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការរោះ
 ភើយ ចេតោវម្មត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សេស
 ក៏ឈ្លោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។

[៥០៩] អប្បមញ្ញា ២ យ៉ាង គឺ មេត្តា ១ ករុណា ១ មុទិតា ១
 មេត្តា ១ ។

[៥១០] បណ្ណាអប្បមញ្ញាទាំងនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។
 កងសម័យណា ភិក្ខុកងសាសនានេះ ចំរើមរូបាវចរជ្ជាន ជាភិរិយា
 មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ទាំងមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿង
 នៅជាសុខកងបច្ចុប្បន្ន ស្ងាត់ចាកភាពទាំងឡាយ ។ បេ ។ ចូល
 កាន់បឋមជ្ជាន ប្រកបដោយមេត្តា កងសម័យនោះ ការរាប់អាទ

មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តិ មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ
 វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។
 តត្ថ កតតមា មេត្តា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ
 រូបាវចរំ ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ ទេវ កុសលំ
 នា កុសលំ ន ច កម្មវិចារិកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ វិភក្តិវិ-
 ចារាទំ វុបសមា ។ មេ ។ ទុតិយំ ឈានំ ។ មេ ។ តតិយំ
 ឈានំ ។ មេ ។ បឋមំ ឈានំ ។ មេ ។ ចតុត្តិ
 ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ មេត្តាសហគតំ យា
 តស្មី សមយេ មេត្តិ មេត្តាយនា មេត្តាយិតត្តិ
 មេត្តា ចេតោវិមុត្តិ អយំ វុច្ឆតិ មេត្តា អវសេសា
 ធម្មា មេត្តាយ សម្មយុត្តា ។ តត្ថ កតតមា ករុ-
 ណា ។ មេ ។ តត្ថ កតតមា មុទិតា ។ មេ ។ តត្ថ
 កតតមា ឧបេក្ខា ។ វេទ ភិក្ខុ យស្មី សមយេ រូបាវចរំ
 ឈានំ ភាវេតិ កិរិយំ ទេវ កុសលំ នា កុសលំ
 ន ច កម្មវិចារិកំ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ សុខស្ស ច
 បណេនា ។ មេ ។ ចតុត្តិ ឈានំ ឧបសម្បជ្ជ វិហារតិ
 ឧបេក្ខាសហគតំ យា តស្មី សមយេ ឧបេក្ខា
 ឧបេក្ខាយនា ឧបេក្ខាយិតត្តិ ឧបេក្ខា ចេតោវិមុត្តិ

អាគារាភវំពោ ន ភាពនៃការរាប់អាណ ការរាប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះ
 ហៅថា មេត្តា ធម៌ព័ន្ធជ្យាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញាព័ន្ធនោះ មេត្តា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា
 ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើនរូបាវចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិន
 មែនអកុសល ព័ន្ធមិនមែនកម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន
 ព្រោះរម្ងាប់វិគ្គុះនិងវិចារ ។ មេ ។ ចូលកាន់ទុតិយដ្ឋាន ។ មេ ។
 តតិយដ្ឋាន ។ មេ ។ បឋមដ្ឋាន ។ មេ ។ ចតុត្តដ្ឋាន ប្រកប
 ដោយមេត្តា ក្នុងសម័យនោះ អាគារាភវំពោ ន ភាពនៃការ
 រាប់អាណ ការរាប់រក ចេតោវិមុត្តិ ណា នេះហៅថា មេត្តា ធម៌
 ព័ន្ធជ្យាយដ៏សេស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយមេត្តា ។ បណ្តា
 អប្បមញ្ញាព័ន្ធនោះ ករុណា តើដូចម្តេច ។ មេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញា
 ព័ន្ធនោះ មុទិតា តើដូចម្តេច ។ មេ ។ បណ្តាអប្បមញ្ញាព័ន្ធនោះ
 ឧបេក្ខា តើដូចម្តេច ។ ក្នុងសម័យណា ភិក្ខុក្នុងសាសនានេះ ចំរើន
 រូបាវចរដ្ឋាន ជាភិរិយា មិនមែនកុសល មិនមែនអកុសល ព័ន្ធមិនមែន
 កម្មវិបាក គឺជាគ្រឿងនៅជាសុខក្នុងបច្ចុប្បន្ន ព្រោះលះសុខផង ។ មេ ។
 ចូលកាន់ចតុត្តដ្ឋាន ប្រកបដោយឧបេក្ខា ក្នុងសម័យនោះ ការព្រងើយ
 អាគារាព្រងើយ ភាពនៃការព្រងើយ ការព្រងើយ ចេតោវិមុត្តិ ណា

អភិធម្មបិណ្ឌ វិហារ

អយំ វុត្តតិ ឧបេត្តា អវសេសា ធម្មា ឧបេត្តាយ
សង្ឃយុត្តា ។

អភិធម្មកាដិន័យ ។

[៥០០] ចតុស្សោ អប្បមញ្ញាយោ ។ ឥធនិក្ខុ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តាវិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វងំ សព្វត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ មេត្តាសហគរោទ ចេតសា វិបុលេន មហក្កតេន អប្បមាលោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្តាវិហារតិ ។ ករុណាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តាវិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ សព្វងំ សព្វត្តតាយ សញ្ញាវន្តំ លោកំ ករុណាសហគរោទ ចេតសា វិបុលេន មហក្កតេន អប្បមាលោន អវេរេន អព្យាបជ្ឈេន ជវិត្តាវិហារតិ ។ មុទិតាសហគរោទ ចេតសា ឯកំ ទិសំ ជវិត្តាវិហារតិ តថា ទុតិយំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ ឥតិ ឧទ្ធមដោ តិវិយំ

អភិធម្មបិណ្ឌ វិហារ

នេះហៅថា ទេវតា ធម៌ទាំងឡាយដ៏សស ក៏ឈ្មោះថា ប្រកបដោយទេវតា ។

ចប់ អភិធម្មកាដិន័យ ។

[៥១១] អប្បមញ្ញា ៤ យ៉ាង ។ គឺ កិក្ខុក្កន្តសាសនានេះ មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយមេត្តា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្រៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ កិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច មានចិត្តប្រកបដោយករុណា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិនមានព្រៀរ មិនមានព្យាបាទ ផ្សាយទៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបផ្ទឹមនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ កិក្ខុ មានចិត្តប្រកបដោយមុទិតា ផ្សាយទៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣ ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ផ្សាយទៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិសទទឹងគឺទិសតូច

សព្វធី សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកិ ធុរិសាសណា-
 តេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាលោន
 អវេរេន អត្យាបជ្ឈេន ដរិត្យា វិហារតិ ។ ឧបេត្តាសហ-
 កតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ដរិត្យា វិហារតិ តថា ធុតិ-
 យំ តថា តតិយំ តថា ចតុត្ថំ វតិ ឧទ្ធុមនោ តិវិយំ
 សព្វធី សព្វត្ថតាយ សព្វាវុទ្ធិ លោកិ ឧបេត្តាសហ-
 កតេន ចេតសា វិបុលេន មហាក្កតេន អប្បមាលោន
 អវេរេន អត្យាបជ្ឈេន ដរិត្យា វិហារតិ ។ ចតុទ្ធិ អប្ប-
 មញ្ញាទំ កតិ កុសលា កតិ អកុសលា កតិ
 អត្យាកតា ។ បេ ។ កតិ សរណា កតិ អរណា ។

[៥១២] សិយា កុសលា សិយា អត្យាកតា ។

តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ឧបេត្តា អនុក្ខមសុខាយ វេទនាយ សម្ម-
 យុត្តា ។ សិយា វិចារកា សិយា វិចារកធម្មធម្មា
 សិយា នេវិចារកធម្មធម្មា សិយា ឧចាទិទ្ធ-
 ចាទានិយា សិយា អនុចាទិទ្ធជាទានិយា អសន្តិ-
 លិដ្ឋសន្តិលេសិកា ។ តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ

មានចិត្តប្រកបដោយមុខិតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមានប្រមាណ មិន
 មានភ្លៀរ មិនមានព្យាបាទ ដូចយេនៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង ដោយ
 ការយកខ្លួនទៅប្រៀបធៀបនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។ ក៏ក្នុង
 ចិត្តប្រកបដោយទេវតា ដូចយេនៅកាន់ទិស ១ ទិសទី ២ ទិសទី ៣
 ទិសទី ៤ ក៏ដូចគ្នា ដូចយេនៅកាន់ទិសខាងលើ ទិសខាងក្រោម ទិស
 ទទឹងទិសក្នុង មានចិត្តប្រកបដោយទេវតា ជាចិត្តធំ ទូលាយ មិនមាន
 ប្រមាណ មិនមានភ្លៀរ មិនមានព្យាបាទ ដូចយេនៅកាន់សត្វលោកទាំងពួង
 ដោយការយកខ្លួនទៅប្រៀបធៀបនឹងសត្វទាំងអស់ ក្នុងទីតាំងពួង ១ ។
 បណ្តាអប្បមញ្ញ ២ យ៉ាង អប្បមញ្ញ ជាគុសលប្តីនាន ជាអគុសលប្តីនាន
 ជាអត្យាក្រឹតប្តីនាន ។ បេ ។ ជាសរណៈប្តីនាន ជាអរណៈប្តីនាន ។

[៥១២] ពួកអប្បមញ្ញ ជាគុសល ក៏មាន ជាអត្យាក្រឹត ក៏

មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣ ប្រកបដោយសុខវេទនា ទេវតា ប្រកប
 ដោយអនុក្ខមសុខវេទនា ។ អប្បមញ្ញ ជាវិបាកក៏មាន មានវិបាកធម៌
 ជាប្រក្រតី ក៏មាន មិនមែនជាវិបាក ទាំងមិនមែនមានវិបាកធម៌ជាប្រក្រតី
 ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្តាជាដើមកាន់យក ទាំងជា
 ប្រយោជន៍ដល់ទុបាទាន ក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមាន
 គណ្តាជាដើមមិនបានកាន់យក តែជាប្រយោជន៍ដល់ទុបាទាន ដែល
 មិនសេសស្រី តែគួរដល់សេចក្តីសៅហ្មង ក៏មាន ។ អប្បមញ្ញ ៣

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

សិយា សវិតត្តាសវិចារា សិយា វវិតត្តាវិចារា ធម្មត្តា
 សិយា អវិតត្តាវិចារា ឧបេត្តា អវិតត្តាវិចារា ។
 តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិ-
 យា សុខសហគតា ន ឧបេត្តាសហគតា សិយា
 ន វត្តញ្ចា បីតិសហគតាតិ ឧបេត្តា ឧបេត្តាសហ-
 គតា ។ នេវ និស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចា
 នេវ និស្សនេន ន ភាវនាយ បហាតញ្ចាហេតុកា
 សិយា អាចយតាមិទោ សិយា នេវាចយតាមិទោ
 ធិបចយតាមិទោ នេវ សេត្តា នាសេត្តា ម-
 ហក្កតា ន វត្តញ្ចា បរិគ្គារម្មណាតិបិ មហក្កតារម្ម-
 ណាតិបិ អប្បមាណារម្មណាតិបិ មជ្ឈិមា អនិយតា
 ន វត្តញ្ចា មគ្គារម្មណាតិបិ មគ្គហេតុកាតិបិ មគ្គា-
 ធិបតិទោតិបិ សិយា ឧប្បប្បញ្ញា សិយា អនុប្បប្បញ្ញា
 សិយា ឧប្បប្បញ្ញា សិយា អតីតា សិយា អនា-
 គតា សិយា បច្ចុប្បញ្ញា ន វត្តញ្ចា អតីតារម្មណា-
 តិបិ អនាគតារម្មណាតិបិ បច្ចុប្បញ្ញារម្មណាតិបិ សិ-
 យា អជ្ឈត្តា សិយា តហិទ្ធា សិយា អជ្ឈត្តតា-
 ហិទ្ធា តហិទ្ធារម្មណា អនិទស្សនាប្បដិយា ។

អភិធម្មបិដក វិទ្យា

ប្រកបដោយវិតក្កៈ ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមានត្រឹមវិចារៈ
 វិចារៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈមិនមានវិចារៈក៏មាន ទេហេតុ មិនមានវិតក្កៈ
 មិនមានវិចារៈ ។ អប្បមញ្ញា ៣ ប្រឡំដោយបីតិក៏មាន ប្រឡំដោយ
 សុខ តែមិនប្រឡំដោយទេហេតុក៏មាន មិនគួរពោលថា ប្រឡំដោយ
 បីតិក៏មាន ទេហេតុ ប្រឡំដោយទេហេតុ ។ តួអប្បមញ្ញា មិនគួរព្រះ
 ដោយទស្សនៈ ទាំងមិនគួរព្រះដោយភាវនា មានហេតុមិនគួរព្រះដោយ
 ទស្សនៈ ទាំងមិនគួរព្រះដោយភាវនា ដល់នូវការសន្សំ (នូវកម្មកិលេស)
 ក៏មាន មិនដល់នូវការសន្សំ ទាំងមិនដល់នូវការមិនសន្សំ មិនមែនជា
 របស់សេក្ខចក្កល ទាំងមិនមែនជារបស់អសេក្ខចក្កល ដល់នូវភាពធំ មិន
 គួរពោលថា មានការម្នាក់ដ៏តូចឆ្មារផង ថា មានការម្នាក់ដ៏ល្អវិភាគ
 ធំផង ថា មានការម្នាក់មិនមានប្រមាណផង ជាគណ្ណាល ជាសភាព
 មិនទៀង មិនគួរពោលថា មានមគ្គជាអារម្មណ៍ផង ថា មានមគ្គជាហេតុ
 ផង ថា មានមគ្គជាអធិបតីផងក៏មាន ដែលកើតហើយក៏មាន មិនទាន់
 កើតក៏មាន ប្រ្រ្រង់នឹងកើតក៏មាន ជាអតីតក៏មាន ជាអនាគតក៏មាន
 ជាបច្ចុប្បន្ន តែមិនគួរពោលថា មានការម្នាក់ជាអតីតផង ថា មានការ-
 ម្នាក់ជាអនាគតផង មានការម្នាក់ជាបច្ចុប្បន្នផងក៏មាន ជាខាងក្នុងក៏មាន
 ជាខាងក្រៅក៏មាន ជាខាងក្នុងនឹងខាងក្រៅ មានការម្នាក់ជាខាងក្រៅ
 មិនប្រកបដោយការយឺញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ក៏មាន ។

[៥១៣] មេត្តា ហេតុ តិស្សេន អប្បមញ្ញា-

យោ ន ហេតុ ។ សហេតុកា ហេតុសម្បយុត្តា ។

មេត្តា ហេតុ ថេវ សហេតុកា តិស្សេន អប្បមញ្ញា-

យោ ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ សហេតុកា ចាតិ

សហេតុកា ថេវ ន ច ហេតុ ។ មេត្តា ហេតុ

ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ច តិស្សេន អប្បមញ្ញាយោ

ន វត្តញ្ចា ហេតុ ថេវ ហេតុសម្បយុត្តា ចាតិ ហេ-

តុសម្បយុត្តា ថេវ ន ច ហេតុ ។ តិស្សេន អប្ប-

មញ្ញាយោ ន ហេតុ សហេតុកា មេត្តា ន វត្តញ្ចា

ន ហេតុ សហេតុកាតិមិ ន ហេតុ អហេតុ-

កាតិមិ ។

[៥១៤] សប្បដ្ឋយោ សម្ពុត្តា អនិទស្សនា

អប្បដិយា អរុទា លោភិយា កេនចិ វិញ្ញេយ្យា

កេនចិ ន វិញ្ញេយ្យា ។ ធា អាសវា សាសវា

អាសវិច្ឆយុត្តា ន វត្តញ្ចា អាសវា ថេវ សាសវា

ចាតិ សាសវា ថេវ ធា ច អាសវា ន វត្តញ្ចា

[៥១៣] មេត្តា ជាហេតុ អប្បមញ្ញា ព មិនមែនហេតុ ។

ពួកអប្បមញ្ញា ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ ប្រកបដោយហេតុ ។

មេត្តា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ អប្បមញ្ញា ព មិន

គួរពោលថា ជាហេតុ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុទេ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។ មេត្តា ជាហេតុ

ទាំងប្រកបដោយហេតុ អប្បមញ្ញា ព មិនគួរពោលថា ជាហេតុ ទាំង

ប្រកបដោយហេតុទេ គ្រាន់តែប្រកបដោយហេតុ តែមិនមែនហេតុ ។

អប្បមញ្ញា ព មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងហេតុ

មេត្តា មិនគួរពោលថា មិនមែនហេតុ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹង

ហេតុផង ថា មិនមែនហេតុ ទាំងឥតមានហេតុដូច្នោះផង ។

[៥១៤] ពួកអប្បមញ្ញា ប្រកបដោយបច្ច័យ ត្រូវបច្ច័យគាត់

តែង មិនប្រកបដោយការឃើញ មិនប្រកបដោយការប៉ះពាល់ ឥត

រូប ជាលោភិយ ដែលគប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ដែលមិន

គប្បីដឹងដោយវិញ្ញាណណាមួយ ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនមែនអាសវៈ

គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ប្រាសចាកអាសវៈ មិនគួរពោល

ថា ជាអាសវៈ ទាំងប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈឡើយ គ្រាន់តែ

ប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈ មិនគួរពោលថា

អាសវំ ថេវ អាសវំសម្បយុត្តា ចាតិមិ អាសវំសម្បយុត្តា ថេវ ឆោ ច អាសវំតិមិ អាសវំវិប្បយុត្តសាសវំ ។ ឆោ សត្តោជនា ។ បេ ។ ឆោ គុត្តា ។ បេ ។ ឆោ ឱយា ។ បេ ។ ឆោ យោតា ។ បេ ។ ឆោ ធិវណា ។ បេ ។ ឆោ បរាមាសា ។ បេ ។ សារម្មណា ឆោ ចិត្តា ចេតសិកា ចិត្តសម្បយុត្តា ចិត្តសំសដ្ឋា ចិត្តសម្មដ្ឋា ចិត្តសហគុយោ ចិត្តាទុបវវត្តោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋា ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាធិសហគុយោ ចិត្តសំសដ្ឋសម្មដ្ឋាទុបវវត្តោ ពាហិក ទុទាទា សិយា ឧទាទិដ្ឋា សិយា អទុទាទិដ្ឋា ។ ទុទាទា ។ បេ ។ ឆោ កិលេសា ។ បេ ។

(៥១៥)

ន ទស្សនេន បហាតត្វា ន កាវនាយ បហាតត្វា ន ទស្សនេន បហាតត្វាហេតុកា ន កាវនាយ បហាតត្វាហេតុកា ។ តិស្សេន អប្បមញ្ញាយោ សិយា សវិតក្កា សិយា អវិតក្កា ឧបេត្តា អវិតក្កា ។ តិស្សេន អប្បមញ្ញាយោ សិយា សវិតក្កា សិយា អវិតក្កា ។ ឧបេត្តា អវិតក្កា ។

ជាអាសវៈ តាំងប្រកបដោយអាសវៈផង ថា ប្រកបដោយអាសវៈ តែមិនមែនជាអាសវៈផងទេ ប្រាសចាកអាសវៈ គ្រាន់តែប្រព្រឹត្តទៅជាមួយនឹងអាសវៈ ។ ពួកអប្បមញ្ញា មិនមែនសំយោជនៈ ។ បេ ។ មិនមែនគន្លះ ។ បេ ។ មិនមែនធម៌ ។ បេ ។ មិនមែនយោគៈ ។ បេ ។ មិនមែននិវរណៈ ។ បេ ។ មិនមែនបរាមាសៈ ។ បេ ។ ប្រកបដោយអារម្មណ៍ មិនមែនចិត្ត ជាចេតសិក ប្រកបដោយចិត្ត ច្រឡំដោយចិត្ត តាំងឡើងដោយចិត្ត កើតជាមួយនឹងចិត្ត ប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើងដោយចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងកើតជាមួយនឹងចិត្ត ច្រឡំ តាំងតាំងឡើង តាំងប្រព្រឹត្តទៅតាមចិត្ត ជាខាងក្រៅ មិនមែនទុក្ខា មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្ណាជាដើមកាន់យកក៏មាន មានកម្មប្រកបដោយកិលេសមានគណ្ណាជាដើមមិនទាន់កាន់យកក៏មាន ។ មិនមែនទុក្ខាន ។ បេ ។ មិនមែនកិលេស ។ បេ ។

(៥១៥)

ពួកអប្បមញ្ញា មិនគួរលះដោយទស្សនៈ មិនគួរលះដោយកាវនា មានហេតុមិនគួរលះដោយទស្សនៈ មានហេតុមិនគួរលះដោយកាវនា ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកបដោយវិតក្កៈក៏មាន មិនមានវិតក្កៈក៏មាន ទេហេតុ មិនមានវិតក្កៈ ។ អប្បមញ្ញា ព ប្រកបដោយវិចារៈក៏មាន មិនមានវិចារៈក៏មាន ទេហេតុ មិនមានវិចារៈ ។

អប្បមញ្ញវិវដ្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

តិស្សោ អប្បមញ្ញាយោ សិយា សប្បីតិកោ សិយោ
 អប្បីតិកា ឧបេត្តា អប្បីតិកា ។ តិស្សោ អប្ប-
 មញ្ញាយោ សិយា បីតិសហគតា សិយា ន បីតិ-
 សហគតា ឧបេត្តា ន បីតិសហគតា ។ តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ សុខសហគតា ឧបេត្តា ន សុខ-
 សហគតា ។ ឧបេត្តា ឧបេត្តាសហគតា តិស្សោ
 អប្បមញ្ញាយោ ន ឧបេត្តាសហគតា ។ ន កាមា-
 វចន រូបាវចន ន អរូបាវចន បរិយាបន្នា អនិយ្យា-
 វិកា អនិយតា សឧត្តក អរណាតិ ។

បញ្ញាបុព្វកំ ។

អប្បមញ្ញវិវដ្តោ សមញ្ញោ ។

អប្បមញ្ញវិវដ្តោ បញ្ញាបុព្វកំ

អប្បមញ្ញ ៣ ប្រគបដោយបីតិកំមាន មិនមានបីតិកំមាន ទេបេត្តា
 មិនមានបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំដោយបីតិកំមាន មិនច្រឡំដោយ
 បីតិកំមាន ទេបេត្តា មិនច្រឡំដោយបីតិ ។ អប្បមញ្ញ ៣ ច្រឡំ
 ដោយសុខ ទេបេត្តា មិនច្រឡំដោយសុខ ។ ទេបេត្តា ច្រឡំដោយ
 ទេបេត្តា អប្បមញ្ញ ៣ មិនច្រឡំដោយទេបេត្តា ។ អប្បមញ្ញ មិន
 មែនតាមាវចរ តែជាវច្ចាវចរ មិនមែនអវច្ចាវចរ តែជាបរិយាបន្នៈ
 ជាអនិយ្យានិកៈ ជាអនិយតៈ ជាសឧត្តកៈ ជាអរណាតិ ។

ចប់ បញ្ញាបុព្វកំ ។

ចប់ អប្បមញ្ញវិវដ្តោ ។

អភិធម្មបិដក

វិភង្គស្ស ទុតិយោ ភាគោ

មាតិកាបត្តានិ

មាតិកា	អង្កេត
បច្ចយាការវិភង្គោ	
បច្ចយាការវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេសា ១៧
	កុសលនិទ្ទេសា ៣៥
	អព្យាកតនិទ្ទេសា ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេសា ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេសា ១២៥

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គោ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១៣១
	អភិធម្មកាដនីយំ ១៥៥
	បញ្ហាបចកំ ១៦៦

អភិធម្មបិដក

វិភង្គ ទុតិយភាគ

សន្និកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា	ទំព័រ
បច្ចយាការវិភង្គ	
បច្ចយាការវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១
	អភិធម្មមាតិកា ៨
	អកុសលនិទ្ទេស ១៧
	កុសលនិទ្ទេស ៣៥
	អព្យាកតនិទ្ទេស ៨៧
	អវិជ្ជាមូលកកុសលនិទ្ទេស ១១២
	កុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១១៧
	អកុសលមូលកវិបាកនិទ្ទេស ១២៥

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ

សតិប្បដ្ឋានវិភង្គ	សុត្តន្តកាដនីយំ ១៣១
	អភិធម្មកាដនីយំ ១៥៥
	បញ្ហាបចកៈ ១៦៦

មាតិកាបញ្ជី

មាតិកា អង្កេត

សម្បជញ្ញវិភាគ

សម្បជញ្ញវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	១៦៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	១៧២
	បញ្ហាបចក៍	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភាគ

ឥទ្ធិបាទវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	១៨៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	១៩៥
	បញ្ហាបចក៍	២០២

ពោជ្ឈង្គវិភាគ

ពោជ្ឈង្គវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	២០៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	២១២
	បញ្ហាបចក៍	២២១

សន្លឹកប្រាប់មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

សម្បជញ្ញវិភាគ

សម្បជញ្ញវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	១៦៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	១៧២
	បញ្ហាបចក៍	១៨៣

ឥទ្ធិបាទវិភាគ

ឥទ្ធិបាទវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	១៨៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	១៩៥
	បញ្ហាបចក៍	២០២

ពោជ្ឈង្គវិភាគ

ពោជ្ឈង្គវិភាគ	សុតន្តកាដនីយ៍	២០៧
	អភិធម្មកាដនីយ៍	២១២
	បញ្ហាបចក៍	២២១

មាតិកាបញ្ជី

មាតិកា អង្កេត

មគ្គវិភាគ

មគ្គវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	២២៦
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	២៣០
	បញ្ហាបច្ចកៈ	២២០

ឈានវិភាគ

ឈានវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	២២៥
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	២៧១
	បញ្ហាបច្ចកៈ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភាគ

អប្បមញ្ញវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	៣១២
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	៣២២
	បញ្ហាបច្ចកៈ	៣៣៦

សន្និក្ខប្រាប់មាតិកា

មាតិកា ទំព័រ

មគ្គវិភាគ

មគ្គវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	២២៦
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	២៣០
	បញ្ហាបច្ចកៈ	២២០

ឈានវិភាគ

ឈានវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	២២៥
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	២៧១
	បញ្ហាបច្ចកៈ	៣០៥

អប្បមញ្ញវិភាគ

អប្បមញ្ញវិភាគ	សុត្តន្តកថាខណ្ឌ	៣១២
	អភិធម្មកថាខណ្ឌ	៣២២
	បញ្ហាបច្ចកៈ	៣៣៦

វិទ្យាបិដក	អវិទ្យាបិដក	អង្កេត	រដ្ឋលេខាយ
សុត្តន្តកថាដទៃយំ	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
បច្ចយាការិកថ្ត	បច្ចយាការិកថ្ត		
អកុសលនិទ្ទេស	អកុសលនិទ្ទេស	២៣	១
សង្ខារេ ៗ	សង្ខារេ		
អវិជ្ជាហេតុកា	អវិជ្ជាហេតុកា	៣០	៥
វិញ្ញាណំ ៗ	វិញ្ញាណំ ៗ	៦០	១៦
សង្ខារេ ៗ	សង្ខារេ	១១២	៨
ហោតីតិ	ហោតីតិ	១៣០	១១
ឯវិ	ឯវិ	១៥២	១៣
បធានសង្ខារេ	បធានសង្ខារេ ៗ	១៧២	១៧
សម្មាសមាធិ	សម្មាសតិ	២៣២	១០
កុសលេសុធម្មេសុ	កុសលេសុធម្មេសុ	២២៦	១២
ឈានវិកថ្ត	ឈានវិកថ្ត	២៦៧	១
អភិធម្មកថាដទៃយំ	បញ្ញាបច្ចកំ	៣០៥	១

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បញ្ជាក់
នៅសញ្ញានាសញ្ញាកត	នៅសញ្ញានាសញ្ញាកត	៥	៣
សេចក្តីតានតឹងចិត្ត	សេចក្តីតានតឹងចិត្ត		
សុត្តន្តកថាដទៃយំ	អភិធម្មមាតិកា	៧	១
តើដូចម្តេច	តើដូចម្តេច ៗ	២៤	៤
ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ	ព្រោះសង្ខារជាបច្ច័យ ៗ	៣៤	៣
ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ៗ	ព្រោះនាមជាបច្ច័យ ៗ ៗ ៗ	៣៤	១៣
អាយតនៈ	អាយតនៈ ៦	៣៧	១២
បណ្តាកុសលទាំងមូល	បណ្តាកុសលមូល	៧៦	៨
អាយតនៈទី ៦ កើតមាន	នាមកើតមាន		
កុសលនិទ្ទេស	អព្យាកតនិទ្ទេស	៨៧	១
ដើម្បីលះនូវទិដ្ឋិទាំងឡាយ	ដើម្បីដល់នូវបឋមភូមិស្ងាត់		
ៗ ៗ ៗ	ចាកតាមទាំងឡាយ ៗ ៗ ៗ	១១៨	៤
ការឃើញត្រូវ	ការឃើញត្រូវ ណា	១៥២	១៨

សង្ខេបប្រាសាទព្យាសាស្ត្រ

ពាក្យខុស	ពាក្យត្រូវ	ទំព័រ	បន្តាត់
បញ្ហាបច្ចេក	បញ្ហាបច្ចេកៈ	១៦៥	១
ដោយអកុសលមូលនោះ	ដោយខន្ធនោះ	១៧០	៧
សម្បជ្ឈានវិភង្គ	វិភង្គវិភង្គ	១៨៧	១
និងបធានសង្ខារ ។	និងបធានសង្ខារ ដោយ ប្រការដូច្នោះ ។	១៧៨	៦
សេចក្តីព្យាយាម	ការប្រាព្ធព្យាយាម	២១៥	១១
បានដល់ការប្រាព្ធ	បានដល់ការប្រាព្ធព្យាយាម		
ព្យាយាម ។ បេ ។	ប្រព្រឹត្តទៅក្នុងចិត្ត ។ បេ ។	២៥៨	២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧១	១១
រលត់	រលត់ ខ្ចាត់ចេញ	២៧១	១២
ជាធម្មជាតិស្ងប់ រម្ងាប់	ជាធម្មជាតិស្ងប់រម្ងាប់	២៧២	១២
បីតិ សេចក្តីឆ្កែតចិត្ត	បីតិ (សេចក្តីឆ្កែតចិត្ត)	២៧៨	១៥
ចិត្តកត្តា	ចិត្តកត្តា កំរើតមាន	២៧៦	៨
ព្រោះស្ងាត់បាត	ស្ងាត់បាត	៣៣១	១២